

OSMANLI ŞAİRLERİ VE FARŞA NA‘TLARI

Hümevra DEMİR

Yüksek Lisans Tezi

İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı

Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN

2025

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

Hümevra DEMİR

OSMANLI ŞAİRLERİ VE FARŞA NA‘TLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN

ERZURUM-2025

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "OSMANLI ŞAİRLERİ VE FARŞA NA‘TLARI" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

10.07.2025

Aslı ıslak imzalıdır

Hümeysra DEMİR

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN danışmanlığında, Hümeysra DEMİR tarafından hazırlanan bu çalışma 10/07/2025 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN **İmza:** Ashı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Reyhan KELEŞ **İmza:** Ashı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Müjgan ÇAKIR **İmza:** Ashı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Hanifi ŞAHİN

Enstitü Müdürü

Ashı ıslak imzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR DİZİNİ	V
ÖN SÖZ.....	VI
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI.....	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	2
IV. ARAŞTIRMANIN LİTERATÜRDEKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

NA‘T KAVRAMI VE EDEBİYATTAKİ YERİ

1.1. NA‘T KAVRAMI	5
1.2. TÜRK EDEBİYATINDA NA‘T	7
1.3. FARŞ EDEBİYATINDA NA‘T	7

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİ ŞAİRLERİNİN FARŞA NA‘TLARI

2.1. OSMANLI DÖNEMİ ŞAİRLERİNDE FARŞA NA‘T GELENEĞİ.....	9
2.2. OSMANLI DÖNEMİ ŞAİRLERİ ve FARŞA NA‘TLARI.....	9
2.2.1. Seyf-i Fergânî (ö. 749/1348)	9
2.2.2. Şâh Çelebi (ö. 780/1380).....	13
2.2.3. Nesîmî (ö. 820/1417).....	16
2.2.4. Cem Sultan (ö. 900/1494)	20
2.2.5. Ali Şîr Nevâî (ö. 906/1501).....	22
2.2.6. Selîm (Yavuz Sultan Selim) (ö. 926/1520)	36
2.2.7. Adâî-yi Şîrâzî (ö. 928/1521).....	43
2.2.8. Basîrî (ö. 941/1534).....	45
2.2.9. Yûsuf-ı Sîneçâk (ö. 953/1546-47)	46

2.2.10. Şâhîdî (ö. 957/1550).....	47
2.2.11. Mehmet Çelebi (Sâyilî) (ö. 960/1552)	51
2.2.12. Fazlî (ö. 982/1574)	56
2.2.13. Nevâlî (Nasûh) (ö.1003/1594).....	64
2.2.14. Emîrî (ö. XVII. yüzyıl).....	66
2.2.15. Nef'î (ö. 1044/1634).....	92
2.2.16. Râmî (ö. 1049/1640)	153
2.2.17. Dervîş Osman (ö. 1055/1645)	161
2.2.18. Sa'îdâ (ö. 1092/1681).....	169
2.2.19. Fasîh (ö. 1111/1699)	188
2.2.20. Nâbî (ö. 1124/1712)	195
2.2.21. Nidâyî (ö.1174/1760)	214
2.2.22. Salâhî Dede (ö. 1131-1202/1718-1787)	232
2.2.23. Beylikçi İzzet Bey (ö. 1224/1809)	269
2.2.24. Fâzıl (ö. 1225/1810)	270
2.2.25. Mehmet Elif Efendi (1266/1850)	273
2.2.26. Ahmed Nazif (ö. 1275/1868).....	283
2.2.27. Avnî (ö. 1301/1883)	293
2.2.28. Müştak Baba (ö. 1300/1883).....	299
2.2.29. Bâkî (ö. 1352/1934).....	301
2.2.30. Tâhîrî'l-Mevlevî (ö. 1370/1951)	302
SONUÇ.....	308
KAYNAKÇA	310
ÖZGEÇMİŞ.....	316

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OSMANLI ŞAİRLERİ VE FARŞÇA NA‘TLARI

Hümeýra DEMİR

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN

2025, 316 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN (Danışman)

Prof. Dr. Reyhan KELEŞ

Prof. Dr. Müjgan ÇAKIR

Bu çalışma, Osmanlı dönemi şairlerinin Farsça şiir geleneği çerçevesinde kaleme aldıkları na‘t örneklerini tespit etmek ve bu metinleri anlam bütünlüğü içinde Türkçeye çevirmek amacıyla hazırlanmıştır. Na‘t, İslam edebiyatlarının ortak türlerinden biri olup, Hz. Peygamber’i öven manzum eserlerdir. Osmanlı sahasında çok sayıda şairin Farsça şiir yazdığı bilinmekle birlikte, bu şairlerin Farsça na‘t örnekleri oldukça sınırlı sayıda incelenmiştir. Bu eksikliği gidermek amacıyla yürütülen çalışmada, öncelikle Farsça şiir yazdığı bilinen Osmanlı şairleri tespit edilmiş, ardından bu şairlerin divanları ve diğer Farsça şiir içerikli eserleri taranarak yalnızca na‘t türündeki şiirler belirlenmiştir. Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş; başta Süleymaniye Kütüphanesi olmak üzere farklı yazma eser kütüphanelerinden elde edilen metinler karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve Farsça yazılmış na‘tlar, şiirsel üslubu korunarak Türkçeye çevrilmiştir. Böylece, Farsça na‘t geleneğine katkı sunan Osmanlı şairlerinin metinleri bir araya getirilmiş, araştırmacılar için erişilebilir hâle getirilmiştir. Çalışma, bu yönüyle edebiyat tarihi açısından önemli bir kaynak niteliği taşımakta ve ileri düzey araştırmalara zemin hazırlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk-İslam Edebiyatı, Osmanlı Dönemi, Farsça, Na‘t

ABSTRACT**MASTER THESIS****OTTOMAN POETS AND PERSIAN NAATS****Hümeýra DEMİR****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN****2025, 316 Pages****Jury: Assoc. Prof. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN (Advisor)****Prof. Dr. Reyhan KELEŞ****Prof. Dr. Müjgan ÇAKIR**

This study aims to identify the examples of na't written by Ottoman period poets within the framework of Persian poetry tradition and to translate these texts into Turkish within the integrity of meaning. Na't is one of the common genres of Islamic literatures and are works in verse praising the Prophet. Although it is known that many poets in the Ottoman field wrote poems in Persian, the examples of Persian na't of these poets have been analyzed in a very limited number. In this study, which was conducted in order to overcome this deficiency, first of all, the Ottoman poets known to have written Persian poetry were identified, then their divans and other works of Persian poetry were scanned and only poems in the na't genre were identified. The qualitative method was adopted in the research; the texts obtained from different manuscript libraries, especially Süleymaniye Library, were comparatively analyzed and the na't written in Persian were translated into Turkish by preserving the poetic style. Thus, the texts of Ottoman poets who contributed to the Persian na't tradition have been brought together and made accessible to researchers. In this respect, the study is an important source in terms of literary history and prepares the ground for further research.

Keywords: Turkish-Islamic Literature, Ottoman Period, Persian, Na't

KISALTMALAR DİZİNİ

b.	: bin
Bk.	: Bakınız
Bs.	: Baskı
dğr	: diğerleri
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
Ktp	: Kütüphane
No	: Numara
nr.	: neşreden/neşredenler
ö.	: ölüm
ss.	: sayfa sayısı
thk.	: tahkik
ty.	: tarih yok
vr.	: varak

ÖN SÖZ

İslam Peygamberi Hz. Muhammed, tarih boyunca İslam şairleri nezdinde ve onların etki bırakmış eserlerinde müstesna bir yer edinmiştir. Bu çalışma, Türk-İslam Edebiyatının kadim bir mirası olan na‘t geleneğinin, Osmanlı sahasına münhasır olarak şairlerin eserlerinde yer verdikleri Farsça na‘t örneklerini belirlemeyi ve bu şiirleri anlam bütünlüğü içinde günümüz Türkçesine kazandırmayı amaçlamaktadır. Hz. Peygamber’e duyulan sevgi, saygı, bağlılığın manzum bir ifade biçimi olan na‘tlar, İslam şiirinin zirve noktalarından birini teşkil etmektedir. Bu bağlamda hazırlamış olduğumuz bu tez, Osmanlı sahasında Farsça şiir söyleme geleneğine sahip şairlerin eserlerinde yer alan Farsça na‘t örneklerinin tespitini ve Türkçeye şiirsel çevirisini hedeflemektedir.

Çalışma, Giriş kısmının ardından iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde na‘t kavramından bahsedilmiş ve Türk, Arap ve Fars edebiyatlarındaki na‘t geleneği hakkında bilgi verilmiştir. Bu geleneğin çok eskiye dayanan bir tür olarak edebiyatların ana öğelerinden birini oluşturduğu görülmüştür.

İkinci bölümde ise Osmanlı Dönemi şairlerinden Farsça na‘tı bulunanlar kronolojik olarak sıralanmış, öncelikle şairler ve eserleri hakkında kısa bilgiler verildikten sonra Farsça na‘tları beyitler halinde yazıya geçirilerek tercüme edilmiştir. Bu eserlerin bazılarının akademik çalışmalarda konu edinilmiş olmasından hareketle öncelikle bunlardan faydalanılmıştır. Geriye kalan çoğu eserin matbu olmaması nedeniyle Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunan nüshaları temin edilerek tercüme edilmiştir.

Akademik bir çalışmanın oluşması, yalnızca bireysel çaba ile sınırlı kalmamakta bu konuda yol gösteren, destek veren ve yönlendiren kıymetli insanların katkısıyla olgunlaşmaktadır. Bu vesileyle, çalışmamın her aşamasında bilgi, birikim ve nezaketle rehberlik eden ve ilmî rehberliği ve titizliği kadar insanî zarafetiyle de her daim yanımda olan danışman hocam Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Diğer yandan, yüksek lisansa giriş aşamasından itibaren çalışmam boyunca desteğini yanımda hissettiğim hocam Prof. Dr. Reyhan KELEŞ’e ve Anabilim dalımızın değerli hocası Prof. Dr. Mehmet GÖKTAŞ’a ve elindeki yazma nüshayı benimle paylaşma nezaketinde bulunan Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ’a da teşekkür ederim. Ayrıca akademik yolculuğuma başladığım bu zaman dilimi boyunca maddi ve manevi olarak her daim yanımda olan, anlayışıyla ve içten desteğiyle bana güç veren değerli eşim Doç. Dr. Habip DEMİR’e özellikle teşekkür etmek isterim.

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI

Bu araştırmanın konusu, Osmanlı dönemi şairlerinin eserlerinde yer alan Farsça na‘tların tespiti ve bunların Türkçeye tercüme edilmesidir. Na‘t türü, Hz. Peygamber’i medh etmeye yönelik manzum bir anlatım biçimi olup, İslam edebiyatlarının ortak unsurlarından biri olarak Fars ve Türk edebiyatlarında uzun bir geçmişe sahiptir. Bu tez, özellikle Osmanlı sahasında Farsça şiir yazma geleneğine sahip olan şairlerin, eserlerinde kaleme aldıkları Farsça na‘t örneklerini belirlemeyi ve bu beyitleri anlam bütünlüğü içinde günümüz Türkçesine kazandırmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın kapsamı, yalnızca Farsça şiir yazdığı tespit edilen Osmanlı şairleriyle ve bu şairlerin Farsça na‘t türündeki şiirleriyle sınırlıdır. Osmanlı şâirlerinin hemen tamamının na‘t yazdıklarını söylemek mümkündür. Bunların içlerinde bazı şairler müstakil olarak Farsça divan tertip etmiş ya da Türkçe ve Farsça şiirlerden oluşan divanları bulunmaktadır. Bu divanların içerisinde genel olarak münacat veya tevhid bölümünden sonra Farsça na‘ta yer vermişlerdir. Bu divanlarda bazen birkaç Türkçe na‘tın yanında Farsça na‘ta yer verilmiş bazen de sadece Farsça na‘t yer almıştır. Şairlerin diğer Farsça şiir türlerine ya da Türkçe yazdıkları na‘t örneklerine bu çalışma kapsamında yer verilmemiştir. Aynı şekilde, na‘t metinlerinin tematik analizi, tasavvufi ya da estetik yönlerden değerlendirilmesi de araştırmanın dışında tutulmuştur. Çalışma yalnızca metin tespiti, derleme ve anlam merkezli tercüme faaliyeti ile sınırlandırılmıştır.

Bu yönüyle araştırma, daha geniş kapsamlı içerik ve üslup analizlerine zemin hazırlamayı hedefleyen bir metin çalışması niteliğindedir. Ayrıca Osmanlı döneminde çok dilli şiir söyleme pratiği bağlamında Farsçanın kullanımına dair veri sunması bakımından da edebiyat tarihi açısından önem arz etmektedir. Elde edilen metinler, ileride yapılacak akademik çalışmalar için birincil kaynak niteliğinde olması diğer çalışmalara zemin hazırlaması bakımından önemlidir.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın temel amacı, Osmanlı döneminde Farsça şiir kaleme almış şairlerin divanlarında yer alan Farsça na‘tların tespit edilmesi, ilgili metinlerin derlenmesi ve

ardından Türkçeye tercüme edilerek bir bütünlük içinde sunulmasıdır. Tezde herhangi bir edebî, tasavvufî ya da içerik analizi yapılmaksızın, yalnızca Farsça na't söyleyen Osmanlı şairlerinin kısa biyografileri, bu şairlerin Farsça şiir geleneğine katkıları ve söz konusu na'tların tespitine yönelik bibliyografik ve metin merkezli bir yöntem izlenmiştir.

Araştırmanın hedef kitlesi, özellikle Osmanlı şiirinde Farsça na't geleneğine ilgi duyan akademisyenler, araştırmacılar ve öğrenciler olup, çalışma bu alandaki boşluğu doldurmaya yönelik belgeleyici bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Tez kapsamında, ilgili divanlar ve diğer eserleri taranmış; Farsça şiir yazdığı tespit edilen şairlerin yalnızca na't türündeki şiirleri belirlenmiş ve söz konusu şiirler Türkçeye tercüme edilmiştir. Böylece Osmanlı dönemi şairlerinin, Farsça na't söyleme geleneğine katkıları ilk elden metinler üzerinden belgelenmiş; Farsça yazılmış na'tların Türk okuyucusu ve araştırmacısı için anlaşılır ve erişilebilir hâle getirilmesi hedeflenmiştir.

Çalışma, bu yönüyle hem klasik şiir mirasının kaynak metinlerine ulaşmak isteyenlere yardımcı olmakta hem de Osmanlı şiirinde Farsça'nın işlevine dair daha geniş çaplı araştırmalara zemin hazırlamaktadır.

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Türk-İslâm Edebiyatı alanında yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri esas alınmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında Osmanlı dönemindeki Farsça eserler tespit edilmiştir. Bunun için Veyis Değirmençay'ın *Farsça Şiir Söyleyen Osmanlı Şairleri* adlı eseri çalışmamızın hareket noktasını oluşturmuştur. İlgili eserden hareketle, divanlarında hem Türkçe hem de Farsça şiirlere yer veren veya doğrudan Farsça divan tertip etmiş olan toplam 128 Osmanlı şairi tespit edilmiştir. Ancak yapılan detaylı incelemede bu şairlerin çoğunun Farsça na't sahibi olmadığı belirlenmiştir. İçlerinden Farsça na't yazdığı belirlenen yaklaşık 20 kişi tespit edilmiş ve bu na'tlar çalışmanın merkezini oluşturmuştur. Araştırma derinleştirildikçe, adı geçen kaynakta yer almayan ancak farklı yollarla tespiti mümkün olan bazı şairler de çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu doğrultuda, YÖK Tez Merkezi, DergiPark, TÜBESS, İSAM Kütüphanesi gibi dijital veri tabanlarında yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri ile akademik makaleler incelenmiş; bu metinlerde yer alan Farsça divanlar ve Farsça şiir içerikli eserler taranmıştır. Böylece şairlerin sadece divanı değil, başka bir Farsça manzum eseri içerisinde na't unsuru taşıyan

beyitleri de tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan detaylı araştırmalar neticesinde tezimizde Osmanlı döneminde na't türü eseri olan 30 şair tespit edilmiştir. Bu şairlerin matbu olmayan şiirleri Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi bünyesinde yer alan yazma nüshaları elde edilerek öncelikle matbu hale getirilmiş daha sonra tercüme edilmiştir. Çalışma sırasında kullanılan eserlerin çoğu birden fazla yazma nüshaya sahip olduğundan, nüshalar arası farklar özellikle dikkate alınmıştır. Bazı Farsça na'tların yalnızca belirli bir yazma nüshada yer alıp diğerlerinde bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle farklı kütüphanelerde bulunan tüm ulaşılabilir nüshalar karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Sonuç olarak bu tez, Farsça na'tı olan Osmanlı şairlerini tespit etmeye, metinleri bir araya getirmeye ve onları Türkçeye şiirsel bütünlüğü korunarak aktarmaya dayalı belgeleyici bir yöntem benimsemiştir.

IV. ARAŞTIRMANIN LİTERATÜRDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Na't türü, İslam edebiyatlarının en köklü ve en yaygın şiir türlerinden biri olup, özellikle Hz. Peygamber'e duyulan sevgi, hürmet ve bağlılığın edebî ifadesi olarak Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında ortak bir gelenek hâlinde varlığını sürdürmüştür. Türk edebiyatında na'tlar genellikle tevhid ve münacat bölümlerini takiben yer almakta ve çoğunlukla kaside nazım biçimi ile yazılmaktadır. Bu tür üzerine yapılan çalışmalar ülkemizde çoğunlukla Türkçe na't metinleri ve meşhur Türk şairlerinin eserleri etrafında yoğunlaşmıştır.¹ Buna karşın, Osmanlı döneminde Farsça şiir yazan şairlerin kaleme aldığı Farsça na'tlar üzerine yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır.²

¹ Bu çalışmalar arasında şu eserler gösterilebilir: Emine Yeniterzi, *Divan Şiirinde Na't*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2015; Osman Kavalcı, *Divan Şiirindeki Na'tlarda Dinî ve Tasavvufî Unsurlar* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1992; İsa Onay, *Mevlid ve Naatlarda Peygamber Tasavvuru* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2013; Halil İbrahim Şener, "Türk Divan Edebiyatında Na't ve Bazı Na't Mecmuaları", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3, 1986, 147-160; Şadi Aydın, *Türk Edebiyatında Farsça Divanlar ve Divançeler*, Anekdot Yayınları, Ankara 2010.

² Bunlar arasında şu eserler örnek gösterilebilir: Ayşe Hilal Kalkandelen, "Râmî'nin Farsça Bir Na'tı", *Turkish Studies*, 11 (17), 2016, 151-168; Ayşe Hilal Kalkandelen, "Yavuz Sultan Selim'in Şiirlerinde Hz. Peygamber", *Akademik Siyer Dergisi*, 2 (4), 2021, 17-31; Ali Fuat Aydın, *Türk Edebiyatında Farsça Divân ve Divânçeler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001; Şebnem Şerife Ördek, "Nâbî'nin Farsça Kasideleri ve Türkçe Tercümesi", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 2021, 409-441; Şebnem Şerife Ördek, *Nâbî'nin Farsça Divânçesi (İnceleme-Türkçeye Çeviri-Tenkitli Metin)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir

Bu çalışma, Osmanlı sahasında Farsça na‘t söyleyen şairlerin tespit edilmesi ve bu şairlerin divanlarında yer alan Farsça na‘tların sistemli bir şekilde derlenerek Türkçeye çevrilmesi bakımından literatürde önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Şiirlerin içerik, yapı, üslup ya da tarihsel bağlamda derinlemesine bir analizini yapmamakla birlikte, bu çalışmanın sunduğu kaynak metinler ve çevrilmiş beyitler, daha sonra yapılacak incelemelere ön kaynaklık edebilecek niteliktedir.

Ayrıca, Farsça şiir söyleme geleneğinin Osmanlı edebiyatındaki konumuna ışık tutması bakımından da bu tez, çok dilli divan geleneği çerçevesinde değerlidir. Farsça yazılmış na‘tların, klasik şiirin müşterek bir zemini olduğunu ortaya koyması bakımından da hem dil hem edebiyat hem de kültür tarihine yönelik çalışmalara katkı sağlayacak belgeleyici bir nitelik taşımaktadır.

Bu çalışma; Farsça na‘tlar alanında yapılmış özgün ve derleyici bir örnek olması bakımından, klasik edebiyat araştırmaları ve özellikle Türk-İslam Edebiyatı literatürüne anlamlı ve özgün bir katkı sunmaktadır.

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2012; İsmail Söylemez, *Seyf-i Fergânî Divanı Tahlili (Kaside, Kit‘a ve Rubailer)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale 2018); İsa Bulukgiray, *Basîrî'nin Farsça Divanı'nın Türkçe Çevirisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2019); Ali Nihad Tarlan, *Nef'i'nin Farsça Divanı Tercümesi*, S. Sertoğlu Kitabevi Ankara, ts.; Fatma Meliha Şen, *Beylikçi İzzet Bey Divanı (İnceleme, Metin)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995).

BİRİNCİ BÖLÜM

NA‘T KAVRAMI VE EDEBİYATTAKİ YERİ

1.1. NA‘T KAVRAMI

Na‘t kelimesi lügat olarak “bir şeyi medh ederek, överek anlatma, vasıflandırma, vasıf, medh ve sena ile tarif ve tavsif” anlamına gelmektedir.³ İstilah olarak na‘t kavramı, “Peygamberimizin vasfı üzerine söylenen şiir, memduhu Hz. Peygamber olan kasideye verilen isim” şeklinde tanımlanmıştır.⁴

İslam Peygamberi Hz. Muhammed, İslam şairleri nezdinde ve eserlerinde değerli bir etki bırakmıştır. Şairlerin birçoğu şiirlerine tevhid bölümünden hemen sonra Hz. Peygamberin na‘tı ile devam etmektedirler. Manzum eserlerde, şairler Hz. Peygamber’e karşı duydukları sevgi ve saygıyı görkemli bir şekilde göstermektedirler. Bu na‘tlar şairin Hz. Peygamber’e karşı duyduğu muhabbeti ifade etme amacıyla yazılsa da içeriğinde Hz. Peygamber ile ilgili birçok konuyu da içermektedir. İslam şairleri bunu bir dinî vazife olarak yerine getirmeye çalışmışlardır.⁵ Medh geleneğinin Hz. Peygamber’in yaşadığı dönemden itibaren başlayıp vefatından sonra günümüze kadar devam etmesi, her Müslümanın hayatında ve kalbinde Hz. Peygamber’in manevi varlığı ve sevgisinin olduğunun işaretidir. Bu medh ve senalar farklı diller ve farklı edebiyatlarda birçok Müslüman şairin eserlerinde tecelli etmiştir.⁶

Türk-İslam Edebiyatı’nda Hz. Muhammed en çok işlenen konulardan biridir. Türkler İslam’ı kabul ettikten sonra yazılan manzum eserlerde özellikle divanlarda sıralama “Besmele, Tevhid, Münâcât ve Na‘t” şeklindedir. Bu manzum na‘tlar Hz. Peygamber’in meziyetleri, güzel sıfatları, ümmîliği, beşerin en hayırlı oluşu, dünyaya gelirken yaşanan hadiseleri, makâm-ı mahmûd sahibi oluşu, şefaata talebi, Kur’an’da zikredilen hususiyetleri, şemâili ve mucizeleri gibi konulardır ve şairler bunları doğrudan

³ Defterdâr Ebu’l-Fazl Muhammed Efendi, *Zeyl-i Heşt Bihişt (Selimname)*, Süleymaniye Kütüphanesi, Mikrofilm, Nu: 653318), vr. 9b-10a.

⁴ Yeniterzi, XIII.

⁵ Zeynep Nevruzî, “Berresî ve Tahlil-i Zebânî, Edebî ve Muhtevâ-yı Na‘t-ı Nebî-yi Ekrem der Hamse-yi Nizâmî”, *Pejuhiş-i Zebân ve Edebiyat-ı Fârsî*, 22, 1390/2011, 54.

⁶ Abdulhamid Ahmedî, “Berresî-yi Tatbîkî-yi Sitâyîş-i Peyâmbere der Âsâr-ı Attâr ve Bûsirî”, *Pejuhişnâme-yi Ferheng ve Edeb*, 10, 1389/2010, 36.

veya yeri geldikçe telmih yoluyla anlatmaya çalışmışlardır.⁷ Osmanlı dönemi şairlerinin hemen hepsinin na't yazdığını söylemek mümkündür. Bunların içlerinde en çok bu konuda yazan şair İstanbullu Nazım (ö. 1726) ve Neccârzâde Şeyh Rıza'dır.⁸

Na'tların konusu, Hz. Muhammed'in mucizeleri, miracı, hicret, Hz. Peygamber'in siması veya risaleti olabilmektedir. Zamanla divan edebiyatında dört büyük halife yani Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin ahlak, adalet, cömertlikleri ve güzellikleri hakkında yazılan şiirleri de na't geleneği arasında sayılmıştır.⁹

İslamî edebiyatta ortak konu sayılan na't kasideyle yakından ilgilidir. Arap edebiyatında kaside, (قصد) kasade kökünden türemekte ve bir şeye yönelmek, kastetmek ve methetmek anlamına gelmektedir. Edebiyatı ise kaside, belirli bir maksat ile ve bir gayeye yönelik yazılan manzum ve birbirine bağlama ile sözü uzatmak anlamına gelmektedir.¹⁰ Şair kasidesini saygı ve sevgi duyduğu bir kişiyi övmek için veya sevmediği birini yermek veya belli bir konuyu işlemek maksadıyla yazar. Divan edebiyatında nazım şekillerinden olan kaside daha çok din ve devlet büyüklerini methetme amacıyla kaleme alınmaktadır.¹¹ Na'tlar çoğunlukla kaside nazım şeklinde olup tarihi gelişim olarak da kaside ile paraleldir. Bu nedenle na'tın ilk örnekleri Arap edebiyatında görülmüş daha sonra sırayla Fars edebiyatı ve Türk edebiyatlarında görülmektedir. Bu konuda ilk şiir Arap edebiyatında Hz. Peygamber'den 7 asır önce yaşamış olan, Es'ad Ebû Kerîb el Himyerî tarafından yazılmıştır.¹²

Na'tlar dinî musiki alanına cami ve tekke musikisi olarak girmiştir. Hz. Peygamber hakkında bestelenmiş bazı medh ve sena konulu güftelere de na't denilmektedir. Çoğu zaman "Darb-ı Türki" usulü ile ve bazen de "Evfer-i Durak" usulü ile bestelenmiştir. Edebiyatımızda bu tür na't'ların en meşhur ve bilineni Nazım tarafından yazılmış ve bu güfte Yusuf Çelebi (ö. 1728) tarafından bestelenmiştir.¹³

⁷ Mehmet Göktaş, "İslâmî Dönem Türk Edebiyatı'nın Kaynakları", *Türk-İslam Edebiyatı*, (49-80), Zafer Form Ofset, Erzurum 2022, 56.

⁸ Tahirü'l Mevlevî, *Edebiyat Lügatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994, 113.

⁹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, L&M Yayınları, İstanbul 2002, 364.

¹⁰ Kavalcı, 4.

¹¹ Ayşe Hilal Kalkandelen, "Nazım Şekilleri", *Türk-İslam Edebiyatı*, 119-156, Zafer Form Ofset, Erzurum 2022, 120.

¹² Pala, 364.

¹³ Kavalcı, 3.

1.2. TÜRK EDEBİYATINDA NA‘T

İslamiyet’in kabulü ile dinî mefhumları ifade edebilmek için Arapça ve Farsça kelimeler dilimize girmiştir. Doğu Türkistan’daki İslam merkezlerinde ve Fars edebiyatının bariz etkisi altında yazılan en eski Türk klasik eseri olarak ve İslamî Türk edebiyatının ilk mesnevîsi sayılan, Balasagunlu Yusuf Has Hâcib tarafından hicri 462 (1069-1070)’de yazılan *Kutadgu Bilig*’i örnek verebiliriz. Bu mesnevide mukaddime ve tevhîd bölümünden sonra on beş beyitten oluşan bir na‘t mevcuttur. Bu bölümde şairin kullandığı Rab, ümmet, rahmet, ilahi ve kıyamet gibi kelimelerin edebiyatımıza girdiğini görebiliriz.¹⁴

Türk İslam Edebiyatı’nda na‘t dinî muhtevalı edebî türlerden biri sayılır.¹⁵ XII-XIV. yüzyıllarda saray edebiyatı ile XV. yüzyılın yarısı şairi olarak bilinen Germiyanlı Şeyhî ve ondan sonra divan edebiyatı şairleri tertip ettikleri divanlarında Hz. Peygamber’e yazılan na‘tlara müstakil olarak yer vermiş ve böylece divan edebiyatında bir gelenek haline gelmiştir.¹⁶ Osmanlı dönemi şairleri divanlarında na‘t yazma geleneğini sürdürmüşlerdir. Bunların içlerinde bu alanda en çok kalem oynatan İstanbullu Nazım ile Neccârzâde Şeyh Rızâ olmuştur. Bu konuda Fuzûlî ve Nâbî’nin na‘t-i şerifleri de meşhûrdur.¹⁷ Divanlarda yazılan na‘tlar genel olarak kaside şeklinde yazılsa da bazen mesnevi, gazel, terci bend, rubâî, hamse nazım şekillerinde de yazıldığı görülebilmektedir. Bu nedenle na‘t’ı sadece kaside nazım şekli olarak görmek yerine edebiyatta Hz. Peygamber’i medh ve vasseden şiirler olarak değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.¹⁸

1.3. FARS EDEBİYATINDA NA‘T

Na‘t kelimesi Fars edebiyatında “sitâyiş” terimiyle ifade edilir. Sitâyiş, övmek ve senâ anlamında ve ستودن kökünden gelmektedir. Sitâyişler ve na‘tlar, Farsça divanlarda

¹⁴ Yeniterzi, XVIII.

¹⁵ Reyhan Keleş, “Türk İslâm Edebiyatı’nda Edebî Türler”, *Türk-İslam Edebiyatı*, 81-118, Zafer Form Ofset, Erzurum 2022, 81.

¹⁶ Şener, 156.

¹⁷ Tahirü’l Mevlevî, 114.

¹⁸ Kavalcı, 9.

tevhid ve münacatlardan sonra yer almıştır, şairlerin diğer eserlerinde de “Hamdele” bölümünden sonra “Salve” mahiyetinde yer verilmiştir.¹⁹

Farsça na‘tlar, kulağa hoş gelen, ahenkli ve yüce anlamlar taşıyan methlerdir. Farsça na‘tlar özellikle Hz. Peygamber’in ahlâkî ve manevî faziletleri, mucizeleri ve hayatı çerçevesinde yazılmışlardır Farsça na‘tlar mistik aşk, ruhî bağlılık ve Hz. Peygamber’in yüce ahlâkî üzerine yoğunlaşmaktadır. Arapça na‘tlarda ise Hz. Peygamber’in davranışı, ahlakî ve manevî faziletlerinden ziyade, kılıç, bayrak ve Hz. Peygamber’e ait eşyalara yer verilmiştir. Hz. Peygamber’in şanına uygun olmayan aslan, Hint kılıcı gibi teşbihler kullanılmıştır. Farsça na‘tta ise şairler kullandığı teşbih ve sanatları Hz. Peygamber’e saygısızlıktan kaçınmak için en güzel şekilde kullanmaya çalışmışlardır.²⁰

Arap edebiyatında Hz. Peygamber’in yaşadığı dönem medhin başlangıcı sayılmaktadır. Hz. Peygamber’in nübüvvet dönemindeki şairler Kur’an-ı Kerim ayetlerini kullanarak Hz. Peygamber’i ve onun risâletini savunma amacıyla kullanmışlardır. Fars edebiyatında hicrî 6. yüzyılda Horasan, Irak ve Azerbaycan bölgelerinde bu konuda birçok na‘t yazılmıştır ve sadece na‘t söyleyen şairlerin çokluğu sebebiyle artık na‘t şiiri bir müstakil tür olarak bilinmeye başlamıştır. Farsça ve Arapça medh kaynakları aynı olduğu için mana olarak benzerlik arz etmektedir. Bu konuda İranlı meşhur şair ve mutasavvıf Ferîdüddin Attâr (ö. 618/1221)²¹ ve Nizâmî-yi Gencevî’yi (ö. 611/1214) örnek olarak verebiliriz.²² Nizâmî-yi Gencevî, *Mahzenü’l-esrâr* eserinde art arda 5 na‘ta yer vermiştir. Diğer eserlerinde de aynı şekilde Hz. Peygamber’in vasfında onu ahlak ve insanlığın en üstün örneği olarak tanıtip Hz. Peygamber’e olan aşk ve sevgisini beyitlerinde sergilemektedir.²³

¹⁹ Şener, 154-155.

²⁰ Abbas Mahyar - Leyla Keremî, “Tahlil-ı Na‘t-ı Hz. Mustafa Der Kasâyid-i Hâkânî”, *Edeb-i Farsî*, 7 (1), 1396/2016, 55.

²¹ M. B. Lubis, *Qasidahs in Honor of the Prophet: A Comparative Study Between Al-Busiri’s Al-Burdah and Attar’s Nat in His Illahi-Namah*, Universiti Kebangsaan, 1983.

²² Ahmedi, 36.

²³ Nevruzî, 54.

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİ ŞAİRLERİNİN FARŞÇA NA‘TLARI

2.1. OSMANLI DÖNEMİ ŞAİRLERİNDE FARŞÇA NA‘T GELENEĞİ

Osmanlı şairlerinin hemen hepsinin na‘t yazdıklarını söylemek mümkündür. Bunlardan bazıları müstakil olarak Farsça divan tertip etmiş ya da Türkçe ve Farsça şiirlerden oluşan divanları kaleme almışlardır. Bu divanların içerisinde genel olarak münâcât veya tevhid bölümünden sonra Farsça na‘ta yer vermişlerdir. Bu divanlarda bazen birkaç Türkçe na‘tın yanında Farsça na‘ta yer verilmiş bazen de sadece tek Farsça na‘t yer almıştır.

Osmanlı döneminde tespit edebildiğimiz kadarıyla Farsça na‘t söyleyen şairleri ve eserlerini şöyle sıralayabiliriz:

2.2. OSMANLI DÖNEMİ ŞAİRLERİ ve FARŞÇA NA‘TLARI

2.2.1. Seyf-i Fergânî (ö. 749/1348)

Mahlası Seyf veya Seyf-i Fergânî ve lakabı Seyfeddîn olarak bilinen şairin asıl adı Muhammed’dir. Ebu’l-Mehâmid’in oğludur. Doğum ve ölüm tarihi ile ilgili kesin bilgi bulunmamaktadır, ancak 640/1243’te doğduğu ve 749/1348’te öldüğü tahmin edilmektedir.²⁴

Bir süre Tebriz’de yaşayan Fergânî, oradan ayrılarak Anadolu’ya gelmiş ve Aksaray’a yerleşmiştir. Farsça Divanı’nda, kaside, gazel, kıta ve rubaî türünde nazım şekilleri bulunmaktadır. Toplamda 10.277 beyitten oluşan divanının başında kaside nazım şeklinde ve 32 beyitten oluşan Farsça na‘ta yer verilmiştir.²⁵

²⁴ Söylemez, 14-24.

²⁵ Söylemez, 67, 106.

فی نعت النبی علیہ السلام

Hız. Peygamber'e Na't

بسوی حضرت رسول الله می روم با دل شفاعت خواه

Kalbimle şefaatt isteyerek, Allah'ın Resûlü'ne doğru gidiyorum.

نخورم غم از آتش، ار برسد آب چشمم بخاک آن درگاه

O dergâhın toprağına gözyaşım ulaşırsa, ateş (cehennem) gelse bile kederlenmem.

هیچ خیری ندیدم اندر خود شکرکز شر خود شدم آگاه

İçimde bir iyilik görmedim ama kendi kötülüğümün farkına vardığım için Allah'a şükürler olsun.

گشت در معصیت سیاه و سپید دل و مویم که بد سپید و سیاه

Günah işlemekte beyaz gönlüm siyah ve siyah saçım beyaz oldu.

ره بسی رفته ام فزون از حد خر بسی رانده ام برون از راه

Haddimi aşarak nice yanlış yollara gittim, (nefsi temsilen) nice eşekleri (hak) yoldan çıkardım.

هیچ زکری نگفته بی غفلت هیچ طاعت نکرده بی اکراه

Hiçbir zikri gafletsiz yapmadım; hiçbir ibadeti isteyerek yerine getirmedim.

ماه خود کرده ام سیاه بفساد روز خود کرده ام تبه بگناه

Ayımı (zamanımı) fesatla kararttım, günümü günahlarla mahvettim.

خود چنین ماه بود از سال خود چنین روزکی بود از ماه

Böyle bir ay yılın neresinde olur? Böyle bir gün aya ne zaman denk gelir?

شب سیاهست و چشم من تاریک ره درازست و روز من کوتاه

Gece karanlık ve benim gözüm görmez olmuş, yol uzun fakat benim günüm çok kısa.

بیژن عقل با من اندر بند یوسف روح با من اندر چاه

Aklın Bijen'i benimle birlikte zincire vurulmuş, ruhumun Yusuf'u ise bir kuyuya düşmüş.

هم بدعوی گرانترم از کوه هم بمعنی سبکترم از کاه

İddialarımda (görünüşte) dağdan daha ağır, manada (içimde) ise samandan daha hafifim.

گاه بر نطع شهوتم چون پیل گاه بر نیل نخوتم چون شاه

Bazen şehvetin tahtında fil gibi, bazen rehavet nehrinde padişah gibi yatarım.

گرگ طبعم بحمله همچون شیر سگ سرشتم بحيله چون روباه

Tabiatımın (nefsimin) kurdu, saldırıda aslan, mizacımın köpeği, kurnazlıkta tilki gibi.

دين فروشم بخلق و در قرآن خوانم :الدین کله الله

Dini, insanlara satarım (insanlara karşı dindar görünürüm), sonra Kur'an'dan okurum: "Din yalnızca Allah'ındır."

نفس من طالبست دنیا را چه عجب التفات خر بگياه

Nefsim dünyayı ister, bunda şaşılacak ne var? Sonuçta eşek de ota yönelir.

ای مرقع شعار کرده چه سود خرقة ده تو چو نیست دل یکتاه

Ey yamalı hırkayı şiar edinmiş kişi! ne faydası var? Gönlün bir değilse hırka versen ne olur?

نه فقیری نه صوفی ارچه بود کسوتت دلّی و مسکنت خانقاه

Ne fakir oldum ne de gerçek sufi, elbisen yoksulun giydiği elbise, mekânın tekke.

نشود پشگلش چو نافه مشک ور شتر را تبت بود شبگاه

İsterse gece ateşiyle yansın deve, dışkısı misk gibi güzel kokmaz asla.

کس بافسر نگشت شاه جهان کس بخرقه نشد ولی الله

Kimse bir taç takmakla dünyanın sultanı olmadı, hiç kimse de hırka giymekle Allah dostu sayılmadı.

نرسد خر بپایگاه مسیح ور چه پالان کنندش از دیباه

Eşek, İsa'nın makamına ulaşamaz, üzerine atlas semer vursalar da.

نشود جامه باف اگر گویند بمثل عنکبوت را جولاه

Örümceğe ne kadar "dokumacı" deseler de ondan kumaş dokunmaz.

لشکر عمر را مدد کم شد صفدر مرگ عرضه کرد سپاه

Ömür ordusunun yardımı azaldı, ölüm komutanı ordusunu meydana sürdü.

ای بسا تاجدار تخت نشین که بدست حوادث از ناگاه

Nice taç giyen hükümdarlar ki bir anda kaderin darbesiyle yok oldu.

خیمه آسمان زرین میخ بر زمین شان زده است چون خرگاه

Gökyüzü sultan çadırı gibi, altın kazıklarla, yer üstüne çakılmış bir otağ gibi.

دست ایام می زند گردن سر بی مغز را برای کلاه

Zamanın eli, içi boş başların boynuna vuruyor, sırf bir külah için.

از سر فعلهای بد برخیز ای بنیکی فتاده در افواه

Kötü fiillerden artık vazgeç! Ey adı iyilikle anılan kişi!

گرچه مردم ترا نگو گویند بس بود کرده تو بر تو گواه

Halk seni övmese bile, yaptıkların sana zaten yeterince şahittir.

نرهد کس بحيله از دوزخ ماهی از بحر نگذرد بشناه

Kimse hileyle cehennemden kurtulamaz, balık denizi yüzmekle geçemez.

ناله کن گرچه شب رسید بصبح توبه کن گرچه روز شد بیگاه

İnle her ne kadar gece sabaha ermiş olsa bile, tövbe et, gün geçip akşam olsa bile.

مرض صد گنه شفا یابد از سردرد اگر کنی یک آه

Yüzlerce günahın hastalığı şifa bulur, eğer sen baş ağrısından sadece bir “ah” çekersen.

چون زمن بازگیری آب حیات گر بخاکم نهند یا رباه

Ey Rabbim, hayat suyunu benden geri alırsan, toprağa konulduğumda bana acı!

مرزمین را بگو که چون یوسف او غریبست اکرمی مثواه

Yeryüzüne de ki, O Yusuf gibi gariptir, kalacağı yerde onunla iyilikle muamele edin.

و آن چنان کن که عمر بنده شود ختم بر لا اله الا الله²⁶

*Ve öyle yap ki, bu kulun ömrü ve son sözü “Lâ ilâhe illallah” olsun!*²⁷

2.2.2. Şâh Çelebi (ö. 780/1380)

XIV. yüzyıl şairi olan Şâh Çelebi, Afyonkarahisarlıdır. Babası Germiyanlı İlyas Paşa'dır. 780/1380 yılında vefat etmiştir, mezarı Kula'dadır. Şâh Çelebi, Farsça na'atları ile meşhurdur ve Hz. Peygamberi metheden on altı beyitten oluşan Farsça bir na'tı bulunmaktadır.²⁸

جز جمالت چون درون پاک را محبوب نیست پس به عقل اسباب حسن جوهرت محسوب نیست

²⁶ Seyfî Fergânî, *Divân-ı Seyf-i Fergânî*, ed. Zebîhullâh Sefâ, İntişârât-ı Firdosî, Tehran, 1346/1967, 5-6.

²⁷ Söylemez, 109-110.

²⁸ Veyis Değirmençay, *Farsça Şiir Söyleyen Osmanlı Şairleri*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 2013, 600-601.

Kalbi temiz olanlara senin cemalinden başka sevgili yoktur. Akıl cevherin güzellik sebebini idrak edemez.

نره های عالمی سرگرم آنت کیست آن در زمین و در زمان از مهر تو مجذوب نیست

Âlemin zerreleri onunla meşguldür, kimdir o yeryüzünde ve zamanda senin sevgine tutulmuş olamayan?

اقتباس نور سرت جان موسی را کشید ورنه در چشمش بن خرما بغیر از چوب نیست

Senin başının nurunun (ilahi nur) yansıması, Mûsa'nın canını cezbetti, yoksa onun gözünde hurma dalı, çöp parçasından başka bir şey değildir.

طالب حق را چه کار آید چراغ مهر و ماه در ره مطلب بجز تو زینت مطلوب نیست

Hakkı arayan için güneşin ve ayın ışığı ne işe yarar ki? Hedefe giden yolda senden başka bir güzellik arzu edilmez.

رشک مشک توتیا دانند خاک روضه ات زان به نزد اولیا مانند او مرغوب نیست

Senin türbenin toprağını, sürme gibi değerli ve miskten daha kıskanılır bilirler, bu nedenle evliyalar yanında ona benzer olan başka bir şey makbul değildir.

سایه دیوار درگاهت کرامی گشت پشت در جهاد اصغر و اکبر ابد مغلوب نیست

Senin dergâhının duvarının gölgesi kimin arkasına düşerse, O kişi küçük ve büyük cihatta ebediyen mağlup olmaz.

چون از نظم معجزت دیوان هستی گشت پر نیست دفتر آنچه در وی نعت تو مکتوب نیست

Senin mucizevi sözlerinle varlık divanı dolduğundan, senin methinin yazılmadığı bir defter, defter kabul edilemez.

بیم و امید من از رد و قبول تست از انک ماعدا چون این و آن دلگشته و مرغوب نیست

Benim korkum da ümidim de senin kabul veya reddinle ilgilidir, çünkü bunların dışında kalanlar ne kalbe yakındır ne de makbuldür.

از نسب هرگز حسب حاصل نگرداند کسی تا که انساب شریف را به جان منسوب نیست

Soydan asla meziyet (şeref) elde edilmez, ta ki senin yüce soyun canla bağlantılı olmasın.

دامن آخر زمان پرگرد و شورست و ولی در میان دست و دامن تو هیچ آشوب نیست

Kıyamet gününün eteği toz ve kargaşa ile doludur fakat, senin elin ve eteğinin arasında hiçbir huzursuzluk yoktur.

گر دویی بیند میان یکدلانت احولی در شمار صحب اگر هست او بدل مصحوب نیست

Eğer şaşı biri (hakikati çarpık algılayan), tek yürek olanların arasında bir ikilik görüyorsa, böyle biri sohbet meclisinde yer alsaydı bile, gerçek dost (hakiki arkadaş) değildir.

هرکه عیب مخلصات جست و غیبت جوی شد می ندانست از خری که چون خودش معیوب نیست

Kim ki ihlas sahibi olanlara ayıp bulmaya ve gıybet etmeye çalışırsa, bilmiyor ki bir eşek bile kendisi gibi kusurlu değildir.

آنچنان از جوش وحدت بی سر و پا گشته اند نیست کویی کاندل و صد مولوی پاکوب نیست

Vahdet aşkıyla öyle başsız ve ayaksız (kendinden geçmiş) hale gelmişler ki, Öyle bir sokak yoktur ki orada yüzlerce Mevlevî sema yapmasın.

سیرتم گویست گویا در سر کوی تو مه گرچه هوش و اختیار از صورتم مسلوب نیست

Ey ay yüzlüm, sanki sîretim konuşan bir dildir senin sokağında, hernekadar yüzümden aklım ve iradem alınmış değil.

دل اسیر اشتیاق و دیده گریان فراق المدد ای کان رحمت همچو من مکروب نیست

Gönlüm hasretin esiri ve gözlerim ise ayrılık nedeniyle ağlamaktadır, ey rahmet kaynağı, imdadıma yetiş! Çünkü benim gibi dertli kimse yoktur.

بنده خاک در محرم پناه تست شاه در حریم حرمتش جز خاکرویی خوب نیست²⁹

*Ey sultan ben, mahrem kapının eşiğinde secde eden bir kulum, onun kutsal dergahında yüzünü toprağa sürmekten daha güzel bir şey yoktur.*³⁰

2.2.3. Nesîmî (ö. 820/1417)

XV. yüzyıl şairi, Şeyh Seyyid İmâdüddîn Nesîmî, Bağdat'ta dünyaya gelmiş ve 820/1417 yılında Halep'te vefat etmiştir. 4179 beyitten oluşan Farsça divanında Farsça na'tı mevcuttur.³¹

از خدا در ره خدا طلبی مطلب جز محمد عربی

Allah'tan, Allah yolunda bir şey istersen, Muhammed-i Arabî'den başkasını isteme.

زانکه مطلوب اهل بینش اوست بلکه مقصود آفرینش

O, basiret sahiplerinin istediğidir, hatta yaratılışın gayesi odur.

شاه ایوان مکه و یثرب ماه تابان مشرق و مغرب

Mekke ve Yesrib'in tahtının sultanı, Doğu ve Batının parlak ayıdır

شرف گوهرم بنی آدم وز شرف گوهر نبی آدم

Âdemoğlunun cevherinin şerefi ondandır, Âdem'in peygamber oluşu da onun şerefiyledir.

شهریاری که خیل اوست همه عرش و کرسی طفیل اوست همه

Öyle bir hükümdar ki, her şey onun ordusu, arş ve kürsü onun sayesinde var olmuş.

کوی او مقصد و مقصود او محمد مقام او محمود

Onun yolu varılacak maksattır, O Muhammed'dir, makamı da Mahmud'dur.

²⁹ Değirmençay, 161.

³⁰ Burada yer alan Farsça metinler Değirmençay'ın eserinden alınmış olup tercümeleleri tarafımıza aittir.

³¹ Değirmençay, 484.

انکه گذشت از سپهر برین سایه او کجا فتد بزمین

Yüce feleğin bile üzerinden aşan birinin, gölgesi nasıl yere düşsün?

فارغت از صحیفه و خانه و اصلانرا چه حاجت نامه

O, sahife ve eve muhtaç değil, asıl olanlara (gerçeğe ulaşanlara) mektuba ne gerek var

انکه ناخوانده علم دین داند لوح تعلیم خود چرا خواند

Okumadan din ilmini bilen odur, kendi öğrettiğini neden okusun?

ذات او چیست بعد خیل رسل کل پس از برگ و میوه از بعد کل

O'nun zatı nedir, resullerin topluluğunun ardından? Bütün yaprak, meyve ve her şeyden sonra?

انبیا را شرف نبود برو خود تواضع کنان نشست فرو

Peygamberler onun makamı karşısında üstün olmazlar. Onlar alçak gönüllü şekilde onun önünde oturur.

لعل او در نحفته داد بسنگ که دگر جا نداشت خفه تنگ

O, dudaklarındaki lâlı (yakut gibi sözleri) öyle saklamıştı ki, artık o dar mahzene (ağızına) sığmaz oldular, taş döküldü o sırları.

زیر گیسویش آن رخ چون ماه شب معراج را جلال الله

O'nun saçlarının altındaki ay gibi yüzü, miraç gecesine "Celle Celâluh" dedirtti.

ای خوش آن شب که امین جبریل سویش آورد آسمان بزمین

Ne güzel o gece ki güvenilir Cebail'i, onun yanına gökyüzünden yeryüzüne indirdi.

مرکب ره نور دگر دون سیر برزمین وحش بر فلک چون طیر

Nur yolunun bineği, başka bir tarzda hareket eder, yeryüzünde bir vahşi gibi koşar, gökteyse bir kuş gibi uçar.

بود نامش براق همچون برق رفته بیک لحظه تا بغرب ز شرق

Adı Burak'tı, şimşek gibi, bir anda Doğu'dan Batı'ya giderdi.

بر فلک همچو برق کرم روی در هوا همچو ابر نرم روی

Gökte yıldırım gibi parlayan bir yüzü vardı, havada bulut gibi yumuşakça süzüldü.

همچو تیر نظر ز عالم فرش تا نگه کرده از سپیده بعرش

Bakışın oku yeryüzünden âleme erişti, bir anlık bakışla tan yeri arşa yükseldi.

چون درآورد پا به پشت براق لرزه افتاد بر زمین ز فراق

Burak'ın sırtına ayağını koyduğunda, ayrılığın hüznüyle yeryüzü titredi.

شد سلیمان تخت گاه فلک ز پس جن و همی انبیا و ملک

Süleyman gibi onun tahtgahı felek oldu, Cinler, peygamberler ve melekler peşinden gittiler.

در هماندم زیر دهای سپهر تیز بگذشت همچون خنجر مهر

O anda gök kubbenin altından, güneşin hançeri gibi hızla geçti.

قرب او از مقام ثمرآذنی قاب قوسین گشت اوآذنی

Yakınlığı "ka'b-ı kavseyn" makamına erişti, varlığı "ev ednâ" sırrına ulaştı.

با دل جمع و دیده بیدار شد مشرف بدولت دیدار

Tam gönül ile ve açık bir gözle, (Allah'ı) görme saadetine şereflenerek erişti.

بعد ازان بر گماشت همت را که بمن بخش جرم امت را

Ondan sonra himmetini yükseltip, "bana ümmetimin günahını bağışla" dedi.

کرد ازين بندگان عاصی یاد وز کرم جمله را خلاصی داد

O günahkâr kulları andı ve lütuf ve keremiyle hepsini kurtardı.

خواجه بين که در نشیمن راز بنده را یاد میکند بسیار

Efendiye bak, sır meclisinde, kulunu da çokça anıyor.

الله الله چه احترامست این در حق ما چه اهتمامست این

Allah Allah, bu ne büyük ikramdır, bizim için ne büyük ihtimamdır!

ای دل و دیده خاک درگه تو سر ما همچو خاک در ره تو

Ey ki gönül ve göz, senin dergâhının toprağıdır, bizim başımız da senin yolunda toprak gibidir.

کس چه داند بهای یک مویت هر دو عالم فدای یک مویت

Kim bilebilir bir tek saçının değerini? İki âlem de feda olsun bir tek teline!

سید انبیا ترا دانند سرور اولیا ترا خوانند

Herkes seni peygamberlerin efendisi olarak bilir, evliyaların önderi olarak seni anarlar.

آفتابی و پرتوند همه پیشوایی و پی روند همه

Sen bir güneşsin ve herkes senden bir ışınl, sen bir öndersin ve herkes senin izinden yürür.

بنده کمترین تست هلال بلبل گلستان تست بلال

Hilal senin değersiz kulundur, Bilâl de senin gül bahçenin bülbülüdür.

بر فلک غلغل بلال تو باد آسمان منزل هلال تو باد

Göklerde Bilâl'in sesi yankılsın, gökyüzü de senin hilalinin konak yeri olsun!

نسبت من اگر کنی بهلال بهلالی علم شوم مه و سال³²

Eğer beni hilale nisbet edersen, aylar ve yıllar boyu hilalin sancağı olurum.

2.2.4. Cem Sultan (ö. 900/1494)

Cem Sultan, Fatih Sultan Mehmet'in oğludur. 23 Aralık 1459 tarihinde Edirne'de dünyaya gelmiş, öğrenimine 10 yaşındayken sancak beyi olduğu Kastamonu'da devam etmiş, edebî, dinî, tarihî ve kültür bakımından kazanımlar elde etmiştir. Arapça ve Farsça öğrenen sultanın Türkçe ve Farsça divanları mevcuttur.³³

ای نور روی و عارض تو شرح والضحی ای زلف عنبرین تو و اللیل اذا سجدی

Senin yüzünün nuru, "Ve'd-Duhâ"³⁴ suresinin bizzat tefsiridir. Senin amber kokulu zülfün ise "Ve'l-leyl izâ secâ"dır.³⁵

نون والقلم نشانه ز انگشت و ابروت طه اشارتی زجلالیت شما

"Nun ve'l-Kalem"³⁶ senin parmağın ve kaşının birer işaretidir. Tâhâ³⁷ suresi senin celal sıfatının bir işaretidir.

یس بجیب حله تو نقش زرنگار لعل نگین دست تو و النجم اذا سوی

Yasin suresi senin atlas elbisenin yakasına işlenmiş bir nakıştır. Senin elindeki yakut yüzük "Ve'n-Necm izâ sevâ"³⁸yı çağırıştır.

³² Ebu'l-Fazl Seyyid İmâdüddin Nesîmî, *Dîvân-ı Nesîmî*, Manisa Kütüphanesi, Manisa İl Halk Kütüphanesi, Nu: 91375, vr. 4a-5b.

³³ Kemal Yavuz, "Ferengistan'da Ağlayan Bir Şair: Ölümünün 515. Yılında Cem Sultan", *Türk Dili ve Edebiyatı*, 40, 2009, 272.

³⁴ Kuşluk vaktinin saf nuruna benzetilir.

³⁵ Saçları, yani huzur veren bir sükûnete bürünmüş geceye benzetilir.

³⁶ Kaş ve parmakları, Kur'ân ayetlerindeki simgelerle sembolleştirilmiş, çünkü hem kaş hem kalem eğridir, ama güzelliğin ve yazının temeli onlardır.

³⁷ Kur'ân-ı Kerîm'in 20. Sûresi ve aynı zamanda Hz. Peygamber'in isimlerinden biri olarak da kabul edilir.

³⁸ Burada şair, Resûlullah'ın elinin yakut gibi parlak, hikmetli yüzüğünü, bizzat vahyin bir sembolü olan Necm Sûresi ile özdeşleştirmektedir.

حَمَّ برای حرف دو نامت اشارتست یک حای احمدست ودوم میم مصطفی

“Hâ-Mîm”, iki ismindeki harfe işarettir. Biri Ahmed’in Ha’sı, ikinci ise Mustafa’nın Mim harfidir.

والشمس پیش روی تو آیینه آله طس طلسم اسم تو بر مخزن وفا

“Ve’ş-Şems” senin yüzüne tutulmuş ilahî aynadır.³⁹ “Tâ-Sîn” ise senin isminin tilsimidir vefa hazinesinin üzerine yazılmış.

شق القمر ز معجر انگشت تو یقین بر خاتم تو نقش نگین ختم انبیا

Ayın ikiye bölünmesi senin parmağınla gerçekleşti, bu bir hakikattir. Senin mühründe Hâtemü’l-Enbiya’nın mühür taşı parıldar.

ای نور چشم عالم و آدم نبود بنور ذات بر خاک مرقد تو فدا روح ماسوی

Ey Ademoğlunun ve cihanın gözüünün nuru, senin nurun olmasaydı hiçbir şey olmazdı. Senin türbende bulunan toprağa bütün mâsivâ (Allah’tan gayrisi) ruhunu feda eder.

هرگز ثنای جم نشود در سزای تو زیرا ثنای تو رسد از جانب خدا

Cem’in övgüsü bile senin hakkını veremez. Çünkü seni öven, bizzat Allah’tır.

لیکن کشیده ام رقمی کیف ما اتفق عفو کن این قصور من ای پادشاهها

Yine de ben elimden geldiğince bir şeyler karaladım. Ey padişah benim kusurumu affet.

ای لطف حق ز لطف تو اینست امید من باری کشم بدیده ز خاک تو توتیا

Ey Hakk’ın lütfu! Senin lütfundan beklediğim budur, (ümidim yalnız sensin), Hiç değilse, gözüme senin toprağını sürme çekeyim.

³⁹ Kur’ân’daki Şems sûresi, Peygamber’in yüzünün ışığı karşısında adeta bir ayna olur.

افتاده ام براه تو ای آفتاب دین از چشم مرحمت نظری سوی این گدا⁴⁰

Ey dinin güneşi! Ben senin yoluna düşmüşüm. Rahmet nazarından bir bakış at şu dilencinin tarafına.

2.2.5. Ali Şir Nevâî (ö. 906/1501)

Ali Şir Nevâî, 844/1441 yılında Herat'ta dünyaya gelmiş ve 906/1501 yılında vefat etmiştir. Hem Türkçe hem Farsça birçok eseri mevcuttur.⁴¹ Farsça divanı Rükneddîn Hümayûnferruh tarafından 1342 ve 1375 tarihlerinde Tahran'da iki defa yayımlanmıştır. Bu divanında Aynü'l-hayât adını verdiği kaside toplam 150 beyitten oluşmaktadır ve Hz. Peygamberi medh eden Farsça bir na'ttır.⁴²

قصیده عین الحیات در نعت رسول علیه السلام

Hz. Peygamber'e na't olarak Aynü'l-Hayât kasidesi

حاجبان شب چو شادروان سودا افکنند جلوه در خیل بتان ماه سیما افکنند

Gece nöbetçileri, geceye siyah bir örtü serdiklerinde, ay yüzlü güzeller topluluğu cilve ederler.

صد هزاران کرم شب تاب از شبستان سپهر لمعها بر پرده شبکون عنبر افکنند

Yüz binlerce ateşböceği, gökyüzünün yatak odasında, amber gibi karanlık gece perdesine ışıltılar saçarlar.

مرزبان صد گونه اشکال بدیع از کلک صنع نقش بندان قدر بر طاق خضرا افکنند

Gök yüzünün muhafızları (yıldızlar ve felek) yüzlerce harika şekilde sanatın kaleminden (ilahi kudret ile) yaratılmış, kaderin nakkaşları, yeşil kubbeyi (gökyüzünü) işlerler.

⁴⁰ Sultan Cem, *Dîvân*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Farsça, Nu: 157025, 7-8.

⁴¹ Ahmet Kartal, "Ali Şir Nevâî'nin Farsça Şiirleri", *Bilig*, 26, 2003, 147.

⁴² Kartal, "Ali Şir Nevâî'nin Farsça Şiirleri", 149-150.

اشک ریزان نعل بر دوش بنات از سوگ مهر جمله بر سرها پرند عنبرآسا افکنند

Gözyaşı dökerek hayatın yasını tutarak omuzlarında cenaze taşırlar, başlarının üstüne amber kokulu ipek örtüler sererler.

قطب چون پیر بتمکین اختر و نجم سماغ چون مریدان کرد پیر پای برجا افکنند

Kutup yıldızı (şeyh), temkin sahibi bir pir gibi gök kubbenin yıldızlarını yönetir, tıpkı mürşidin emriyle müritlerin sarsılmadan ardında durmaları gibi.

بیمبر ترکان قاتل از مجرّه بسته صف تا بملک عافیت در دهر یغما افکنند

Öncülük eden Türklerin öldürücü askerleri, savaş alanında samanyolu gibi dizildiğinde, dünyadaki güven içinde olan ülkeleri de yağma yaparlar.

بوالعجب ترکان که هردم ستاره آسا از شهاب حربهای سیم گون هر سوی عدا افکنند

Hayret verici Türkler, her an yıldız gibi gökte, gümüş renkli mızrakları kasten her yana fırlatırlar

در چنین حرب از برای طعمه نسرین فلک گاه بگشایند و گاهی بالها را افکنند

Böylesi bir savaşta, göğün Nesrin'ine (Hz. Peygamber'in sevgisine) av olmak için, bazen kanat açarlar, bazen de kapatırlar.

رسته پندارند درج در شاخ گاو گنج دیده آنانی که بر ثور و ثریا افکنند

Hazinenin boğanın boynuzlarında gizlendiğini sananlar, Boğa takımyıldızı ve Ülker yıldızına bakış atanlar.

نسر واقع در دل آیدشان ز روی اعتبار چشم اگر بر نغظهای شین شعرا افکنند

Kalplerine akbaba(sertlik) yerleşir eğer şairlerin şiirlerini değerlendirirken sadece kusurlarını görürlerse.

ماه نو باشد میان خیل اطفال نجوم استخوانی کش بیازی شب بصحرا افکنند

Yeni ay, yıldızların çocukları arasında, bir ustuhânî keş⁴³ gibi geceleyin oyunda çöle atılır.

گرد شمع ماه خفایشان سپمین نجوم خویش را پروانه آسا زیر و بالا افکنند

Ayin mumu etrafında yarasa gibi dönen gümüş yıldızlar, kendilerini kelebek gibi yukarı ve aşağı fırlatırlar.

زهره را بر چنبر دف پوست از شکل قمر مطریان چرخ بهر لحن دنیا افکنند

Ay şeklinde deri bir defin üzerindeki Zühre yıldızı için göğün çalgıcıları, nağmeyle makamlar saçarlar.

تیر رهایی که بهر غیبت مهر اختران بر بساطش مزد رمالی در مها افکنند

Yıldızlar güneşten gizlenmesi için atılan kurtuluş okunu, ayın sofrasına kehanet ücreti olarak atarlar.

مهر را یابند گاهی جانب شرقش خبر شش رونده چون سراغش از بهر جا افکنند

Bazen güneşin doğudan yükseldiğini duyarlar ve altı gezegen onun peşinden her tarafa yayılırlar.

چابک گردون بنوک نیزه بر باید اگر حلقه دور جدی بردشت هیجا افکنند

Felek mızrağın ucuyla gökyüzünü ele geçirilirse eğer, o zaman Oğlak burcunun etrafındaki halka gibi savaş meydanını kuşatırlar.

زاهد افلاک را سجاده نور و صفا در شب زینسان عجب از بهر احیا افکنند

Gökteki zahitler, sefalı ve yeni bir seccade sererler ve gece vakti böylece garip şekilde, ibadet için serpilirler.

⁴³ Eskiden çocukların hayvan kemiği parçalarını kullanarak yaptığı çekmeli oyuncaklar veya kemiklerle oynanan çekişmeli oyunlar için kullanılırdı.

کو توالی صحن گردون چون نمایند رسم پاس از مشاعل روشنی در چرخ والا افکنند

Dönen gökyüzünün sahnesinde geçit yapanlar gibi, meşalelerle aydınlığı her yana saçarlar.

بر چنین هنگامه خیل لعبتان تابناک چشم ارشتم غرف بهر تماشا افکنند

Böyle bir hengâmede, ılık saçan güzeller, gözlerini arşa çevirip hayretle bakarlar.

خیل انجم ز اختار چرخ اعظم دم بدم خویش را از پایه اعلی بادی افکنند

Yıldızlar yığını, göğün en büyük kubbesinden, kendilerini en yüksek seviyeden aşağıya fırlatırlar.

چرخ با آن چشم بازی انجمش با آن سپهر رقبهای چشم بندی سوی دنیا افکنند

Gökyüzünün yıldızları gök kubbeye yaptıkları o göz kamaştıran oyunlarıyla, sihirbazlıklarını dünyaya karşı yaparlar.

اختران از عین بیخوابی و ناآسودگی خواب آسایش بچشم پیر و برنا افکنند

Uykusuz ve rahatsız yıldızlar, genç ve yaşlıların gözlerine huzurlu uyku serperler.

غیر عشاق بلاکش کز غم هجران چو من نعره واحسرتا بر چرخ مینا افکنند

Benim gibi aşkın cefasını çekenler dışında, hasret çığlıklarını mavi gökyüzüne savururlar.

خلق بی عشق و وفا مانده بخواب اما سکان در وفای عاشقان تا صبح غوغا افکنند

Aşktan ve vefadan mahrum olan halk uykudayken, âşıklar sabaha dek kavga ederler.

ای خوش آنانی که برخود خواب را کرده حرام در جبین شب بر فلک آه شب اسا افکنند

Ne mutlu ki uykuyu kendilerine haram edenler, gece alnında göğey yakarışlar saçarlar.

ز آب چشم حسرت اول داده ظاهر را وضو آتش از باطن بجان ناشکیبا افکنند

Hasret gözyaşıyla abdest alırlar, içlerinde yanan ateşi sabırsız ruhlarına saçarlar.

خویش را بر گوشه محراب تقوی افکنند سر بخاک درگه ایزد تعالی افکنند

Kendilerini takva mihrabının köşesine atarlar, başlarını yüce Allah'ın eşiğinde yere koyarlar.

زاه حسرت پرده بر رخسار اختر کشند ز اشک مهجوری خلل در طاق خضرا کنند

Hasret ahıyla yıldızların yüzüne perde çekerler, ayrılık gözyaşlarıyla yeşil gök kubbesinde karmaşa yaratırlar.

چون بطرف روضه خلوتگه دل رو نهند برقع نامحرمی بر روی حورا افکنند

Gönüllerini saklı bahçeye yöneltse, hûrilerin yüzüne namahrem peçesi örterler.

بر بساط قرب وصل ار لحظه ساکن شوند دیده بر خیل ملایک از مواسا افکنند

Yakınlık ve kavuşma ortamında bir anlık dursalar, melekler topluluğuna bile merhamet nazarıyla bakarlar.

بر سپهر عز و تمکین کردی منزل کنند از تزلزل ریشه گردون برا بر اعضا افکنند

İzzet ve kudret göğünde konaklasalar, gökyüzünün titremesiyle, bedenlerine titreme düşer.

گر سوی زهتگه جمع وصول آرند روی خاک نسیان بر سر دینی و عقبی افکنند

Eğer birlik ve vuslat bahçesine yönelseler, din ve ahiret yoluna unutkanlık toprağı saçarlar.

هست امید فانی که این دولت گردد خاک راه هرکجا این ره روان گرم رو پا افکنند

Fânî'nin hala umudu vardır ki bu devlet yolun toprağı olsun, her nerede bu yolda yürüyenler (hakikat yolcuları) harareti adımıyla basarlarsa.

نصف این دادی ظلمت را چو نوبت بگذرد نوبتی داران شه در کوی او پا افکنند

Gece karanlığının yarısı geçince, sultanın hizmetkârları onun sokağında başlarını eğerek yürürler.

از غریو کوس و بانگ نای و غوغای نغز رستخیز اندر خم طاق معلا افکنند

Savaş davulunun çığlık sesi ve neyin nağmesi ve nefis sesin gürültüsüyle, kıyamet koparcasına, en yüce kemerli kubbenin içinde yankılar oluştururlar.

چشم نگشاید ز غفلت مردگان خواب را گر چه صور حشر از فریاد صرنا افکنند

Gaflet içinde ölü gibi uyuyanlar gözlerini açmazlar, her ne kadar sura üflenmesinden feryat sesleri yükselse de.

باز بهر بت پرستیدن بگه خیزان کفر ناله ناقوس را در تیر ترسا افکنند

Yine küfrün uyanış zamanı putlara tapınmak için (putperestliğe yeniden dönmek) çanların iniltisini ok gibi rahibin nişanına gönderiyor. (batıl inançlara yöneliş)

کاملان کفر لا، لات و لا، لا اله تو امان دیده در الا الله محاکا افکنند

Kafirler lâ dedikçe yokluğu kabul ederler, senin lân “lâ ilâhe” demek, Allah’ın varlığını tasdik etmektir. Sen gözünü İllâllah hakikatine dik.

باز رندان خرابات مغان جام صبوح در میان آرند و طرح دور صهبا افکنند

Yine meyhanede rindler, aşk şarabı dairesini kurup, içki kadehini ortalığa saçarlar.

وقت خوش حالی زیاده عاشقان پاکباز دیده پنهان گه گهی بر یار زیبا افکنند

Temiz kalpli âşıklar için mutluluk vakti çoktur, araya güzellere düşen bakışınızı saklayın.

گلرخان چون گل گریبان چاک و چون مرغان باغ عاشقان بیخود از مستی علا لا افکنند

Gül yüzlüler, gül gibi yırtmış yakalarını ve kuşlar gibi çırpınmakta, aşıklar ise, sarhoşluktan kendilerinden geçmiş halde, yücelerden “Lâ ilâhe illâllah” feryadı savurmaktadırlar.

تا که معماران گردون قصر چرخ تیره را فرش سیم از پرتو صبح زر اندا افکنند

Ta ki gök kubbenin mimarları, karanlık felek sarayının üzerini, sabahın altın parıltısıyla dokunmuş gümüş bir halı ile döşesinler.

شام را چون قطع در زلف سمن سا افکنند در سمن بویان صبح آیین یغما افکنند

Yasemin saçlı güzelin saçlarının geceyi karanlığa boğması gibi, yasemin kokulu güzeller sabahı yağma ederler (etrafa yayılırlar).

روشنی در عرصه عالم که از شب تیره بود از تلالهای صبح آیین یغما افکنند

Âlem sahnesinde gecenin karanlığından doğan aydınlık, sabahın parıltılarıyla düzeni yağmalarlar.

طیلسان صوفی روز از ته شبگون لحاف کرده برون بر سر دوشش به پنهان افکنند

Gündüzün sûfi hırkası, gecenin simsiyah örtüsünden sıyrılıp, omuz başlarına genişçe serilir.

ژاله انجم که باشد در شبستان سپهر در گداز از مشعل سوزان بیضا افکنند

Feleğin yatak odasında çiğ taneleri gibi patlayan yıldızlar, beyaz sabahın yanan meşalesiyle eriyip yok olurlar.

گر صداعی باشد از سودای شب آفاق را صندل بنشانی از ابر حمرا افکنند

Eğer gecenin tutkusundan ufuklarda bir baş ağrısı kalmışsa, kızıl buluttan (gelen) bir sandal kokusuyla onu yatıştırır.

آفتاب بردگی را جانب روز آورند یوسف گم گشته را سوی زلیخا افکنند

Kölelik içinde kalan güneşi, gündüzün (aydınlığın) tarafına getirirler, kaybolmuş Yusuf'u Züleyha'nın yanına getirir gibi.

سربسر از خواب غفلت چشم بگشایند خلق چون قیامت مژده احیا بموتی افکنند

Halk gaflet uykusundan gözlerini tamamıyla açar, kıyamet günü, ölümlere diriliş müjdesi verilince.

عاجزان شهوت و تردامنی با صد شتاب خویش را در آب از کسوت معرا افکنند

Şehvet karşısında aciz olup etekleri kirli olanlar, büyük bir aceleyle, elbiselerini (günahlarını) çıkarıp kendilerini suya atarlar.

حق پرستان کمتر از تحقیق و از تقلیدش سوی مسجد رفته خود را بر مصلا افکنند

Hakka tapanlar, sorgulamadan onu taklit ederek, mescide doğru gidip kendilerini namazgâha bırakırlar.

اهل قیل و قال هر سو از پی الزام خلق چشم را از خواب ناشسته بر اجزا افکنند

Laf söz ehli (dedikoducular), insanları zorlamak için, uykudan arınmayan gözleriyle her şeye bakarlar.

دیو مردم یعنی امان بیع بهر ره زنی هر یکی خود را بسوق اندر بماوا افکنند

İnsan suretindeki şeytanlar, emanı (güvenliği) satışa çıkarıp yol kesmeye kalkışırlar, her biri kendini pazara atıp mallarını aldatmayla satarlar.

در زمان بیع چون طغیان کند انصافشان بوریا را تهمت زر بفت کالا افکنند

Satış sırasında insafları kaybolunca, hasırları altın kumaştan göstererek insanları kandırırlar.

کافران درگه قاضی پی یک حبه سیم خان و مان صد مسلمان را بفتوی افکنند

Kafir ruhlu kadılar, bir tutam gümüş uğruna, yüzlerce Müslümanın evini barkını bir fetvayla yıkarlar.

ظالمان صاحب دیوان بنوک کلک تیز قاف را از عین اگر یابند از پا افکنند

Divan sahibi zalimler, keskin kalemleriyle, eğer Kaf dağının kaynağını 'Ayn' harfinde bulsalar, onu bile yerle bir ederler.

بی حمیت وش زیونان خویش را از حرص شوم بر در همچو خودی بهر تمنا افکنند

Onursuz ve aşağılık kimseler, uğursuz hırsları yüzünden, kendileri gibi olanların kapısında minnet için boyun eğler.

از حیل طغلان مکتب را بدله اضطراب نکته بی تقریب رانده دیده هر جا افکنند

Mektebin oyunbaz çocuklarının hileleriyle kalplere bir huzursuzluk çöker; yumuşaklık gözetmeden sivri sözlerle her yana göz saçarlار.

پای بندان عیال از بهر کسب رزقشان پا بشهر و کوی هر سو آشکار افکنند

Ailelerinin rızkını kazanmak için çabalayanlar, şehirde, sokakta, her yerde açıkça ayak sürürler.

پای بندان سفر کرده سوی منزل خرام باز نگشاده مراکب را بمرعا افکنند

Yolculuğa çıkmış olanlar, menzile doğru ağır ağır ilerlerken, daha bağlarını çözmeden bineklerini otlaklara salıverirler.

جان گدازان آتش اندر جان شیدا افکنند برق سان خود را فراز خارو خارا افکنند

Can yakanlar, aşk ateşini şeyda gönüllere düşürürler, şimşek gibi kendilerini dikenlerin ve kayaların üzerine atarlar.

با نیاز عجزی از ریگ بیابان بشتر رود سیل اشک سوی ریگ بطحا افکنند

Çöldeki kum tanelerinden acizliklerini deveye arz edince, gözyaşı sellerini akıtarak Batha (Mekke'de bir çöl) çölüne doğru dökülür.

نقد جان بر دست و سیم اشک بر عارض فشان سر بخاک قبله گاه دین و دنیا افکنند

Canları ellerinde, gözyaşı gümüşleri yanaklarından süzülür halde, başlarını din ve dünyanın kiblesine doğru toprağa koyarlar.

خواجه کونین و فخر انبیا کاصحاب او سایه بر خورشید بل عرش معلا افکنند

İki cihanın efendisi ve peygamberlerin övüncü olan o ki, onun ashabı, gölgesini sadece güneşe değil, bilakis yüce arşa düşürür.

گرد راهش اختران در دیده روشن کشند خاک پایش روشنان در چشم بینا افکنند

Yolunun tozunu yıldızlar aydın gözlerine sürerler, onun ayak tozunu, basiret sahipleri gözlerine sürme yaparlar.

مدعا باشد بهشت آیین درش را روفتن حوریان بر چهره چون زلف مطرا افکنند

Eğer cennet hedefse, onun kapısını süpürmek (kapısında hizmet etmek) bir gaye olur mu? Huriler, yüzlerine mis gibi kokan saçlarını savururlar.

قصدشان جز سایه افکندن نباشد در رهش خلدیان در جلوه چون قدهای رعا افکنند

Onların amacı, onun yolunda gölge olmaktan başka bir şey değil, cennet ehli zarif boylarıyla o yolun güzelliğine güzellik katarlar.

در شب معراج پای انداز رخشش اهل عرش از در اختر مکل سبز دیبا افکنند

Miraç gecesinde, arş ehli, (Hz. Peygamberin) bineğinin ayağı altına, yıldızlarla süslenmiş yeşil atlastan bir örtü sererler

چون فلک پیما براق اندر رکاب او کشند غاشیه از مهر بسته زین ز جوزا افکنند

Onun bineği Burak ile semaya yükseldiğinde, zincirini ikizler burcuna (Cevza) bağlayan yıldızlar dahi hayran kalır.

قبل چندین سال ببینند آفتابش زیر ابر چون حریفان بار در دیر بحیرا افکنند

Daha yıllar öncesinden onun bulutlar altında olan güneşini görürlerdi, dostlar yüklerini Bahîrâ'nın manastırına bıraktıklarında.

نقش بندان قضا طرح هزاران آفتاب گاه پویه بر زمین از پای قصوا افکنند

Kader nakkaşları, binlerce güneşin tasvirini çizerken, bazen onların ışığını, Kusvâ'nın (Hz. Peygamber'in devesi) ayağından yeryüzüne saçarlar.

هم رسالت هم نبوت بوده خاص ذات تو پس از ان کاوازه ارسال و ابنا افکنند

Hem risalet hem nübüvvet senin zatına mahsustur, ondan sonra elçiliğin ve evlatların ün saldı.

از ره عزت شتر مرغان بر بر تو بر ملایک سایه رفق و مدار افکنند

İzzet yolunda, çöldeki devekuşları sana doğru yürür, melekler üzerine gölge gibi himaye ve merhamet saçarlar.

مصحفت را دوخته از حله جنت غلاف تکمها از جوز هریر رحل جوزا افکنند

Senin mushafın (Kur'an) için cennet atlasından kılıf yapmışlar, bağcıkları da cevzâ ipeğinden, rahlesi üzerine saçmışlar.

حاجبان درگه قدرت که قرب وصول بر در بارت عصا در پیش موسی افکنند

Kudret dergâhının kapı bekçileri vuslata yakınlaşınca, kapının eşiğinde, Musa'nın asası gibi kendilerini yere bırakırlar.

نه فلک یابند راکع نوبت خمس ترا دیده را گر بر حساب حرف طاها افکنند

Dokuz felek, beş vakit sana rükû etmek için eğilirler, eğer gözlerini "Tâhâ" harfinin hesabına çevirirlerse.

هم برابر دان بطاها جاده معصوم را زانکه در عصمت خلل در کار بحیی افکنند

Masumiyet yolunu Tâhâ ile bir tut, zira namus konusunda Yahya'nın yoluna gölge düşürmek isterler.

هست مشهود این که نجم الدین و شان امتت
جذبه بخشند ار یقین بر سگ نظر تا افکنند

Aşikârdır ki, ki dinin yıldızı ve ümmetinin şanı olan, bir köpeğe bile nazar etse, ona bile manevi cazibe bahşeder.

آستانت را سکان باشند کاندرا یکنظر
صد خلل در کار نجم الدین کبرا افکنند

Senin eşiğinin bekçileri, tek bir bakışla Necmüddin-i Kübra'nın⁴⁴ işlerine dahi gölge düşürmek isterler.

زیر تابوت شهید تیغ شوقت خویش را
هر نفس بهر شرف صد چون مسیحا افکنند

Şehit tabutunun altında her nefes, aşkın kılıcını, yüz kişinin şerefi için Mesih gibi fırlatır.

کودکان ناوک انداز فضای حکمت
صد کمانچه در بن ریش اطبا افکنند

Senin hikmet meydanında ok atan çocuklar bile, bilginlerin sakallarının dibine yüzlerce yay fırlatırlar.

نصر و فتح ایزدی باشد قرین جیش تو
بر صفش گر چشم چون مطر اذاجا افکنند

İlahi fetih ve zafer senin ordunun yanındadır, eğer (düşman) safına 'İzâ câe nasrullâhi ve 'l-feth'⁴⁵ nazarıyla bakılırsa.

رایت جیش تو چون دوزند خیاطان صنع
شقه اش را زینت انا فتحنا افکنند

Senin ordunun sancağını, ilahi sanatın terzileri dikerken, onun kumaşını "İnnâ fetahnâ"⁴⁶ ayetiyle süslerler.

از غبار تیر خیل دماغ و چشم را
عرشیان سم توتیا مشک سارا افکنند

Senin süvarilerinin oklarından yükselen toz, arş ehlinin gözlerine sürme, burunlarına misk olur.

⁴⁴ 12. yüzyılın büyük mutasavvıflarındandır. Kübreviyye tarikatının kurucusudur. Bk. Hamid Algar, "Necmeddîn-i Kübrâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 2006, XXXII, 498.

⁴⁵ Bu ayet, zaferin sadece askeri güçle değil, Allah'ın dilemesiyle ve zamanla geldiğini anlatır.

⁴⁶ Hz. Peygamber'in Mekke'yi fethetmesinin kesin oluşunu ve zaferinin kader olarak yazılmış olduğunu ifade eder.

ناید از کوه بلا ان کاید از یک خشت خاک کش ظفر جویان سعت سوی اعدا کنند

Belalar dağı bir avuç toprak kadar bile zarar veremez, eğer zafer arayanlar düşman üzerine serperse.

هست تا دامن حشرت ملک در توقیع دین منشیان صنع چون دامن طغرا افکنند

Melekler mahşer gününe kadar dinin doğruluğunu yazmaktadır, ilahi sanatın yazıcıları, onun altına bir imza atar gibi kaydedecekler.

از احادیث صحیحی را روات اندر رقم با رباب از حد بطحا تا بخارا افکنند

Sahih hadislerin ravileri, onları yazıya geçirirken Bathâ sınırlarından Buhara'ya kadar rebab çalar gibi yayarlar.

دانه آدم بود بی دام شیطان هر یکی استخوانهای که خدمات زخرما افکنند

Her biri, Âdemoîlu'nun temiz bir tanesi idi, eğer şeytanın tuzağı olmasaydı! Nasıl ki hurma taneleri nasıl bir hurma ağacı olmayı özünde taşıyorsa.

عرش پروازان بیندازند خود را بردرت همجو مرغانی که خود را پیش عنقا افکنند

Arşta uçanlar, senin kapının eşiğine kendilerini atarlar, küçük kuşların kendilerini Anka kuşunun önüne atmaları gibi.

یا رسول الله حالم بین که مهر و ماه نور هم بر ادنا افکنند ار چه بر اعلا افکنند

Ey Allah'ın Resulü! Halime bak ki, güneş ve ayın nuru, nasıl yücelere saçılıyorsa, aşağıdakilere de saçılır.

پادشاهان دیده روز جشن بر شیران نر افکنند و بر سگان دل همانا افکنند

Padişahlar, bayram günlerinde bakışlarını yiğit aslanlara (şanlı insanlara) yöneltirler, gönüllerini de köpeklerle (değersiz insanlara) kapatırlar.

تا یکی خیل شیطان دم بدم صد وسوسه در دل آشفته ام بنهان و پیدا افکنند

Bir şeytan ordusu, her an perişan kalbime gizlice ve açıkça, yüzlerce vesvese düşürürler.

عیسی انfasان عجب نبود که چشم مرحمت که گهی بر حال ترسایان مرضا افکنند

Bazen Hristiyanların (gayrimüslimlerin) haline merhamet nazarıyla bakmaları İsa nefesliler için şaşılacak bir şey değildir.

لیک معلوم جنان کامکان نباشد زیستن صد مسیح ار سایه ام بهر مداه افکنند

Cennette yaşamak bile bütün arzularımı yerine gelmesi sayılmaz, isterse yüzlerce Mesih övgüyle bana gölge yapsın.

هم مگر رشحی ز شربتخانه احسان تو در گلوی این علیل ناتوانا افکنند

Belki de senin ihsan şerbetliğinden bir damla, bu güçsüz, zavallı hastanın boğazına damlatılır.

و آن زمان هر دم دو صد مرده ز نطق عیسوی روح خود در پایم از بهر تولا افکنند

Her an, iki yüz ölü İsa'nın nefesi ile dirilirken, kendi ruhlarını bizim bağılılığımız uğruna teslim ederler.

تا بدان انfas نعتت را سرایم آنچنان کش ملایک روح ایشارش ز بالا افکنند

Öyle bir manevi nefesle senin na'tını söyleyeyim ki, melekler, yukarıdan yere rahmet döksünler.

حرفی از نعتت که بنویسم ملایک نقطه اش از سواد دیده‌های نوم فرسا افکنند

Hız. Peygamber'in na'tından bir tek harf bile yazmaya kalksam, melekler o harfin noktasını yorgun gözlerin karanlıklarına saçarlardı.

از ذلالی این چنین نعتی اگر لب تشنگان قطره بر حلق خشک رنج پیما افکنند

Böyle bir na'tın berraklığından, susamış dudaklara bir damla, eziyet çekenlerin kurumuş boğazına damlatılırsa...

بعد از ان اموات جان يابند اگر آب دهن بر فراش کشتگان خاک عنبر افکنند

Ondan sonra ölüler canlanır, eğer senin ağzından bir damla tükürük, ölülerin toprağına düşerse toprağına amber kokusu saçar.

در عدد يابند پیشش توام آب بقا در حساب او نظر گر سوی اعلا افکنند⁴⁷

Onun katında, ölümsüzlük suyunu bile sıradan bir sayıdan ibaret bulur. Eğer onun hesabına bir nazar ederlerse, yücelere bile (yüksek makamlara bile) kıymet vermezler.

2.2.6. Selîm (Yavuz Sultan Selim) (ö. 926/1520)

XVI. yüzyıl şairi Yavuz Sultan Selim, Sultan II. Bayezid Han'ın oğlu ve dokuzuncu Osmanlı padişahıdır. 875/147 yılında Amasya'da dünyaya gelmiş ve 926/1520 yılında vefat etmiştir.⁴⁸ Farsça divanında Türkçe kaside şeklinde iki na'tı mevcut olup ilki 18 beyit ve ikincisi ise 9 beyitten oluşmaktadır. Ayrıca 5 bentten oluşan ve her bendi 8 beyitten oluşan terkîb-i bend olarak na'tı mevcuttur.⁴⁹

در نعت رسول

Resûl'e medh

ای برافراشته ذات علم بالایی سایه از علمت نه فلک والایی

Ey varlığı yüceltilmiş, ilmin sancağı en yüksekte, senin ilminin gölgesi bile dokuz feleğe üstünlük kazandırır.

سایه کردی بسرت ابر که با این عظمت رشک بردی که بخورشید تر سر فرسائی

Gölge yaptı başının üstünde bulut, bu yücelikle güneş bile kıskandı, çünkü ondan daha yüksektedir.

⁴⁷ Nizâmeddin Ali b. Kîçkine Bahâdır el-Herevî Baha Ali Şîr Nevâî, *Dîvân-ı Fânî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi, Nu: 246899, vr. 7a-10a.

⁴⁸ Kalkandelen, "Yavuz Sultan Selim'in Şiirlerinde Hz. Peygamber", 17-31.

⁴⁹ Abdurrahman Zeybek, *Selîm (Yavuz Sultan Selîm)'in Farsça Divanı ile Aynî (Fatih Sultan Mehmet)'in Türkçe Divanının Mukayesesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2019, 79-84.

آدم آل که گنه کرد همی دانستی که تو آخر بسر تخت شفاعت آئی

Âdem günah işlediğinde bile biliyordu ki, sonunda sen şefahtına geleceksin.

عرش زان کنگره بر کنگره شد زیور نور تا تواس در شب معراج به قدر آرائی

Arş, o yükseklikten dolayı nurun süsüyle taçlandı, çünkü sen, miraç gecesinde ona layık bir değer kazandırdın.

بت پرستی بجز از مهر تو هر که هست هر خیالی که بغیر تو همه سودائی

Senin sevginden başka her ne varsa putperestliktir, senin dışındaki her şey boş bir hayaldir.

روح از جسم مجرّد شده درد حافی ذات از عالم سفلی بدر و علیائی

Ruhun, bedenden ayrılmış görünmeyen bir acı gibi, zâtın, aşağı âlemlerden kurtulmuş ve en yüce makama yükselmiştir.

حالتی کان بتو نبود هوس و باد هوا دانشی کان بتو نبود عبث آن دانائی

Sana bağlı olmayan bir an, heva hevesten ibarettir ve sana bağlı olmayan bir bilgi, boş bir bilgiden başka bir şey değildir.

جز ره شرع تو رفتن چه بسی گمراهی بتو منسوب گنه کار زهی رسوائی

Senin şeriat yolundan başka bir yola gitmek yoldan çıkmaktır. Sana mensup olup da günah işlemek ise ne büyük rezilliktir.

هست امید سلیمی بشهنشائی تو که بیابد ز وصال شرف بینائی

Selîmi umudunu, senin sultanlığına bağlamış, ta ki sana kavuşma şerefi ile basirete (hakikati görmeye) erişsin.

ترجیع بند در نعت نبوی

Hz. Peygambere na't - Terci' bend

خورشید عکس آئینه روی مصطفی ست پیوند هر دو کون بیک موی مصطفی ست

Güneş, Mustafa'nın yüzünün aynadaki bir yansımasıdır. İki âlem birbirine, Mustafa'nın bir saçıyla birbirlerine bağlıdırlar.

این شعله های نور مه و مهر صبح و شام دندانهای پای شانه گیسوی مصطفی ست

Bu ayın ve güneşin ışık kıvılcımları, gece ve gündüz, Mustafa'nın saçlarını taradığı tarağın dişleri gibidir.

عالم که دارد از نفس صبح روشنی گردی ز خاک راه سگ کوی مصطفی ست

Dünya, sabahın nefesinden aydınlanıyorsa, bu Mustafa'nın sokağındaki köpeğin ayağına bulaşan tozun bir zerresi gibidir.

روز و شب جهان که مدار زمانه است ز اول غلاف هیکل بازوی مصطفی ست

Dünya düzenini sağlayan gece ve gündüzün dönüşü, baştan beri Mustafa'nın kolunun muskasıdır.

باشد پناه امت هر دردمند را گر قوت دلیست ز پهلوی مصطفی ست

Her dertli ümmetin sığınağıdır. Eğer kalpte bir güç varsa, bu Mustafa'dan gelir.

پر دل کسی که داد دل و جان بهر او خوش خاطر آنکه خاطر او سوی مصطفی ست

Cesur olan, kalbini ve canını onun uğruna verendir. Huzurlu o kişidir ki gönlünü Mustafa'ya yöneltmiştir.

جان صبا ز طوف چمن تازه گشت و گفت کین بوی جان ز سنبل گلجوی مصطفی ست

Saba rüzgârı çayırda dolaştığında canlandı ve dedi ki: Can veren bu koku, Mustafa'nın gül kokulu sümbülünden (saçından) geliyor.

او شاه مرسلست و رسولان تمام خیل

مقصود اوست کون و مکان در رهش ظفیل

O, peygamberlerin sultanıdır ve bütün peygamberler onun ordusundadır. Varlık aleminin ve mekanının yolunda bir vesile olarak yaratılmıştır.

خوبی عالم از گل رخسار مصطفی ست انوار هر دو کون ز دیدار مصطفی ست

Dünyanın güzelliği, Mustafa'nın gül yüzündendir. İki alem, Mustafa'nın yüzüyle nurlanır.

صد سر بجه و دوصد جان بنیم جو آنجا که عشق گرمی بازار مصطفی ست

Yüz baş, bir buğday tanesi için ve iki yüz can, yarım arpa uğruna feda edilir. Oradaki, Mustafa'nın aşkı satılır.

شاهنشاه آن گدا که بود خاک راه او آزاد بنده که گرفتار مصطفی ست

Şahlar şahı onun yolunda bir dilencidir. Özgür kul ise, Mustafa'ya tutsak olandır.

این روشنی که هست ظهور کمال عشق یک لمعه از تشعشع انوار مصطفی ست

Aşkın kemalinin tecellisi olan bu ışık, Mustafa'nın nurlarının sadece bir parıltısıdır.

طوبی گرفته دست بسر ایستاده محو حیران نخل قامت رفتار مصطفی ست

Tûbâ ağacı başını eğmiş saygıda durmuş. Mustafa'nın salınan boyunun fidanına hayran olmuş.

جبریل از آن ز چرخ فره ناید این زمان کو شرم سار مانده ز گفتار مصطفی ست

Cebrail bu yüzden semadan artık aşağı inmiyor, çünkü Mustafa'nın sözleri karşısında mahcup olmuştur.

آن سینه شاد کز غم او ساخت دل حزین و آن جان عزیز کز پی ایثار مصطفی ست

Gerçekten mutlu olan gönül onun aşkından hüznü olanıdır. Gerçekten kıymetli olan o candır ki, Mustafa'nın uğruna feda edilmiştir.

دور از درش فغان که بجانم ز زیستن

خاشاک بحر غم شدم از خون گریستن

Onun kapısından uzak kalmak yaşamaktan sıkılıp feryat etmektir. Ağlamaktan keder denizinde bir çöp gibi oldum.

قصر بهشت بهر محبان مصطفی ست موجود هر چه هست ز احسان مصطفی ست

Cennet sarayı, Mustafa'nın sevenleri içindir. Var olan her şey, Mustafa'nın ihsanındandır.

پا بر سر سپهر نهد همچو آفتاب دست امید هر که بدامان مصطفی ست

Güneş gibi feleğin üstüne ayak basar. Her kimin ki umutla, Mustafa'nın eteğine sarılırsa.

نوری که دفع ظلمت عصیان ما کند آخر طلوع او ز گریبان مصطفی ست

Günahlarımızın karanlığını gideren nur, sonunda Mustafa'nın yakasından doğacaktır.

چندین حکایت شب معراج و قدر آن شرحی ز وصف موی پریشان مصطفی ست

Miraç gecesinin hikayeleri ve kıymeti Mustafa'nın dağınık saçlarının tarifidir.

بدر منیر را که بانگشت ساخت شق یک خشک خونبهای گوهر دندان مصطفی ست

Bir parmağıyla yardığı parlak dolunay, Hz. Peygamberin bir dişinin (Uhud savaşında kırılan dişinin) kan bedelinin kuru bir karşılığıdır.

ان دل منورست که خونسست در غمش و آن دیده روشنسست که حیران مصطفی ست

O kalp aydınlıktır ki onun aşkına kan ağlar ve o göz aydındır ki Mustafa'ya hayran kalır.

معشوق عشق و عاشق حانبخش دلنواز

شاه شفیع احمد و محمود و هم ایاز

*Aşkın sevgilisi ve ruhlara hayat veren, gönülleri okşayan bir âşık, şefa'at eden sultan, Ahmed, Mahmud ve aynı zamanda Ayazdır.*⁵⁰

صبح امید طلعت زیبای مصطفی ست اسرار غیب در دل دانای مصطفی ست

Ümit sabahı, Mustafa'nın güzel cemalinin doğmasıdır. Gaybın sırları, Mustafa'nın bilgin gönlündedir.

گو هیچ کس مکن طلب خلعت کمال کین جامه راست بر قد و بالای مصطفی ست

Söyle, kimse kemal kaftanını talep etmesin, çünkü bu elbise, sadece Mustafa'nın boyuna göredir.

آنجا که هست منزل و حال کمال عشق صد سر فدای خاک کف پای مصطفی ست

Aşkın kemale erdiği yerde, yüzlerce baş, Mustafa'nın ayak toprağına kurban olur.

از نور اوست روشنی چشم مردمان آری که چشم اهل نظر جای مصطفی ست

İnsanların gözlerinin aydınlığı onun nurundandır. Evet, âriflerin gözü, Mustafa'nın yeridir.

گر آگهی ز معنی والشمس و الضحی تعریف ماه روی دل آرای مصطفی ست

Eğer “ve's-şemsi ve'd-duhâ” ayetinin anlamını biliyorsan, bil ki, o Mustafa'nın ay yüzü güzelliğinin tarifidir.

بی شک خداشناس بود در ره یقین درویش عاشقی که شناسای مصطفی ست

Kesinlikle Allah'ı tanıyan, yakîn yolundadır, Mustafa'yı bilen aşık bir dervîştir.

⁵⁰ Melik Ayaz, I. Mahmud'a (1459-1511) sunulan Gürcü veya Rus asıllı bir köle olduğu rivayet edilir. Hikâyelerde mütevazılığı ve sadakatiyle meşhur olan bir hizmetkardır. Husain Siddiqui İqtidar, “Melik Ayaz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Ankara 2004, XXIX, 53-54.

بنگر بچرخ و کوكبه لشگر نجوم كانها فروغ گوهر والای مصطفی ست

Gökyüzüne ve yıldız ordusunun düzenine bak, bil ki, onlar Mustafa'nın yüce cevherinin nurudur.

دائم دل شکسته من در هوای اوست

وارسته از بلای خود و مبتلای اوست

Bilirim ki benim kırık gönlüm, daima onu arzu etmektedir. Kendi derdinden kurtulmuş, ona tutulmuştur.

ای دل حیات روح بانعام مصطفی ست و آغاز کائنات ز انجام مصطفی

Ey gönül! Ruhun hayatı, Mustafa'nın ihsanıyladır. Kâinatın başlangıcı, Mustafa'nın varlığı sebebiyledir.

سیمرغ جان من که رمیدت از دو کون منت خدایرا که بجان رام مصطفی ست

Benim ruhumun simurgu ki iki dünyadan kaçmıştı, Allah'a hamdolsun ki gönülden Mustafa'ya teslim olmuştur.

کوثر من ز چشمه احسان و رحمتش آب حیات قطره از جام مصطفی ست

Benim Kevser'im, onun ihsan ve rahmet pınarındandır. Hayat suyu, Mustafa'nın kadehinden bir damladır.

گردون چگونه راست کند قد همچو چنگ گو تا بروز حشر در اکرام مصطفی ست

Gök kubbe nasıl dik durabilsin ki, tıpkı bir çenk (çalgı aleti) gibi eğrilmiş. De ki, kıyamet gününe kadar Mustafa'yı tazim etmektedir.

بو جهل منکر سخن اهل حق چراست این گفت و گوی ما چو بالهام مصطفی ست

Ebû Cehil neden hak ehlinin sözünü inkâr eder? Bizim bu konuşmalarımız, Mustafa'nın ilhamıyladır.

با این زبان ز بردن نامش حیا کنم دانم اگر چه ذکر دلم نام مصطفی ست

Bu dil ile onun adını anmaktan haya ederim. Gerçi biliyorum ki, gönlümün zikri Mustafa'nın adıdır.

خورشید گرم کام درین چارمین قفس پر ان کبوتریست که دردام مصطفی ست

Bu dördüncü kafeste (dünya), kavruk güneş. Mustafa'nın tuzağına düşen bir güvercinin bir tüyü gibidir.

ای شه بامتان خود اجر عظیم بخش

و آنکه شراب عشق بجان سلیم بخش⁵¹

Ey padişah! Kendi ümmetine büyük nimetler bağışla ve sonra aşk şarabını Selim'in gönlüne sun.

2.2.7. Adâî-yi Şîrâzî (ö. 928/1521)

X./XVI. yüzyıl İran şairlerinden Adâî'nin asıl adı Mevlânâ (Molla) Muhammed'dir.⁵² Doğum tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır, 928/1521 yılında vefat etmiştir. Sultan Selim zamanında Anadolu'ya gelmiş ve şimdiye kadar bilinen tek eseri *Selim-nâme*'yi padişaha ithaf etmiştir.⁵³ *Selim-nâme* veya *Şâh-nâme-i Selim Hânî* ismi verilen eserinde münacat bölümünden sonra Hz. Muhammed hakkında yazılan na't bölümünde kısaca Hz. Peygamber'in meziyetleri ve mucizeleri anlatılmaktadır.⁵⁴

جهان کرم خواجه کائنات حبیب خدا قبله شش جهات

O, cömertliğin âlemi, kâinatın efendisi, Allah'ın sevgilisi, altı yönün kıblesidir.

چو عیسی ازو دیده صد روح بخش نه عیسی و لیکن دمش روح
بـخـش

O, İsa değildir ama nefesi can vericidir. İsa gibi ondan yüzlerce ruh can bulmuştur.

⁵¹ Yavuz Sultan Selim, *Yavuz Sultan Selim Divanı (Divan-ı Selimi)*, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2016, 5-6.

⁵² Abdüsselam Bilgen, *Adâî-yi Şîrâzî ve Selim-Nâmesi İnceleme-Metin-Çeviri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007, XXXVIII.

⁵³ Bilgen, XLII.

⁵⁴ Bilgen, LXX.

چو در پردهای بدن شمع جان بصورت نهان و بمعنی عیان

Suretçe gizli ama mânâca âşikâr, beden perdeleri içinde, canın kandili gibi.

بمعنی گذشته ز عرش برین بصورت چو گنجست خلوت نشین

Görünüşte bir hazine gibi تنها ve saklı, mânâda ise yüce arş-ı a'lâdan dahi ötededir.

کجا جان کند جای در زیر خاک تن اوست صافی تر از جان پاک

Onun bedeni, en pak candan daha saftır. Nasıl olur da böyle bir can, toprağın altına girer!

بود لا مکان بیت ————— نور او وجودی که گیرد جهان نور او

Bir varlıktır ki, âlem onun nuruyla aydınlanır. Mekânsızlık âlemidir onun Beyt-i Ma'mûru.

کشید عرش و کرسی بزیر قدم مصلاً چو گردد ازو
م————— ترم

Secdegâh, onunla mukaddes olunca, arş ile Kürsî'yi dahi ayağının altına çeker.

گشاید کف دست معجز نما در آن دم که خورشیدوار از صفا

Mucize gösteren avucunu açar, o an ki, safa nuruyla güneş gibi parlar.

بگیرد غم اَمّتان دامنش نگردها دگر هیچ پیر امنش

Ondan daha emin bir rehber bir daha gelmez. Ümmetin derdi, eteğinden tutmuştur artık.

منور کن چشم افلاک شد سری کز وفا بر درش خاک شد

O kapısında vefa ile toprağa değen baş, göklere nur saçan bir ışık kaynağı oldu.

بروز ج————— ز اوای بر ج————— ان او نسیمی که نشنید فرمان او

O'nun emrine kulak asmayan bir esinti bile, vay hâline onun canının kıyamet gününde!

فلک را از گرد قدم تاج کرد در آن شب که آهنگ معراج کرد⁵⁵

Mirac'a yöneldiği gece, semaların başına adımının tozundan taç kondurdu.

2.2.8. Basîrî (ö. 941/1534)

Asıl adı Mehmed olan Basîrî'nin künyesi Mehmed b. Ahmed b. Ebü'l-Meâlî el-Murtaz el-Şehir olarak Farsça divanının mukaddime kısmında geçmektedir. 941/1534 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.⁵⁶ Bir mukaddime ve 1406 beyitten meydana gelen Farsça divanında, toplam 23 kaside, 121 gazel, 32 kıta bulunmaktadır.⁵⁷ Divanında beş beyitten oluşan Farsça bir na't'ı mevcuttur.

ای والضحی ز مهر جمالت روایتی و از موی مشکبار تو والیلی آیتی

Ey Muhammed! (s.a.v) Ve'd-duhâ senin yüzünün güneşinden rivayet eder, Ve'l-leyl ise senin misk saçan saçını anlatır.

افکنده ای حکایت یوسف بقعر چاه تا کردی از لب اتا املع حکایتی

Yusuf'un kuyuya atılış hikayesini anlattın, sadece bir 'gelmek' (ت) kelimesiyle dudaklarından parlayan bir hikâye doğdu.

هرجا که ذکر کرد خدا لیل و النهار از طره و عذار تو باشد کتابتی

Ne zaman Allah, gece ve gündüzden söz ettiyse, O zikrin içinde senin zülfünle yüzünden bir işaret vardı.

دل را بیاض غنچه های محمدی گشته دلیل شعله شمع هدایتی

Gönül, Muhammedî goncaların beyazlığıyla nurlandı ve böylece bir hidayet kandilinin alevine delil oldu.

⁵⁵ Bilgen, 4.

⁵⁶ Bulukgiray, 3,16.

⁵⁷ Ahmed Kartal, "Basiri ve Türkçe Şiirleri", *İlmi Araştırmalar*, 10, (2000), 78.

جان می دهد بصیری بی دل ز روی شوق هرجا که بشنود ز حدیث روایتی⁵⁸

*Basîrî sabırsızlıkla ve aşkla canını verir her nerede bir hadis rivayeti duyarsa.*⁵⁹

2.2.9. Yûsuf-ı Sîneçâk (ö. 953/1546-47)

Adı “Yûsuf”, lakabı “Sinâneddîn” mahlası ise “Sîneçâk” tır. Sîneçâk’ın doğum tarihi ile ilgili elimizde net bir bilgi bulunmamakla beraber IX/XV. yüzyılın son çeyreğinde doğmuş olabileceğini tahmin edilmektedir. Mevlevîye intisap ettiği bilinmektedir ve Mevlevîlik tarihi açısından değerlendirince, yaşadığı dönem, Sultan Veled’in vefat yılı olan 712/1312 ile 954/1547 yılları arasını kapsamaktadır. 953/1546 tarihinde İstanbul’da vefat eylemiştir. Sîneçâk Dede’ye aidiyeti kesin olan ve elde bulunan tek eseri *Cezîre-i Mesnevî*’dir.⁶⁰ Bu eserde yer alan Farsça na’ı şu şekildedir:

فی نعت الرسول علیه السلام

Resûl’ün (s.a.v) medhi hususunda

مشک والیل بوی سنبیل او ترک و تازی و شاه شرع بلاغ

Saçları misk gibi kokar, sümbül gibi dalgalanırdı, Türk’ün de Arab’ın da şeriatın da sultanıydı o.

هر دو عالم طفیل مقدم او مکتبش قرب ادبش الرحمن

İki âlem, onun gelişinin hürmetine yaratılmıştır, onun mektebi yakınlıktır, terbiyesi bizzat Rahmân’dandır.

محرم رازدار ما اوجی بلبل خوش سرای قل اوحی

Sırlarımızın yüce mahremidir o, “gul ühiye”⁶¹ diyen güzel nağmeli bülbüldür o.

⁵⁸ Mehmed b. Ahmed el-Basîrî, *Dîvân-ı Basîrî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi, Nu: 198117, vr. 233a.

⁵⁹ Bulukgiray, 35-36.

⁶⁰ Ali Çoban, *Cezire-i Mesnevi ve Şerhlerine Göre Mevlevî Sülûku*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014, 16, 25, 34, 47.

⁶¹ Bana vahyolundu... (Cin Suresi, 1. ayet)

الغ دين الاغ اودانى بارگاهش سراچه افلاك

Onun dininin yüceliği sayesinde âlem şen oldu, makamı göklerin sarayı.

لشكرش جمله خيل لايعصون وصف اماج تير او وانشق ورق⁶²

Onun ordusu, Allah'a asla isyan etmeyen meleklerdi⁶³, sözü, hedefe giden bir ok gibiydi; ay bile ikiye yarıldı.⁶⁴

2.2.10. Şâhidî (ö. 957/1550)

XVI. yüzyıl şairi olan Seyyid İbrahim Şâhidî Dede, Şâhidî mahlasını kullanmıştır. Babasının adı Hüdâyî Dede'dir. 875/1470 yılında Muğla'da dünyaya gelmiş ve 957/1550 yılında vefat etmiştir. *Gülşen-i Esrâr* adlı eserinde Farsça na't mevcuttur.⁶⁵

حبيب حضرت عزت محمد كزين انبيا شاه موجد

İzzet makamının sevgilisi Muhammed'dir, O peygamberler içinde en şanlı padişah'tır.

ز ناشايسته وصفش پاک بود خطاب از خالقش لولاک بود

O, her türlü noksan sıfattan pak idi, ona Allah'ın hitabı "Levlâk"⁶⁶ idi.

هویدا کرد احد ميم و شد احمد از ان ميم است بهستی هر چه آمد

Ehed, 'mim' harfini açığa çıkardı ve Ahmed oldu, o mimdendir her varlık ve her şeyin var olması.

ز چشمه ميم جاری گشته هستی همه زو هستی و بالا و پستی

Mimin pınarından akan su ile varlık beslendi, Her şey ondandır, üstünlükte de alçaklıkta da.

⁶² Sîneçak Sinâneddin Yusuf, *Cezîre-i Mesnevî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi, Nu: 264538, vr. 15b.

⁶³ "لا يعصون" ifadesiyle doğrudan Kur'an'a gönderme vardır: "Allah'ın emrine karşı gelmeyen, neyle emrolunmuşlarsa onu yapan melekler..." (Tahrîm 6).

⁶⁴ Hz. Peygamber'in bir işaretiyle ayın ikiye yarılmaya mucizesi.

⁶⁵ Değirmençay, 606.

⁶⁶ *Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım.*

کنیم از نکته توحید تفهیم مدان تو غیر بی میمست با میم

Tevhidin inceliğini anlatalım, sanma ki başkalık (gayr) mimsizdir, var olan her şey, aslında mimin vasıtasıyla var olmuş.

بدان بی میم اول کنز مخفی ز حبّ او هویدا گشت میمی

Bil ki, ilk başta “mim” siz ken o gizli hazineydi, onun sevgisiyle bir “mim” ortaya çıktı ve zuhur etti.

از ان میمست ظهور این مظام از ان میمست هر چه گشت ظاهر

Bu düzenin ortaya çıkışı o “mim” dendir, O “mim” dendir görünen ne varsa.

چو او ز اولاد آدم مجتبی بود از ان نام شریفش مصطفی بود

O, Âdemoğlunun en seçkinydi, bu yüzden şerefli ismi ‘Mustafa’ oldu.

زحیش حامد او بود معبود از السّت حضرتش محبوب و محمود

Onun sevgisinden dolayı, âlemler medheden oldul, O da ma’bûd, Elest meclisinden itibaren O, sevilen ve övülen idi.

بامتی شدست آن شاه معروف نخواهد شد علومش جمله مکشوف

O şanlı padişah ümmetiyle tanınmıştır. İlimleri tamamen açığa çıkmayacaktır.

چو انواع علوم مرا ان علیمست نه او محتاج عین و لام و میمست

Bana her türlü ilmi veren her şeyi bilendir (Allah’tır), ki O, ne “ayn’a”, ne “lâm’a”, ne de “mim’e” muhtaçtır.

ورا اندر بقا شاهی عیان بود درین فانی ز فقرش فخر از ان بود

O, ebedilik âleminde açıkça padişaktır, bu fânî dünyada ise fakrıyla övünmüştür.

ز حق حی گشت روحش نفس او مرد بخاکستر از ان نان جوین خورد

Haktan Onun ruhu dirildi, nefsi ise öldü, bu yüzden küll içinde arpa ekmeği yedi.

بشد چون بود در خدمت ملازم براقش مرکب و جبریل خادم

O, kendini Allah'a hizmete ve ibadete adanmıştı, bu yüzden Burak onun bineği, Cebrail ise hizmetkârı oldu.

رسید او در مقام قاب قوسین سلامش کرد آن سلطان کونین

O, "Kâb-ı kavseyn"⁶⁷ makamına ulaştı, Ona iki cihanın sultanı (Allah) selam verdi.

دوی خیز در لفظ قاب قوسین واو ادنی بمعنی نیست اثنین

"Kâb-ı kavseyn" lafzında ikilik görünür, fakat "ve ev edna" ifadesinde artık iki olmak anlamı kalmaz.

چه باشد جز ظهور قدرت حق شود ز ایمای انگشتش قمر شق

Allah'ın kudretinin tecellisinden başka ne olabilir, parmağının işaretıyla ay ikiye bölünür.

بصدق و راستی اش کرد رحمان دلیل حجت و بر دهانش قرآن

Onun doğruluğunu ve dürüstlüğü Rahmân tasdik etti, Ona delil ve hüccet olarak da ağızına Kur'anı yerleştirdi.

ز اوصافش چه گویم چون عیانست ز مدحش هرچه گویم بیش از انست

Onu vasfetmek için ne desem ki, zaten âşîkârdır. Onu ne kadar övsem de O daha fazlasıdır.

⁶⁷ Kur'an'da *قاب قوسین او ادنی*, Mirac gecesinde Hz. Peygamber'in Allah'a en yüksek yakınlık derecesine ulaştığını ifade eden ayettir (Necm Suresi, 9). "İki yay aralığı kadar yahut daha da yakın" denilmiştir.

تو دادی ای خدا قدر رفیعش من درمانده را مسکین شفیعش

Ey Allah'ım! Sen ona yüksek bir makam verdin, ben ise, aciz ve yoksul bir kul olarak, onu şefaatçi edindim.

بر آن سلطان و بر اصحاب و بر آل تحیات و سلام از ما بهر حال

Her zaman bizden selam ve tahiyyat olsun, o sultana, ashabına ve ailesine.

هر آنکه شد محب و دوستدارش ببايد شد محب چاریارش

Kim O'nu sever ve dost edinirse, dört halifesini de sevmesi gerek.

خلیفه راستین صدیق اکبر پس از احمد بدینش شاه سرور

Hakiki halifen büyük sâdık (Hz. Ebubekir), Ahmed'den sonra onun dinin başı ve efendisi oldu.

رفیق مصطفی در خلد عثمان ورا اکرام ذی النورین درشان

Osman, Mustafa'nın cennette dostudur, "Zinnûreyn"⁶⁸ olmak onun şanındadır.

علی مرتضی ساقی کوثر نبی گفتش مدینه علم را در

Ali Murtaza, Kevser havuzunun sakisidir, Hz. Peygamber ona ilmin şehrin kapısı dedi.

دو چشم مصطفی را نور عین است دو سرور که حسن دیگر حسین است

Mustafa'nın iki gözüniün nurudur. İki efendi, biri Hasan, diğeri Hüseyin'dir.

از ایشان هریکی پادشاه دین بود خدا از روحشان می باد خوشنود⁶⁹

Onlardan her biri dinin padişahıdır, Allah, ruhlarından razı olsun.

⁶⁸ Hz. Osman önce Hz. Rukiyye ile evlendi, onun vefatından sonra Hz. Ümmü Gülsüm ile evlendi. Bu nedenle ona "ذو النورین" (iki nur sahibi) denildi.

⁶⁹ İbrâhim b. Sâlih Hüdâyî el-Mûğlavî el-Mevlevî Şâhidî, *Gülşen-i Esrâr*, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Ek, Nu: 262661, vr. 20a-20b.

2.2.11. Mehmet Çelebi (Sâyilî) (ö. 960/1552)

Sâyilî'nin doğum tarihi, yeri ve ailesi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ölüm tarihi ise 960/1552 olarak tahmin edilmektedir. 908/1502 yılında kaside, gazel ve mesnevi nazım şekillerinden oluşan *Nevbâve-i Rûm* adlı Farsça divanını tertip etmiştir.⁷⁰ Sâyilî, Sultan II. Bâyezîd'e ithaf ettiği bu divanında, birçok divan şairi gibi Tevhid bölümünden sonra Hz. Peygamber'i metheden ve 39 beyitten oluşan bir kasideye yer vermektedir.⁷¹

قبا بقدرسل بس که دست صنع آراست قبای ختمیت اما بقامتت شد رأست

Sanat eli, birçok peygamberin boyuna elbiseler dikti, ama hatemiyet kaftanı sadece senin boyuna uygun oldu.

بخیل اهل نبوت سری و سروریت ز استقامتت دین و تزایدش پیداست

Peygamberler halkasının en üstünü ve en büyüğüsün, dinin doğruluğu ve büyüklüğü de senin istikametinden bellidir.

ثبوت حکم رسل بود بعدشان دو سه روز تویی که حکم تو بر جمله تا بروز جزاست

Önceki peygamberlerin hükümleri, onların ardından birkaç gün sürerdi, ama senin hükmün, kıyamet gününe kadar sürecek

کمان خاتمیت را ببازوان قوی بروی طاق بیایختی که بس بالاست

Sen hatemiyet yayını güçlü kollarınla, öyle yüksek bir taka astın ki.

بدین هوس که فرود آورد کمانت را کسی بطاق چنان دست چون نهد که خطاست

Senin yayını (risalet makamını) aşağı indirme arzusuyla, kim böyle yüksek bir kubbeye el uzatmak isterse hata olur.

گرفت اگر ید بیضا کلیم انگشتت بروی ماه شق انداخت این ید بیضاست

Eğer Musa'nın yed-i beyza mucizesi sadece parmağını aydınlattıysa, senin yed-i beyzan ayı ikiye böldü.

⁷⁰ Çetin Kaska, "Sâyilî'nin Farsça Divânı", *Litera Turca*, 7 (1), (2021), 135-136.

⁷¹ Kaska, 142.

ببارگاه تو فراش کمترین جبریل بر آستان تو جاروب کمترین طوبی است

Senin huzurunda en sıradan hizmetkar Cebrail'dir, senin eşiğinde en basit süpürge bile cennetteki Tuba ağacıdır.

بروز واقعه یار تو عنکبوت و حمام گواه حال تو در دشت چوپ اگر حصباست

O büyük olayda (hicret sırasında), senin dostun bir örümcek ve bir güvercindi. Çölde çakıl taşı ve odun bile, senin haline şahittir.

ز انبیا که اولوالعزم بر سر آمده اند ترا از خیل اولوالعزم مرتبت اعلاست

Nice ulü'l-azm peygamberler geldi, ama o yüce zümre içinde en yüce makam senindir.

بدان سبب که حبیب الهی ز جمع رسل بلند مرتبه است آنکه او حبیب خداست

Zira sen resuller içinden Allah'ın sevgilisi oldun ve kim ki Hakk'ın habibidir, onun mertebesi en yüksektir.

بحسن دین تو دین پیمبران دو سه خال تو آفتاب جهانتاب و انبیا چو سهاست

Senin dininin güzelliği karşısında, diğer peygamberlerin dini birkaç benek gibi kalır, sen âlemleri aydınlatan güneşsin, öteki peygamberlerse sadece yıldız kümeleridir.

ترا که میل بمسند کشید از غیرت فغان ناله ز حنانه خاسته نجواست

Senin yüce makama erişme arzunu sebebiyle, Hannâne direğinden yükselen feryat ve iniltinin sesi bir gizli yakarış olmuştur.

بروی شاننه تو لا اله الا الله زدند مهر که آن بر رسالت تو گواهاست

Senin omuzuna "Lâ ilâhe illallah" mührü vurulmuştu, bu mühür senin risaletine apaçık bir şahittir.

چه معجزست مفلوج و دیر ساله عجز بدستگیری قد تو بی عصا برخواست

Ne büyük mucizedir! Yaşlı ve felç bir koca karı, senin yardımınla, değneksiz ayağa kalktı.

شبی بخوان تو یک نغمه یافتند اصحاب شدند سیر از ان لقمه جمله بی کم و کاست

Bir gece senin okuduğun bir nağmeden sahabeler nasip buldu ve hepsi o tek lokmadan, eksiksiz ve noksansız şekilde, (ruhları) doydular.

در آفتاب رخ معجزات تو بفغان دو شاهدند اگر سوسمار اگر حرباست

Senin mucizevî yüzünün güneşinde feryat eden senin şahitlerindir, ister kertenkele, olsun ister bukalemun.

بریده ناف تو و ختنه کرده آمده که دست غیر بر اندام پاک تو ته سزاست

Göbeği kesilmiş ve sünnet edilmiş olarak dünyaya geldin, çünkü senin pak bedenine yabancı bir elin dokunması yakışmazdı.

گدا و شاه به پیشیت برابرنند ولی گدای حضرت تو شاه و پادشاه گداست

Senin için padişah da dilenci de birdir, ama senin huzurunda dilenci olan, aslında padişah ve padişah da dilencidir.

بروشنایی روزست شام معراجت که نور او بجهان تا محشر داده ضیاست

Mirac gecesi, gündüz kadar aydınlıktı, o gecenin nuru, mahşere kadar cihanı aydınlatmıştır.

بجا گهی که پر جبرئیل می سوزد هزار مرتبه جای تو برتر از آنجاست

O yer ki orada Cebrâil'in kanadı yanar, senin makamınsa oradan bin kat daha yücedir.

چه غم ز شیب و فراز جهان ترا که یکی است براق برق روت را نشیب اگر بالاست

Ne gâm sana dünyanın inişi çıkışından, ki şimşek gibi koşan burağın için iniş de çıkış da birdir.

بکاینات سزد سر نیاوری که ترا بسان سطح زمین سقف عرش در ته پاست

Bütün kâinat karşısında baş eğmemen yerindedir, nasıl ki senin için arşın tavanı bile, yeryüzünün tabanı gibi ayaklarının altındadır.

بسلسبیل و بکوثر کجا لب آلاید کسی که تشنه و انگشت تو بدو سقااست

Selsebil ve Kevser'e dudağını nasıl sürer susuz kalmış birisi ki senin parmağından ona su sunuluyor.

پیمبران به یکی یا دو قوم مامورند رسالتت زده بر قوم کاینات صلاست

Peygamberler yalnız bir veya iki kavme gönderilmiştir, oysa senin risaletin, bütün kâinat halkına ilan edilen bir çağrıdır.

بژاژ خایی خود قایلست فی الواقع بر فصاحت تو آنکه از عرب عرباست

En belîğ Arap bile senin fesahatine hayrandır ve kendi belâgatini unuttur.

قضا رضای تو می جست در همه احوال مطیع رای شریعت از ان رضا بقضاهست

Kaza her zaman senin rızanı aramıştır, zira şeriatın hükmüne boyun eğmek, kazaya rıza göstermenin ta kendisidir.

بصورت ار چه به حوّا و آدمی فرزند ز روی معنی فرزندت آدم و حواست

Her ne kadar surette, Âdem ile Havva'nın evladı isen, hakikatte, Âdem ile Havva sana evlat olmuşlardır.

ازین نمیگذرد خوی خوش تعالی الله بشر کننده خود شیمه تو خیر دعاست

Bu güzel huydan yüce Allah asla vazgeçmez, zira senin fitratın, müjde vermek ve hayırla dua etmek sıfatıdır.

امین از ان لقب شد میان دشمن و دوست که کرده راستیت جای در دل اعداست

"Emin" lakabın hem dost hem düşman arasında yerleşti zira senin doğruluğun, düşmanların kalbinde bile yer edindi.

تو تا سوار شتر گشتی از سبک روحی مهاردار تو جبریل گشته در پیداست

Sen, ruhunun hafifliğiyle deveye bindiğin anda, yularını tutan Cebrail, artık gözle görülecek şekilde ortaya çıktı.

بسایبانی تو ابر امده ز حیاست بعارض چو مهت مهر چشم تا نکند

Bulut utancından senin için gölge olmaya gelmiştir, güneş ay gibi parlak gözlerini kamaştırmasın diye.

درخت خشک که از برگ و بار عاجز بود زین مقدم تو مستعد نشو و نماست

Kurumuş bir ağaç bile, yapraktan ve meyveden yoksunken, senin gelişinle yeniden yeşermeye niyetlendi.

گناه کار کسی کو ز عفو نومیدست بیک شفاعت تو رسته از هر بلاست

Affından ümid kesmiş günahkâr kul, senin bir şefaatinle her belâdan kurtulur.

شفیع جرم تمام گناهکارانی تباه کارتر از سالی بدانکه نخاست

Sen bütün günahkarların suçuna şfaat edensin, öyle ki, Sâyilî'den daha günahkâr birini dahi geri çevirmedin.

اگر چه کارش غیر از جفا و عصیان نیست ولی بعاصی و جافی شفاعت اولی است

Her ne kadar işi zulüm ve isyan olsa da senin şefaatin en çok isyan eden ve zalime yaraşır.

گناهکار بامید رحمت شده ام شفاعتی که بدردم شفاعت تو شفاست

Günahkârım ve rahmetini umut ederim, senin şefaatin şifadır, derdime derman olan odur.

بحرمت حرم و چار یار و اصحاب بعزت دل آنها که درگهت ملجاست

Harem-i Şerif'in, dört halifenin ve sahabenin hürmetine ve onların kalbini şerefli kılan senin dergahına sığınarak yalvarıyorum.

بروز حشرمبین بر گناه و دستم گیر که دستگیری تو بر گناه کار رواست

Kıyamet gününde günahıma bakma, elimi tut! Çünkü senin günahkarı kurtarman en çok yakışandır.

نظر ز حال فرو ماند گان دریغ مدار که کار ما همه جرم است و شیعه تو عطاست⁷²

Bu çaresizlerin hâline nazarını esirgeme, bizim işimiz günah, senin tâbiin ise lütuf ve bağışlamaktır.

2.2.12. Fazlî (ö. 982/1574)

Ebulfazl Mehmed ed-Defterî, tarihçi şeyh molla İdrîs-i Bitlisî'nin oğludur. Mahlası Fazlî'dir. 971/1563 veya 982/1574 'de Şam'da vefat etmiştir. Farsça, Arapça ve Türkçe şiirleri içeren mürettep bir divanıyla Yavuz Sultan ve Hâfız-ı Şîrazî'nin divanına nazire Farsça iki divanı vardır Ebu'l-Fazl Mehmed Efendi Farsça Dîvân'ını Yavuz Sultan Selim'in Farsça Dîvân'ına nazîre olarak kaleme almıştır.⁷³ *Heşt u Bihişt* eserinde Farsça na'tı mevcuttur.

نبی رهبر و دین رسول خدا نموده بگمره سبیل هدی

Rehber peygamber ve Hz. Peygamber'in getirdiği din, O, sapmış gönüllere hidayet yolunu göstermiştir.

خدایی که کون و مکان آفرید زاعیان انسان ترا برگزید

O Allah ki, varlığı ve mekânı yarattı, insanların en seçkinleri arasından seni seçti.

حبیب خدایی و محبوب خلق طابکار حق و مطلوب خلق

Sen Allah'ın sevgilisisin ve halkın da en çok sevdiği, sen Hakk'ın rızasını ararsın, halk ise seni arar durur.

⁷² Sâ'ilî-i Rûmî, *Dîvân-ı Sâ'ilî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, Nu: 03826, vr. 11a-13b.

⁷³ Değirmençay, 244.

رضای خداوند آیین تو همه انبیا تابع دین تو

Senin yolundur Allah'ın razı olduğu din, tüm peygamberler senin dinine tâbidir.

محامد صفات و محمد علم بر اوراق افلاک نامت رقم

Övülen bütün sıfatların özüdür Muhammed ismi, ismin göklerin sayfalarına kazınmıştır ebediyen.

تویی پیشوا و امام رسل نماینده سمت اهدی السنبل

Sen, bütün peygamberlerin öncüsü ve imamısın, sen gösterirsin en doğru yönün bereketli işaretini.

چوتاج نبوت نهادی بسر بطاعت هستند شاهان کمر

Sen nübüvvet tacını başına koyduğunda, krallar bile kemer bağladılar itaatine.

کمین جاکرت قیصر تخت روم زدار اجر به استان و رسوم

Roma tahtının Kayser'i, senin en sade hizmetkârın olmuştur, ecir umarak, senin kapına ve yoluna yüz sürenlerdendir.

سر بر خلافت نشیمن گهت فروده بخورشید نوسار مهت

Sen, hilafet tahtına baş koymuşsun, güneş bile eğilmiş, ay ise sana yeni bir armağan olarak sunulmuş.

رسانیده از حق بعالم پیام زبان بند دشمن منطق کلام

Hakk'tan gelen mesajı âleme sen ulaştırdın, sözünün mantığı düşmanı sözle susturur.

خطابت ز داور بوقت فراغ کلام فصیح علیک البلاغ

Görevin tamamlandığında, Hak'tan sana şu hitap geldi, artık yalnız tebliğden sen sorumlusun!

تویی شافع روز تفضیح و شر تویی دافع سوز جرم بشر

Kıyametin dehşetli ve korku dolu gününde şefa'at eden ve insanlığın günah yükünü defeden de sensin.

تویی باعث نظم آیات دین بوصف تومنزل کتاب مبین

Sen oldun din ayetlerinin düzenine sebep, senin vasfınla indi apaçık Kur'an, yüce kitap.

رسالت سپهر و تورخشنده مهر ز تو مهر گردون فروزنده مهر

Risalet göğünün güneşi sensin, gökte parlayan güneşsin, güneş bile ışığını senden alır

رخت نور قندیل طاق سپهر چو خورشید نور دوانی سپهر

Senin yüzün, gök kubbenin kandil nurudur, güneş gibi gökyüzüne ışık saçarsın.

کند بهر حسرت بگاه نگاه گدایی حسن رخت مهر و ماه

Senin cemaline bir an bakıldığında, güneşle ay, hasretle güzelliğinin dilencisi olur.

شرف بخش ایام پیغمبری بتو ختم انجام پیغمبری

Peygamberlik çağlarına şeref veren, peygamberliğin sonu seninle tamam oldu.

باول امام نبوت تویی بآخر ختام رسالت تویی

Nübüvvetin başındaki rehber sensin, risaletin sonundaki mühür ve tamamlayıcı sensin.

نوشته قلم از دل آب و گل بنام تو گشته رسالت سجل

Kalem, su ve toprağın özüne senin ismini yazdı, risaletin defteri ise, senin isminle kazınıp mühürlendi.

بحکمت در احکام عام الغرض تویی جوهر مرد و باقی عرض

Îlâhî hikmetin genel hükmüne göre, sen insanlığın özüsün, diğerleri ise sadece gölgeden ibaret.

ز فرط گنه گشته ام روسیاه جز از توندارم شفیع گناه

Günahlarımın çokluğundan yüzüm karardı, günahlarım için senden başka şefaatchim yok.

سیه روییم بس نبود ای امید گنه کرد موی سرم را سفید

Kararmış yüzüm yetmedi mi, ey ümidim! Günahlar, saçlarımı bile aklaştırdı.

همه بندگانند امیدوار شفاعت ز تو رحمت از کردگار

Tüm kulların ümidi sana, şefaatt senden, rahmet yaratandan gelir.

گناهان ما گرچه بیش از حدست ز تو یکشفاعت ز غفران صدست

Günahlarımız her ne kadar haddini aşmışsa da senin bir tek şefaatin, yüzlerce mağfirete vesiledir.

تویی قبله ارباب حاجات را تویی کعب اصحاب طاعات را

Sen, ihtiyaç sahiplerinin kiblesisin, sen, itaat ehlinin yöneldiği Kabe'sin.

برفعت برون ز سپهرش بعزت فزونتر ز مهر منیر

Makamı yücelikte göklerin ötesindedir, izzeti ise, aydınlık güneşten bile daha üstündür.

ز بهر قدم تو ای شهریار ملایک بره دیده انتظار

Ey Sultanım, sen teşrif edeceksin diye, melekler dahi gözlerini yola dikmiş beklemekteydiler.

زبان ذاکر عدو صاف تو بیان قاصر از ذکر اعطاف تو

Senin adalet ve saflığını dile getiren dil, lütuf dolu yönlerini anmada yetersiz kalır.

زنورت چراغیست رخشنده خور بزم تو شمع نیست تابان قمر

Senin nurundan kandil gibidir parlayan güneş, senin meclisinde parlayan ay bir mumdur.

کرده تبه کار بد روزگار ز کردار خود زار گریند

Kötü amellerle ömrünü tüketen kişi, kendi yaptığına feryat ederek ağlar.

بران نادمان چون ترحم کنی بلفظ شفاعت تکلم کنی

Sen o pişman olmuşların hâline merhamet ettiğinde, şefaathane sözleriyle onlar için Allah katında konuşursun.

دهند از عذاب و عقاب جحیم ز تو چاره جویی کدام را گویم

Cehennem azabından ve cezasından verdiklerinde, ben senden hangisi için kurtuluş isteyeyim.

هزاران صلوة و هزارن سلام بروح تو روح صاحب کرام⁷⁴

Binlerce salavat ve binlerce selam olsun, senin ruhuna ve yüce sahabilerin ruhuna.

فذلکه نثر جواهر صلات صلوات بانتظام تحیات زاکیات بر سید کاینات

İşte bu, salât ve selâmlardan oluşan cevherlerin dizilişi kâinatın pak ve yüce Efendisine sunulmasıdır.

هزاران سلام و هزارن درود بران شمع تابان قصر وجود محمد که نامش ز روز الست

Binlerce selam ve binlerce salavat olsun, varlık sarayının parlayan mumuna, O Muhammed'e, ki ismi, "elest"⁷⁵ gününden yazılmıştır.

برسم نبوت قلم نقش بست چراغ دنوت چو او برافروخت پروبال جبریل ازان شمع سوخت

Nübüvvet sırrınca kalem, onun adını yazdı, Yakınlık kandilini yaktığında makamında? Cebrâil'in kanatları bile, o nurdan yandı.

در اجرم علوی همه نور اوست که نورش چو مغرست و گیتی چو پوست نخست از جمالش چو بنمود چهر

Göksel cisimlerde hep onun nuru parıldar, Onun nuru özdür, kâinat ise ancak bir kabuk. Güzelliği ilk defa yüz gösterdiği anda

برافروخت ماه و بتابید مهر بران جمع شمعی که حق بر فروخت نخستین چراغش ز بزم تو سوخت

Ay parladı, güneş ışıktı, o nur meclisinde Hakk'ın yaktığı bir mum, onun ilk kandili senin meclisinden alev aldı.

ز نور جمالش نمود اکتساب کوکب ضیا و فروغ آفتاب ز نور وجودش قلم را ظهور

Onun cemal nurundan nurlandı, parlak yıldızlar ve güneşin parıltısı, onun varlık nuruyla zuhur etti kalem.

⁷⁴ Defterdar Mehmed (Ebu'l Fazl Mehmed), *Heşt u Bihişt Zeyli (Selimname)*, Süleymaniye Kütüphanesi, Mikrofilm, Nu: 00142, vr. 4b-5a.

⁷⁵ A'râf 172. Ayet, "أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ", "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?"

شده امتداد شعاعش ز نور قلم وش شد امّی بخط و حساب ز لوحش یک امت شد ام الکتاب

Onun nurundan yayıldı ışığın uzantısı, ümmî olan o zât, kalem gibi yazı ve hesapla konuştu, onun levhasından bir ümmet çıktı ki, Ümmü'l-Kitab oldu.

تو بودی نخستین نهال وجود رطب لیک اخر ز نخیل تو بود ز رمح تو شمعی به یثرب رسید

Sen, varlık bahçesine dikilen ilk fidandın, son çıkan hurma senin hurma ağacından (neslinden) oldu. Senin nurundan bir mum Medine'ye ulaştı.

ز تیغت فروغی بمغربی رسید قمر را ز انگشت او شق صدر چو خورشید پنجه زنان روز بدر

Senin kılıcından doğan parıltı, batıya dek uzandı. Ay, onun parmağının işaretleriyle yarıldı ikiye, Bedir günü, o sanki yumruk sallayan bir güneşti.

تا روز نصرت نشانش صبا هوادار خیلش غبار هیا هلالش زده قرص مه را دو شق

Zafer gününe dek sabâ rüzgârı onun nişanını taşırdı, toz bulutlarıysa onun ordusunun destekçisiydi. Hilalini, ayın yuvarlaklığını ikiye böldü.

ز سرپنجه مهر او در شفق سیاه پوش شد کعبه را چون گشود وزو خرقه پوشیده خود را نمود

Onun kudretli ve sevgi dolu parmak ucuyla şafakta, Kâbeyi fethettiğinde, siyah örtüye büründü, O hırkasını kuşanarak kendini (risaletle) gösterdi.

رخش شمع و جبریل پروانه اش حق افروخت شمعی هم از خانه اش ز صبح ازل مهرش افروخته

Yüzü bir mum gibi, Cebrâil ise pervane gibi döner çevresinde, Allah, onun hanesinden bir kandil tutuşturdu ve ezel sabahından beri onun sevgisi yanmaktadır.

بشام ابد شمع او سوخته شبستان اجرام این تیره دان فروزان ز شمع رخس چون جنان

Ebedî gecede onun kandili yanmaktadır, bu karanlık âlemde gökyüzü cisimleri, Onun yüzünün kandilinden cennet gibi aydınlanır.

دو برهان روشن بصدق اش گواه یکی تیغ و دیگر کلام اله بمفتاح قران شب جهل را کرده روز

İki parlak delil onun doğruluğuna şahittir. Biri kılıç, diğeri Allah kelamı. Kur'ân'ın anahtarıyla cehaletin gecesini, gündüze çevirdi.

بدستش یکی تیغ عالم گشای زبانش چو شمعی هدایت نمایی زمویش یکی تار حبل لمتین

Elinde âlemleri fetheden bir kılıç, dili ise hidayet gösteren bir kandil gibiydi, onun bir tek saç⁷⁶ bile, Allah'a uzanan sapasağlam bir bağıdı.

دهانش چو کوثر زماء معین طفیل وجودش همه کاینات درین تیره دان اوست آب حیات

Onun ağzı, Kevser gibi berrak bir sudur; bütün kâinat, onun varlığının gölgesinde yaratılmıştır. Bu karanlık âlemde, (hakiki) hayat suyu odur.

بصورت اگر چه بنی ادم است بمعنی ز عالم همه اقدم است نشاندس بتخت خلافت خدایی

Her ne kadar surette bir Âdemoğludur, mana bakımından bütün âlemden öncedir o. Allah, onu kendi hilafet tahtına oturtmuştur.

از آن شد بهر دو سرا کدخدای لوای شفاعت بدستش سپرد که خجلت ز رخسار امت سترد

İki âlemin efendisi işte bu yüzden o oldu, çünkü şefaati onun eline verildi, O, ümmetin yüzündeki utancı silip kaldıracaktır.

در اول نشست بصدور قبول طفیلت شده بر نبی و رسول مطاف سلاطین در دولتت

Sen ezelde ilk kabul edilen oldun, tüm peygamberler senin gölgede kaldı, sultanların tavaft ettiği yer senin kapın.

هراسان شیاطین هم از صولتت ز خورشید رویش بتاب آفتاب شد از بوی مویش خجل مشک ناب⁷⁷

Senin heybetinden şeytanlar dahi dehşete düşer, Onun yüzünün güneşinden ışıık al Ey güneş! Mübarek saçının kokusundan, en saf misk bile utanır.

⁷⁶ Âl-i İmrân 103, "واعتصموا بحبل الله جميعاً", "Topluca Allah'ın ipine sınımsız sarılın".

⁷⁷ Defterdâr Ebu'l-Fazl Muhammed Efendi, *Zeyl-i Heşt Bihişt*, Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail, Nu: 296155, vr. 9b-10a.

2.2.13. Nevâlî (Nasûh) (ö.1003/1594)

Nevâlî olarak bilinen Nasûh b. Abdullah, Akhisârî, Saruhan ilçesinden olduğu bilinir. 1003/1595 yılında III. Mehmed'in saltanatını görmeden vefat etmiştir. Nasûh Nevâlî Akhisârî, mütercim, şehzâde hocası ve edip bir şairdir. Divanı 981 tarihinde Farsça olarak kaleme alınmıştır.⁷⁸

ای خط کشیده با قلم صنع ماه را وی باز کرده خسرو انجم سپاه را

Ey ki kudret kalemiyle ayın yüzüne çizgi çektin sen, Ey ki yıldızların hükümdarının ordusunu seferber ettirdin göklerde.

روی تو ساخت کوکبه ماه را تمام فرشید شد پدید چه قدرست ماه را

Senin cemâlin ayın tüm ihtişamını tamamladı, güneş doğunca anlaşıldı, ayın değeri nedir ki?

آیات موی و روی نور اللیل و الضحاست حق از تو آفرید سپید و سیاه را

Saçın ve yüzün, Leyl ve Duha ayetinin bizzat kendisidir, Hak senden yarattı beyazı da siyahı da.

مقصود از آفریده توی هم برین مقال لولاک حجتیست چه حاجت گواه را

Yaratılışın gayesi sensin, bu zaten bilinen sözdür, "levlak" buna bir delildir, ne gerek başka şahite?"

یک پایه شد بپای تو نه پرده سپهر آن شب که پرده سوی مقصود راه را

Senin ayağın için göğün dokuz perdesi bir basamak oldu, o gece ki maksada giden yolda perdeler kaldırıldı.

⁷⁸ Elif Yücer, *Sırru'l-Esrâr Literatürü ve Nevâlî'nin Sırru'l-Esrar Tercümesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, 64,69.

با پرده رسالت و تاج پیمبری از فرق سرکشان بربودی کلاه را

Risâlet sancağı ve peygamberlik tacıyla, baş kaldıranların tepesinden gurur şapkasını söküüp aldın.

با کوبان دهر کیانند سرو را با سرو باغ خلد چه نسبت گیاه را

Zamanın yıldızlarıyla, servi ile ne ilgisi olabilir? Cennet bahçesindeki bir serviyle, sıradan ot arasında nasıl bir benzerlik kurulabilir?

ای سید یگانه که کمتر غلام تو ناز و بقدر و سلطنتش پادشاه را

Ey yegâne efendi, senin en sade hizmetkârının nazı bile padişahların saltanatına ağır basar.

وی رهنمای خلق عمیم تو خلق را راهی نمود قرب حریم آل را

Sen bütün halkın rehberisindir, halk için, Ehl-i Beyt'in haremine yaklaşan yolu sen gösterdin.

ارباب زهد و تقوی و اصحاب معصیت رو آورند بر حرم تو پناه را

Zühd ve takva sahipleri de günah ehli de sığınmak için senin haremine yönelir.

راند نسیم لطف تو از دل غبار جرم آب شفاعت تو بشوید گناه را

Senin lütuf rüzgârın, gönülden günahın tozunu süpürür ve senin şefaât suyundur ki, o da yıkar giderir tüm günahları.

بس دولتم که روی خاک درت نهم سازم نثار خاک رهت مال و جاه را

En büyük saadetim, senin kapının toprağına yüz sürmemdir, yolunun toprağına, malımı ve makamımı feda ederim.

بر بی کسی بنده نوالی کرم نما دارد زتوبگوشه چشمی نگاه را

Bu kimsesiz Nevâlî kuluna merhamet eyle, senden sadece bir nazar beklemektedir.

روزی که سر ز خاک برآرند خفتگان باشی دوی درد همه چاره خواه را

Kabirlerin uykusundan başlar kalktığı o gün, sen olacaksın, her çaresizin derdinin devası.

او از خاک با گهر لطف در ربا مانند کهربا که کشد برگ کاه را⁷⁹

O, toprak gibi mütevazı ama lütufla dolu bir cevherdir ona cezp ol, kehribar gibi çeker kendine kuru samanı bile.

2.2.14. Emîrî (ö. XVII. yüzyıl)

III. Murad dönemi şairidir. Adı Mehmed olup Musa Paşa'nın oğludur. Mahlası Emîrî'dir fakat bazen vezin gereği şiirlerinde mahlasını Emîr olarak da kullanmıştır. Doğum ve vefat yılları kesin olarak bilinmemektedir, fakat doğum yılı 1540-1550 yılları arasında ve ölüm tarihinin ise 1600'lü yılların ilk çeyreğinde olduğu tahmin edilmektedir.⁸⁰ *Divan-ı Emîrî* adlı Farsça divanında 53 tevhid, 5 methiye ve 4 münacat ve gazel nazım şeklinde 35 tane Farsça na't bulunmaktadır.⁸¹

شمع ایوان هدایت مصطفی ذات پاکش منبع صدق و صفا

Hidayet sarayının mumu Mustafadır, Onun temiz zatı, doğruluk ve saflığın kaynağıdır.

نام تو مکتوب لوح عرش و کرسی ذکر نامت می دهد دل را جلا

Senin ismin, arş ve kürsi levhasına yazılmıştır, senin adını anmak, kalbe aydınlık verir.

خسته دل گشتم ز درد اشتیاق از تو دریابند همه دلها شفا

Hasret acısından gönlüm yorgun düştü, bütün kalpler senden şifa bulur.

⁷⁹ Nevâlî, *Dîvân*, İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Farsça, Nu: 157642, vr. 4a-4b.

⁸⁰ Yasemin Yaylalı, *Emîrî Dîvanı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2013, 19-20.

⁸¹ Yaylalı, 34.

یا رسول الله شفاعت کن بمن کرده ام در باب توبه من ندا

Ey Allah'ın Resulü, bana şefa'at et, tövbe kapısında seslendim, yalvardım.

ای امیری دایما آور صلوة او دهد از ورطه دوزخ رها⁸²

Ey Emîrî, daima salavat getir. O insanı cehennem çukurundan kurtarır.

مظهر صبح نبوت آفتاب انبیا ————— مقتدای پیشوای بارگاه کبریا

Nübüvvet sabahının tecellisi, peygamberlerin güneşi, Kibriya makamının öncüsü ve rehberi.

از صلوة آن نبی محترم غافل مباش یا جمیع المسلمین صلوا علی خیر الوری

O muhterem peygambere salavattan gaflet etme, Ey tüm müslümanlar, en hayırlı varlığa salat getirin.

روح پاکش اول مخلوق رب العالمین جمله مخلوقات عالم شد ز نورش پر ضیا

Onun temiz ruhu, âlemin Rabb'inin yarattığı ilk ruh, bütün âlemin yaratılışları, onun nuruyla aydınlanmıştır.

تیره گشته دل ز غم یا منبع جود و کرم این دل آشفته را از فیض تو آید صفا

Üzüntüden kalbim karardı, Ey cömertlik ve lütuf kaynağı, bu perişan gönlüm, senin feyzinle huzur bulur.

راه شرع مصطفی شد شکر الله راه من ای امیری واضح آمد از وی این راه هدا

Mustafa'nın şeriat yolu, Allah'a şükürler olsun benim yolum oldu. Ey Emîrî, hidayet yolu onunla apaçık belli oldu.

⁸² Muhammed b. Mûsâ Paşa El-Emîrî, *Dîvân*, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, Nu: 242129, vr. 18b.

مفتعلن مفتعلن فاعلن (بحر سریع مطوی مقطوع مکشوف)

ای ز ازل رابطه بود ما تا به ابد واسطه جود ما

Ey ezelden beri bizim varlık bağımız olan, ebediyete dek bizim bağışlanmamız için vesilesin.

این چه شرف این چه فضیلت ترا گفت حبیبی به تو معبود ما

Bu ne büyük bir şeref ne yüce fazilettir ki, Allah sana "Habibim" diye hitap etti.

سر بنهم صبح و مسابر سجود گشته چو محراب تو مسجود ما

Sabah akşam secdeye baş koyarım, çünkü senin mihrabın, bizim secdegâhımız olmuştur.

مشفق من غیر تو خود نیست کس از تو شود حاصل مقصود ما

Senden başka bize şefkat edecek kimse yoktur, maksatlarımız seninle gerçekleşir.

حال امیری که ترا ظاهرست هست به دل مهر تو موجود ما

Emîrî'nin hali sana aşikardır, bizim kalbimiz senin sevginle doludur.

وزن: مفاعیلن مفاعیلن فعولن (بحر هزج مسدس مخذوف)

زهی دین تو از ادیان غالب مطیع آمد ترا هر نجم ثاقب

Senin dinin diğer dinlerden ne yücedir, her parlak yıldız sana itaat etti.

نباشم از صلوات لحظه خالی شوم ذکر ترا هر روز راغب

Senin salavatından bir an bile gafil değilim, senin zikrini her gün gönülden isterim.

به دل لعمان شود نور هدایت مبادا از دلم نور تو غایب

Kalbime hidayet nuru parlar, senin nurun kalbimden uzak olmasın.

اگر خالی شوم از خویش و یاران امیری یافته فتح المطالب

Kendimden ve dostlarımdan uzaklaşsam bile, zafere ulaşan bir emîrî var.

صلوة آورده روح مصطفی را حدیث پر صفایت بس صاحب

Mustafa'nın ruhuna salavat getiririm, senin güzelliğinden bahsetmek en iyi yoldaştır.

وزن: مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن (بحر مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف)

روحي فدای نام تو ای ابطحی لقب مطلوب ترک فخر عجم زبده عرب

Ruhum feda olsun senin ismine, Ey Ebtehi lakaplı, sen, Türk'ün sevileni, Acem'in övgüsü, Arapların seçkinisin.

هر خرق عاده جمله ز تو آمده پدید ای معجزات قدر تو آمد زهی عجب

Her doğaüstü olay seninle ortaya çıktı, Ey yüceliği mucizelerle taçlanmış olan, ne büyük bir hayret!

هرکس زلال و وصل ترا طالب آمده مفکن که در فراق تو مانیم خشک لب

Saflığa ve sana vuslata talip olan bizi ayrılığına düşürme, dudaklarımız susuz kalmış.

تا وصف حسن زلف رخت را شنیده ام واللیل و الضحی شده ور دم به روز و شب

Senin güzel saçlarının tarifini duyduğumdan beri, " Ve'l-Leyl ve'd-Duhâ " zikrini gece gündüz söylüyorum.

عزم آور آن راه حقیقت چه غم کشند راه شریعت تو بود رهبر طلب

Hakikat yoluna yönelenler için neden sıkıntı ve gam olsun, senin şariat yolun hakikat arayışında olana en iyi rehberdir.

لطفت رسیده خلق جهان را زهی نعم از نخل باغ لطف تو آید به ما رطب

Senin lütfun dünyanın tüm halklarına erişti, ne büyük bir nimet! Senin lütuf bahçenin ağacından bize hurma gelir.

حسن ادب که زینت اعمال امت است سنت رسیده از تو مرا خصلت ادب

Edebin güzelliği ki ümmetin amellerinin süsüdür, edep özelliği sünnet olarak senden bize kalmıştır.

دارد امیری میل محبت بسوی تو ما را رسیدن سر کویت زهی طرب

Emîrî, sevgisini senin tarafına yöneltmiştir. Senin sokağına ulaşmak bizler için ne büyük bir sevinçtir!

مفعلنن مفعلتن فاعلات (بحر سریع مطوی موقوف)

پیش روی دعوت راه السنت شاه رسل مفخر احرام بست

Elest (Bezm-i elest) yolunun davetin yolunda önder olarak, peygamberlerin şahı, iftihar vesilesi ihrama girdi.

صدر رسالت که شده جای او قانع احوال خود آمد نشست

Risalet makamının zirvesine onun yeri, haline kanaat getirerek yerine oturdu.

پاک کن کعبه ز ظلم و ستم معجز آن بود که بتها شکست

Kabe'yi zulüm ve haksızlıktan temizle, onun mucizesi, putları kırmasıydı.

خلق تو مشهور زمین و سما حرمت تو این همه بالا و پست

Senin ahlâkın, yerde ve gökte meşhurdur, en yüksekte ve en aşağıda olan sana hürmet eder.

روی زمین از تو گرفته شرف بهر تو تزیین شده رضوان که هست

Yeryüzü seninle şeref kazandı, cennet bile senin için süslenmiştir.

حال من راز ترا ظاهرسست مهر و محبت که امیری ببست

Benim hâlim, senin sırrını açığa vuruyor, çünkü Emirî, sevgi ve muhabbetle sana bağlandı.

مدح ترا کی بتوان کرد ادا او چه کند دست به بالای دست

Senin methini nasıl tam olarak dile getirebiliriz? O ne yapabilir el elden üstündür.

مفعول مفاعیلن مفاعیل (بحر هزج مسدس اخرب مقبوض مقصور)

شد نور خدا ترا چو سرتاج شب منزل قربت تو معراج

Allah'ın nuru sana taç gibi oldu, gece, senin yakınlık menzilin Miraç oldu.

افتاد به دل چو آتش عشق عشق تو شده سراج و هاج

Aşk ateş gibi kalbime düştü, senin aşkın, ışıldayan bir kandil oldu.

علم تو که منتشر بر آمد گویا که رسیده بحر موج

Senin ilmin her yere yayıldı, sanki dalgaları coşan bir deniz gibi.

فقر تو که فخر عابدین است ما را چه شود اگر رسد تاج

Senin fakirliğin, ibadet edenlerin övüncüdür, eğer bize de o taç ulaşırsa ne olur?

ما را که رسیده باد عصیان طاعت نشود از ان بتاراج

İsyân rüzgârı ulaşmış bize, o fırtınada itaat yağmalanır.

شد دفتر امت تو محفوظ ما را تو مکن ز دفتر اخراج

Senin ümmetinin defteri korunmuştur, bizi o defterden çıkarma!

خواهد همه کس شفاعت از تو افتاده امیری هست محتاج

Herkes senden şefaât ister, düşmüş Emîrî ve sana muhtaç.

مفتعلن مفاعلن مفتعلن مفاعلن (بحر رجز مثنی مطوی مخبون)

ای به خیال حسن تو عقل و خیال کی رسد وصف ترا ز مردمان لاف کمال کی رسد

Senin güzelliğinin hayalı kimin akıl ve hayaline erişebilir? Senin vasfın, insanlar tarafından sözle nasıl mükemmel bir şekilde dile getirilebilir ki.

سایه تو به امر حق گذشته غمام در فلک سایه عزت ترا کرد زوال کی رسد

Senin gölgen, Allah'ın emriyle göklerde bulutları geçti, senin izzetinin gölgesi, nasıl bir zevale uğrayabilir?

بارگه نبوتت گشته بلند از همه طایر عقل من بسی بی پر و بال کی رسد

Senin peygamberlik makamın her şeyden yücedir, benim akıl kuşum kanatsız ve uçmaya güçsüz, nasıl ulaşabilir?

منتظرم بسوی تو حال مرا نظر فکن تشنه لبم به عشق تو آب زلال کی رسد

Yolunu bekliyorum, hâlîme bir nazar eyle, senin aşkınla susamışım, bana saf su nasıl erişebilir?

کی برسد مرا سحر باد صبا ز سوی تو دارد امیری مهر تو بوی وصال کی رسد

*Ne zaman sabah rüzgârı senin tarafından bana ulaşacak? Emîrî'nin gönlünde
senin sevgin var, vuslatın kokusu ne zaman gelecek?*

مفعول مفاعیل مفاعیل (بحر هزج مسدس اخرب مقبوض مقصور)

ای مونس بی کسان غمناک کی قدر ترا بداند ادراک

*Ey kimsezilerin dostu, kederli, kim senin değerini anlayabilir, kim seni
kavrayabilir?*

از پای تو تا اثر بماند مشتاق تو گشته جمله افلاک

Senin ayağının izi kalsın diye, tüm gökler seningelişini bekler.

جسم تو عیان که نور محض است در ذات تو ذره عیب حاشاک

*Senin bedeninin apaçık bir nurdan ibarettir, senin özünde zerre kadar bir kusur
yoktur hâşâ!*

بس غم که کشیده ام در اینجا در روز جزا شوم فرحناک

Burada çok keder çektim, kıyamet günü ferahlayacağım.

دل در طلب هوای عشقت افتاده امیری هست در خاک

Kalbim, aşkını arzular, Emîrî toprağa düşmüş.

در روز جزا که حاضر آیم آن دم نشود رهم خطرناک

Kıyamet günü huzura vardığımda, o an yolum tehlikelerden uzak olacaktır.

مفعول مفاعیل مفاعیل (بحر هزج مسدس اخرب مقبوض مقصور)

نور تو ضیای جان غمناک در عشق تو سینه می شود چاک

Senin nurun, kederli ruhumun ışıdır, senin aşkında kalbim yırtılmaktadır.

خواهم که رسد عنایت از تو راهم شده در جهان خطرناک

Senin lütfunun bana ulaşmasını isterim, yolum dünyada tehlikelerle dolmuş.

این عز و شرف ترا همین است شد کسوه فاخر تو لولاک

Bu şan ve şerefın senindir, senin değerli elbisen "Levlâk" sözüdür.

تا چشمم از آن جلا بگیرد یک ذره از روضه ات رسان خاک

Gözüm ondan parlaklık kazansın diye, cennetinin toprağından bir zerre ulaştır!

ما را برسان عنایت خود از لطف تو دل شود فرحناک

Bize de kendi lütfunu gönder, senin ikramınla kalbimiz sevinçle dolsun.

پر گرد که شدم دریغ_____ با آب شفاعتت شوم پاک

Günah tozuyla doldum, eyvah olsun, şefaatinin suyuyla temizlenirim.

بیچاره امیری دارد امید دستش تو بگیر گشته غمناک

Çaresiz Emîrî, umutludur, sen onun elini tut ki keder içindedir.

فاعلاتن فعاتن فعاتن فعاتن بحر رمل مثنی مخبون مقصور

در جمالت شده ظاهر همه آن حسن کمال افصح روی زمینی تو زهی حسن مقال

Senin cemalinde tüm mükemmel güzellikler zahir olmuştur. Sen, yeryüzünün en fasih kişisisin, ne büyük bir konuşmacısın sen!

جمله اوقات شریف به عبادت بگذشت شد منبه همه جا بهر صلوات تو بلال

Senin bütün şerefli zamanların ibadetle geçti, senin salavatın için her yerde ezan okuyan Bilal oldu.

مشفق امت خود هست نبی عربی تشنگان را بدهد روز جزا آب زلال

Arap Peygamber, ümmetine şefkat gösterendir. Kıyamet gününde susayanlara saf su ikram edecek.

خصلت خوی وی آمد همه ممدوح جهان آن امام حرمین آمده شد نیک خصال

Onun ahlâkı, bütün dünyada övüldü, Haremeyn'in (Mekke ve Medine'nin) imamı, en güzel huylarla gelmiştir.

امر و نهیش همه مشهور جهان گشته امیر از رسول ثقلین آمده بر من همه قال

Ey Emir! Onun emir ve yasakları, dünyada tanınmıştır. İki âlemin peygamberi hakkında bana ulaşan sözler bunlardır.

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن بحر رمل مثنی مقصور

کی بود ما را رسد از کوی جانانم نسیم تا از آن آید دل پژمرده را حظ نعیم

Ne zaman sevgilimin diyarından bir meltem bana ulaşır ki, solmuş gönlüme cennet nimetlerinin (manevi huzurun) tadını versin?

یا رسول الله مرا هادی تویی در راه دین می نما یا سیدی ما را تو راه مستقیم

Ey Allah'ın Resulü! Sen benim din yolundaki rehberimsin, ey efendim! Sen bize doğru yolu göster.

شد وجود پاک تو در ملک عالم مستبین خازن سر رسالت حافظ نطق قدیم

Senin pak varlığın, âlemin mülkünde apaçık ortaya çıkmıştır. Sen, peygamberlik sırrının hazinedarisin ve ezeli sözlerin koruyucususun

جوهر ذات شریف مظهر لطف خدا وجه احسن خوی نیکو انه خلق عظیم

Senin zatının cevheri, Allah'ın lütfunun bir yansımasıdır. En güzel surete ve en üstün ahlaka sahipsin.

ای امیری شد شفیع آن نبی هاشمی جز کرم هرگز نیاید کار از دست کریم

Ey Emîrî! Hâşimoğullarından o senin şefaathin oldu, kerem sahibinin elinden, keremden başka bir şey çıkmaz zaten.

مفتعلن مفتعلن فاعلن بحر سریع مطوی مقطوع مکشوف

در طلب دوست بر آرم قدم تا نکشم در دو جهان من ندم

Dostu (Allah'ı) aramak için adım atarım, Ta ki iki dünyada da pişmanlık yaşamayayım.

باش به ما روز جزا تو شفیع منزل من هست چو راه عدم

Kıyamet günü bize şefaathçi ol sen, nitekim benim menzirim yokluk yoludur.

می طلبم راه ترا دمبدم در طلبت نعره یا هو زدم

Her an senin yolunu ararım, seni ararken "Ya Hu" diye nara çekerim.

جاذبه عشق تو در دل نشست اشک برون آمده گویا که دم

Aşkının cezbesei kalbime yerleşti. Gözyaşım dışarı aktı, sanki kan gibi

بنده امیری بکند صد نیاز همچو کمان آمده از غم قدم

Emîrî kulun, yüzlerce niyaz eder. Gamdan dolayı boyum yay gibi eğildi.

مفتعلن مفتعلن فاعلات (بحر سریع مطوی موقوف)

فخر رسل ذاکر حق صبح و شام زبده ناس آمده ما لا کلام

Peygamberlerin iftiharı, sabah akşam Hakk'ı zikreden, insanların seçkini geldi bizim artık konuşacak sözüümüz yok.

نظم شریف از تو روایت شده داشت جهان از سخن تو نظام

Senin tarafından şerefli sözler aktarılmış, senin sözlerinle dünya nizama girdi.

صاحب دین پیشرو انبیا در دو جهان یافته ای احترام

Dinin sahibi, peygamberlerin önderi, iki dünyada da büyük bir saygınlık kazanmışsın.

خطبه تو عین نصیحت رسید در دو حرم آمده ای تو امام

Senin hutben bir nasihat gibi ulaşmış, iki sarayda sen imam olmuşsun.

شهر عبادت شده بر مسلمین عین صفاليلة شهر صیام

Müslümanlar için ibadet ayı olmuş, Ramazan geceleri ise sefa kaynağıdır.

لام و الف هست حروف رموز مخزن سر خواجه علیه السلام

“Lâm” ve “elif” harfleri gizli işaretlerdir, sırlar hazinesi, peygamber efendimizdir.

صبح و مسامی کن امیری سلام کرد با او جمله ملائک پیام

Ey Emîrî! Sabah ve akşam ona selam ver. Bütün melekler ona mesaj getirmiştir.

مفتعلن مفتعلن فاعلن (بحر سریع مطوی مقطوع مکشوف)

ای قدمت پیشرو هر قدم خاک رخت تاج رسد بر سرم

Ey adımı her adımın öncüsü olan, senin yolunun toprağı başımın tacıdır.

معجز تو گشته کتاب مبین شرع تو شد دافع ظلم و ستم

Kitâb-ı Mübîn senin mucizen olmuştur, senin şeriatın zulmü ve haksızlığı yok etmiştir.

سایه تو هست در اعلای عرش سرو قددت زینت صحن حرم

Senin gölgen arş-ı âlâdadır. Senin selvi boyun, harem avlusunun süsüdür.

راه بده قربت خود را به من در دو جهان آمده ای محترم

Bana yakınlığın yolunu aç, çünkü sen iki dünyada da hürmet gören birisin.

ای کرمت هست چو دریای نیل بنده امیری ز تو خواهد کرم

Ey senin cömertliğin Nil nehri gibi olan, Emîrî kulun, senden lütuf bekler.

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن (بحر رمل مثنی مقصور)

مدح حسن خلقت آمد انه خلق عظیم یا رسول الله ز تو یابد شفا قلب سقیم

Güzel yaratılışının övgüsü geldi: “hulğ-i ‘azim”⁸³ sin sen. Ey Allah’ın Resûlü, hasta kalpler senden şifa bulur.

انت محمود الحضال و مصطفی خیر الوری نام تو مشهور عالم آمده هر جا دو میم

Sen, övgüye layık güzel huyların sahibisin ve yaratılmışların en hayırlısı. Senin adın, iki “mîm” harfiyle her yerde meşhur olmuştur.

آشنای عالم ارواح بودند مؤمنین مایل مهر تو شد تا از ازل طبع سلیم

Müminler, ruhlar âleminde seninle aşina olmuşlardı, temiz bir fitrat, ezelden beri sana sevgiyle yöneldi

روی خود کی می نهم بر باب آن خیر البشر کی شود آنجا که باشم با خلوص دل مقیم

O insanların en hayırlısı, yüzümü onun kapısı ne zaman koyabilirim? Ne zaman olur ki orada, samimi bir kalple daima yerleşeyim?

⁸³ “Şüphesiz sen büyük bir ahlâk üzeresin.” (Kalem, 68/4).

انبیا را در زمانش بود جمله معجزات این چه تخصیص موجه شد ترا آمد قدیم

Peygamberlerin zamanında hepsine mucizeler verilmişti, ama bu nasıl bir ayrıcalık ki, senin mucizen ezelden gelmiştir.

در رجای لطف تو جمله گروه مسلمین لطف تو مخصوص نبود خلق عالم را عمیم

Tüm Müslüman topluluğu, senin lütfunu ümit eder, senin rahmetin belli bir topluma özel değil, tüm âleme şamildir.

منتظر این دیده گریان بسوی روضه ات زان طرف آید امیری بنده را هر دم نسیم

Bu ağlayan gözler, senin ravzana dönük beklemektedir. Oradan, Emîri kuluna, her an bir meltem esmektedir.

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلاتن (بحر رمل مثنی مخبون مقصور)

دارم امید کرم من از کرمهای کریم کل حزب فرحین از نظر لطف عمیم

Ben, cömertlerin en cömerdinden lütf umarım, her topluluk, senin sınırsız merhametinle sevinç içindedir.

هر کسی دل به کسی داد مرا مهر تو بس یا رسول عربی هست ترا قلب سلیم

Herkes gönlünü birine verdi, bana senin sevgin yeter, Ey Arap peygamberi, senin kalbin saf ve tertemizdir.

سر نهادی به زمین چون برسد امر خدا سجده گاه تو شده در حرم کعبه حطیم

Allah'ın emri gelince başını yere koydun, Kâbe hareminde, hatim senin secdegâhın oldu.

ذره وارم به هواداری تو رقص کنان بوی مشکین ترا من که بگیرم از نسیم

Zerre gibiyim aşkınla döner dururum. Meltemden, senin misk kokunu alırım.

لاایق وحی خدا گشته زهی لوح دلت وحی حق بوده ترا این سور لفظ قدیم

Senin gönül levhan, Allah'ın vahyine lâayık kıldı. O kadim lafz (Kur'an), sana inen Hak vahyidir.

خنده رو کس نبود مثل تو در ملک جهان جمله خوی تو نکو بوده زهی حلم حلیم

Dünya mülkünde hiç kimse senin gibi güler yüzlü olmadı. Senin ahlâkın baştan sona güzeldi, ey yüce hilm (yumuşak huyluluk) sahibi!

ای امیری تو در اینجا به طلب حسن عمل در فنا خانه پرزخ نه امیدست و نه بیم

Ey Emîrî, sen burada güzel ameller kazanmak için çalış, çünkü Berzah âleminde ne ümit vardır ne de korku.

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن بحر رمل مثنى محذوف

گر خدا یاری کند عزم ره بطحی کنم کعبه را رو می نهیم گه در مدینه جا کنم

Eğer Allah yardım ederse, Batahâ çölün yoluna koyulurum, Kâbe'ye yönelir, bazen de Medine'de ikamet ederim.

در فراق آن رسول آرم به زمزم زمزمه اشک چشمم از اشتیاق روی او دریا کنم

O Resûl'ün hasretiyle zemzem başında mırıldanırım. Onun yüzüne olan özlemle gözyaşlarımı deniz gibi akıtırım.

دل درین سودا شده شفته و حیران و زار
من برین طاقت ندارم روز را فردا کنم

Bu sevdıyla kalbim şaşkın, perişan ve mahzun oldu. Ben bu hasretle nasıl yarını bekleyebilirim?

هر قدم کز بیخودی بر داشتم در راه او فکر وصلت را به دل من روز و شب ماوی کنم

*O'nun yolunda kendimden geçerek attığım her adımda, kavuşma düşüncesini
gönliimde gece gündüz barındırırım.*

یا رسول الله قبول آورم ترا کردم سلام دوست گویان در رخت نعت ترا انشا کنم

Ey Allah'ın Resûlü, sana selâm getirdim, kabul buyur. Yolunda "Dost" diyerek senin na'tını yazarım.

تا که باشم در جهان خالی نباشم از صلوة صد سلام پر صفا بر روضه ات اهدا کنم

Dünyada var oldukça salavâtsiz kalmam. Senin ravzana yüzlerce içten selâm armağan ederim.

از یتیمان تو افتاده امیری ناتوان تو مرا بگذارد در حیرت که واویلا کنم

Yetimlerinden olan zavallı Emîrî çaresiz kalmıştır. Sen beni çaresiz bırakır mısın ki feryat edeyim?

توبه و توفیق و مهرت در دلم افزون شود جمله جرم و خطا را تا که نا پیدا کنم

Tövbe, tevfik (başarı) ve sevgin gönlümde artsın ki, bütün hata ve günahlarımı yok edebileyim.

فاعلاتن فاعلاتن فاعلن (بحر رمل مسدس محذوف)

ذات پاکت رحمة للعالمین راه بردی قرب حق را آفرین

Senin pak zâtın, âlemlere rahmettir. Allah'a yakınlık yolunu buldun, ne güzel!

بی حروف و لفظ و صوت آمد خبر آن نبی محترم را بهر دین

Harf, kelime ve ses olmadan vahiy geldi. O yüce Peygamber'e, din için.

دین اسلام آمده تشریف تو شد خطاب ذات پاکت ولی دین

İslam dini, seninle şereflendi, temiz zatına dinin velisi hitabı verildi.

معجزات شد مؤبد تا به حشر این کتاب وحی حق آمد مبین

Mucizelerin kıyamete kadar kalıcı oldu, bu apaçık kitap, Allah'ın vahyidir.

پای بردی سدره را در طرف عین زیر نعلین تو چرخ هفتمین

Sidretü'l-Müntehâ'ya kadar göz açıp kapatana kadar ulaştın, senin nalinin altındaydı yedinci gök.

پیشوای بر همه خلق جهان راه شرعت از همه شد مستبین

Sen, bütün yaratılmışların önderisin. Senin şeriat yolun, herkes için apaçık oldu.

یا رسول الله صلوات آرد امیر شد صلوات نور قلب عابدین

Ey Allah'ın Resûlü, Emîrî sana salât getirir. Senin salavâtın, âbidlerin kalbine nur oldu.

فاعلاتن فاعلاتن فاعلن بحر رمل مسدس محذوف

صاحب علم لدن عین الیقین مدح ذات رحمة للعالمین

Sen, ledün ilminin sahibisin, kesin bilginin aynısın, senin zatının övgüsü, âlemlere rahmet olmandır.

سرور کونین فخر المرسلین آن سعادت را شده هر دم قرین

İki âlemin efendisi, peygamberlerin iftiharî, bu saadet, her an seninle beraberdir.

با فصاحت معجزه آورده ای از زیانت آمده متن مبین

Fasih bir dille mucize getirdin, senin dilinden apaçık bir metin (Kur'an) geldi.

از جمال دلگشا برق فکن روشن آید تا که این روی زمین

Ey gönülleri ferahlatan, peçeni kaldır, böylece bu yeryüzü aydınlansın.

از غبار ذره دار السلام کحل گردد دیده را شد نور عین

Darü's-selâm'ın (cennet) toz zerresi bile, göze sürme olup gözleri nurla doldurur.

عزت قدر بلند تو بود این خطاب فادخلوها خالدين

Senin yüce makamın, en yüksek mertebedir, Allah'tan gelen hitap: "fedhulûhâ hâlidîn"⁸⁴dir.

کن شفاعت یا رسول الله به ما در قیامت ناورم از غم انین

Ey Allah'ın Resûlü, bize şefa'at et, ki kıyamet günü gamdan inleyip feryat etmeyeyim.

قرب تو بوده مرادش با نبی شد امیری بنده در فراقیت حزین

Sana yakın olmak, en büyük murattır ey nebi, Emîrî kulun, senin ayrılığınla hüzne boğulmuştur.

مفاعیلن مفاعیلن فعولن (بحر هزج مسدس محذوف)

مرا هادی شد آن خیر النبیین سلام الله علی طه ویس

Bana rehber oldu o en hayırlı peygamber, Allah'ın selâmı olsun Tâhâ ve Yâsîn'e!

شرف در اتباع راه دین است ازان فخر آورند جمله سلاطین

Şeref, din yoluna tabi olmaktadır, bu yüzden bütün sultanlar onunla övünür.

بیان شان آن شد وصف لولاک برای آن شده این ملک و الدین

Onun makamını Levlâk sözü anlatır. Bu yüzden mülk ve din onun için var edilmiştir.

گروه مؤمنین را آن امامست بحمد الله که شد محراب او زین

Müminler topluluğunun imamıdır o, hamd olsun ki onun mihrâbı süslenmiştir.

⁸⁴ Oraya ebedî olarak girin. (Zümer, 39/73)

نبی بود آن نبی آوردم ایمان امیری در گرفت از دینش آیین

Peygamber idi ve ben o peygambere iman getirdim. Emîrî, onun dinini kendine yol edindi.

مفاعیلن مفاعیلن فعولن (بحر هزج مسدس محذوف)

اگر ما را رسد توفیق ذوالمن دل تاریک من افتاد روشن

Eğer bize lütuf sahibi Allah'ın tevfiki erişirse, benim karanlık kalbim de aydınlanır.

رسول مقتدای تو به ما بس بر آید این دل تاریک احسن

Bize önder olarak senin Resûlün yeter, böylece bu karanlık kalp güzelleşir.

رسول مقتدای تو به ما بس بر آید این دل تاریک احسن

Bize önder olarak senin Resûlün yeter, böylece bu karanlık kalp güzelleşir.

امیری کی ببیند لمعه از نور گشاده کرده تا آید ز روزن

Emîrî, ne zaman nurunun bir parıltısını görecektir? Gönlünü aç ki, ışık pencerenin aralığında gelsin.

مفاعیلن مفاعیلن فعولن (بحر هزج مسدس محذوف)

فلک را شد کواکب نقش و تزیین همه فرمان برانند ماه و پروین

Gökyüzü, yıldızlarla süslenmiş bir nakış gibidir, Ay ve Ülker (Pervin) yıldızı bile ona boyun eğmiştir.

رسول اکرم آنجا پا نهاده قمر از خاکپایش هست رنگین

Peygamber oraya adım attığında, Ay, onun ayak tozundan renklenmiştir.

رعایت کن تو دین مصطفی را به یک جا در نگنجد کین با دین

Sen, Mustafa'nın dinine riayet et, çünkü kin ile din bir arada bulunmaz.

به طاعت کن تو کوشش در شب و روز نبوده این ثبات عمر چندین

Gece gündüz ibadette gayret göster, çünkü bu ömür aynı kalmaz.

چه خوب آمد به ما این فرض و سنت امیری در گرفت از دوست آیین

Bu farzlar ve sünnetler bize ne güzel bir nimet oldu, Emîrî, dosttan (Allah'tan) gelen bu yolu benimsedi.

مفاعِلن فَعَلاتِن مفاعِلن فَعَلات (بحر مجتث مثنی مقطوع مسبغ)

به دل چه ذوق و صفا لا اله الا الله ندای صبح و مسا لا اله الا الله

Kalbime ne büyük zevk ve safa verir: "Lâ ilâhe illallah", sabah ve akşam her an yankılanır: "Lâ ilâhe illallah".

چو سر جلوه اشیا درین سخن پیدا مرا چه پرده گشا لا اله الا الله

Bu sözde, tüm varlığın sırrı apaçık ortadadır. Bana da çok perdeyi açtıran: "Lâ ilâhe illallah".

به هر کجا نظر می کنم نشان اینست به عرش و فرش ندا لا اله الا الله

Nereye baksam onun işaretini görürüm. Arşta ve yeryüzünde yankılanır: "Lâ ilâhe illallah".

پس از ندای شهادت چه غم بود ما را دلیل راه لقا لا اله الا الله

Şehadet kelimesinin ardından bize ne gam erişebilir? Çünkü vuslat yolunun delili: "Lâ ilâhe illallah."

امیری برده سبق هر دم از رسول خدا صفای خاطر ما لا اله الا الله

Emîrî, her an Resûlullah'tan bir ders alır. Gönlümüzün huzuru ve safası: "Lâ ilâhe illallah".

مفاعیلن مفاعیلن فعولن (بحر هزج مسدس محذوف)

امام انبیا الله والله رسول کبریایى والله والله

Peygamberlerinin önderi, Allah Allah. Büyüklük ve kudretin elçisi, Allah Allah!

لوای حمد در دستش گرفته به محشر پیشوا والله والله

Hamd bayrağını elinde tutarak, kıyamette önderimiz olacak, Allah Allah!

بر آوردم ز جان و دل من ایمان مرا آن رهنما والله والله

İmanımı canımdan ve kalbimden yükselttim. O benim rehberim, Allah Allah!

صفا در دین او ما را هویدا بمانم در صفا والله والله

Onun dininde bizim için apaçık sefa var, ben safiyette kalacağım, Allah Allah!

بدانم لطف تو هر جا عمیم است امیری در رجا والله والله

Senin lütfunu her yerde bilirim, Emîrî'de senin lütfunu ister, Allah Allah!

مفعول فاعلات مفاعیل فاعلات (بحر مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف مقصور)

ذات شریف پاک تو شد رحمت اله افکن نظر که نامه نیارم ترا سیاه

Senin temiz ve şerefli zatın, Allah'ın rahmeti oldu. Bize de bir bakış at, ki karnem siyah olarak sana gelmeyeyim.

دست تصرف از همه بالا شده ترا انگشت معجز تو کند شقه ای به ماه

Herkesten daha yüksek senin kudret elin, mucizevî parmağın, ayı yarar.

أفصح تویی که حسن مقاتلت مسلم است فرمان بران راه تو چندین گدا و شاه

Fasih sensin, ki güzel konuşman kesindir. Senin yolundadır emrinde olan yoksul ve padişahlar.

یابد از خوف و خشیت خود عاقبت رها آنکس که آستان ترا می کند پناه

Korkudan sonunda kurtulacak, kim ki kapını sığınak edinir.

دارد امیری شوق ترا با صفای دل شوق تو بوده نعره یا هوی خانقاه

Emîrî gönül safiyetiyle senin sevgini taşır. Sana olan tutku, tekkede atılan bir “Yâ Hû” narasıdır.

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن (بحر هزج مثنی سالم)

نهادم سر به میدان ارادت یا رسول الله ز تو حاصل به من ظل سعادت یا رسول الله

Sadakat meydanına başımı koydum, Ey Allah'ın Resulü! Senden bana saadet gölgesi nasip oldu, Ey Allah'ın Resulü!

ره شرع شریف تو بحمد الله که واضح شد چه خوش سنت بود ما را عبادت یا رسول الله

Senin şerefli dininin yolu, Elhamdülillah, açık oldu. Ne güzel bir sünnetin bize ibadet, Ey Allah'ın Resulü!

شفاعت کن به من عاجز فتادم در ره حیرت ترا شفقت شده هر دم چو عادت یا رسول الله

Ben âcize şefa'at et, hayret yoluna düştüm, her zaman senin şefkatın bizim için alışkanlık oldu, Ey Allah'ın Resulü!

ز نور طلعت گشته منور مشرق و مغرب ز تو روشن شده صدر سیادت یا رسول الله

Yüzünün nuru ile doğu ve batı seninle aydınlandı, seyitliğin tahtı senden aydınlandı, Ey Allah'ın Resulü!

نبی مرسل و-----ی خ-----دای ای ام-----ین ح-----ق امیری آورد از دل شهادت یا رسول الله

Allah'ın vahyini taşıyan, Ey güvenilir peygamber! Emîrî gönülden şahadet getirir, Ey Allah'ın Resulü!

مفعول مفاعیل مفاعیل (بحر هزج مسدس اخرب مقبوض مقصور)

هر جا که روی تویی مع الله مهمان مقربان درگاه

Her nereye adım atsan, Allah ile berabersin, dergahının yakın misafirlerindesin.

بر اوج فلک نهاده ای پا بردی به فلک به جسم خود راه

Gökyüzünün zirvesine ayak basmışsın, bedeninle semaya çıktın.

اسرار نبوت تو محفوظ کسی خود نبود از سرت آگاه

Nübüvvetin sırları saklı, kimse senin sırrından haberdar olamaz.

آن پایه قدر تو بلندست دارد ز رهت اثر رخ ماه

Senin değer ve makamın o kadar yücedir ki, senin yolunun izini ayın yüzünde görmek mümkündür.

افکنده امیری ناتوانست آرد به زبان صلوات هرگاه

Düşmüş Emîrî güçsüzdür, her an dilinde salavatlar getir.

مفاعیل مفاعیل مفاعیل مفاعیل بحر هزج مثنی سالم

کشیدم از گنه هر دم ندامت یا رسول الله دلالت کن که در یابم سلامت یا رسول الله

Her an günahlarımdan pişmanlık duydum, Ey Allah'ın Resûlü! Bana rehberlik et ki selamete ereyim, Ey Allah'ın Resûlü!

گنه دارم همه نامه مقید نقطه ها گشته اگر خوانند ازان مشکل قیامت یا رسول الله

Günahlarla dolu mektubum, noktalardan ibaret oldu. Eğer onu okusalar, kıyamet çok çetin olur, Ey Allah'ın Resûlü!

ز اسلام و سیادت هم شرف دارم بحمد الله زهی عزت که من دارم علامت یا رسول الله

İslam ve seytlik şerefine de sahibim, Allah'a hamdolsun. Ne büyük bir izzet ki ben bu nişaneyi taşıyorum, Ey Allah'ın Resûlü!

مقیم درگهت باشم مرا راهی نما بالله درین منزل نباشد خود اقامت یا رسول الله

Dergahının daim sakinlerinden olayım, bana bir yol göster Allah için, çünkü bu menzilde (dünyada) kalıcı olmak mümkün değildir, Ey Allah'ın Resûlü!

خدا ستار و غفارست بحمد الله والمنه نمی آید امیری را ملامت یا رسول الله

Allah setredici ve affedicidir, hamt ve minnet O'na aittir. Bu yüzden Emîrî ayıplamak yakışmaz, Ey Allah'ın Resûlü!

مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فعلن بحر مجتث مثنی محذوف

حبیب حضرت رحمان محمد عربی فصیح و صاحب فرقان محمد عربی

İslam ve seytlik şerefine de sahibim, Allah'a hamdolsun. Ne büyük bir izzet ki ben bu nişaneyi taşıyorum, Ey Allah'ın Resûlü!

برای قامت او خلعت آمده لولاک شریف جمله انسان محمد عربی

O'nun bedenine Levlâk elbisesi giydirildi, insanların en şereflişi, Arabî Muhammed.

صلوة حضرت احمد صفای قلب آمد صفای خاطر ویران محمد عربی

Hazreti Ahmed'e getirilen salavât, kalbin safasıdır, viran olmuş gönüllerin sefası, Arabî Muhammed.

زهى كه فقر قناعت فتاده اخلاقش انيس صنف فقيران محمد عربى

Ne yücedir ki onun ahlâkı, fakirlik ve kanaat ile doludur, fakirlerin dostu, Arabî Muhammed.

اميرى از تو طلب مى کند صفای درون كريم و منبع احسان محمد عربى

Emîrî, senden gönül huzuru istiyor, cömert ve ihsan kaynağı, Arabî Muhammed.

مفاعن فعلاطن مفاعن فعطن بحر مجتث مثنى محذوف

كنوز سر رسالت محمد عربى ضيای شام ملالت محمد عربى

Risâletin gizli hazineleri, Arap Muhammed, kederli gecenin aydınlığı, Arabî Muhammed.

زهى خصال نيكو و زهى جمال جميل مقيم صدر جلالت محمد عربى

Ne güzel huyları var, ne güzel bir cemali, yücelik tahtının sakini, Arabî Muhammed.

شفیق امت خود شد زهى رسول امين شفيع جرم ضلالت محمد عربى

Ümmetine şefkatlı olmuş, ne emin bir Resul, günah ve hataların şefaathçisi, Arabî Muhammed.

ز نور او شده روشن درین زمین و زمان شعاع نور عدالت محمد عربى

Onun nuru ile bu dünya ve zaman aydınlandı, adalet nurunun ışığı, Arabî Muhammed.

طریق فخر رسل را تو هم سلوک آور اميرى کرده دلالت محمد عربى

Sen de peygamberlerin iftiharî olan peygamberin yolunu izle, Emîrî'ye rehberlik eden, Arabî Muhammed.

مفاعیلن مفاعیلن فعولن (بحر هزج مسدس محذوف)

همه خلق جهان را پیشوایی بحمد الله که تو صاحب لوائی

Bütün dünya halkına öndersin, hamdolsun ki sen peygamberlik sancağının sahibisin.

ز سوی سدره ما را در شب و روز به گوش جان رسان چندین ندایی

Sidre'den bize gece gündüz, gönül kulağıyla işitilecek birkaç nida ulaştır.

به دل مهر تو دارم نعت گویم ز نعت تو شوم صاحب ادایی

Kalbimde sana sevgi var, senin için na't söylerim, senin methinle anlam ve edep sahibi olayım.

مرا مگذار مانم از درت دور به حق نور خود کن آشنایی

Beni kapından uzak bırakma, nurunun hakkı için beni kendine aşına et.

فتاده منتظر نور تو جوید امیری بنده را ده آشنایی

Düşmüş ve senin nuruna hasretle beklerim, Emirî kuluna yakınlık nasip eyle.

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل (بحر هزج مسدس مقصور)

امام مسلمین چون چار یارست یکی از جمله خود آن یار غارست

Müslümanların imamı, dört yârdır, onlardan biri, mağara arkadaşıdır.

یکی فاروق صدر معدلت شد یکی نورین را صاحب دیارست

Biri adalet tahtının Faruk'udur (Hz. Ömer), biri, iki nur sahibi (Zü'n-nûreyn) lakabına sahiptir (Hz. Osman).

ازان یک حیدر کرار مشهور سوار دلدل وصاحب وقارست

Biri ise meşhur Haydar-ı Kerrar'dır, Düldül'e binen, vakar sahibi odur. (Hz. Ali).

همه آل وصحابه پاک ذاتند مرا در سوی ایشان کار وبارست

Tüm Ehl-i Beyt ve sahabeler temiz yaratılışlıdır, benim işim gücüm onlardır.

امیری عرق از آنها داشت مشهور ز حسرت چشمش اما اشکبارست⁸⁵

Emîrî, onlardan dolayı soyu meşhurdur, ancak gözleri hasretle yaş doludur.

2.2.15. Nef'i (ö. 1044/1634)

Asıl adı Ömer'dir ancak Nef'î olarak bilinmektedir. 979/1572 yılında Erzurum'da doğmuştur. Bayram Paşa'ya yaptığı hicv sebebi ile 1044/1634 yılında öldürülmüştür. Farsça ve Türkçe şiirlerden oluşan *Sihâm-ı Kaza* adlı eserinde Farsça 37 beyitten oluşan bir na'tı mevcuttur.⁸⁶ İki Farsça divanı vardır.

ای فخر جهان آفرینش قربان تو جان آفرینش

Ey yaratılmış âlemlerin övüncü, sana feda olsun bütün yaratılanların canı.

مقصود تو بودی و دگر هیچ از نام و نشان آفرینش

Sen tek maksattın ve diğer her şey hiç, yaratılışın adı ve nişanı bile senin içindir.

صد مرتبه و فزونتر قدر تو زمان ز شان آفرینش

Senin makamın, yüzlerce kez ve daha fazla, yaratılışın şanından ve zamanın değerinden üstündü.

⁸⁵ El-Emîrî, *Dîvân*, Fatih, Nu: 242129, vr. 32a-39b.

⁸⁶ Mehmet Atalay, *Nef'î Farsça Divan Metin-Çeviri*, Demavend Yayınları, İstanbul 2019, 11.

آنی که قضا ندیده مثلثت در کل زمان آفرینش

Sen öylesin ki, kader bile senin benzerini görmemiş, tüm yaratılış sürecinde.

هم معنی آرزوی تقدیر هم صورت جان آفرینش

Sen hem kaderin anlamısın hem de yaratılmış ruhların sureti.

مفتون لطافت جمالت یوسف منشان آفرینش

Senin zarafetinin güzelliğine hayran, yaratılışın Yusuf misali güzelleri bile.

حیران تصور کمالت عقل همه دان آفرینش

Senin olgunluğun karşısında, ilk akıl bile, yaratılışın toy düşüncelerinden sayılır.

نام تو محمد است و مدحت تسبیح لسان آفرینش

Senin adın Muhammed'dir ve seni övmek, yaratılışın dilinde sürekli tesbihidir.

القاب تو را چنین نویسد منشی بیان آفرینش

Senin lakaplarını böyle yazar, yaratılışın sözlerini kaydeden.

شاهنشاه ملک قاب قسین سلطان جهان آفرینش

Sen, "Ka'b-ı Kavseyn" makamının hükümdarısın, yaratılış âleminin sultanısın.

با قرب توای رموز وحیت بیرون زگمان آفرینش

Senin yakınlığınla, vahyin sırları, her türlü şüphe ve zandan uzaktır.

تقدیر نمی کند تحمل کی تاب و توان آفرینش

Kader bile seni taşımakta zorlanır, yaratılış nasıl tahammül edebilecek.

گرچه نفکندی سایه از قدر بر کون و مکان آفرینش

Her ne kadar yüceliğinden bir gölge salmadıysan da varlık ve mekânın yaratılışı yine de seninle var oldu.

کس نیست که از تو بهره ور نیست از خرد و کلان آفرینش

Senin lütfundan nasip almayan yok, büyük ve küçük, yaratılan her şey.

گویا به کف کفایت توست مفتاح دکان آفرینش

Sanki senin kudretinin elindedir, yaratılış dükkanının anahtarı.

قفل در فیض را گشادی بی سعی بنان آفرینش

Sen, Rahmet kapısını açtın, varlık âlemine bir çaba göstermeden.

دریوزه کنند از جنابت معنی طلبان آفرینش

Bütün hakikat arayıcıları, senin kapına dilenci olmuşlar.

زان جمله یکی منم تهی دست گنجینه فشان آفرینش

Ben de onların içinden fakir biriyim, ey yaratılışın hazinelerini saçan!

دوشیزه خاطر به معنی زاینده بسان آفرینش

Kalbimin işlenmemiş saf düşünceleri, tıpkı yaratılış gibi üretken.

یکتا گهر ادای پاکم سرمایه کان آفرین

Sözlerim, tertemiz inci gibi, varlık madeninin sermayesi.

سرمایه ام از دکان وحدت سودم به زیان آفرینش

Sermayem birliğin dükkanından, ama kazancım, yaratılışın ziyanına.

همچو صدف و گهر بماند نظم به دهان آفرینش

Sözlerim, inci ve cevher gibi, yaratılışın dudaklarında kalacak.

دل بسته زلف بکر فکرم آزاده دلان آفرینش

Düşüncemin bakir zülfüne aşkla bağlanmışım, tıpkı yaratılışın özgür ruhları gibi.

نفعی ام و در کف خیالم شمشیر زبان آفرینش

Ben, Nef'î'yim ve hayal dünyamın elinde parçalayan bir kılıç.

صد پاره کنم عدوی شرعت از بهر امان آفرینش

Şeriat düşmanlarını yüz parça ederim, yaratılışın selameti için.

سر تیزی خامه ام نماند از نوک سنان آفرینش

Kalemimin keskinliği, yaratılışın kılıçlarından eksik değildir.

با این همه مشکل همین است با کشف عیان آفرینش

Bunca bilgiye rağmen yine de yaratılışın sırlarını tam kavrayamam.

در سینه مال لوح محفوظ در دل خجلان آفرینش

Kaderin yazıldığı Levh-i Mahfuz'da, yaratılışın kalbi mahcubiyet içinde.

نه طاقت صبر و نه تسلی ماندم به میان آفرینش

Ne sabır gücüm kaldı ne de teselli, yaratılışın ortasında çaresiz kaldım.

بیرون جهد خدک کامم از شست کمان آفرینش

Benim arzularımın oku, yaratılışın kemanının yayından dışarı fırlamaz.

جز مرحمتت که می رهاند زین قید گران آفرینش

Ancak senin lütfun beni kurtarabilir, bu ağır yaratılış yükünden.

رمزی بنما به عشق الله از سر نهان آفرینش

Allah aşkıyla bana bir sır göster, Ey yaratılışın gizli sırlarını bilen!

یا بهر تسلیم بگردان یک لحظه عنان آفرینش

Yahut beni tam bir teslimiyetle, yaratılışın dizginlerine bırak.

آغاز دعا کنم ازین پس تا چند فلان آفرینش

Bundan sonra dua etmeye başlayacağım, ne kadar daha yaratılış devam ederse.

تا جلوه کنند در پی هم نوروز و خزان آفرینش

Ta ki bahar ve sonbahar, yaratılış sahnesinde peş peşe tecelli etsin.

بادا به رواج حکم سرعت تا زنده روان آفرینش⁸⁷

Şeriatının hükmü yürürlükte olsun, ta ki yaratılışın ruhları diri kalsın.

Kaside 1

1. در نعت حضرت رسول اکرم صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

هزج: مفعول مفاعیل مفاعیل فعلون

در فتنه اجازت دهم ار پای قلم را بر فرق فریدون شکند ماه علم را

Fitne koparmak anında kalemimi yürütmeye izin verirsem, bayrağın ucundaki hilâli Feridun'un başında parçalarım.

⁸⁷ Değirmençay, 479-480.

ماه علم و جام جم اندر نظر رند بیهوده فروشند به هم شهرت جم را

Bilginin ayı ve câm-ı Cem⁸⁸ kadehin şöhretini bir rind gözünde boş yere satıyorlar.

من خانه برانداز خراباتی عشقم از ساقی رعنا نکشم ساغر جم را

Ben aşk meyhanesinin bir sarhoş ma'sukuyum, o güzel sâkîden Cem'in kadehini bile içmem.

رو کهنه شرابی به کف آر و دل شوخی کوتازه پسر هیچ نژاد اهل حرم را

Eski bir şarap ile gönlü şen olanı getir, hakikate mahrem olan insanlar nazarında taze mahbubun hiç kıymeti yoktur.

محتاج به اقبال سکندر نشوم کو برداشت به یک دست قلم را و علم را

Ben İskender'in şansına muhtaç değilim O ki, bir hamlede kalemi ve sancağı yükseltti.

دل با سر خاری بنویسد غم عشقم هیزم کش معنی بکشد بار قلم را

Gönlüm diken ucuyla aşkımın acısını yazar. Manayı yüklenen oduncu gibi kalemin yükünü taşır.

ادراک ببايد که کند راست عیاری تا چپ نفتد ناطقه بالا و نعم را

Doğru yolda yürümek anlayış ister, ki dil evet ve hayır ile tenakuza düşmesin.

سوگند بر آن مُنعم و هم بر کرم او کز حصر برون رفته چه بسیار و چه کم را

Nimetler veren Allah'a ve onun cömertliğine yemin ederim ki, o kadar çok nimet vermiştir ki, azı da çoğu da sayılmayacak kadar fazladır.

⁸⁸ Cem'in kadehi, İran sultanı Cemşid şarabın mucidi olarak bilinir ve Câm-ı Cem onun kadehidir. Tasavvufta ise ârifin kalbi anlamına gelir.

کار نکنم هیچ ز توفیق الهی کآمداده شوم در پی اش اظهار ندم را

Allah'ın yardımı olmadan hiçbir iş yapmam, hazır olsam bile, O'nun izni olmadan ortaya koyamam.

آن واله رندم که دلم فوت نکرده است یک نکته به موقع نه ثنا را و نه ذم را

Ben o aşık ve ârif rintim ki kalbim kaçırmadı zamanında yerinde bir sözü ne methini ne de yergiyi.

گاهی که کشم تیغ زبان بهر ثواب است نه بهر ثوابی که بگفتند امم را

Bazen dilimin kılıcını çekerim, sevap için, ama öyle halk arasında anlatılmış bir sevap için değil.

کز بهر غزا کوثر و خلد است مکافات ابله بکشد منت آن گونه نعم را

Cihadın karşılığı olarak Kevser ve cennet vaat edilmiştir, böyle nimetler için minnet eden (övünen) akılsızdır.

تحسین الهی طلبم کو نگذارد کآزاد کنم از ستم ارباب ستم را

Ben Allah'ın övgüsünü isterim, öyle bir övgü ki, zalimleri zulmünden özgür bırakayım.

ورنه سرو کار دو جهان را به کفم ده و آن گاه ببین قاعده لطف و کرم را

Yoksa iki cihanın işlerini elime ver, o zaman gör lütuf ve keremin kuralını!

از هر دو جهان فارغ و آزاده گدایم شرمنده کند کوکیم ارباب همم را

Her iki dünyadan da uzak, özgür bir dilenciyim ben, utandırır yıldızım yüksek himmet sahiplerini.

سرمست گدایان در بارگاه فیض از هم شناسند چه شاه و چه خدم را

Lütuf kapısında sarhoş olmuş dilenciler, orada ne şah ne hizmetçi fark edilir.

گاهی که شوم پر غم و فارغ ز دو عالم از دل نکنم فرق طرب خانه جم را

Bazen hüzne gömülürüm, iki dünyayı unuturum, o zaman kalbimde Cem'in sarayıyla bir viraneyi ayırt etmem.

رضوان اگر آید به تماشاگه طبعم در بسته به هم وقف کند باغ ارم را

Rıdvan (cennet bekçisi) yaratılmışı temaşa etse, Cennet'in kapılarını kapatıp, İrem bahçesini bana verir.

از جرعه جام ازلی مست و خرابم می خانه کند کیف خیالم دل غم را

Ezeli kadehten içtiğim bir damlayla mest olmuşum, hayalimdeki keyifli meyhane, kalbimdeki gamı dağıtır.

آشفته نهادم گره از جبهه گشاده کو نامزدم داشت فلک بخت دژم را

Yaratılıştan beri perişan ruhluyum ve hiç de bundan müteessir değilim. Felek bana bu perişanlığı namzed kılmış.

بیچارگی ام واسطه شد لطف صمد را آوارگی ام رابطه شد زلف صنم را

Çaresizliğim, Allah'ın lütfuna vesile oldu, perişanlığım, sevgilinin zülfüne bağlandı.

سرمست الست آمدم اما نه چنان مست کز خود روم و گم کنم اسرار قدم را

Elest meclisinden sarhoş geldim bu dünyaya ama öyle kendimden geçip seyr u süluk sırlarını unutayım diye değil.

من صاف نهاد آینه شاهد غییم بر صفحه امکان بکشم شکل عدم را

Benim temiz özüm gaybın güzelliğini yansıtan bir ayna, varlık sayfası üzerine yokluk şeklini çizerim.

نشتر زند از غمزه مشاطه فکرم گلگونه ناهید کند خون بقم را

Düşüncemi süsleyen makyajcı, gamzesiyle neşter vurur ve Bıkam (bir çiçek) kanından Venüs'e allık yapar.

از غمزه نهان راست بخوانم به تغافل مضمون خط ابروی پر چین و بخم را

Gamzeyle gizlenen anlamı, gaflet perdesiyle okurum, kaşının kıvrımındaki anlamı, mükemmel surette anlarım.

کو طالب اسرار معانی که بگویم از نقطه دل ما حصل لوح و قلم را

Anlam sırlarının peşinde olan kimdir ki levh ve kalemin özünü gönül noktasından okuyup anlatayım.

جاسوس طرب خانه غیبم که نهادم گوش از پس نه پرده دل صوت نغم را

Ben gayb meyhanesinin casusuyum, kalbim onun nağmelerini dokuz perde ardından işitiyor.

گشت از غزلی سامعه مدهوش که هاتف طی کرده همی خواند ره مثلث و بم را

Bir gazelden dolayı işiten sarhoş oldu, çünkü hatif onu müselles ve pes makamından okuyordu.

آهسته در اویز صبا زلف صنم را دردام مکش پای غزالان حرم را

Ey sabâ rüzgârı, sevgilinin zülfüne yavaşça dolan, harem ceylanlarının ayağını tuzağa düşürme.

گیرم ز پریشانی دل ها خبرت نیست زنهار به پا در مفکن زلف بخم را

Kalplerdeki kargaşadan haberin olmasa da ne olur, o bukle zülüflerini topuklarına salıverme.

پرداز شود ز آتش دل ها کف پایش شاید که فتد جلوه مستانه صنم را

Zira, sevgili o cilveyle yürüdüğü zaman ayak tabanı kalplerin ateşinden yanar.

نازم به سرشانه که دل های اسیران نشترکده سازند ازو ریش الم را

O tarak dişlerini överim ki esir olan gönüller, onu neşter yapıp yaralarını tedavi ederler.

من بنده آندل که دران حلقه گیسو چنبر شود و تنگ کشد شاهد غم را

Ben, o gönlün kuluyum ki o zülfün büklümüne dolanır, gamı bağrına basar ve çember gibi sarar.

آن بلبل وحشی ست دلم بر گل ریش کز سایه مژگان فتد اندیشه رم را

Gönlüm o yabani bülbüldür ki sevgilinin gül yüzüne tutulmuş, kirpiklerinin gölgesinden kaçır hayali bile.

نفعی ام و شمشیر زبانم به جهان بس گو: غمزه! مینداز دگر تیر ستم را

Ben Nef'i'yim, dilimin kılıcı dünyaya karşı kâfidir, söyle ey gamze! Bir daha zulmün okunu atma!

حاسد اگر انکار کند شهرت نظم دوران به گواهی بکشد جذر اصم را

Eğer haset eden biri şiirimini şöhretini inkâr ederse, zamanın kendisi, “cezr-i asam”⁸⁹ ile onu şahid tutar.

حسان مسیحا دم رومم که گرفتم در معجزه گویی ره سحبان عجم را

Ben, Roma diyarının İsa nefesli Hassân'ıyım⁹⁰, mucize gibi şiir söylemekte Sahbân'ın⁹¹ yolunu tuttum.

⁸⁹ Matematik terimlerinden, İrrasyonel kök. Asam lügat manası sağır ve sesi çıkmaz anlamına gelmektedir.

⁹⁰ Hassân bin Sâbit: Hz. Peygamber'e medhiyeleriyle meşhur şair.

⁹¹ Meşhur bir hatip olarak tanınır.

عرفی که در این قافیه با نعت سرایی در مجمع ارواح زند لاف قدم را

Urî (şair) ki baştan başa bu kaîye ile yazdığı na'tı zikrederek, ruhların toplandığı yerde bu yolun en eskisi kendisi olduğunu söyleyip öğünüyor.

دعوی قدم درخور عیسی ست که در کون پیش از من واو دم زد و برداشت قدم را

Bu yolda kadîmlık iddiası ancak İsa'ya yakışır, çünkü O, benden önce geldi ve sözünü söyledi ve bu yola ayak bastı.

گیرم که مسیحاست در اعجاز طرازی بازآمده کاظهر کند معجز دم را

Diyelim ki Mesih gibidir, mucize söz süslemelerinde, ölüleri diriltten nefes mucizesini tekrar göstermek için dünyaya davet etmiştir.

بازار سخن گرم و جهان مشتری فیض اینک بفروشیم به هم جوهر هم را

Söz pazarı hararetli, dünya da ilâhî lütuf alıcısı, haydi birbirimize cevherlerimizi satalım.

من فیض ازل را و ابد را نشناسم صد گنج فشاندم ز دل اشراف ام را

Ne başlangıç ne son olan ilahi feyzi tanımam, ama ümmetin ileri gelenlerinin gönlünden yüzlerce hazine saçtım.

می خواهد اگر مالک دریای خیالم را باور کشد از درّ و گهر ساحل یم را

Eğer hayal denizimin perisini istiyorsa, inançla sahilin incilerinden o derin anlamı çıkarmalıdır.

از لطف شهی مایه گرفته ست ضمیرم قارون کند اندیشه او صفر رقم را

Zihnim, padişahın lütfuyla beslendi, Karun'un serveti bile onun fikri karşısında bir hiç olur.

آن لطف مجسم که در اثنای ثنائیش سرمایه دهد رشح قلم بحر کرم را

Öylesi somut bir lütuf ki onun övgüleri arasında, kalemimin ucundaki damlalar bile cömertlik denizine sermaye olur.

آن فیض مصوّر که نی خشک به نعش در نکته صلا داد عرب و عجم را

O musavvir feyiz ki, kuru kamış (kalem) onun vasfıyla, Arap ve Acem'in ağızlarını vecde getirir.

پیغمبر امّی که ز تعلیم الهی حل کرده به یک نکته طلسمات حکم را

Ümmi peygamber ki, Allah'ın öğretimiyle, bir tek sözle hüküm sırlarını çözdü.

سلطان سرا پرده افلاک حقیقت کاراست به ئه خیمه چمنزار عدم را

O hakikat feleklerin perdesi arkasında olan sultan ki, yokluk çayırını dokuz çadır (dokuz kat gök) ile süslemiştir.

لشکر کش ارواح که فراش بساطش از جبل متین ساخته اطناب خیم را

Ruhlar ordusu ki onun için seferber olmuş meydanda, çadırının iplerini hablü'l-metin (İslam dini)'den kurmuş o Sultan.

شاهنشاه کونین که در روز قیامت جبریل کند خدمت ترتیب خشم را

İki âlemin hükümdarı ki, kıyamet gününde, Cebrail bile kıyamette onun askerini tanzim eder.

سرخیل رسل احمد مرسل که ملایک جز خاک درش لب نگشاید قسم را

Resullerin önderi, gönderilen Ahmed ki melekler, onun kapısının toprağına yemin etmeye cesaret edemezler.

آن آیت کبرای حقیقت که حقیقت سر زد به دل از معنی اش اصناف امم را

O yüce hakikat nişanesi ki, onun manasından bütün insanların kalplerinde bir hakikat doğar.

گر دم زنم ز نگهت گلدسته خلّش دکانچه عطار کند قوّت شم را

Eğer gül demetine bezeyen güzel huyların kokusundan bahsedersem koku alma duyusunu bir itriyatçı dükkanına çeviririm.

گر مایه دهد نامیه را قوّت پاسش زنجیر شود نال قلم شیر اجم را

Eğer sadece onun adı bile kaleme kudret verirse, kalem, Fars aslanının zinciri olur, yazamaz.

گر رای متینش بود اندر دل خورشید الماس کند تربیتش قطره نم را

Eğer metin fikri güneşin kalbinde olursa, onun terbiyesi bir çiğ tanesini elmas yapar.

خشمش نهد ار لب به لب جام حبّاش اندر دل کوثر شکند شیشه سم را

Eğer düşmanı, onun köpüklü kadehine dudağını değdirirse, cennet suyu Kevser içinde zehir şişesi kırılmış olur.

من حیدر کرّار بیانم به عدویش از خامه سرتیز کشم تیغ دو دم را

Ben Haydar-ı Kerrâr (Hz. Ali) gibi açık sözlüyüm, düşmanına, iki ağızlı kılıç gibi kalemimin ucundan darbe indiririm.

نفعی ام و با کام دو عالم نفروشم مدّاحی پیغمبر پاکیزه شایم را

Ben Nef'î'yim, iki dünyanın arzusuyla dilimi satmam, temiz ahlaklı peygamberin methini yapmaktan vaz geçmem.

آراستم از مایده فیض سماطی کز ریزه خوانش فلک آگند شکم را

Feyiz yemekleriyle öyle bir sofra kurdum ki, gökler bile onun artıklarıyla doydu.

ختم است سخن بر من و من طالب دیگر چه کند حضرت فیاض کرم را

Söz benden sonra tamamdır, ben ise hala feyz istiyorum. Gerisi artık cömertlik sahibi Allah'ın takdiridir.

یک ذره فیضش به من و از کرم عام گو بر دگران وقف کند کان درم را

Bir zerresini bana verirse ve herkese şamil olan kereminden, diğerlerine dilediği gibi bağışlasın, hazine onundur.

بردارم از این پس به دعا دست و بخواهم عذر دل شوریده و طغیان قلم را

Şimdi ellerimi duaya kaldırıyorum ve dilerim ki, deli gönlümün özrünü ve taşkın kalemimin hatasını affetsin.

تا سایه معنی فکند رایت کلکم هر کشور روم و عرب و هند و عجم را

Ta ki kalemimin sancağı mana gölgesi saçsın, her ülkeye Rum, Arap, Hint ve Acem'e.

بادا به گهر پاشی نعتش سخنم وقف حقّا که ندیدم به از این شغل اهم را

Sözüm, O'nun (Hz. Muhammed'in) na'tını inci gibi saçmaya adanmış olsun gerçekten, bundan daha önemli bir meşgale görmedim.

Kaside 2

قصیده تحفة العشاق نام در نعت نبی علیه السلام

Nebî'nin Na'tı Hakkında *Tuhfetü'l-uşşâk* Adlı Kaside

هزج: مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

چه توحید آشنا حرفی از خلوتگاه غیب الغیب چه دل رسوا ندیم بزمگاه خاص سلطانش

Ne tevhide aşına bir sözdür ki gaybü'l-gaybın⁹² halvetinden gelir, ne sersem kalbimdir ki sultanın özel meclisinde yoldaştır.

چه دل، گستاخ بزم عشق کز تحریک یزدانی کند شوخی و رندی از هجوم فیض پنهانش

Ne kalptir o ki aşk meclisinde ilahi vecd ile, gizli feyzin hücumuyla şuhluk ve rindlik eder.

چه دل، آن کهنه استاد معلم خانه غیبی که یک طفل است عقل کل از طفلان سبق خوانش

Ne kalptir o ki gaybın okulunun eski üstadıdır, akl-ı küll bile onun öğrencileri arasında çocuk kalır.

چه دل، یک غمزه حاضر جواب شاهد غیبی که خون فتنه میبارد از ابر تیغ عریان

Öyle gönül ki bir gizli cemalin bir bakışıyla cevabı hazırdır, ki çıplak kılıcından fitne bulutu kan yağdırır.

عجب نبود گر استادی کند بر عقل و اندیشه دلی کو مایه میگیرد مدام از سر سبحانش

Akıl ve düşünceye hocalık etmesi şaşılacak şey değildir, çünkü kalp sürekli Subhan'ın sırlarından beslenir.

خصوصاً آن دل دانا که در احوال وجدانی شود جاسوس غیب اندیشه خاطر پریشانش

Hele o kalp ki kendi iç âlemine dair hallerde, perişan düşüncesi daima gayb ve sır âlemini gözetler.

دل من نیست تنها هر دلی کو قابل عشق است چنین است و چنین احوال مشکل گردد آسانش

Yalnız benim gönlüm değildir, aşkı taşıyabilecek her gönül böyledir, böyle zor meseleler böyle gönüller için kolaydır.

⁹² Yaratılıştan on dört nevi ruhlar âleminin ön safına bu isim verilir.

دل است و عشق و حسن بیزوال و حسرت دایم که حسرت مایه عشق است و وصلت عین نقصانش

Kalptir bu, aşk, ebedi güzellik ve daimî hasretle doludur, çünkü hasret aşkın özüdür, vuslat ise onun eksikliğidir.

نه رند است آن که با سودای حسن از جای برخیزد بیابد یوسفستانی اگر در چاه کنعانش

Rind değildir o kimse ki güzelliğe sevdalanıp yola çıkar, kendi Ken'an kuyusunda (gönlünde) Yusufarla dolu bir âlem bulduğu vakit.

چرا با حسن مغرور آشنایی میکند آن رند که باشد کنج زندان خانه دل یوسفستانش

Neden o rind, güzellikle tanışmakla mağrur olur ki? Kalbin Yusuf diyarında hâlâ bir zindan köşesinde dir?

دل در عالم عشق آن حکیم دور بین آمد ندارد آرزوی ذوق وصل از بیم حرمانش

Kalbim aşk âleminde öyle bir hikmetli ve uzağı gören oldu ki, vuslat arzusunda değildir, çünkü ayrılıktan korkar.

معنی دم مزن ساقی مرا ساغر مده دیگر که من بی تاب و دلبر نیم خواب و دیده حیرانش

Bir şey söyleme artık ey saki, bana kadeh verme! Çünkü ben sabırsızım, sevgilim yarı uykulu değil, gözlerimse hayran.

اگر ساغر دهی ساقی از صهبای محبت ده که مخمورم از کیف پر خمار زهر هجرانش

Eğer kadeh vereceksen ey saki, aşk şarabından ver bana, çünkü ben ayrılık zehrinin sarhoşluğuyla mestim, sersemim.

اگر دم میزنی مطرب بخوان این مطلع و تن زن مرا بگذار تا خوانم غزل را تا به پایانش

Ey mutrip, eğer terennüm edeceksen bu matla'ı terennüm et ve sus, bırak beni, ben de bu gazeli sonuna kadar okuyayım.

چه گویم در شکنج زلف او حال اسیرانش مبادا فتنه مسکین اسیر بند زندانش

Ne diyeyim zülfünün kıvrımlarında esir olanların hâline? Zavallı bir esir olmasın o zindanın fitnesine düşüp!

چه دلها در خم هر موی زلف او گرفتار است که صد فتنه بیاموزد ز هر یک چشم فتانش

Nice kalpler, her bir saç telinin kıvrımında tutsaktır, ki her gözünün bir bakışından yüz türlü fitne öğrenilir.

فتد گر یک دل پُر تاب و سوزان از سر گیسو شود چون ماه نخشب در ته چاه زندانش

Eğer zülfünün ucundan tutuşmuş, sabırsız kalp saçının ucundan düşerse, Nahşeb ayı⁹³ gibi, gamzesinin kuyusunda kaybolur gider.

به دل های فروزان عقد گوهر می شود هر مو فتد برگردن و بر سینه چون ماه تابانش

Her saç teli, parlayan kalplerde inci dizisi olur, boynuna, göğsüne dolanır, ay gibi ışıldar.

شود گویا گسسته عقد پروین فلک شانه گره گر واگشاید از خم هر موی پیچانش

Örülmüş saçlarını çözüp dağıttığı zaman zannedersin ki feleğin tarağı Ülker yıldızının gerdanlığını dağıtmıştır.

غزل پردازی ام کُشت اهل دل را لیک معزورم نماند گر یک اهل دل بماند دل به جانانش

Bana gerek olan sevgilidir, yoksa kalp ya da can değil, ben aşığım ne kalbimden haberim var ne gönül ehlerinden, hepsi onun yoksullarıdır.

که بی تابانه میگویم شکایت گونه پنهان ز بیداد نگاه فتنه ریز غمزه جنبانش

Gamzesini harekete getiren fitnekâr bakışın zulmünden, sabırsızca şikâyet ediyorum gizlice.

⁹³ Türkistan'da Nahşeb şehri yakınında bir dağın eteğinde meşhur İran âlim ve ediplerden İbni Mukaffâ'nın imal ettiği suni bir ay.

فغان از دست شوخی کز هجوم ناز پی در پی تلف شد مهربانی نــــاه نــــاوک افشــــانش

Feryat bu cilveli güzelin elinden! Sürekli nazlarının saldırısıyla, kayboldu o ince merhameti ve ok atan bakışlarının tatlılığı.

نگه در ناوک افشانی و دل حیران نظاره ز حیرانی نیابد ذوق های زخم پیکانش

Bakışlarıyla ok saçarken, gönül hayran kalır bu manzaraya, ama hayranlık içinde, oklarının verdiği yaraların lezzetini bile anlayamaz.

ز بیم غمزه مضمون سخن در لب گره بندد دلم حرفی زند گر با لسان حال مژگانش

Gamzesinden korkuyla, sözün özü dudaklarda düğümlenir, eğer gönlüm bir şey söyleyecekse, kirpiklerinin diliyle söyler.

کسی داند زبان شکوه ام کز بیخودی گردد لسان حال دل آه و دهن چاک گریبانش

Benim şikâyet dilimi ancak, kendinden geçmiş biri anlayabilir, gönlümün dili ise bir 'ah' tır ve ıstıraptan yırtılmış yakada gizlidir.

ندیدم جز محبت مهربان تر یار غمخواری برای درد دل گفتن گرفتم سخت دامنش

Hiçbir şey görmedim ki, dert ortaklığı eden sevgiliden daha merhametli olsun, dert anlatmak için sıkı sıkı sarıldım eteğine.

که گر حسن است و گر عشق از محبت نیست مستغنی محبت کامرانی میکند بر این و بر آنش

Çünkü ister güzellik olsun ister aşk, sevgiden bağımsız olamaz, sevgi ikisinin de üzerinde hükmünü sürer.

پیامی گیرد و آرد محبت از لب غمزه که لطف حسن تعبیرش نه دل داند نه جانانش

Muhabbet, gamzenin dudağından bir mesaj alır ve sevgi getirir, zira o güzelliğin lütfunun anlamını ne gönül bilir ne de sevgili.

محبت بوالهوس را آفت و ذوقی ست عاشق را که صد عالم متاع جان سپردن نیست تاوانش

Muhabbet, heva ve heves peşinde koşanlar için bir afet, âşığa göre ise bir zevktir yüz âlemin can metayı bile onun değerinde olamaz.

محبت آن قوی درد است کز توفیق پنهانی قضا گم کرد ناگه حقه داروی درمانش

Muhabbet öyle güçlü bir derttir ki, gizli bir nasiple gelir, kader onun dermanın ilacının şişesini ansızın kaybeder.

محبت را از من پرس از بلای دلسـتان خواهی و گر نه تن زن و بگذار دل را با غم جانـش

Muhabbeti benden sor, eğer gönül yakan bir belayı tanımak istiyorsan, yoksa elini çek ve bırak kalp, canının gamıyla baş başa kalsın.

محبت برق شمشیر تغافل نیست کز شوخی کشد خوبان و ز استغنا کند غمزه پشیمانش

Muhabbet, gafletin kılıcının parıltısı değildir ki, bir şakayla güzelleri öldürsün, sonra da istiğna ile pişmanlık duysun.

محبت یک چراغ خانمان سوز دل و جان است که مهر است از یکی پروانه های شعله ریزانش

Muhabbet, kalbi, canı ve ocağı yakan ırıradır ve sevgi, onun alev saçan pervanelerinden biridir.

محبت طرح گلشن میکند گر در دل دریا شود نسر فلک بریان ز آه عندلیبانش

Muhabbet, denizin ortasında bile gül bahçesi kurabilir, öyle bir ateştir ki, gök kubbenin kartalını bülbüllerin ahıyla kebab olur.

محبت گر زمین کربلا را شبنمی ریزد دل پر داغ میرویاند از خاک شهیدانش

Eğer muhabbet, Kerbela toprağına bir çiğ damlası dökerse, şehitlerin toprağından yarayla dolu gönül yetiştir.

محبت یک بهشت دوزخ آمیز است در سینه که از دود فتیل داغ گردد سنبستان

Muhabbet, sinede cehennemle karışık bir cennettir ki fitilin dumanıyla, sümbül bahçesi bile kavrulup yanar.

بهار عالم دل را بنازم کز هوای او شود یک گلستان آتشکده دود ابر بارانش

Gönül âleminin baharına imrenirim. Çünkü onun havasıyla, yağmur bulutu bir gül bahçesindeki ateşkedenin dumanı olur.

دلم با آه سرد و فکر گوناگون عجب باغی ست که باشد جلوه گر دائم بهار اندر زمستانش

Gönlüm, soğuk bir iç çekişle ve çeşit çeşit düşüncelerle, öyle bir bahçedir ki, her zaman kışın içinde bir bahar gibi parıldar.

مرا در دل هوای عشق و در سر اینچنین سودا ز جنت دم زند واعظ زهی ادراک و اذعان

Gönlümde aşkın havası, kafamda böyle bir düşünce varken, vaiz, cenneti anlatırken: "Ne büyük anlayış ve kabul!" der.

چه حظ دارد از جنت آن که یکسان بنگرد دایم به موج سلسبیل و چین پیشانی رضوانش

Onun Rıdvan'ının alnındaki çizgiyi ve Selsebil ırmağının dalgasını aynı gören biri cennetten ne zevk alır?

ندارم آرزوی باغ جنت زان که عاشق را چه دوزخ شود فردوس اعلا از آه سوزانش

Cennetin bahçesini arzu etmiyorum, çünkü âşık için ne kadar yandığına bakılmaksızın, cehennem bile en yüksek cennetten daha güzel olur.

چه میخوام زجنت هر چه می خواهم از دل خواهم که صد گنجینه پنهان است در هر کنج ویرانش

Cennetten ne istiyorum? Ne dilimden ne de başka bir şeyden, çünkü her yıkık köşede gizli bir hazine vardır.

یکی گنجینه او نقد اسرار خداوند است که نگشوده از حیرانی دلم مهر سلیمانیش

Onun hazinesi, Allah'ın sırlarını açığa çıkaran değerli bir hazinesidir ve kalbim, buna karşılık, hâlâ şaşkınlık içinde, Süleyman'ın mührüyle mühürlenmiş.

گهر چینم از بحر وحدت امانی به غواصی که حبس دم کنم از بهر مروارید غلطانیش

Vahdet denizinden dalgıcılıkla inci topluyorum, bundan dolayı, dalgalar gibi yuvarlanan inciyi elde etmek için nefesimi tutarım.

نهنگ خامه ام دم می کشد گر در لب دریا شود فواره گوهر فشان گرداب عمانیش

Kalemim bir balina gibi denizin kenarında, umman girdabından inciler saçan bir fıskiye gibi.

دلم گنج است و کلکم اژدر گوهرنثار او زهی اژدر که پنهان در زبان گنج فراوانش

Benim gönlüm bir hazine ve kalemim ona mücevher saçan bir ejderdir ve işte o ejder, dilin içindeki her türlü gizemi saklayan bir hazine taşıyıcısıdır.

نه کلک است او نه اژدر نه عصای موسی ام در کف به من بسپرده حق مفتاح گنج فیض پنهانش

O kalem ne ejder ne de Musa'nın avucundaki asadır, bana emanet edilen ve bana verilen hakikat, gizli feyzin hazinesidir.

نگردد خامه ام در کین ستانی فلک عاجز نه از شمشیر بهرام و نه از کوپال کیوانش

Kalemim, intikam arayışında asla yıldızların ellerinden yenilmez ne Behram'ın kılıcı ne de Keyvan'ın yıldızının kalkanından etkilenir.

به شمشیر زبان صاحبقران مجلس آرایم نه چون خورشید محتاجم به چرخ از بهر میدانیش

Ben, kılıcım gibi dilimi kullanarak meclisi süslerim, güneş gibi meydan için gökyüzüne ihtiyaç duymam.

خرد داند بِحَمْدِ الله نداند گر فلک قدرم که من ماندم همان تنها از افراد شریکانش

Felek kadrımı bilmezse de hamdolsun akıl bilir, çünkü diğer arkadaşlarından geriye kalan bir tek benim.

نه دل بود و نه اندیشه که از دیوان یزدانی برات شاعری دادند و این می بود عنوانش

Bu ne gönül ne fikirdir, Allah'ın divanından, bana bu unvanla şairlik berati verildi.

سخن پرداز کونین آشنای پرده وحدت شهنشاه سریر معرفت با حکم یزدانش

Kâinatın söz ustası, vahdet perdesinin tanıdığı, gerçek bilgelik tahtının padişahı, Allah'ın hükmüyle.

خروشان قلزم اندیشه توحید ربانی که میریزد از کلکش در چو قطره از ابر نیسانش

Rabbin vahdaniyet inancıyla dalgalanan bir okyanus gibiyim ve onun kaleminden damlayan her damla, Nisan yağmurundaki bir damla gibi.

ندیم لاابالی نفعی معجز بیان کو را برای بذله معنی خدا کرده ست ترخانش

O pervasız Nedîm , mucizevi kelamı olan Nef'î, ki çok ince, manalı sözler söylesin diye Allah, ona Tarhan⁹⁴ unvanı vermiştir.

لطیفه گوی قدسی کز برای نعت پیغمبر خدا بگزید و تعیین کرد از جمله ندیمانش

Kutsal anlamda konuşan bir latife söyleyen, ki Allah, O'nu peygamberin methiyesi için seçmiş ve dostlarından kılmıştı.

⁹⁴ Padişahın huzuruna izinsiz girmeye salahiyyet kazanan zat.

قدیمی نعت گوی خاص پیغمبر که در عالم پس از سال هزار آید ز بیم رشک حسانش

O kadim na 't söyleyen, peygamberin özel na 't söyleyenidir ki, Hasan kendisini kıskanır endişesiyle ondan bin sene sonra gelmiştir.

ثنا گوی رسول اللهم از الهام لاهوتی تعجب نیست گر باشد کلام مغز قرآنش

Îlâhî bir ilhamla Peygamberin na 'tını yazarım, benim kelimim, sözlerim Kur'an'ın mana ve hulasası olursa şaşırlacak şey değildir.

خداوند رسل مالک رقاب اولیای کل که هر یک گشته اند از جان و دل ممنون احسانش

Resullerin Rabbi, en yüksek velilerin efendisidir ve her biri, onun ihsanına gönülden minnettardır.

یگانه مسند آرای سریر لی مع اللّٰهی که شاهنشاه اورنگ ولایت گشت دربانش

Yegâne tahtım, yalnızca Allah'ın huzurudur, çünkü saltanat tahtının hükümdarı, onun kapıcısı oldu.

چه دربان و چه شه جایی که یکتایی نمی گنجد زبـی رنگی پی در پی تجلی پر الوانش

Ne kapıcı ne de hükümdar; tek olanın bulunduğu yerde, hiçbir renk, sürekli olarak o kudretli tecelliye sığmaz.

شهنشاه سرافراز و سریر افروز او ادنی که ظل او نیفتد بر زمین از رفعت شأنش

"Ev ednâ" tahtının şerefli ve yüce hükümdarı, O'nun gölgesi, yüceliğinden dolayı hiçbir zaman yere düşmez.

جناب احمد مرسل که بر عرش افکند سایه زمین کعبه با تشریف ذات قبله گردانش

Ahmet Peygamber, ki göklerdeki tahta gölgesini düşürür ve Kâbe'nin toprağı, O'nun kutlu yönelişiyle kutsanır.

نگنجم در دو کون از کار و بار فیض یزدانی مگر پا در کشم از شهر دار الملک امکانش

Darülmülk şehrinden dışarı çıkmadıkça, ilâhî feyzin coşkusuyla iki dünyaya sıkışıp kalamam.

هنوز اندر عدم بودم که بفرستادم از همت زکات فیض معنی را به خاقانی و خاقانش

Henüz yokluk âlemindeyken, yüksek gayretimle, anlamın nimetini, Hükümdar'a ve tahtına sadık kıldım.

به خسرو دادم اسباب جهانگیری معنی را که دل تنگ آمدم از خواهش بی حد و پایانش

Mana aleminde cihangir olması için lazım gelen meziyetleri Husrev'e ben verdim. Çünkü o kadar ısrar ile istiyor ve beni rahatsız ediyor.

مرید شیخ عطارم غبار پیــــای مولانا که بنشستم چو مشک بیخته بر روی دکانش

Ben, Şeyh Attar'ın müridiyim, Mevlana'nın ayağının tozuyum ve onun gibi, ben onun dükkanının üstünde bir misk gibi otururum.

سنایی را نمی افتد سر و کارم در این پیشه او حکمت سنج و من شاعر نه از خیل حریفانش

Senaî ile işim yoktur, o hikmet bilen, ben ise şairim, ben onun safından değilim.

به جامی هم ندارم نسبت اندر نکته پردازی که او ملا و من شاعر نه همدرس دبستانش

Nükte bilme konusunda ise Câmi ile alakam yoktur. Çünkü O, âlimdir, ben ise şairim, onun okul arkadaşlarından değilim.

به اخلاص آورم از دل به لب نام نظامی را که او شیخ و من از رندان نه از امثال و اقرانش

İçtenlikle ve samimiyetle, Nizâmî'yi anıyorum. Çünkü o, bir şeyh, ben ise bir rindim, onun emsal ü akranı olamam.

حریفم نیست فردوسی چه گویم کو ز پرگویی جهان بگرفته وز افسانه خالی کرد انباش

Firdevsî'nin rakibi değilim, ne diyeyim, o kadar çok yazmış ki dünya onun sözleriyle doldu ve dağarcığında masal anlamına bir şey kalmadı.

به دار الملک روم آرایش نو دادم از معنی که ننگ آرد به خلّاق معانی از صفاهانش

Ben, Darülmülk-i Rum'a anlamlı yeni bir ziynet verdim, zira Hallâk-ı Maâni⁹⁵ İsfahan'dan sıkıldı.

من و فردوس دار الملک روم و روضه شیراز مبارک باد بر سعدی به بستان و گلستانش

Bana, Darülmülk-i Rum cenneti kâfi, Şîrâz bahçesi, Gülistân ve Bostân, Sa'di'ye kutlu olsun.

نه رند است آن که چون دم میزند از عالم وحدت سیاحت نامه بنویسد نه حسب حال وجدانش

Vahdet âleminden dem vurduğu zaman ruhunun hasbihalini yazmayıp seyahatname yazan adam bence rind değildir.

بنام طبع حافظ را که طبع او دل عشق است سراپا گفت و گوی حال رندان است دیوانش

Hâfız'ın şairliğine hayranım ki, onun kalemi aşkın özüdür ve onun divanı, rindlerin hâlini anlatan bir sözdür.

مگو حافظ که او هم از ندیمان خداوند است دل او ساقی عشق است و عقل از می پرستانش

Hâfız deme ki, o da Allah'ın dostlarından biridir, çünkü onun gönlü, aşkın şarap şişesidir ve akıl, onun sarhoşlarının öğreticisidir.

جهان میخندد از شوخی طبع انوری الحق چه شوخی ها کند از بهر یاران سخندان

Enverî'nin şuh tabiatına dünya gülüyor. O, dostlarına çok eğlenceli latifeler yapar.

⁹⁵ Hallâk-ı Maâni, İran şairi Kemâl-i İsfahânî'nin de Nef'î'nin de lâkabıdır. Nef'î birçok şiirinde kendisini yeni ve ince hayaller ve anlamlar bulma yönüyle Kemâl-i İsfahânî'yle karşılaştırmaktadır. Bk. Mücahit Kaçar, *Övgü ve Yerginin Zirve Şairi Nef'î*, Edebiyat Ortamı Yayınları, Ankara 2019, 36.

کلیم سحر ساز است او نه حکمت سنج و نه شاعر که در اعجاز اندیشه ید بیضاست بر هانش

O, sihri olan bir Musa'dır ne hikmette ne de şiirde ustadır, onun düşüncesinin mucizesi, elinde beyaz bir delildir.

ظہیر است از یکی پاکیزه گویان سخن اما اگر بودی خلاص از قید فکر جامه و نانش

Temiz şiir yazarlardan biri de Zahîr'dir fakat elbise ve ekmek düşüncesinden kurtulma peşinde olmasaydı.

ز جراری خلاق معانی خود مپرس از من که ترساند مدیح خویش را اول به هذیان

Hallâk-ı Ma'ânî'nin gönülleri cezbeden anlamlarından bana sorma, zira medhettiği zatı evvela hezeyanlar ile ürkütür.

زهی دولت که عرفی را مسلم شد در اندیشه که با کلکش کند سجده لوای خان خانانش

Ne büyük bir bahtiyar Urî ki onun kalemine, Hân-ı hânân⁹⁶ bayrağı secde eder.

محصل سخت معجز گوی و بی پرواست در معنی که تحقیق آشنایی میکند با سهو اذعان

İnce manalar bulmak hususunda kudretli ve pervasız bir mu'cize izhar eden bu şair, idrakinin hatası yüzünden hakikat âlemine aşina olmak davasıdır.

هنوز از پرده پندار نهاده قدم بیرون ز همت گشته مَسْلُوبُ الرجا از فیض منانش

Henüz şüphe ve zan perdesini aralamadım ve Allah'ın feyzi ile büyük himmet göstererek tanrının en mahrem, nazlı kullarından olmuş.

به اندک مایه قانع از تتک ظرفی و هم مغرور سخن را منحصر داند به خود از فیض عرفانش

Az bir şeyle yetinen, dar bir kabın içinde gururlanan biri, sözlerini sadece kendisine ait sanır ve irfanının kaynağını yanlış anlar.

⁹⁶ Urî'nin hâmisî.

نه بسيار آرزو بايد نه اندک همت آن کس را گه باشد در ترازوی حقيقت راست ميزانش

Çok büyük arzulara sahip olmamalıdır, ama aynı zamanda az bir çaba da yetmez, çünkü gerçek doğruluk terazisinde ölçülen biri, gerçeği bilir.

بگفتم حسب حال نامداران سخن امـا سخن ناگفته ماند از حامی مشکل پسندانش

Ben, söz ustalarının durumunu söyledim, ancak onların tercihlerine göre, sözüm hâlâ söylenmedi.

غرض نعت پيـمـبر بود ادا کردم کنون وقت است برآرد گر دلم دست دعا بر عرش رحمانش

Peygamber'in na'tını yapmaktı maksadım, şimdi dua zamanı geldi, O'na dua eder ve Rahman'ın arşına dua elim yükselir.

شود تا تحفة العشاق نام این نظم دلکش را میان قدسیان با اتفاق نعت خوانانش

Tuhfetül'l-uşşâk adı verilen bu gönül alıcı şiirrin adı verilsin ve cennette, Peygamberin methiyelerini okuyanların arasına katılsın.

روان بادا به یک دم صد درود و صد سلام از حق به روح پاک او هم بر روان جمله یارانش

Peygamberlerin mukaddes ruhiyle ashabının ervahına her nefeste haktan yüzlerce salât u selam olsun.

Kaside 3

۳. قصیده در نعت سید المرسلین علیه الصلاة والسلام

محتث: مفاعیلن فعلاطن مفاعیلن فعلاطن

منم که مصحف اندیشه حسب حال من سر صـحیفه او است کمال من است

Ben oyum ki tefekkür mushafı benim ahvalimden bahseden bir kitaptır. Onun serlevhası benim kemalimi bildiren bir ayettir.⁹⁷

⁹⁷ Bu beyitten sonraki beyitlerin çevirisi için bk. Tarlan, 18-60.

کتابه در و دیوار بیت معمور است هران لطیفه که در ضمن قیل و قال من

Sözlerimin altında gizlenen ince ve güzel manalar, Beyt-i mamur'un kapı ve duvarlarını süsleyen kitabelerdir.

هر آن دقیقه که شد فوت در دم فطرت قصور همت اندیشه محال من است

Her ne vakit ki bir an geçip gitti fitrat nefesinde, o benim için düşüncenin düşlediği imkânsızlıkta bir gayret kusurudur.

دم از ولادت اندیشه می زند قلمم سخن عیال هنرمند خرد سال من است

Kalemim, düşüncenin doğumundan haber verir şimdi, şiir benim beslediğim, büyüttüğüm hünerli bir aile çocuğudur.

ندیم بزم الستم به نکته دانی دل که ترجمان الهی زبان لال من است

Gönül çok ince nokteler bildiği için Elest meclisine nedim olmuştur. İlâhî tercüman benim dilsiz dilimdir.

پیمبر شعرایم به وحی اندیشه صریر خامه من نغمه بلال من است

Tefekkürüm ilahi bir vahyolduğu için ben de şairlerin peygamberiyim, Kalemimden çıkan ses benim Bilal'imın nağmesidir.

خرد که مهر جهان تاب آسمان دل است شرار شعله تیغ لسان حال من است

Gönül asumanının dünyayı aydınlatan bir güneşi olan akıl, benim lisan-ı hâlimin kılıcının alevinden bir kıvılcımdır.

فلک از حمله طبعم از آن بتابد روی که فتنه های قوی کشته قتال من است

Felek benim ruhumun hamlesine karşı duramaz. Zira en kuvvetli fitneler benim kılıcıma kurban olmuştur.

کشیده خنجر یُرجوهر ید اللهم دمش هدر بود آن کس که بدسگال من

Ben Allah'ın elinde bir murassa hançerim. Kim bana düşmanlık ederse kanı hederdir.

به قهر لم یزلی پای می نهد به مصاف کسی که در پی جنگ من و جدال من

Benimle mücadeleye kalkan insan, Allah'ın ezelî kahriyle savaşımağa teşebbüs etmiş demektir.

شکفته غمزه خونریز روزگارم من جهان از ساده دلی واله ی خصال من است

Ben hayata benzerim, güzel fakat kan döken bir gamze gibiyim. Cihan halkı, saflığından dolayı benim güzelliklerime hayrandır.

نه حسن جلوه فروشم نه عشق مستغنی که هر دو در طرف عکس اعتدال من است

Ben ne cilve satan bir güzelliğim ne de müstağni bir aşkım. Bunların ikisi de bulunduğum itidal noktasının iki aksi tarafındadır

یگانه شاهد عالم فریب شهر دلم که عشق در پی آرایش جمال من است

Ben gönül şehrinin biricik şahidiyim, ki aşk beni süslemekle meşguldür.

درم خریده عشقم چو یوسف کنعان که حسن گنج گشا طالب وصال من است

Ken'an'ın Yusuf'u gibi aşk tarafından satın alınmış bir köleyim. Fakat güzellik hazineler dökerek benim visalime taliptir.

ز سرمه دان سویدای دل کشم سرمه شعاع مد بصر میل اکتحال من است

Gönlümde en büyük irfan merkezi olan (Süveyda) sürmedanından gözlerime sürme çekerim, görüş ufkuma uzanan o ışık, benim gözlerimin sürme milidir.

نه سر كوچه گشايد دلم نه گشت چمن نشاط باده غم دافع ملال من است

Ne sokaklar açar gönlümü ne de bahçeler, ancak gam şarabının neşesi yüreğimdeki sıkıntıyı giderebilir.

قدح کش می عشقم که بر سماء فلک همیشه برقع ناهید دستمال من است

Ben Felek sofrası üzerinde aşk şarabı içerim. Zühre yıldızının duvağı benim mendilim olur.

سکندرم که از پاکیزگی مشرب دل خضر قرايه_کش چشمه زلال من است

Ben öyle gönlü temiz bir İskenderim ki o berrak çeşmesinden Hızır bana su taşır.

گدای درگه فیضم که جای خاقانی به هر کجا که نشینم صف نعال من است

Feyiz dergâhının öyle bir dilencisiyim ki bulunduğum mecliste Hakânî'nin yeri ayakkabılarının dizildiği yerdir.

غبار رهگذر همتم کز استعلا سواد ملک سخن در ته ظلال من است

Himmet yolunun tozuyum, söz âleminin yazıya dökülmüş memleketi gölgem altında kalır.

گشاده طبع گهر پاش بحر معرفتم که تنگی دلم از کسرت لال من است

İnciler saçan neşeli bir irfan deniziyim. İncilerimin çokluğundan dolayı sıkıntı içindeyim.

از آن چو دیده عاشق تلف کنم گهرش دلم که گنج پُر از نقد و جنس مال من

Hazinelere dolu olan gönlümün incilerini aşık gözünden akan yaşlar gibi telef etmeme sebep.

اسیر ماه و ششان دیار معنا ایم کرشمه زار سخن خلوت خیال من است

Mana diyarının ay yüzlü güzellerine karşı duyduğum sevgidir. Muhayyilemin sevgi yuvası şiir güzellerinin cilveleştiği yerdir.

به حق نطق فصیح محمد عربی که نعت پاک وی آرایش مقال من است

Allah'ın elçisi Hz. Muhammed'in fasih nutkuna yemin ederim ki, O'nun kutsal na'tı, benim sözlerimin süsüdür.

از آن پرستش صوری کنم معانی را که شوق مدحت ذاتش در اشتعال من

Manalara böyle zahiren tapınıp duruyorum, çünkü O'nun övgüsüne olan arzum, içimde ateşi tutuşturur.

من و تخیل نعت شریف او پس از ایمن هر آن سخن که نه مدحش بود و بال من

Bundan sonra ben yalnız onun ulu na'tını terennümle meşgul olacağım. Onun medhine ait olmayan bir söz söylersem, defterime günah olarak yazılsın.

امیدوارم از آلاطاف کردگار ازل که لطف تربیتش باعث کمال من است

Sonsuz yaratılışın lütuflarından umutluyum, çünkü beni yetiştiren onun lütfü ve kemalidir.

گهرنثار در آیم به عرصه محشر چنانکه عادت دیرینه خیال من است

Ben mahşer meydanına, hayalimin eski adeti üzere inciler saçarak gelirim.

چو بر جواهر نظم قدم نهد گوید که چیست این در و گوهر که پایمال من

Bu şiirimin cevherlerimi ayağının altında gören Hz. Peygamber, ayağımın altına serilen bu inciler, cevherler nedir? diye sorunca...

شوم به خاک رهش چهره سای و میگویم که نفعی ام من و این ریزه سفال من است

Ayaklarına yüzümü sürüp derim ki, ben Nef'îyim bunlar da içtiğim kırılmış toprak kadehimin parçalarıdır.

بگویم ار ز ره اعتراف نقص کمال که این سعادت معنی کی احتمال من

Eğer kemalimdeki noksanı kabul ederek, bu mana saadeti bana nasıl nasip olmuş dersem.

دهم به حکمت اندیشه هم تسلی خویش چه حکمت آن که همه فیض لایزال من

Hekimâne düşünceler ile kendi kalbimi böyle teselli ederim, çünkü her söz, lâyezâl olan tanrının bir feyzidir.

چه باک از غم چاه طبیعت تاریک چو دستگیر دلم حی بی زوال من است

Şiirin karanlık kuyusuna dalmaktan niye korkayım. Ebedi Tanrı gönlümün elinden tutar ise.

خداشناس غریبم به کوچه های خیال که عقل جوهر کل در پی ظلال من است

Ben hayal sokaklarında dolaşan bir garibim fakat Allah'ı tanıyan bir garibim, öyle bir garibim akıl ki varlığın cevheridir, benim gölgelerimin peşinden gelir.

من آن شراره خس پوش آتش عشقم که باد صبح هدایت در اشتعال من است

Ben aşk ateşinin üzeri çör çöple örtülü bir kıvılcımıyım ki hidayet sabahının rüzgârı beni alevlendirir.

Kaside 4

۴. در نعت حضرت حبیب اکرم صلی الله علیه و سلم

هزج : مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن

دل داند و اندیشه که از چیست ضمیرم من بو العجب صنع خداوند قدیرم

Benim hamurumun neden yoğurulduğunu ancak gönül ve tefekkür bilir. Ben her şeye kadir olan Allah'ın harikulade yarattığı bir varlığım

تصویر سراپرده عشق است مثالم مجنون بیابان خیال است نظیرم

Benim bir benzerim ancak aşk perdesi üzerine tasvir edilmiştir. Benim bir nazîrim varsa ancak hayal çölünde dolaşan Mecnundur.

مجنونم و عقل سبق آموز الهی ست با آن که از اندیشه نه آگه نه خبیرم

Mecnunum; fakat tefekkür denen şeyden hiç haberim olmadığı halde aklım İlâhî dersi öğreniyor.

با حکمت قدسیه فلاطون سخنور بر تخت دل اسکندر آیینه ضمیرم

Kudsî hikmeti bilmek hususunda şair bir Eflatun'um, gönül tahtında bir İskender'im ki aynam kendi kalbimdir.

اسکندر از عالم و آیینه منزله خضرم که از همت به لب چشمه بمیرم

Saltanattan, aynadan münezzeh olan bir İskender'im. İrademin kuvveti ile âb-ı hayat çeşmesi kenarında ölebilen bir Hızır'im.

جان خسته و عیسی دمد از بستر خاکم لب تشنه و کوثر چکد از کلک مطیرم

Canım hastadır; fakat üzerine yattığım topraktan İsa'nın can veren nefesi gelir. Susuzluktan yamıyorum, fakat bereketli bir buluta benzeyen kalemimden Kevser damlar.

پرورده فیض نظر جوهر اول فرزند گرامی گهر صبح اخیرم

İlk yaratılan (Cevher-i Evvelin) nazarına feyizle yetişmişim. Son sabahın, cevheri, yaratılışın büyük evlâdıyım.

خورشیدم و در سینه نهان است فروغم جمشیدم و خورشید تراود از عصیرم

Güneşim, aydınlığım göğsümdе gizlidir. Cemşid gibiyim, sıkıduğım şaraptan güneşler sızar

غَوَاصم و گوهر کش گوش دل دریا سیّاحم و بر جوهر فرد است مسیرم

Bir dalgıcım ki denizin dibindeki kulağın (sedefin) içinden inciye çıkarırım. Bir seyyahım ki cevheri ferd üzerinde dolaşırım.

با واهمه از تیغ قضا نیست گریزم با عاقله در عقده اندیشه اسیرم

Vahime kuvvetimle kaza kılıcından kaçmam. Akile kuvvetime tefekkür düğümü içinde esirim.

در قبضه تقدیر خم آورده کمانم از شست قضا و قدر انداخته تیرم

Kaderin elinde bükülmüş bir yayım. Kaza ve kader eliyle atılmış bir okum.

بر ریش دل اهل درون ریزه الماس بر درگه ارباب نظر خاک حقیرم

Gönül adamlarının yaralı gönüllerine serpilmiş elmas kırıntılarıyım. Gören insanların (erbabı nazar) kapısında hakir bir toprağım.

هیّهات که خفّاش نهادان زمانه بینند در آیینه افلاک نظیرم

Ne yazık ki zamanenin baykuş gözlüleri felekler aynasında benim bir benzerimi görüyorlar.

من مردم چشم دل دانای سپهرم نه مهر ضیاگستر و نه بدر منیرم

Ben kâinatın ârif gönlünün gözbebeğiyim. Ne ışıklar saçan güneş ne geceleri aydınlatan ayım.

چون راز نهان پرده کشد چشم سمیع چون حسن بیان جلوه کند گوش بصیرم

İşiten gözüm, gizli bir sır gibi örter, gören kulağım, güzel bir ifade gibi açıkça görünür.

خودرسته گیاهم چمن آرای محبت نه برگ گل ولاله و نه شاخ زریرم

Şevk, çimenini süsleyen kendiliğinden çıkan bir otum. Ne gül ve lâle yaprağı ne ne de Zerîr gibi görkemli bir dalım.

در انجمن لاله و گل رنگ شرابم در جیب و گریبان سمن بوی عبیرم

Gül ve lâle meclisinde şarab rengiyim. Yabani gülün cebinde ve yakasımda güzel bir kokuyum.

در دیده ازهار چمن معدن سرمه در سینه آبکار سخن چشمه شیرم

Çemen çiçeklerinin gözünde sürme madeni, şiir genç kızlarının göğsünde süt çeşmesiyim.

در جبّه زر بفت هوش تار پلاسّم در خرقة پشمین ریا پود حریرم

Altın dokumalı cübbe içinde aklım, yaldızlı bir hayal ipliğidir, yün hırka içinde ise, riyanın ipliğiyle dokunmuş bir ipektenim.

با درد محبت نه گنهکار و نه زاهد با گنج قناعت نه توانگر نه فقیرم

Muhabbet derdine yanıp tutuşuyorum. Ne günahkârım ne zahidim. Kanaat hazinesine malikim ne zengin ne fakirim.

آن سجده بر دیر نیازم که ز پاکی بر چین جبین ناز کند چین حصیرم

Niyaz kilisesinde secde eden öyle temiz bir şahsım ki secde ettiğim hasırın örgüleri alın çizgilerinden çok daha temizdir.

آن مرغ اسیرم که در شکنجه صیّاد داوود ببندد لب از آهنگ صفرم

Avcının işkencesine tutulmuş öyle esir bir kuşum ki feryadım, Davud Peygamberi susturur.

آن ساحر یکتای خیالم که دم سحر بی تیغ زبان بر صف اعجاز دلیرم

Benim hayâlimin biricik sihirbazıyım ki, seher vaktinde dil kılıcı olmadan da mucize saflarına yiğitçe atılırım.

در فنّ سخن غالب خلاق معانی در اجد اندیشه سبق گوی ظهیرم

Şiir fenninde Hallâk-ı Ma'ânî'ye galip, tefekkür dersinde Zahir'e üstadım.

با ثقلت ترکیب سخن را نکم پست المنةُ لله که نه اعشی نه جریرم

Şiiri zorla vücuda getirerek onun kadrini alçaltmam, hamdolsun ne A'sâ ne de Cerîr'im.

دوران شود آشفته به گوشش چو درآید گلبانگ بلال قلم نعت صریرم

Bilâl-i Habeşî'ye benzeyen kaleminin, Hazreti Peygamberin na'tını terennüm eden yüksek ahengi devranın kulağına erişince onu hayran ve perişan bırakır.

نعت شه کونین که از فیض ثنائیش گنجینه اسرار الهی ست ضمیرم

O iki dünya padişahının na'tı ki onu methettiğim zaman ruhuma dolan feyzi ile kalbim ilâhî surların hazinesi olur.

یکتای دو کون احمد مرسل که نگنجد با نعت وی اندر سخن الهام کثیرم

İki dünyanın biriciği Ahmed-i Mürsel ki onun na'tını terennüm ettiğim zaman ruhuma dolan ilham; şiire sığmıyor.

شاهنشاه اورنگ نبوت که نباشد جز مدحت او معنی اندیشه پذیرم

Peygamberlik tahtının o ulu padişahı ki onun methinden başka hiçbir manayı fikrim kabul etmiyor.

شاهی مه ز فرمان بری حاکم شرعش با سلطنت ملک سخن نیست گریزم

Öyle bir padişah ki şiiir diyarının sultanı olduğum halde onun şeriatının hükmünde ancak bir emir kuluyum.

خاک درش افسر کنم از روی تفاخر حالا که در ان ملک شه چرخ سریرم

Şiiir mülkünde dünya tahtının tek padişahı olduğum halde onun kapısının toprağını başıma taç edinmekle öğünürüm.

گر خسرو معنی شوم از فیض الهی جز مدحت او خط نکشد کلک وزیرم

Allah'ın feyziyle mana aleminin padişahı dahi olsam vezirimin kalemi onun methinden başka bir şey yazamaz.

از معجزه نعتش از این بیش چه باید هرگه که ز اندیشه او مایه بگیرم

Na'tını söylediğim zaman onun mucizesi eseri olarak vücuda gelen bu eserden daha yüksek nasıl bir eser vücuda getirilebilir.

چون خامه بگیرد ز گهرپاشی طبعم گردد دل دریای عدن دست دبیرم

İnciler saçan şairliğimin kudretiyle elime kalemi aldığım zaman bunları yazan kâtibimin eli cennet denizinin içi olur.

نفعی به چنین رتبه چرا لاف نورزم مدّاح رسولم نه ستایشگر میرم

Ey Nef'i bu mertebeye vâsıl olduktan sonra niye öğünmeyeyim. Peygamberi methediyorum, emirleri değil.

نعتش ز کجا من ز کجا لیک ز توفیق گشتم سخن آرا به چنین فکر خطیرم

Onun na 'tını yazmak nerede, ben nerede. Lâkin Allah 'ın verdiği muvaffakiyetle bu tehlikeli vadide parlak eser vücuda getirdim.

من بهر دعا دست گشایم نه چو عرفی نای قلم نغمه گشا تنگ بگیرم

Ben dua için elimi açıyorum. Urfi gibi nağmeler vücuda getiren kalem neyini sıkı sıkı tutmuyorum.

خواهم که شود تا به قیامت دل دوران آشفته ز آهنگ نی نعت صریرم

İstiyorum ki dünyanın gönlü na 'tı terennüm eden kalemimin ahengiyle kıyamete kadar zevk ve heyecan içinde kalsın.

گر زنده بمانم پس از این نیتم این است از غایت لطف و کرم حی قدیرم

Eğer her şeye kadir olan Allah 'ın lütfu keremi ile sağ kalırsam istiyorum ki:

هم داد سخن را بستانم ز زمانه با تیغ جلی شغشعه طبع دلیرم

Kahraman şairliğimin ışıklar saçan kılıcı ile zamaneden şiirin hakkını alayım

هم ملک سخن را بکنم وقف به نعتش با رای جهان دیده اندیشه پیرم

Tefekkürümün dünya görmüş ihtiyarının görüşüyle şiir diyarını onun na 'tına vakfedeyim.

Kaside 5

رمل : فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

چون درآمیزد به ناله آه اتش زای من آسمان گیرد کنار از گرمی غوغای من

Yangınlar tutuşturan âhım, iniltilerime karıştığı zaman bu hararetili harp sahnesinden gökyüzü ürker ve bir kenara çekilir.

آسمان با روزگار اواره گردد از وطن سرزند از دل چون آه گردبادآسای من

Bir kasırgaya benzeyen âhım sinemden yükseldiği zaman gökyüzü hadiseler ile beraber vatanından kaçmaya mecbur olur.

نه فلک از آتش یکدیگر افروزد درون گر به کام دل کشم یک اه جان فرسای من

Gönlümü yakan ahlardan bir tanesini içime çeksem, dokuz felek, birer birer tutuşur.

سوز عشقم بین که از فیض هوای گرم او ابر آتش بار شد مژگان خون بالای من

Gönlümün aşktan yanışını gör ki onun sıcak havasının feyziyle kirpiklerim ateş yağdıran bir bulut oldu.

عشق اگر صورت پذیرد جان بیابد از دم عشق را کرد آنقدر ورزش دل شیدای من

Bu deli gönlüm o kadar sevda çekmiştir ki aşk eğer bir şekil alabilseydi nefesimle can bulurdu

عشق می جوشد به جای خون ز بهر امتحان غمزه گر نشتر زند اندر رگ سودای من

Gamze denemek için sevda damarıma bir neşter vursa, kan yerine aşk fişkirir.

عاشقم اما نه چون فرهاد مزدوری کنم از برای خاطر شیرین شور افزای من

Aşığım amma güzel Şirin'in hatırı için Ferhad gibi amelelik etmem.

نیستم مجنون که از دیوانگی فرق سرم آشیان مرغ سازد عهد پا برجای من

Mecnun değilim ki sevgilime verdiğim söz yerini bulsun diye başımı kuş yuvası yapacak kadar divanelik edeyim.

عاشق نخسندم از مضمون رندی با خبر شیوه از من وام گیرد غمزه لیلای من

Ben rindliğin ne olduğunu bilen bir aşığım, benim Leylâmın cilvesi bile, naz ü tarzını benden ödünç alır.

عشق و رندی مشترک شد در تصرف های دل چون محبت کرد تسخیر همه اعضای من

Muhabbet bütün uzuvlarımı ele geçirince aşk ve rindlik gönlümü müştereken tasarrufa başladılar.

بنده عشقم که اندر دست صنع حکم اوست حل و عقد دولت اندیشه دانای من

Ben aşkın kuluyum; çünkü hüküm onun kudret elindedir, Akıl devletinin çözümü de düğümü de yalnızca benim aşk bilgime bağlıdır.

آنقدر خوش حالم اندر سایه این سلطنت کآسمان آسوده گشت از بار منتهای من

Bu aşk saltanatının gölgesi altında o kadar rahat ve âsûdeyim ki artık gökyüzü benim minnetlerimin yükünden kurtulmuştur.

نا گذشته شادی امروزم از لطف ازل میرسد با مژده کام ابد فردای من

Allah'ın ezeli lütfu sayesinde bugünümün sevinci daha geçmeden, yarınım, ebedî muradımın olduğu müjdesini getiriyor.

آسمان همتم مستغنی ام از آفتاب شد به صبح محشر ابستن شب یدای من

Ben her şeyden elini eteğini çekmek hususunda bir göğe benzerim, güneşe ihtiyacım yok. Çünkü benim uzun gecem, mahşer sabahına gebedir.

هر حبابش بیضه خورشید گردد گر زند غوطه در دریای ظلمت شب چراغ رای من

Benim düşünce kandilimin her bir kabarcığı, karanlıklar denizine dalsın yeter, güneşin yumurtası gibi parlamaya başlar.

مستحقم من بدین دعوی به تعیین خرد مدعی خواهد که گر باطل کند دعوای من

Ben davamda haklıyım. Eğer aksini iddia eden, davamı çürütmek isterse.

حجتی آرم برون با دست خط روزگار
از شکنج گوشه دستار استغنائی
من

Gönlüm istiğna sarığının büklümleri arasında hadiselerin el yazısıyla bir hüccet çıkarır.

حجتی مضمون او ثابت به اشهاد فلک
هم بدین بیتی که باشد حجت اقوای
من

Öyle bir hüccet ki içindeki yazı feleğin şهادetiyle ve en kuvvetli hüccet olan şu beyit ile sabittir.

با چنین بیتی که گفت استاد عالی فطرتم
از زبان طبع معجز گوی سحر آرای من

Bu beyti, yüksek yaradılışlı üstadım; mucize gibi söz söyleyen, sözü ile ruhları büyüleyen şairliğimin dili ile yazmıştır:

چون دخان از تیره بختی ننگ آبا نیستم
آتشم آتش که مینازد به من آبای من

Ben kara bahtımla duman gibi babaları utandıran bir evlad değil, babaların kendisiyle öğündüğü bir ateşim, ateş.

شمع بی دودم سراپا شعله افروخته
نور استعداد ذاتی تابد از سیمای من

Ben dumansız bir mumum; baştan ayağa yanmış bir alevim, benim yüzümde parlayan, doğuştan gelen istidad nurudur.

بی کدورت شد چو صاف روح درد طینتم
گشت با هم یک هیولا صورت و معنای من

Yaratılışımın bulanık tortusu ruh gibi parlak ve saf oldu. Suret ve manam bir heyulada birleşti.

قدسیان آیینه سازند از صفای باطنم
بسکه صافی شد نهاد گوهر والای من

Benim iç âlemimin saflığı öyle bir hâle geldi ki, melekler bile onunla ayna yapar, çünkü yüce cevherimin özü artık büsbütün arındı.

آفتاب عالم آرایم نیام دریا و کان تا کنم پنهان ز خلق آرایش پیدای من

Âlemi süsleyen bir güneşim. Âşikâr olan ziynetlerimi deniz ve cevher madeni gibi saklarım.

بحر معنايم که باشد در زمان جوششتم رشک دامان فلک هر موج در پیمای من

Ben mânâ deniziyim ne zaman kaynamaya başlasam, her dalgam göğün eteğine bile haset ettirir.

کان مضمونم که سازد صیرفی عقل کل گوشوار گوش هوش از گوهر بکتای من

İçinde mazmun cevherleri gizli öyle bir madenim ki (akl-ı kül) sarrafi, sedefinde tek olan değerli incimden aklının kulağına küpe yapar.

راست گردش آسمان عالم نظم که گر بیند اندر اوج معنی میل استعلای من

Nazım âleminin doğru deveren eden bir gökyüzüyüm ki mânânın en yüce ufkunda, benim yücelme arzum görünür.

همچو خورشید سحر دست خیال انوری دامنم گیرد که یابد پایه اعلای من

Sabah güneşi gibi, Enverî'nin hayal eli eteğime yapışır, çünkü benim yüce makamıma erişmek ister.

فتنه آخر زمانم در جهان شاعری میکند عالم حذر از طبع بی پروای من

Şairlik cihanında âhir zaman fitnesiyim ki pervasız ilhamımdan bile sakınır.

گر کشم تیغ زبان را از برای انتقام وای بر خصم قوی اندیشه خودرای من

İntikam için dilimin kılıcını çektiğim zaman tefekkürü kuvvetli olan düşmanımın vay başına.

گر دهم با شوخ طبعی هزل و جد را ارتباط الحسد بر هم زبان صحبت تنهای من

Neşeli, şuh şairliğim ciddiyeti ile lâtifeyi birbirine katıp sohbetе koyulduğı zaman benimle yalnızca sohbet edenin saadetіne herkes hased eder.

سر زد از نطق بیانم معجزات عیسوی خامه ناطق شد ز تأثیر دم گویای من

İfademde İsa'nın mucizeleri görünür. Nefesimin tesiriyle kalem dile geldi.

ساحری برتر شد از اعجاز تا بالا گرفت رایت اندیشه را کلک سهی بالای من

Benim düzgün endamlı, uzun boylu kalemim tefekkür bayrağını yükselttiğı zaman sihirbazlık değeri mucizeden yüksek oldu.

بسکه از مشک خیالم بو گرفتن خو گرفت نافه زاید نقطه ها از کلک عنبرسای من

Hayâlimin miskinden öyle çok koku alındı ki, artık herkes o rayihaya alıştı, benim amber saçan kalemimden dökülen her nokta, birer misk doğurur.

مشک من از چین زلف شاهد معنی بود نسبت آهو ندارد نافه بویای من

Benim miskim, mânâ güzeline ait kıvrımlı zülüften gelir, benim misk kesemin kokusu, ceylanla hiçbir bağ taşımaz.

با چنین اعجاز نطق اما مسلم کی شود لاف های طبع سحر اندیشه رعناى من

Sözümde böyle bir mucize olsa da yine de kim inanır? Çünkü bu, sihir gibi hayranlık uyandıran, zarif aklımın bir iddiasıdır.

دل نمیخواند به این معجزدمی گیرم که شد نامه بال ملایک آیت انشای من

Gönül bu mucizeyi okuyamaz; ben sadece bir nefes alırım, O nefesle yazdığım satırlar, melek kanadı gibi bir mektup olur, ayet gibi bir ilham doğurur.

تا نباشم با خیال پاک و فکر بی ریا نعت گوی حضرت پیغمبر مولای من

Temiz bir hayal ve riyasız bir düşünce ile Allah'ımın peygamberine na't söylemedikten sonra.

فخر کونین احمد مرسل که طوف خاک اوست چون طواف عرش اعظم مقصد اقصای من

İki dünyanın medâr-ı iftihârı Hazreti Peygamber ki, onun mezarını tavaf etmek Arş-ı Azamı tavaf etmek gibi benim en büyük arzumdur.

گر شرف یابد سرم از سجده خاک درش بهر تعظیم آسمان سرم می نهد بر پای من

Eğer başım kapısının toprağına secde ederek şeref kazanırsa, gökyüzü bana hürmeten ayaklarıma eğilir.

گر کشم سرمه ز خاکش وام خواهد روشنی چشم خورشید از سواد دیده بینای من

Eğer onun toprağından gözüme sürme çekersem güneşin gözü benim gören gözümün karasından ödünç nur ister.

نطق استعداد ذاتش چون بگفت اندر ازل هست زهتگاه اعلا در خور ماوای من

O'nun ezelde söylediği kudretli kelâm, zatı istidadıyla dile gelince, En yüce arınmışlık makamı, benim sığınağıma yaraşır bir menzildir.

بی توقف آمد از عرش الهی این ندا اینک آماده مقام قُربِ اُو اُنْئای من

Derhal! Allah'ın arşından bu nida geldi, işte bana en yakın makam olan (Ev ednâ) makamı sana hazırdır.

گر کشم سرمه از خاکش وام خواهد روشنی چشم خورشید از سواد دیده بینای من

Peygamberlerin arasında onun makamı kadar yüksektir ki onu anlamak ne benim ne babalarımın haddidir.

دارد آن قدر بلند اندر میان انبیا فهم قدرش گرچه نی حد من و آبای من

Eğer Peygamber büyük terbiyesi iktizâsı olarak dedesi Hazreti İbrahim'e hürmet ederek benim tek incim senin sulbunun bulutundan zuhur etmiştir derse.

گر گوید یا خلیل الله به تعظیم و ادب ز ابر صلب توست پیدا گوهر یکتای من

Hazreti İbrahim evet senin ahlâkıdan ben ve babalarım şeref kazansınlar diye Cenabı Hakkın lütfu böyle tecelli etti der.

گوید آری اینچنین کردست لطف کردگار تا شرف یابم از اخلاقت من و آبای من

Evet der; böyle yapmıştır yüce Hüdâ'nın lütfu, ki ben ve atalarım, senin güzel ahlâkıyla şeref bulalım.

ور بگوید با کلیم از روی حسن التفات شعله طور تو روشن با شب اسرای من

Eğer Musa'ya iltifat ederek: "Senin Turu'nun şulesi benim miraç gecemdendir" derse.

گوید او هم با تأسف کاش بودی در ازل گوشه گیر دامن آن شب ید بیضای من

O hayıflanarak "ne olurdu mucizem olan (yed-i beyza) o gecenin eteğinin bir köşesine sığınmış olsaydı" der.

ور بگوید با مسیح از روی لطف انبساط نطق تو معجز نما یا رمز ما اَوْحای من

Eğer (Hak) lütuf ve açıklıkla Mesih'e hitaben dese ki: "Senin sözün mü mucize gösteriyor, yoksa bu 'Mâ evhâ'nın"⁹⁸ sırrı mı benimle dile geliyor?"

گوید او هم در جوابش من کجا و این کجا ای فدای خاک پایت معجز احیای من

O da cevaben: "ben nerede o makam nerede? Ya Resûlallah, benim ölüleri diriltmek mucizem senin ayağının toprağına feda olsun" der.

⁹⁸ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ، إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ Necm Sûresi, 4. Ayet:

فیض لطفش بین که تا کردم به نعتش ابتدا یک جهان معنی به یک دم ریزد از لب های من

Bak O'nun lütfunun feyzine ki, ben na'tına başladığım anda bir âlem mânâ, bir tek nefeste dökülür dudaklarımdan.

کی شوم خالی از نعتش بعد از این با لطف او گر کفایت میکند مضمون مستوفای من

Bundan sonra nasıl onun na'tından başka bir şey yazarım. Elverir ki bol ve feyizli manalarım, buluşlarım bana kifayet etsin.

حَمْدُ لله نیست عجزم از برای مدحتش شد در معنی گشاده بر دل دانای من

Allaha hamdolsun ki onun medhi hususunda aciz değilim. Bilen gönlüme mana kapıları açılmıştır.

هست امیدم در قیامت از برای داد چون در حضور حق ببیند با سخن دعوای من

Umarım ki kıyamet günü Hakkın huzurunda hakkımı almak için şiir ile davaya kalkıştığım zaman.

گوید ار نفعی چه میخواهی به نعتم جایزه گویم از حق عذر تقصیرات طاعتهای من

Ey Nef'i bana yazdığım na'tın caizesi olmak üzere ne istiyorsun? diye sorarsan "Hakka karşı ibadetlerimde kusur ettimse onların bağışlanmasını istiyorum" derim.

ور بگوید باز چه گویم از بهر صدبتم مغفرت داندگان جرم عصیانهای من

"Daha ne istersin?" derse: "benimle arkadaşlık ettikleri için günahlarımı, isyanlarımı bilenlerin affını dilerim" derim.

تا جهان هست و سخن پاینده باشد در جهان با خصوص این نعت معجز نظم بی همتای من

Dünya durdukça, şiir denen şey devam edip gittikçe, bu mucize kadar harikulâde emsalsiz na'tım baki kalsın.

با روانش از دم اندیشه ام بادا روان هر نفس صد تحفه نعت سخن پیرای من⁹⁹

Benim düşünce nefesimle onun ruhu birlikte hareket etsin, zira her nefeste yüzlerce na't armağanı dökülür süslü sözlerimden.

Kaside 6

۶. در نعت حضرت رسول اکرم صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم

رمل : فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

من که نقد خوش دلی در جیب غم افکنده ام هوش بر داروی غم در جام جم افکنده ام

Ben ki neşenin öz varlığını gamın cebine atmışım, akli baştan alan gam ilacını Cem kadehine dökmüşüm.

نامراد عالمم از ناز و استغنائی دوست رخت و بخت کام دل را در عدم افکنده ام

Dostun nazı ve istiğnası yüzünden dünyanın muradından yoksun kaldım; Gönümün muradına ait her şeyin varlığını da kaderini de yokluk denizine savurup attım.

فارغ از رد و قبول هم دمان ناکسم طرح یکرنگی میان مدح و ذم افکنده ام

Ben ki, çağdaşlarımın övgüsünü ve yergisini umursamayan bir hiçim, övgü ve yergi arasında bir fark yoktur benim için.

این وقتم لب نبندد خاطر از خرمی چون غم امروز و فردا را به هم افکنده ام

Şu anda bile dudağım sevinçten susmaz, gönüm ferahlıktan boşalmaz, zira bugünün ve yarının gamını bir araya getirip hepsini birlikte fırlatıp atmışım.

آن برهنه پا و سر ابدال عشقم کز غرور خسروی را با گدایی متهم افکنده ام

Ben o yalınayak ve başı açık aşk abdalıyım ki, gururumla hükümdarlığı dilencilikle bir tutup, ikisini birbirine karıştırarak değersiz kıldım.

⁹⁹ Farsça beyitler; Atalay, 5-27 sayfaları arasından alınmıştır.

دادم و نست‌انم از غیرت سراپا همتم ننگ خواهش بر دل لا و نعم افکنده ام

Verdim ama almadım, çünkü baştan ayağa himmetten ibaretim, İstemeyi bile ayıp sayıp, “evet”le “hayır”ın kaygısını gönülden atmışım.

طبعم آتش خانه من هیزم کش آتش پرست دل بهشت معنی و نظاره کم افکنده ام

Ruhum bir âteşkede, ben de odun taşıyan bir ateşperestim. Gönüm mana cenneti olduğu halde ona dönüp bakmıyorum bile.

لاله گون روید از خاکم یاسمین و نسترن بسکه از مژگان به جای اشک دم افکنده ام

Toprağımdan lâle renginde yasemin ve yaban gülleri biter, çünkü gözyaşı yerine kirpiklerden kan fışkırtmışım.

همچو لاله شعله پوشم همچو گل آتش کفن بسکه خون گرم دل را دم به دم افکنده ام

Ben bir lâle gibi ateşe bürünmüşüm, bir gül gibi yangın kefeniyle sarılmışım, zira içimin sıcak kanını her an her nefeste akıtmışım.

دادم از عکس سرشک دیده کوثر را خضاب حوریان را حله در رنگ بقم افکنده ام

Gözümünden dökülen yaşın yansımasından Kevseri boyadım, hurilere çiğdem rengi giysiler tasarladım, gözyaşımın tonundan.

گلشن آباد خلیل الله شد آتشگاه دل چون هوای نو بهاران بسکه نم افکنده ام

Ateşten yanan gönüm, Halilullah'ın ateşgâhı gibi gül bahçesine dönüştü, çünkü bahar havası gibi (dökülen gözyaşımın) nemli hava verdim.

عندلیبی کردم آنجا باز از سوز نوا آتش اندر عندلیبان آرم افکنده ام

Orada bir bülbül oldum ki nağmemin yanıșından, diğer bülbüllerin gönlüne ateş saldım.

نیستم قانون شناس نغمه لیک از اعتدال اتحاد معنوی در زیر و بم افکنده ام

Ben makamların kanununu bilmem belki, ama öyle bir dengeyle söyledim ki, nağmenin iniş ve çıkışlarında manevî bir birlik serptim.

قوت عشقم ببین کز یک شکست آه دل آسمان را چون دخان در پیچ و خم افکنده ام

Aşkımın kuvvetini gör ki kırık gönlümle bir ah edip gök yüzünü duman gibi kıvrım kıvrım bir hale koydum.

گه به یک آه محبت آزمای دل فروز طره شب را از روی صبح دم افکنده ام

Bazen aşkının ıstırabından, alevler ile gönül aydınlatan bir ah koparıp gecenin zülfünü sabahın yüzü üzerine dökmüşüm.

گه به فریاد قیامت زای شورانگیز دل خیل انجم را حشم اندر حشم افکنده ام

Bazen kıyametler koparan, dünyayı birbirine katan gönlümden bir feryad, yıldızlar ordusunu birbirine katar.

گه به یک تاب تجلای دل پراتشتم قدسیان غیب را در بیم و رم افکنده ام

Bazen aşk ateşiyle yanmış kalbimin bir tecellî parıltısıyla, gizli âlemin meleklerini bile korku ve dehşete sürüklemişim.

مستم از خم خانه ای کز رشک جام باده اش سنگ بر قنديل محراب حرم افکنده ام

Öyle bir meyhanenin şarabı ile sarhoşum ki o şarabın kadehine haset ettiği için Kâbe haremindeki kandile taş atıp onu kırmışumdır.

نیست باکم از فقیه شهر و شیخ صومعه دست در دامن آن صاحب کرم افکنده ام

Şehrin fakihinden, tekkenin şeyhinden korkum yoktur. Çünkü ben o kerem sahibinin eteğine yapışmışumdır.

آن خداوندی که از راه خیال نعت او در حریم عرش اندیشه قدم افکنده ام

O sahibimiz ki onun na 'tını tahayyül ettiğim zaman tefekkür arşının haremine ayak basarım.

هادی کل احمد مرسل که با تعریف او رشک معنی بر دل لوح و قلم افکنده ام

Herkesi doğru yola götüren Hazreti peygamber ki onu tarif ettiğim zamanlar (levh-ü kalem) in gönlü benden doğan güzel manalara haset eder

خاک پایش کز شرف یادش ندارم در یمین گوهری گویا که از تاج قسم افکنده ام

Yemin ederken yüksek şerefinden dolayı onun ayağının toprağını anmaya cesaret edemem. Zaten öyle konuşan bir cevherim ki, sanki yemin tacından düşürülmüşüm.

وصف خلقتش گفتم و اندر دماغ روزگار چون نسیم بوستان سودای شمع افکنده ام

Onun ahlâkını tavsif ettiğim zaman dünya onu çiçek bahçelerinden esen rüzgâr gibi koklar.

یاد قهرش کردم و از بهر جان دشمنش ساغر اندیشه را یک مشت سم افکنده ام

Onun kahrını andığım zaman düşmanını öldürmek için tefekkür kadehine bir avuç zehir atmış olurum.

مدح جودش گفتم و از بیم انعام کفش رعشه تب لرزه در اندام یم افکنده ام

Cömertliğini vasfettiğim zaman, avucundan dökülecek lütuf korkusuyla, okyanusun bedenine ateşli bir titreme saldı.

نشر عدلش کردم از مد نگاه آهوان سلسله در گردن شیر عجم افکنده ام

Onun adâletini yaydım, ceylan bakışlarının süzülen nazarından, İran aslanının boynuna zinciri taktım.

دم از عرفانش زدم و آن که لباس کعبه را برکشیدم در بر بیت الصنم افکنده ام

Onun irfanından bir nefes aldım da Kâbe'nin örtüsünü çıkarıp alarak, put evinin üstüne örttüm.

باز می چیدم حصیر کهنه بت خانه را از برای سجده بر فرش حرم افکنده ام

Ve yine puthanenin eski hasırını Kâbe haremine seccade yapmışımdır.

کوس گلبانگ ثنائیش میزدم بر بام دل بانگ بر گوش دل جذر اصم افکنده ام

Kalbimin damına onun övgüsünün zafer davulunu çalarken, duymayan katı gönüllerin kulağına bile bir yankı saldım.

داد معنی دادم اندر شرح معجزهای او چاک بر چاک دل اهل حکم افکنده ام

Onun mucizelerini şerh ederken öyle manalı ve güzel şerh ettim ki o mucizeleri inkâr eden akıl ehlinin yüreğini parça parça ettim.

پای مال راه او گشتم از رفعت سایه را بر سر این گنبد زرین علم افکنده ام

Onun yolunda ayak altı oldum, ama bu tevazu sayesinde, yücelikte gölgenin bile üstüne çıktım ve altın kubbenin tepesine sancağımı diktim.

جوهر ذاتش مبرا دیدم از تنگ غرض عقل کل را در خیال کیف و کم افکنده ام

Onun zatının öz cevherini her türlü dar niyet ve gaye tasavvurundan uzak gördüm ve akl-ı küllü bile keyfiyet ve kemiyet hayaline düşürdüm.

نفعی ام از فیض نعتش یافتم چندین صله بند استغنا به همیان درم افکنده ام

Ben Nef'i yim. Onun na'tının mükâfatı olarak o derece caize aldım ki artık para torbasının ağzına istiğna bağını bağladım.

صد جهان گنج معانی گیرم از وی نقد وقت چاک رد بر حجت فیض سلم افکنده ام

Yalnız bir anlık tecelliden, yüzlerce mana hazinesi elde ettim ve o sır sayesinde, selim feyzin tüm zâhirî delillerini yırtıp attım.

حد احسانش ندانم چون عطارد در فلک گرچه بر اوراق دل هر شب رقم افکنده ام

O'nun ihsanının sınırını bilmem, tıpkı felekte dönen Utârid gibi, her gece gönül yapraklarına onun hakkında yazılar dökmüş olsam da.

خسرو روم که با نعت شهنشاه عرب غلغله در کشور هند و عجم افکنده ام

Ben Rum'un Hüsrev'iyim ki, Arapların şâhının na'tını söyleyerek, Hindistan ve Acem ülkesinde bir gürültü, bir yankı uyandırdım.

معنی ام باریک و لفظم شوخ و تعبیرم بلند رخته ها بر طمطراق محتشم افکنده ام

Benim anlamım incedir, sözüm şuh (canlı, nükteli), ifadem ise yüce, bu dizeleri, gösterişli şairliğin debdebesi üzerine serip geçirmişim.

مژده رحمت رسید از بهر نعتش بر دلم چین یاس از جبهه بخت دژم افکنده ام

Onun na'tını söylediğim için gönlüme Allah'ın rahmeti müjdesi geldi ve gamlı talihin alnına bir yasemin tomurcuğu serptim.

میزدم یک پشت پا در سایه او بر جهان عرش را بر فرق چرخ پرستم افکنده ام

O'nun gölgesi altındayken, dünyaya bir tekme vurur geçerdim, arşı bile putperestliğin başına fırlatıp atmışım.

لب گشایم بعد از این بهر دعای مستجاب بسکه از اطناب در دلها الم افکنده ام

Bundan böyle, yalnızca kabul olunmuş dua için açacağım dudağımı, zira sözün uzatılmasıyla kalplere yeterince dert saldım.

تا جهان پر جوهر معنی شود ز آن لفظ تر کش من از نوک زبان یا از قلم افکنده ام

Dünya, o taze söz sayesinde mana cevherleriyle dolsun diye, onu ya dilimin ucundan ya kalemimden döküp bırakmışım.

وقف بادا بهر نعت او زبان و خامه هر دو را زین پس در این شغل اهم افکنده ام

O'nun na'tına adanmıştır artık dilim de kalemim de çünkü bundan böyle ikisini de bu yüce işe başlıca görev kıldım.

Kaside 7

۷. در نعت حضرت رسول اکرم صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّم

رمل: فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعطن

بکر فکرم از طرب چنگ ربود از زهره در رکابم روش و طرز دل آرام گرفت

Sevinçten vecde gelmiş fikrimin bakiresi, Zühre'den eğlence çelengini çaldı ve artık benim yanımda, gönül huzur veren bir yol ve tarz edindi.

خسرو نادره گویم که به دیوان دلم عقل کل محبرة منشی احکام گرفت

Ben benzersiz sözler söyleyen bir Hüsrev'im ki, kalbimin divanında, akl-ı küll bile hüküm kâtibinin mürekkep hokkası olmuştur.

قلمم مملکت آرای معانی گشته دانش سلطنت لشکر افهام گرفت

Benim kalemim manalar ülkesini süsledi ve ilmim, anlam ordusunun sultanatını ele geçti.

آفرینش که به اسباب تجمل فرد است کار و بارش همه از گنج دلم وام گرفت

Şu süs ve ihtişamla tek yaratılmış âlemin, bütün işleyişi gönül hazinemden borç almıştır.

همتم حوصله میخواهد و از درگه فیض زیر و بالای فلک مژده الهام گرفت

Benim himmetim öyle bir sabır ve azim ister ki, göğün üstü de altı da bu azim karşısında ilâhî ilham müjdesi almıştır.

مژده فیض معانی که خیالش در دل عقل کل را نه به تحقیق و نه اوهام گرفت

Mânâ feyzinin müjdesi öyle bir hayal olarak kalbime doğdu ki, akl-ı kül ne tahkikle ne de hayalle ona ulaşabildi.

لب به معنی بگشادم از حسد ناطقه را عقده بر عقده سخن در دهن و کام گرفت

Ben anlamla konuşunca, konuşma (nâtika) kıskançlıktan sustu, çünkü söz, düğüm üstüne düğüm oldu, ağız ve damak tutuldu.

سخنم ولوله انداخت در اقلیم عدم دل ارواح از شوقش رو اجسام گرفت

Benim sözüüm yokluk âleminde bile kıyamet kopardı, ruhların kalbi onun coşkusuyla beden sureti aldı.

ساقی انجمنم چون به کف آورد قدح فلک از رشک طرب دور سرانجام گرفت

Meclisin sâkîsi ben olunca ve kadehi elime alınca, felek bile bu neşeyi kısılandı ve kendi devrini sona erdirdi.

عقلم از نکهت گل دسته عشق آشفته دلم از ساقی فیض ازلی جام گرفت

Aklım, aşkın gül demetinden gelen kokuyla darmadağın oldu ve kalbim, ezelî feyzin sâkîsinden kadehini aldı.

آن به مستی دم از اندیشه عطاری زد وین ره زمزمه عارف بسطام گرفت

O, sarhoşlukla Attâr'ın düşüncesinden bir nefes saldı, bu yol ise Bâyezid-i Bistâmî'nin zikir fisultısını izledi.

جرعه بر عالم ارواح فشراندم از قدح روح شبلی روش رند می آشام گرفت

Kadehimden âlem-i ervâha bir damla sıktım ve Şiblî'nin ruhu, mest rintlerin yolunu tuttu.

هر ولی کو ز ریاضت شده گاهی جسمش دلش از معنی رنگین می گل فام گرفت

Her veli ki riyazetle bedenini bir gölgeliğe dönüştürmüştü, onun kalbi, gül renkli aşk şarabının mânâsından renk almıştır.

میزدم یک قدم از عالم اندیشه برون لامکان در نظرم تنگی ارحام گرفت

Düşünce âleminden bir adım dışarı attığımda, gözümde Lâmekân bile rahmin darlığı gibi geldi.

عالمی دیدم از آن سوی خرد کز صافی آفتاب سحرش آینه از شام گرفت

Aklın ötesinde öyle bir âlem gördüm ki, onun sabah güneşi bile geceden ayna aldı.

روح قدسی شده ام باز به سحر، اندیشه همچو مرغان اولی اجنحه در دام گرفت

Sabah vakti, ruhum yine kudsî bir hâle büriündü, fakat yine tefekkür beni kuşlar gibi tuzağa düşürdü.

مرغ باغ ملکوت که چو طوطی زلبم راز سربسته غیبی دهن عام گرفت

Ben melekût bahçesinin kuşuyum, öyle ki, dudaklarımdan dökülen gizli ilâhî sır, artık halkın ağzına yerleşti.

جوهر فردم و یکتای دو کون سخنم که به توحید دلم مایه اقسام گرفت

Ben eşsiz bir cevherim ve sözüm iki âlemin biricik sesidir; zira kalbim, tevhid sayesinde bütün ayrılıkların özünü edindi.

منشی سر علی پیرو مولانایم که به طغرای محمد سخنم نام گرفت

Ben Ali'nin sırrının kâtibiyim, Mevlânâ'nın izindenim, zira sözüm, Muhammed'in tuğrasıyla ad buldu.

باهر المعجزة پیغمبر صاحب شمشیر که جهان را همه با تیغ و به پیغام گرفت

Mu'cizeleri parlayan, kılıç sahibi Peygamber, ki dünyayı hem kılıcıyla hem mesajıyla fethetti.

آن شهنشاه که بی خطبه او اندیشه کعبه ناطقه را مجمع اصنام گرفت

Şahlar şahı ki, onun hutbesiz düşüncesi yoktu, ki Kâbe'nin sesini duyuran, putların toplanmasına sebep oldu.

شاه اورنگ نبوت که از فرط عظمت بر درش پادشهان شیوه خدام گرفت

Nübüvvet tahtının şahı o ki, azametinin şiddetinden ötürü, padişahlar bile onun kapısında hizmetçiliğe soyunmuştur.

داور عالم وحدت که زیمن قدمش کفر ناکشته در او بهره اسلام گرفت

Vahdet âleminin yüce hâkimi odur ki, onun kutlu adımıyla, küfür tohumu bile İslam meyvesi verdi.

قبلة کون و مکان کر پی طوف حرمش چرخ از استار سفید سحر احرام گرفت

Eğer varlık ve mekânın kiblesi onun haremde tavaf etmeye yönelirse, gök, sabahın beyaz yıldızından ihrama bürünür.¹⁰⁰

Kaside 8

۸. قصیده در نعت رسول اکرم صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَسَلَّم

رمل مفعول مفاعلن فعولن

¹⁰⁰ Çevirilerde kısmen Tarlan, *Nef'i'nin Farsça Divanı Tercümesi* eserinden yararlanılmıştır.

ای فخر جهان آفرینش قربان تو جان آفرینش

Ey yaratılış âleminin kendisi ile övündüğü Peygamber! Hilkatın canı sana kurban olsun.

مقصود تو بودی و دگر هیچ از نام و نشان آفرینش

Yaratılıştaki ad ve sandan maksat sen idin, diğerleri hiç mesabesinde idi.

صد مرتبه برتر و فزون تر قدر تو زشان آفرینش

Senin değer, yaratılışın şan ve kıymetinden yüz kere daha yüksektir.

آنی که قضا ندیده مثلث در کمال زمان آفرینش

Sen, kazânın, yaratılıştaki benzerini göremediği bir zatsın.

هم معنی آرزوی تقدیر هم صورت جان آفرینش

Hem takdirin istediği mana hem yaratılış canının sureti!

مفتون لطافت جمالت یوسف منشان آفرینش

Yaratılışın Yusuf gibi güzel huylu olanları, senin güzelliğine vurgundur.

حیران تصور کمال عقل همه دان آفرینش

Yaratılışın her şeyi bilen aklı, senin kemalini tasavvur ederken hayrandır.

با پختگی تو عقل اول از نوهوس ————— ان آفرینش

Senin olgunluğunun yanında akl-ı evvel, okumaya yeni heves etmiş bir çocuktur.

نام تو محمد است و مدحت تسبیح لسان آفرینش

Senin adın Muhammed'dir. Seni övmek, yaratılış dilinin tesbihidir.

ز آن جمله یکی منم تهی دست گنجینه فشان آفرینش

Bunlardan biri de yaratılıştaki hazineyi saçan ben fakirim.

دوشیزه خاطر به معنی زاینده به سان آفرینش

Gönlümün bâkiresi, mana hususunda yaratılış gibi doğurgandır.

یکتا گهر ادای پاکم سرمایہ کان آفرینش

Temiz üslûbunun yegâne incisi, yaratılış madeninin sermayesidir

سرمایه ام از دکان وحدت سودم به زیان آفرینش

Sermayem vahdet dükkânındandır; kârım, yaratılışın ziyanındandır

همچون صدف و گهر بماند بماند نظم به دهان آفرینش

Şiirim, yaratılışın ağzında sedef ve inci gibi durur

دل بسته زلف بکر فکرم آزاده دلان آفرینش

Düşüncemin bakir zülfüne gönül verdim, yaratılışın özüdür gönlü hür olanlar.

نفعی ام و در کف خیالم شمشیر زبان آفرینش

Ben Nefî'yim ve. Hayalimin avucunda, yaratılışın dilindeki kılıçtır sözüm.

صد پاره کنم عدوی شرعت از بهر امان آفرینش

Yaratılışın emniyeti için, senin şeriatının düşmanını yüz parça ederim.

سرتیزی خامه ام نماند از نوک سنان آفرینش

Kalemimin keskinliği, yaratılış okunun ucundan geri kalmaz.

با این همه مشکلم همین است با کشف عیان آفرینش

Bütün bunlara rağmen, yaratılışın açık sırlarını keşfetmekte müşkülüm var.

در سینه مال لوح محفوظ در دل خلیجان آفرینش

Sinemde levhimahfuzun manası, gönlümde yaratılışın çırpınışı.

نه طاقت صبر و نه تسلی ماندم به میان آفرینش

Sabredecek gücüm de yok tesellim de; yaratılışın ortasında kaldım!

بیرون نجه _____ دنگ کامم از شست کمان آفرینش

Muradımın okuna, yaratılışın yayından çıkmak hiçbir zaman nasip olmaz.

جز مرحمتت که می رهاند زین قید گران آفرینش

Yaratılışın bu ağır yükünden, ancak senin merhametin kurtarır.

رمزی بنما به عشق الله از سرّ نهان آفرینش

Allah aşkına! Yaratılışın gizli sırrına ait bir işaret ver.

یا بهر تسلی ام بگردان یک لحظه عنان آفرینش

Ya da beni teselli için bir an yaratılış dizginini geri çevir.

آغاز دعا کنم از این پس تا چند فلان آفرینش

Ne zamana kadar yaratılışın şusu busu ile uğraşacağım! Bundan sonra duaya başlayayım.

تا جلوه کنند در پی هم نوروز و خزان آفرینش

Yaratılışın nevrüz ve sonbaharı ardarda tecelli ettikçe,

بادا به رواج حکم شرعت نازنده روان آفرینش

Yaratılışın ruhu senin şeriatının hükümlerinin geçerliliği ile övünsün.¹⁰¹

¹⁰¹ Atalay, 47-48.

2.2.16. Râmî (ö. 1049/1640)

Abdurrahman Râmî Çelebi, Molla Sünbül Ali Efendi'nin oğludur. Şam'da dünyaya gelmiştir ve 1049/1640 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. 1043/ (1633-1634) yılında tertîb edilmiş Divan'ında üç Türkçe na't, Türkçe, Arapça ve Farsça'dan oluşan bir na't mevcut ve kaside nazım şeklindedir, ayrıca yetmiş sekiz beyitten oluşan Farsça bir na't yer almaktadır.¹⁰²

شد چو بانگ جنون ز دل تکرار چشم هوشم ز خواب شد بیدار

*Delicesine ses tekrar edince gönülden, akıl gözüm uyandı uykudan.*¹⁰³

شده از کرّه نای ناله او هوش بیقدر و عقل بیمقدار

Onun feryadı neyin tekrarıyla oldu, kıymetsiz idrak, ölçüsüz akıl.

ناله اش شد چو صور اسرافیل نفس اش شد چو برق ساعقه بار

Feryadı İsrâfil'in sûru gibi, nefesi oldu yıldırım yüklü şimşek gibi.

طرح پردازش بصفحه هوش چون گرفته است آتشین پرگار

Akıl sayfasına temel attı da nasıl tuttu ateşli pergeli.

شده درخانه دلم ادراک نقش گلشن چوصورت دیوار

Gönül evime erişti, gül bahçesi duvar gibi oldu.

از صدای مهیب او در حال از خود افکنده ام خیال قرار

Onun görkemli sesiyle hemen, kendimi hayale bıraktım.

شد وقوعم بقعر دریایی که همه قطره هایش دریا بار

Meydana gelişim denizin dibinde oldu, her damlası deniz yüklü.

¹⁰² Kalkandelen, "Râmî'nin Farsça Bir Na'tı", 154.

¹⁰³ Bu metnin çevirisi için bk. Kalkandelen, "Râmî'nin Farsça Bir Na'tı", 155-167.

بوالعجب بحر و طرفه دریاست که پر است با نهنگ مردم خوار

Şaşılacak şey deniz ve acayip şey derya, insan yiyen timsahla dolu.

گفتم القصه سرنوشت منست اینچنین کارمشکل و دشوار

Anlattığım hikâye alın yazımdır, öyle müşkil ve zor iş.

قطع امید کردم از حیات ازانک نیست ممکن در و خیال کنار

Ümit kestim hayattan, çünkü mümkün değil onu, hayali kenara atmak.

بعد از ان موجهای بی پایان زده ما را بسنگ آب چو مار

Ondan sonra sonsuz dalgalar, yılan gibi bizi su taşına vurdu.

غوطه کردم در آب چون ماهی دیدم القصه مرگ را صدبار

Bir balık gibi suya daldım, kısacası yüz kere ölümü gördüm.

دست خود را کشیدم از حرکت ماندم از دست و پا زدن ناچار

Elimi çektim hareketten, el ayak vurmaktan aciz kaldım.

مست غرق آب شد تنم و ز دل برطرف شد امید یار و دیار

Suya dalıp bedenen ve gönülden sarhoş oldum, yâr ve diyar ümîdi bertaraf oldu.

چون رسیدم به حالت مردن صوت شخصی به گوش کرد گذار

Ölüm haline ulaşınca, bir şahsın sesi geçti kulağımdan.

چشم خود را گشادم و دیدم بر سر سر سفینه سیار

Gözümü açtım ve gördüm, başımın önünde gezen gemiyi.

گفتم ای ساکنان فلک نجات مددم را کنید ماندم زار

Dedim: Ey felek kurtaran sakinler! Perişan kaldım, bana yardım edin!

دست ما را گرفت یک مردی تیز و چابک چو شعله دوار

Elimizi tuttu bir adam, dönen ateş gibi kıvrak ve çabuk.

کرد ما را خلاص با نوعی که قضا گفت افرین" تکرار

Bir şekilde bizi kurtardı, zira kaza yine aferin dedi.

وقف کردم لبم به پابوسی چون فتادم به خاک پایش زار

Dudağımı ayağını öpmeye vakfettim, düşünce ayağının toprağına perişan.

گفتم ای مایه حیات وجود وی مدرس شه قضا اطوار

Dedim: Ey varlığımın hayat kaynağı! Ey yardıma ulaşan hükümrân şah!

تو مگر خضر بوده ای به فلک که بما کرده ای کنون این کار

Sen şimdi Felekte bunu bize yapan Hızır mısın yoksa?

گفت ما خضر نیستیم اما کمتر از خضر نیم چنین دشوار

Hızır değilim ama Hızırdan da az değilim dedi.

نور الهام دیده اسرار مه عیوق عالم اسرار

Sırlar gözünün ilham nuru, sırlar âleminin ayyûk ayı.

ساقیان شراب بزم را سر خورشید ساغر خونخوار

Bezm şarabının sakileri için, güneşin ta kendisi zâlim kadeh.

در نوای سراجیه طبعم زلف ناهید چرخ قانون زار

Evimin nâmesinde Felek Nahidi 'nin zülfü ağlayan kanun

لفظ گوهر نثار احسانم آبروی سحاب گوهر بار

Cevher yüklü lafız bana ihsan, cevher yüklü bulut bana i'tibar.

رو که لاف و گداز مداحی بر تو این محنتی گرفت قرار

Git, övücülüğün laf ve guzâfı, bu sıkıntı sende karar kıldı.

مدح اعیان کشور دولت جرم باشد به اهل دل هر بار

Ülkenin ileri gelenlerini medh, gönül ehline her sefer suçtur.

لایق مدح نیست آن جنسی همچو خربار زر کشند ناچار

O, cins olarak medhe layık değildir, çaresiz altın yükü taşıyan eşek gibi.

بوالعجب خر طبیعتند ایشان نه کنند فرق از یمین ز یسار

Onların, sağı solu ayıramayanların eşek tabiatlı olmaları şaşılacak şeydir.

حیف باشد طبع شاعر را که کشد در مدیح شان آزار

Onları övmeye sıkıntı çeken şair tabiatlıya yazıklar olsun!

لایق مدح شاه لولاک است نه چنین جنس سفله و بی عار

Medhe layık "Levlâk" şahıdır. Öyle aşağılık ve arsız cins değil.

می شود روز و شب ثنا گویش هر که را آفرید دولت یار

Sözü gece gündüz senâ olur, yarattığı her şey şanslıdır.

آنکه شد خاک روضه حرمش تاج احرار و قبله ابرار

Onun harem bahçesinin toprağı, hürlerin tacı, iyilerin kıblesidir.

رقم منشیانیه وصفش صدف گوش را در شهوار

Vasfinin edebî olarak işareti, kulağın sedefi için şâha layık incidir.

یک شمیم از غزاله خلقش مایه صدر ناف آهو زار

Onun halkının misk kokusu, ahuların göbeğinin kokusuna mayadır.

ابر جودش مشابه الافعال نعل اسبش مطابق الاقطار

Bulut gibi cömertliği fiillerine benzer, atının nalı memleketleri ölçer.

چه عجب گر ز کثرت فیضش لاله و گل بدید در احجار

Feyzinin çokluğuyla taşlarda lale ve gül görülmesi şaşılacak şeydir!

چه عجب گر فرط مکرمتش درناسفته آرد امطار

Onun aşırı cömertliğiyle yağmurların delinmemiş inci oluşturması şaşılacak şeydir!

باد قهرش اگر وزد در باغ دور آتش به جای گل از خار

Onun kahredici rüzgârı bahçede eserse, ateşin etrafında gül yerine diken yer alır.

بحر لطفش اگر کشد امواج مرگ زهر آب شود بجای بخار

Onun lütuf denizi dalgalanırsa, su, buhar yerine zehirli ölüm olur.

شمع او را فتد چو پروانه چون نسجد به مرغ آتشیخوار

Onun mumu için kelebek olunca, devekuşunun nasıl değeri olur?

قلم زر نگار کاتب قدس در فضای صحیفه آثار

Eser sayfaları göğünde, kutsal kâtibin altın yazan kalemidir.

با ظهور تعینات وجود شده در وصف او حروف شمار

Varlığın ortaya çıkışıyla onun vasfı konusundaki harfler sayılmıştır.

شده قانع به فقر دهردنی چون قناعت به چشم آتشکار

Aşağılık dünyanın sıkıntısına, aceleci gözle kanaat eden gibi kâni ' oldu.

تنگ چشم طمع که کور شده است شده شخص غناش با مقدار

Şahsının zengin ettiği tamahın aç gözü kör oldu.

تا جهان را بود به دهر ظهور تا فلک را بود زمان تکرار

Dünya zamanda var olduğu sürece, felek de döndüğü sürece.

نقص ماه و تمام مهر ازوست در سیاه و سفید لیل و نهار

Ayın yarım hali de dolunay hali de ondandır, siyah ve beyazda, gece ve gündüzde.

به یک انگشت اگر اشاره کند ماند از سیر چرخ کج رفتار

Bir parmakla eğer işaret ederse, felek seyrettiği yoldan çıkar.

در فضای جهان شرع قویم چون کشیده سخن قطار قطار

Dünyada şeriat nasıl da katar katar söz üretti?

طبع عالیش در نهال بیان شده چون طوطی شکر گفتار

Onun yüce tabiatını gül dalında şeker sözlü papağan gibi açıkladı.

نور عقل جبین استعداد چشم ادراک بینش ابصار

İsti'dâd alnının akıl nuru, kavrayış ve anlamanın gözü!

آفتاب سپهر عالم فیض ماهتاب شبانه انوار

Feyz âleminde feleğin güneşi, gece vakti nurların mehtabı!

معنی لفظ علت ایجاد صیغه وزن مصدر آثار

Ortaya çıkış sözünün manası, veznin kalıbı, eserlerin kaynağı.

شهبسوار فضای چرخ نهم پادشاه جهان فضل و وقار

Dokuzuncu kat feleğin fezasının şehsuvarı, fazilet ve vakar dünyasının padişahı!

محور نقطه وجود قطب پرگار مرکز ادوار

Varlık feleğinin orta noktası, devirlerin merkezinin kutup pergelî.

پادشاه سربر عالم قدس چشم خورشید چرخ استیصار

Kutsal âlem tahtının padişahı, feleği gören güneşin gözü.

شمع محفل نشین قرب اله جمع محفل کشان قدس مهار

Allah'ın huzurundaki mahfilin mumu, kutsal topluluğun öncüsü.

انبیا را فضای خاک درش سجده گاهست روز استغفار

Kapısının toprağı, nebiler için istiğfar günü secdegâhtır.

جبرئیل رهرو رکابش بود شب معراج که شد براق سوار

Mi'rac gecesi Cebraîl kılavuzu, Burak bineğı oldu.

در مطاف طواف مرقد پاک گرم تهلیل روز و شب زوار

Mezarının etrafında, gece gündüz Lâ ilâhe illallah demekle ziyaretçiler meşgul.

بر جنابش مسبحان فلک همه تسبیح خوان و سبجه شمار

Onun yanında feleğin tesbihçileri, hepsi suphânallah diyor, tesbih çekiyor.

ذره ای از غبار روضه او که شود تاج تارک دوار

Onun bahçesinin tozundan bir zerre karanlık zamana tâc olur.

شود القصه هرکجا فتد شود القصه چون به جای قرار

Kısacası nereye düşse, orası onun duracağı yer olur.

مرهم سیننه الو الالباب سرمه دیده اولو الابصار

Akıl sahiplerinin yüreğinin merhemi, basiret sahiplerinin gözünün sürmesi!

رمز رس خسروا شرف گهرا وی یگانه شه قضا کردار

Şerefli cevherden remiz ulaştıran Padişah! Allah'ın kaderinin biricik şâhı.

شده نار خجالتم دوزخ در ضمیر وجود استغفار

Utangaçlığımın ateşi cehennem oldu istiğfar (çeken) vücut içinde.

شعله اش با کنایه گفت به من دست عجز و کف نیاز بیار

Onun ateşi kinaye ile bana, "âcizlik elini, niyâz avucunu ele geçir" dedi.

شدم از فعل خویش شرمنده لب خجالت گزیدم آخر کار

Yaptığımdan utandım, sonunda utançtan dudağımı ısırdım.

آمدم با هزار عجز و نیاز بادل خون چکان سینه فگار

Kan damlayan, yürek yaralayan gönülle binlerce acz ve niyaz ile geldim.

مرحمت کن به حال بنده خویش چون ز خواب عدم شود بیدار

Yokluk uykusundan uyanınca, kulunun haline merhamet et.

در فضای ضمیر روز حساب عاصیان را تویی شفاعتکار

Hesap gününde âsîlerin şefaâtçisi sensin.

سرورا رامی سیه رو را در صبح جزا خجل مگذار

Ey önder! Râmî'nin siyah yüzünden, ceza sabahında utanma.

وقت خاموشی است ای خامه نغمه های سکوت را بردار

Ey kalem! Susma zamanı, sükût nâğmelerini çıkar.

عرض حال ای قدر بس است باز این نکته را مکن تکرار

Durumu bu kadar arz etmek yeter artık, bu konuyu tekrarlama!

تا شود در زمانه گفت و شنید نه گرفته زیان دهر ز کار

Zamâne hakkında dedikodu olur diye felek, dilini kullanmadı.

باشد از من هدیه صلاوات با هزاران هدیده انوار¹⁰⁴

Binlerce nur hediye salavât benden hediye olsun.

2.2.17. Derviş Osman (ö. 1055/1645)

Derviş Osman Sîneçak'ın, babasının adı Abdullah olup, Rumeli'de dünyaya gelmiştir. Kara Mustafa Paşa'nın kardeşidir. 1055/1645 yılında vefat etmiştir. Mezarı Galata Mevlevihanesi'nde bulunmaktadır. Farsça *Gülşen-i İrfân*, *Gülşen-i Ubbâd*, *Enîsü'l-âşikîn* ve *Deh Mesîre* adlı eserleri vardır.¹⁰⁵

***Gülşen-i İrfân* adlı eserindeki Farsça na'tı:**

محمد فخر عالم نور اعظم که حق را نیست بهتر از وی اعلم

Hiz. Muhammed, âlemlerin iftiharî, en büyük nurdur, Allah katında, ondan daha bilen hiç kimse yoktur.

کسی که مدح او کردست رحمن کجا نعتش بگوید جان انسان

O'nu, Allah kendisi övmüşken, O'nun methini nasıl dile getirebilir insanın canı.

کسی که مدح او کردست قرآن کجا نعتش بگوید جن و انسان

Onun övgüsünü bizzat Kur'an yapmıştır. Cinle insan, O'nun na'tını nasıl söyleyebilir ki.

کسی که مدح کردش حق تعالی کجا مدحش بگوید پست و بالا

Öyle bir kimse ki O'nu bizzat yüce Allah övmüşken, Onun medhini kim dile getirebilir yücesi de acizi de.

¹⁰⁴ Kalkandelen, "Râmî'nin Farsça Bir Na'tı", 155-167.

¹⁰⁵ Değirmençay, 205.

کسی که مدح او کردست تورات کجا مدحش کند خورشید و ذرات

Öyle biri ki Tevrat O'nu övmüştür, güneş ve zerreler nasıl dile getirebilir onun övgüsünü?

کسی که نایب حقست مطلق کجا داند کسی او را بجز حق

O, Hakk'ın mutlak vekilidir, O'nu Hak'tan başka kim bilebilir ki?

کسی که دست او دست خدایست کجا داند کسی کورا چه پایست

Eli Hakk'ın eli olan biri, kim bilebilir ki, O'nun mertebesi nedir?

یدالله فوق ایدیهم گوا هست که دست مصطفی دست الهست

"Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir"¹⁰⁶ ayeti şahitlik eder ki, Mustafa'nın eli, Hakk'ın elidir.

اگر هو هو نبودی مارمیت نگفتی ان خداوند اذر میت

Eğer sen tamamen Allah'ın tecellisi olmasaydın, "sen atmadın, Allah attı"¹⁰⁷ demezdi O yüce Rabb.

خدا از دست او کشته است رامی از ان شاناش عظیمست و گرامی

Allah, onun eliyle vurmuştur atıcıyı¹⁰⁸, işte bu yüzdendir ki, onun şanı pek yüce ve kıymetlidir.

ندانستی کسی از پست و بالا اگر مدحش نگفتی حق تعالی

Ne yücesi ne acizi, hiç kimse bilemezdi onun hakikatini, eğer onu Yüce Allah medhetmemiş olsaydı.

¹⁰⁶ Fetih Suresi 10. Ayet "يُذِ اللّٰهُ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ".

¹⁰⁷ Enfâl 17. Ayet, "وَمَا رَمَيْتْ إِذْ رَمَيْتْ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى".

¹⁰⁸ Bedir'de taş/toprak atan kişi.

اگر لولاک لولاک نگفتی کجا کس در مدح او بسفتی

Eğer levlâk dememiş olsaydı, kim onun medhinde tek bir söz söyleyebilirdi ki?

خدا هر زبان مدحش بگوید که تا مهرش زجان و دل بروید

Allah her dili övgüsüne konuşturur. Ta ki onun sevgisi, gönül ve candan yeşersin.

خدایا از زبانم نعت او گو که نتوانم که گویم نعت ان رو

Yâ Rabbi! Dilimden sen söyle onun na‘tını, zira ben, onun na‘tını söyleyemem.

کسی کز نور او ذره ست خورشید همه نور از جمالش نور میچید

Öylesine yüce bir zattır ki, onun nurunun bir zerresidir güneş, bütün ışıklar, onun cemâlinden nur toplar.

غرض او بود از ایجاد مخلوق که عاشق بود او هم بود معشوق

Yaratılışın gayesi oydu, zira hem âşık oydu hem de maşuk.

اگر عاشق نبودى ان دُر پاک شب معراج کی رفتی بر افلاک

Eğer o pak inci âşık olmasaydı, miraç gecesi göklere nasıl çıkabilirdi?

چنان میرفت ان مشتاق عاشق که در ره ماند از وی یار صادق

O öylesine bir aşk ile ilerliyordu ki, yolda ondan geride kaldı sâdık yarı.

بگفتش پیش رو تنها مگذار بمن می آی تا ببیم ان یار

Dedi ki: Yalnız bırakma beni, benimle gel ta ki o yarı görene kadar.

به بینم ان جمال حضرت حق که خلاق همه حسن اوست مطلق

Göreyim o Hakk'ın yüce cemâlini, ki bütün güzelliklerin yaratıcısı odur, mutlak olan odur.

بگفتا من ندارم طاقت ان که بینم ان جمال ذات رحمن

Dedi ki: Benim ona dayanacak gücüm yok, ki göreyim Rahman'ın zat-ı cemâlini.

اگر برتو یرم من زین مکنم بسوزد نور ذاتش عقل و جانم

Eğer bu makamdan sonra sana kanat çırparsam, zatının nuruyla yanar aklım da canım da.

بگفت او گر بسوزم ور بمیرم ندارم غم که من از خود فقیرم

Dedi ki yanarsam da ölürsem de gam değil, çünkü ben kendime bile fakirim. (Kendimden geçmişim)

برای دیدن ان حسن رحمن فدا بادا همیشه جان هزاران

O Rahman'ın cemâlini görmek için, binlerce can hep kurban olsun!

بچیزو و کس نمی بگشاد دیده که تا روی و جمال حق ندیده

Hiçbir şeye ve kimseye gerçekten göz açılmadı, ta ki Hakk'ın yüzünü ve cemâlini görmedikçe.

بدیدش که جز او در کون و مکان نبوده و نخواهد بود سلطان

Gördü ki, tüm varlık âleminde, ondan başka sultan olmamış ve olmayacaktır.

اگر معشوق رحمن او نبودی زخاکش کی بر افلاک او ربودی

Eğer o, Rahman'ın maşuku olmasaydı, topraktan yaratılmış bedeni göklere nasıl yükselirdi?

بنزد خویش میخواندش منزله که سبحان الذی اسری بعبده

Tertemiz olan, onu kendi katına çağırırdı, kulunu gece yürüyüşüne çıkaran ne yücedir!¹⁰⁹

¹⁰⁹ İsrâ, 17/1. Ayet, “سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى”

اگر چه حق جمال او ببیند صفات او کمال او ببیند

Her ne kadar Allah onun cemâlini görmüşse de onun sıfatlarında da kemâlini müşâhede eder.

و لکن خواست تا ان در مکنون به بیند ان جمال ذات پیچون

Lâkin istedi ki o saklı inci, görsün o sırlarla örtülü zâtın cemâlini.

چو محبوب خودش بی کیف میدید کلامش بی حروف و صوت بشنید

Sevgiliyi, nasılsız bir şekilde görüyordu, kelâmını da ne harf ne ses ile işitiyordu.

پس انکه گفت ان سلطان اعظم کای محبوب من روح مکرم

Sonra o yüce sultan şöyle buyurdu, Ey benim sevgilim! Ey mükerrem ruh!"

نخواهی سیر بودن از جمال که حدی نیست مرحسن و کمال

Benim cemâlimden doymazsın asla, çünkü güzelliğimin ve kemâlimin sonu yoktur.

برو دعوت بکن مرینده کانم که با ذات و صفات خود یکانم

Git, kullarımı bana davet et! Çünkü ben, zâtımla da sıfatlarımla da biriciğim.

یکی دانند ما را درد و عالم همه جن و پری اولاد آدم

Bilsinler ki biz biriz, bütün âlemde, cümle cin, peri ve âdemoğlu bunu böyle tanısın.

هرانکس که ترا میکرد عصیان شود مبعوض و مردود هم چو شیطان

Her kim sana isyan ederse, nefret edilen ve reddedilmiş olur, tıpkı şeytan gibi."

چو آمد ان رسول حضرت حق زمعراج خدا ان شاه مطلق

Ne zaman ki Hakk'ın Resulü döndü, miraçtan inen o mutlak sultan.

همه اسرار معراج او عیان کرد بیاران چهارش خود بیان کرد

Miraç'taki tüm sırlarını açıkladı, yalnızca dört yârına onları anlattı.

درود و هم سلام حق هزاران بروح مصطفی می باد هرآن

Hak'tan binlerce salât ve selâm, her an, Mustafa'nın ruhuna olsun.

بروح چار یار پاک گوهر ابوبکر و عمر عثمان وحیدر

Pak cevherli dört yârin ruhuna, Ebû Bekir'e, Ömer'e, Osman'a ve Haydar'a.

بجمله آل و اصحاب پیامبر سلام حق تعالی باو برسد¹¹⁰

Peygamber'in tüm âli ve ashabına, Hak Teâlâ'nın selâmı ulaşsın dâim.

Mesîre-i Dervîş Osman Dede eserindeki Farsça na'tı:

مظهر اسرار کل سرور جمله رسل مجمع هر جزوکل اوست مخاطب بقل

Bütün sırların mazharı, tüm peygamberlerin efendisi, her cüz ve bütünü kendinde toplayan O'dur. Hitabının muhatabı O'dur

آن شه کونین کوست صاحب معراج خاص اوست شفیع و کند امت خود را خلاص

O, iki âlemin sultanıdır, özel Miraç sahibidir. O, şefaattçidir, ümmetini kurtuluşa erdirendir.

فخر جهان مصطفی کوست حبیب خدا پیش رو انبیا فخر همه اولیا

Cihanın iftiharı, Allah'ın sevgilisi Mustafa'dır, peygamberlerin öncüsü, tüm velilerin de övüncüdür.

اصل همه نورهاست زان نشده سایه اش کس نشناسد که چیست نزد خدا پایه اش

Tüm nurların aslıdır bu yüzden yoktur gölgesi, hiç kimse bilemez, Hak katında nedir makamı ve derecesi.

¹¹⁰ Dervîş Osman Dede, *Gülşen-i İrfân*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Farsça, Nu: 156753, vr. 3b-5a.

ماه و خور و نه فلک با همه چندین ملک کرد خدا بهر او هیچ مکن ریب شیک

Ayı, güneşi ve dokuz kat göğü, nice meleklerle birlikte, Onun için yarattı Allah, sakın şüphe etme!

ان شه حقّ الیقین پادشه علم و دین افضل جمله رسل فخر همه مرسلین

O, yakîn'in hakikatine ermiş sultandır, ilim ve dinin padişahıdır. Tüm peygamberlerin en faziletlisi, bütün resullerin de iftiharıdır.

عالم اسرار اوست صاحب دیدار اوست مظهر انوار اوست عاشق جبار اوست

O, sırlar âleminin kendisidir, vuslatın sahibidir, O, nurların tecellisidir; Cebbâr olan Allah'ın âşıkıdır.

صاحب لولاک اوست تاج لعمرک بروسست سید کونین اوست نور خدا اوست اوست

“Lev lâke” sırrının sahibidir O, “Leumruke” tâcı onun başındadır, kâinatın efendisidir O, Allah'ın nuru O'dur, yalnız O'dur.

چند کنم نعت او چونکه ندارد کران سیرت و خلق عظیم می شود خود بیان

Nasıl methini bitireyim ki O'nun sonu yoktur. Zaten yüce ahlakı ve yüksek huyu kendi kendini anlatır.

باد درود و سلام برخ احمد مدام بر همه اصحاب او باد درود و سلام

Ahmed'e sonsuz selam ve durûd olsun. Tüm ashabına da selâm ve durûdlar olsun!

بود ابوبکر را دیار و مصاحب بغار مظهر عدل خدا بود عمر نامدار

Ebu Bekir dostuydu mağarada ve yoldaş idi O'na, tanınmış Ömer ise ilâhî adâletin bir tecellisiydi.

صاحب نورین بود معدن حلم و حیا لحمک لحمی مهیب بود علی مصطفی

İki nur sahibiydi o, sabrın ve hayânın madeniydi, “Etin etimdendir”¹¹¹ hitabına mazhar olan Ali, Mustafa’nın öz parçasıydı.

باد صلات و سلام بر حسن و برحسین ان دو شهیدان و پاک خوینتر از نور عین¹¹²

Hasan ve Hüseyin’e salât ve selâm olsun, O iki pak şehid, göz nurundan bile daha güzeldir.

***Enisü'l-Âşıkîn* adlı eserindeki Farsça na‘tı:**

ای شفیع المذنبین ای نور حق ای وجود تو غرض ز ایجاد خلق

Ey günahkarların şefaathçisi, ey Hakk’ın nuru, senin varlığın, yaratılmışların yaratılma sebebidir.

ای تو ممدوح خدواند کریم که خدا گفتت علی خلق عظمی

Ey kerem sahibi Allah tarafından övülen, ki Allah sana şöyle demiştir: "Sen yüce bir ahlâk üzeresin."

هم کلام الله معجز بس ترا مدح تو گوید همه ای پره‌نر

Senin için Kur’an gibi bir mucize yeterlidir. Ey hüner sahibi tüm insanlar senin methini söylemektedir.

ان شب معراج ای کان وفا مهر و ماه عرش را دادی ضیا

O miraç gecesi, ey vefâ hazinesi, arşın güneşine ve ayına sen ışıkt verdin.

گر نبودی نور رویت دردو کون کی شدی منظور این اشکال و لون

Senin yüzünün nuru olmasaydı iki dünyada da bu şekil ve renk, bu varlık âlemi nasıl bir anlam kazanırdı?

¹¹¹ Peygamber Efendimizin Hz. Ali hakkında söylediği rivayet edilen ifadedir.

¹¹² Derviş Osman Dede, *Mesîre-i Derviş Osman Dede*, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Ek, Nu: 262640, vr. 2b.

تا که باید نور از رویت مگر مه فرو آمد که انشق القمر

Senin yüzünden nur almak istediği için, ay aşağı indi, işte “kamer yarıldı”¹¹³ ayeti gerçekleşti.

من چه رو دارم که گویم نعت تو که اولیا عاجز شوند از مدح تو

Benim ne yüzüm var ki senin methini söyleyeyim. Senin övgünde veliler bile acze düşer.

این قدر گفتم که دانندم که ام از سکان کوی مداح توام

Sadece bu kadar söyledim ki bilsinler ben kimim, senin methini söyleyenlerin mahallesindenim ben de.

صد صلوات و صد سلام ای نور پاک بر تو و بر ال و بر اصحاب پاک¹¹⁴

Yüz salât ve yüz selâm olsun sana, ey pak nur, senin üzerine, âline ve tertemiz ashâbına.

2.2.18. Sa‘îdâ (ö. 1092/1681)

Hicri 11. yy.’da (M. 17. yy) yaşamış olan Buharalı Sa‘îdâ’nın doğum yılı, o dönemlerde yaşamış birçok şair gibi bilinmemektedir. İstanbul’da ikamet etmiştir. 1092/1681 civarında Basra’da vefat etmiştir.¹¹⁵ Farsça divanı mevcuttur. Sa‘îdâ, eserinin mesnevi bölümünde, tevhid, münacat, na‘t ve dört halifeye methiyeye yer vermiştir. Kaside olarak Farsça na‘tı vardır.

معجز رای ز عقل بیرون لیلی صفتی به شکل مجنون

Görölmüş bir mucize, aklın ötesinde, Mecnun suretinde görünen ama özünde bir Leyla.

¹¹³ Kamer 54/1, “اَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ”

¹¹⁴ Derviş Osman el-Mevlevî, *Enîsü'l-Âşıkîn*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, Nu: 192642, vr. 2a.

¹¹⁵ Abdülhakim Arkan, *Saida Divanı (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020, 14.

در صورت وامقش تجلی در چشم حقیقت است عذرا

Vâmık suretinde görünür gözlere, ama hakikatin gözünde Azrâ'dır.

پوشیده اگرچه دلّی آدم لیکن شده پادشاه عالم

Her ne kadar Âdem'in hırkasıyla örtülmüş olsa da O âlemin padişahı olmuştur.

نامش به زبان ما محمد ورد ملکوت گشته احمد

Adı bizim dilimizde Muhammed'dir, melekût âleminde ise Ahmed olarak anılmıştır.

به صورت نه کس داده او را سبق به معنی نه او را کسی هم سبق

Görünüşte kimse ona üstün gelmemiştir, mana olarak da kimse ona denk olmamıştır.

هما سایه و ش در پی قدر اوست سعادت عیان در پی قدر اوست

Hümâ kuşunun gölgesi, onun kıymetinin peşindedir. Mutluluk bile açıkça onun kudretinin peşindedir.

چو لولاک شد از خدا تاج او گذشت از بیان وصف معراج او¹¹⁶

Nasıl ki Levlâk Allah'tan tacını aldı, O'nun Mirac'ını anlatmak, sözlerle geçilmez.

قصیده

۴ مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

ای عرش در حریم تو یک رکن استوار وی چرخ آستا ترا یک حواله دار

Ey zât ki, arş senin haremindedir ancak bir sağlam sütundur, Ey ki, felek yalnızca senin eşiğine hizmetle görevli bir nöbetçidir.

¹¹⁶ Arkan, 70-72.

ای آفتاب در قدمت سر نهاده ای وی ماه نو به لشکر حسنت رکابدار

Ey ki senin önünde güneş başını eğmiş, yeni doğan ay ise güzelliğinin ordusunda üzüngi tutucudur.

ای سرو در هوای قدت سر کشیده ای وی گل به یاد روی تو گردیده یادگار

Servi ağacı senin boyuna hayran kalıp dimdik durmuş, gül çiçeği ise senin güzel yüzünü hatırlatmak için yaratılmış bir hatıra gibi.

دریا ز کوهسار غمت چشمه روان صحرا ز ترکتاز جفا سینه فکار

Deniz, senin dağ gibi üzüntün sebebi ile çeşme gibi akar. Zulmünün hücumuyla çöl yaralı bir yüreğe dönüşür.

جان ها مقیم کوی تو تنها غبار راه دین را مدار از تو جهان از تو برقرار

Senin dergâhında canlar sadece yolun tozudur. Din senin varlığına bağlıdır, dünya seninle ayakta duruyor.

عکس خطت در آینه جان نموده روی در باغ جان ز حسن خطت گشته نوبهار

Yüzündeki hatların yansıması, can aynasında yüz göstermiştir, can bahçesi, senin hattının güzelliğiyle bahara dönmüştür.

شیرین حکایتی است تویی در ضمیر عشق فرهاد در هوای ظهور تو شد ز کار

Şîrîn sadece bir hikâyedir, aşkın hakikatinde sen varsın, Ferhat, senin görünmen özlemiyle kendini kaybetti.

خاک در تو کحل بصیرت قرار یافت در دیده زمانه و در چشم اعتبار

Senin kapının toprağı, basiret için bir sürme oldu, zamanın gözünde ve değer bilen kimselerin gözünde.

خطت به روی آینه جان نوشته است کز هیچ وجه بر تو مبادا رسد غبار

Senin yüzünün hatları, can aynasına yazılmıştır, ki hiçbir durumda üzerine toz bile konmasın.

افتاده است در بغل دایه همچو طفل مجنون خاکسار به دامن کوهسار

Bir çocuk gibi dadısının kucağına düşmüş, Mecnun, dağın eteği altında toprak olmuş.

فخر جهان تویی و جهان راست از تو فخر فخر تو فقر و فقر تو را کرده اختیار

Sen, âlemin iftiharısın ve âlem seninle övünür, senin övüncün ise fakrındır ve fakr seni seçmiş.

افتاده همچو چشم گنه کار پیش پا دست نگه ز دامن لطف تو شرمسار

Bir günahkârın gözü gibi (mahcup ve düşkün), ayaklarının önüne düşmüşüm, senin lütuf eteğinden elimi çekmeye bile utanırım.

در حشر تا شفاعت تو جلوه گر شود خواهد کشید عفو خداوند انتظار

Kıyamet gününde senin şefaatin tecelli etsin diye, Allah'ın affı bile bekleyişte olacak

باطل ز حق به عهد تو تفریق گشته است در امر حق کلام تو شمشیر آبدار

Senin çağında, bâtlı haktan ayrılmıştır, senin sözüün, hak yolunda keskin bir kılıç gibi parlamıştır.

ای کاش من مگس شدم آن عنکبوت را کش بر دهان غار تو گردید پرده دار

Keşke senin mağaranın ağzında perde çeken o örümceğe gelen sinek olsaydım.

منت کشم ز خواب و شب خویش گر به خواب ببند جمال پاک ترا چشم اشکبار

*Uykumdan ve gecemden vazgeçerim, eğer gözyaşıyla dolu gözlerim rüyamda
senin yüzünü görürse.*

آن گنج مخفی ای که دو عالم ظهور است صدرت خزینه گشته و قلبت خزینه دار

*O gizli hazine ki, iki âlemde de tecelli etmiştir, hazinenin en zirvesi olmuş, kalbin
de onun hazinedarı.*

گردیده است دین ترا عرش گر دوا باشد بنای شرع تو اسلام را حصار

*Dinin, göğün en yüksek makamı olmuştur, şeriatın ise, İslam'ı koruyan bir sur gibi
olmuştur.*

بی وقر بود دفتر ایام پیش از این از جلوه خرام تو موجود شد وقار

*Zamanın defteri, senden önce ihtişamsız (düzensiz) bir hâlde idi, ama senin
ihtişamınla şekillendi.*

خورشید عکس مثال جمال توست کردیم وصف روی تو بر وجه اختصار

Güneş, senin güzelliğinin yansımasıdır, yüzünün tarifini kısaca yapmaya çalıştık.

گشتم ز شوق خاک رهت گرچه می کشم خجلت که پای گذاری وزحمت دهد غبار

*Aşkınla yolunun tozu oldum. Ama utanırım ki ayağını bastığında da o toz sana
zahmet verir.*

محض ظهور قدرت حق است پیکرت خجلت که پای گذاری وزحمت دهد غبار

*Aşkınla yolunun tozu oldum. Ama utanırım ki ayağını bastığında da o toz sana
zahmet verir.*

محض ظهور قدرت حق است پیکرت ای قامت تو سرو گلستان اقتدار

Varlığının tamamı, Allah'ın kudretinin bir tecellisidir, Ey senin boyun, ihtişam bahçesinin servi ağacı gibi.

سیمرغ قاف قدرت بی منتها کند صیدی که باز همت او را شود شکار

Simurg, Kaf Dağı'ndan sonsuz kudret saçar, onu avlayabilecek tek şey, himmet kuşudur.

هرسو کشی سمند قضا را عنان رود در دست توست ناله تقدیر را مهار

Kaderin atı olan semendin dizginini istediğin yöne çekersin, kaderin iniltisi bile, senin buyruğundadır.

ای پرتو جمال تو غالب به مهر و ماه ز آن تافتی تو روی از این دار بی مدار

Senin güzelliğinin parıltısı, güneş ve aydan daha üstündür, buna rağmen, bu düzensiz ve vefasız dünyadan yüz çevirdin.

نقش عمل به قول تو مقبول گشته است ان را که کرده است به قانون شرع کار

Amel, senin sözünle kabul görür, O kimse için ki, işlerini şeriat kanununa göre yapar.

در حشر چون کنند ز من خلق اجتناب در ذیل به یکسان سگ اصحاب خود شمار

Mahşer günüinde herkes benden yüz çevirince, beni de Ashâb-ı Kehf'in köpeğiyle bir tut.

اول ربیع چون تو تولد نموده ای ز آن نسبت است بالش و سرسبزی بهار

Sen Rebî'ulevvel'in başında doğduğun için bahar coşkulu ve yeşildir.

از خجالتی که یک حجرى خسته گوهرش افتاده است در دل هر سنگ صد شرار

Bir taş, içindeki cevheri yorgun düşürmüş de mahcubiyetten, her taşın bağına yüzlerce kıvılcım düşmüştür.

جوشد عرق ز خجالت کردار سنگ را تا مومیا جرمه دهد خلق را به کار

Taş davranışının utancından ter döker, O ter mumya olup, halkın yaralarına merhem olur.

یا رب مباد آنکه شود خاطرت ملول پنهان امتان تو چون گردد آشکار

Ey Rabbim, ne olur senin gönlün üzülmesin, kullarının gizli sırları açığa çıktığında.

هر یک ز امت تو چو بر طور دل شود انوار حق مشاهده سازد کلیم وار

Senin ümmetinden her biri, eğer gönül dağında (Tur dağında) yükselirse, hakikat nurlarını Musa gibi (Kelimullah gibi) müşahede eder.

در هر دلی که سر مو هست مهر غیر بی قدر همچور کاسه چینی است مویه دار

Her gönülde eğer bir kıl ucu kadar bile başka sevgi varsa, o gönül, değersiz ve kederi bir Çin kâsesi gibidir.

از شش جهت به سوی تو در عزم رفتن است هر صبح بوی گل به نسیم صبا سوار

Altı yönden sana doğru gelme azmindedir gül kokusu, her sabah sabah rüzgârına binerek.

جسم تو در مدینه دنیا مقام طوف روح تو در مدینه فردوس شهریار

Senin bedeninin, dünya şehrinde tavaf eden bir yolcu gibi, ama ruhun, cennet şehrinde bir sultan gibi.

در زیر پا و در نظر دوست دشمنیت در عالم فنا و بقا گشته خار و زار

Senin düşmanın, dostun gözünde ayaklar altındadır, fena ve beka âleminde diken gibi, perişan bir durumdadır.

ای در نظر هر آنکه ندارد محبتت چون روی مرده صورت ننگ است و نقش عار

Senin muhabbetini kalbinde taşımayan herkesin yüzü, ölü yüzü gibidir, utanç verici bir suret ve rezil bir görüntüdür.

ای از قبای نعت تو کوتاه دست غیر دوزد مگر موافق قد تو کردگار

Senin övgü cübbene ulaşmaya, başkalarının eli kısa kalır, (senin na'atını söylemeye yetersiz kalır), ancak senin boyuna göre bu cübbeyi dikebilecek olan, Allah'tır.

عمر تو بیشتر ز جهان بود لیک زود کردی از این جهان به جهان دگر گذار

Senin ömrün, bu dünyanın ömründen daha değerliydi, ama bu dünyadan diğer dünyaya geçip gittin.

از بسکه اشتیاق ترا داشت لامکان نگذاشت بیشتر که کنی در مکان قرار

Senin özlemine öylesine derinden taşıyordu mekânsız âlem (lâmekân), ki bu dünyada fazla kalmana izin vermedi.

امروز شان و شوکت فردات ظاهر است از پشت کار فرق توان کرد روی کار

Bugünden, yarının ihtişamı ve yüceliği görülür, işin ardına bakarak, işin önündekini ayırt etmek mümkündür.

تا شاهی دهد که رسول خدا تویی ز آن داده است حق دو زبان را به سوسمار

Senin Allah'ın resulü olduğunu söyleyecek bir şahit olsun diye, hak bu yüzden kertenkeleye iki dil vermiştir.

یا مصطفی حبیب خدا شافع جزا یا خاتم نبوت ومنظور کردگار

Ey Mustafa! Allah'ın sevgili habibi, ceza gününün şefaathçisi, Ey nübüvvetin sonuncusu ve Allah'ın seçtiği.

مقدور طبع ناقص من بیش از این نبود تا آورم هدیه به آن شاه کامگار

Benim yetersiz gönlümün gücü yetmedi, bundan fazlasını sultana hediye olarak getirmeye.

چون آن عجوزه ای که خریدار یوسف است با ریسمان چند تنیده به وقت کار

Yûsuf'u almak isteyen ihtiyar kadın gibi, iplikleri birbirine karıştırmış bu işin peşindeyken.)

من هم به آن امید که در سلک آن گروه باشم چو مادحان تو آیند در شمار

Ben de o ümitleyim ki, o kutlu topluluğuna dâhil olayım, senin methiyecilerin arasında, ben de sayılayım.

الفاظ چند کرده به هم جمع خاطر م آن را به سلک نظم درآورده در قطار

Zihnimde birtakım kelimeleri bir araya getirdim ve onları şiir ipliğine dizerek, bir dizi hâline soktum.

نامش قصیده نعت رسول است گفته ام از کرده در حجابم واز گفته شرمسار

Adını "Resul'e Na't Kasidesi" koydum, yaptığımdan hicap duyar, söylediklerimden mahcubum ben.

یا کان علم ومعدن حلم و مدیط فضل یا کوه نورپیکر و باران فیض بار

Ey ilmin madeni, hilmin (yumuşak huyluluğun) kaynağı, fazilet denizi! Ey nurdan bir dağ gibi olan, feyiz yüklü yağmur.

شعر مرا چه حد که ز مدح تو دم زند نسبت به خاک پای تو کی دارد این غبار

Benim şiirim ne haddine ki senin methinden söz etsin, senin ayak toprağınla bile kıyas edilemez bu toz.

جرم مرا ببخش و خطای مرا بپوش با همت علیه و با دامن وقار

Günahımı bağışla, hatamı ört, yüce bir himmetle ve vakar örtüsüyle.

بادا هزار صلّ علی بر تو از خدا بر آل و اهل بیت و به أصحاب نامدار

Binlerce salât olsun sana Allah'tan, senin âline, ehl-i beytine ve şanlı sahâbene.

یک مصرعی به سمع شریف قبول کن

در این قصیده شرم سعیدا نگاهدار¹¹⁷

Bir mısrayı olsun yüce huzurunda kabul buyur bu kasideden ve Sa'idâ'yı, utancıyla birlikte affınla muhafaza et.

قصیده ۵

مفعول فعلات مفاعیل فاعلن

حق آفریده هر دو جهان را به روی تو تخمیر بوالبشر شده از خاک کوی تو

Allah, her iki âlemi senin için yarattı, Âdem bile senin sokağının toprağından şekillendi.

دوزخ به دشمنان تو شد مظهر غضب فردوس آفریده شد از رنگ و بوی تو

Cehennem, senin düşmanlarına gazabın bir simgesi oldu, cennet ise, senin renginden ve kokundan yaratıldı.

از بهر کام تشنه لبان محبتت جاری است تا ابد می شوق از کوی تو

Senin sevgine susuz olan gönüllerin arzusu için, senin sokağından şevk şarabı sonsuza dek akmaktadır.

¹¹⁷ Arkan, 86.

از حق هر آنچه خواسته ای داده است از بحر پر برآمده دایم به سوی تو

Sen ne istemişsen Hak'tan, O hepsini sana vermiştir, deniz dolup taşarak daima sana doğru yönelmiştir.

تا آنکه کعبه گشت مشرف به مولدت می برد آسمان و زمین آرزوی تو

Kâbe, doğumunla şereflenene kadar, yer ve gök seni dilerdi.

امید بی نهایت و غفران بی حساب پیچیده است در خم هر تار موی تو

Sonsuz umut ve hesapsız bağışlama, saçının her bir telinin kıvrımına dolanmış.

ز بخت تیره رخت به ظلمت کشیده است حیوان نشد چو لایق آب وضوی تو

Karanlık bahtından ötürü elbiseni zulmete bürümüştün, senin abdest suyuna lââyık bir hayvan bile olamadı!

هرماه نو به پای سمند زمانه مهر بست از هلال نعل پی جستجوی تو

Güneşi he yeni ayda, zaman atının ayağına, senin izini sürmek için hilâlden bir nal taktı.

ز آن ابر سایبان سرت شد که آفتاب بی آن نداشت تاب تماشای روی تو

Bulut başının üzerinde gölge oldu, çünkü güneş bile, o olmadan yüzüne bakmaya tahammül edemezdi.

از شش جهت سلام و تحیات مرحبا دارد چو فضل و رحمت حق رو به سوی تو

Altı yönden selâm ve dualar, Allah'ın fazlı ve rahmeti gibi, sana doğru yönelir.

تا حشر می کنند به نوبت ملائکه گاهی طواف کعبه و گه طوف کوی تو

Mahşere kadar, melekler sırayla, bazen Kâbe'yi tavaf eder, bazen de senin sokağının etrafında döner.

انگشت معجز تو چو شق کرد ماه را کردیم سیر بازی چوگان و گوی تو

Mucize parmağın, ayı ikiye ayırdığında, biz de seyrettik çevgan ve top oyununu.

آب از محیط فضل خدا کس نمی خورد الا به در فشانای امواج جوی تو

Allah'ın fazlının suyundan hiç kimse içemez, ancak senin rahmet ırmağının akan dalgalarıyla.

ای خاک جلوه گاه تو کردم که می شود آب از خرام ظاهر و آتش ز خوی تو

Ey ki! Toprak senin tecellîğâhın, su senin yürüyişinden zuhûr eder, ateş senin tabiatından çıkar.

آدم چه نوح کیست که نسبت دهم ترا پیوند جز به دوست ندارد رفوی تو

Âdem ne ki, Nuh kim ki seni ona nispet edeyim, seni anca dosta (Allah'a) nispet edebilirim.

پرورده ای به ناز و نعیم وصال دوست جز نور لقمه ای نرود در گلوی تو

Dostun kavuşma nimeti ve lütfu ile yetişmişsin, boğazından nurdan başka bir lokma geçmedi.

از مدت عروج تو کزو بیان دهر دارند تا به حشر به هم گفتگوی تو

Sen göğe yükseldiğin andan beri, kıyamet gününe kadar halk seni konuşacak.

هرکس رود به عمره زحج بیشتر زند صد سنگ طعنه بر سر خصم و عدوی تو

Kim ki umreye giderse Hac'da atılan taştan daha fazlasını sana düşman olana hakaret taşı atar.

ببند شکسته کاسه خود را به دست خود هر جاهلی که سنگ زند بر سبوی تو

Kendi kasesini kırılmış bulur ellerinde, her cahil ki senin testine taş atarsa.

عمر خضر ز زلف تو موی گسسته ای است ته جرعه ای است آب حیات از سبوی تو

Hızır'ın ömrü, saçındaki bir telin kırılması gibi ve senin testinden gelen son bir yudumdur ölümsüz hayat.

ایجاد گشت عنبر و عطر و عبیر و مشک آورده چون نسیم غباری ز کوی تو

Amber, parfüm, misk ve hoş koku yaratıldı, bunlar, senin sokağından bir esinti gibi geldi.

شد آبروی هر دو جهان بر در تو جمع چون داد جبرئیل امین پشت سوی تو

Her iki dünyanın şerefi senin kapında toplandı, çünkü Cebrail-i emin, sırtını sana yasladı.

باشد قیام دهر و رکوع فلک به جا تا هست کرم معركة های و هوی تو

Dünyanın ayakta durması ve göklerin rüku'u (evrenin teslimiyeti), senin aşkın ve kudretin olduğu müddetçe olacaktır.

پابوسی تو کرد مسیحا بر آسمان در زیر خاک بُرد کلیم آرزوی تو

İsa bile, göklerde senin ayağını öptü ve yerin altında Musa, seni arzu etti.

طوطی شود به حمد و ثنایت به نطق حال آیینه را کنند اگر رو به روی تو

Papağan gibi, seni övmek ve methetmek için konuşmaya başlar, bir ayna eğer seninle yüz yüze gelirse.

تا دست کوتاه است ز ذیل متابعت فکر دراز و دور بود جستجوی تو

Senin izini sürme iradesi olmadan, uzak ve boş bir hayâldir seni aramak.

گل می کند عرق به سر و دست مردمان آرد نسیم چون اثر رنگ و بوی تو

Gül insanların başına ve ellerine ter döker, rüzgâr, senin renk ve kokunun etkisini getirince.

از بس رقیب بر سر هم جمع گشته است سرها شکسته بر سر هر تار موی تو

O kadar çok rakip bir araya gelmiş ki, başlar kırılmış, her bir telin için.

سر مشق جز شفاعت امت نخواستی کار نکو کند همه فکر نکوی تو

Sen, ümmetin şefaatinde başka bir şey istemedin, güzel düşüncelerinle iyilik ve güzellik meydana gelir.

ای جان جان مکن هدف تیر دورباش

آید چو روز حشر سعیدا به سوی تو

Ey canların canı! Kendini okun hedefi yapma, uzak dur. Kıyamet günü geldiğinde, Saîd sana doğru gelene kadar.

قصیده ۶

فعولن فعولن فعولن فعول

ز شوخی خطش غوطه زد رد نگاه که شد دیده را نور بیش سیاه

Yüzündeki hattın cilvesine, bakış öyle bir daldı ki, göz, artık fazla ışıktan karardı. (kör oldu).

ز عکس هلال سرانگشت او بر اوج فلک شد نمایان دو ماه

Parmak uçlarının hilal gibi yansımasından, gökyüzünün zirvesinde iki ay belirdi.

به رد کلام عدو از قضا دو گیسوی او بر شرافت گواه

Düşmanın sözünü reddetmek için kader (ilahi hükmün) gereği, O'nun iki zülfü, şerefine şahittir.

خدا خواست کز آستان زمین بیاید چنین منظری پیشگاه

Allah istedi ki yeryüzünün eşiğinden böyle bir manzara görülsün.

بفرمود تا جبرئیل امین به مرکبی چون نگه سر به راه

Cebrail-i emine emir verildi ki, bir atla, yolunun başında dursun.

همان دم کمند محبت گرفت بینداخت بر گردن ماه آه

O anda, aşkın yayını tutup, âhı ayın boynuna attı.

براقی چو آدم به رنگ و به بوی که در جنتش بود آرامگاه

Bir burak ki Âdem gibidir renkte ve kokuda, ki cennettir onun meskeni.

به مژگان دم و بال او شانه کرد ز خورشید زین بست و نعلش ز ماه

Kirpikler ile taradı onun yelesini ve kuyruğunu, güneşten bir eyer ve aydan bir nal bağladı.

شتابنده چون برق آمد به زیر زمین بوسه داد و بگفتا اله

Şimşek gibi hızla aşağıya indi, yere bir buse kondurdu ve dedi ey İlâh!

سلامت فرستاد و شاطری که بی خود به خود آید این شاهراه

Sana selâm gönderdi ve bir atlı, ki kendinden geçerek gelir bu yoldan.

چو جان با الف تن به قد راست کرد چو بشنید این مژده از دوستخواه

Can elif ile birleşince, beden doğrulup kıyâma durdu, çünkü bu müjdeyi duydu dostu isteyen gönülden.

به او چو زد دست بر زین گذاشت نظر بر خدا پای بر ماسواه

Ona elini vurdu, eyerini koydu, bakışı Allah'a, ayağı ise her şeyin ötesine.

ندانم چسان رفت این راه را که عاجز بود در تصور نگاه

Nasıl gittiğini bilmiyorum bu yolu, çünkü hayal etmekte bile acizdir bakış.

برای سر و پای انداز او جهان سر نهاد و جهانبان کلاه

O'nun uğruna baş ve ayak feda etmek için, cihan başını eğdi, cihan hükümdarı da tâcını yere koydu.

به جایی تقرب رسانیده بود که در سایه اش بود طوبی گیاه

O kadar yükseldi ki (manevi olarak), Tuba ağacı onun gölgesindeki bir ot gibi kaldı.

ورا در نظر هر دو عالم یکی است مساوی به چشمش سفید و سیاه

O'nun gözünde her iki dünya da birdir, onun gözünde beyazla siyah eşittir.

نباشد به جز همتش روز حشر به افتادگان و غریبان پناه

Kıyamet gününde onun himmetinden başka çare olmayacak, düşenler ve garibanlar için.

سعیدا بدی هم چو نیکی کم است

جهان پر گناه است و او عذر خواه

Sâ'ida'nın, kötülüğü de az iyiliği de az, dünya günahla doludur, fakat O yine de affedicidir, şefaathçidir

قصیده ۷

مفاعلتن مفاعلتن مفاعلتن

شبّی که پایه قدرش ز عرش بالا بود شب تولد آن ماه عالم آرا بود

O gece ki derecesi, arştan daha yüksekti, o gece, âlemleri süsleyen o ayın doğduğu geceydi.

چه شب به بادده ازسواد اعظم قدس چه شب لفافه انوار عرش اعلی بود

Öyle bir gece ki, en yüce kutsal karanlıktan feyz aldı, o gece ki arşın en yüksek ışıklarını bile örttü.

چه نور بود که شد جلوه گر در آن شب قدر که هرچه بود همه دیده تماشا بود

Öyle bir ışıktı ki o kadir gecesinde tecelli etti, O anda her ne varsa, bir seyir gözü kesilmişti.

طلوع ماه رخس بود در شب تاری که همچو زلف نهاده ز روی زیبا بود

Karanlık bir gecede onun ay gibi yüzü doğdu, o gece karanlığı, güzel yüzünün zülfü gibiydi.

به دیدنش نه همین سایه دست و پا میکرد که صبح منتظر و روز در تمنا بود

Onu görmek için yalnızca gölgeler çırpınmıyordu ki, sabah da onu bekliyor, gündüz de onun özlemindeydi.

همین نه زهره به قانون عشق او زد چنگ که درخیال رخس مشتری زلیخا بود

Yalnızca Zühre, onun aşkının musikisiyle çeng çalmadı ki, yüzünü görme hayalini kurmakta, Jüpiter bile Züleyha olmuştu.

برای چشم بدان در شب تولد او سپند مجمره اش اختر مسیحا بود

Onun doğum gecesinde, o göz için, Mesih yıldızı, tütsülüğünde yakılan isfend idi.

در آن شبی که به تشریف او زمین شد سبز ز یکدیگر همه درهای آسمان وا بود

O geceki, onun şerefiyle yeryüzü yeşerdi, O gece, gökyüzündeki bütün kapılar açılmıştı.

به پای بوسی او اهل عرش و کرسی را ز شام تا به سحر رفت و آمد اجرا بود

Onun ayağını öpmeye (önünde baş eğmeye), arş ve kürsü sakinleri, akşamdan sabaha kadar gelip gitmekteydiler.

چه نسبت است به لیل و نهار آن شب را که در وجود جهان نقطه سویدا بود

O gecenin, geceyle ve gündüzle ne ilgisi olabilir ki? Zira o, âlemin varlığında nokta-i süveydâ idi.

در آن شبی که نقاش را به خامه خویش چو زلف بر سر هر مو هزار سودا بود

O geceki, ressam (yaratan) kendi kalemiyle, her zülfün teline bin türlü sır ve aşk yazmıştı.

ز درج معدن شرم و حیا چو رخ بزمود نخست معجزه اش کسر طاق کسرا بود

Hayâ ve edeb madeninin özünden yüzünü gösterdiği an, onun ilk mucizesi, Kistrâ'nın saray kemerinin yıkılmasıydı.

نبود پیشتر از نور احمدی چیزی در آن صحیفه که لولاک رسم طغرا بود

O ezeli sahifede, Ahmedî nurdan önce hiçbir şey yoktu, çünkü Levlâk sözü, o levhâda çekilmiş ilâhî tuğraydı.

از او نبود نهان هیچ نکته ای الحق حقیقت همه اشیا از او هویدا بود

Ondan gizli kalmamıştı hiçbir sır, gerçekten, çünkü bütün eşyanın hakikati, onunla ortaya çıkmıştı.

هنوز آدم بی چاره بود در گل و آب که او به چاره کار دو کون استاد بود

Henüz Âdem, çamur ve su içinde çaresizken, O, her iki dünyanın işlerini çözen bir usta olmuştu.

به نفی غیر خدا لا کشیده پیش از آن که پیکر دو جهان جوهر و هیولا بود

Allah'tan başka her şeyi reddetmişti, ondan önce, iki dünyanın özleri ve maddesi yoktu.

چگونه سازم از اوصاف خلق او ظاهر که درد او ز همه صاف ها گوارا بود

Onun yaratılışının özelliklerini nasıl anlatabilirim ki, onun acısı, bütün saf duygulardan daha tatlıydı.

به هر صفی که نبودش به جز صفا پس و پیش چو نیک می نگری در صف او صف آرا بود

Onun safında (yolunda) ne öncesi ne sonrası saflıktan (güzellikten) başka bir şey yoktu, eğer iyi bakarsan, onun safı, güzelliklerle düzenlenmişti.

هر آنکه در پی او رفت بار یافت به حق دلیل راه بقا نقش آن کف پا بود

Her kim O'nun peşinden gitti, hakikate ulaştı, ebedî yolun delili, O'nun ayak izlerinde saklıydı.

هر آنکه دید و ندانست قدر پاکش را هزار دیده اگر داشت باز اعمی بود

Kim O'nu gördü fakat değerini bilemediyse, bin gözü olsa da yine kördür.

نه هر که دید ورا گشت محرم رازش نه هر که رفت به بالای طور موسی بود

Her gören, sırrına eremez onun, her Tûr dağına çıkan da bir Musa olamaz.

برای آنکه شود نسل او ز امت تو ظهور آدم از این رهگذار دنیا بود

Senin ümmetinden olsun diye onun soyu, bu dünyaya Âdem'in gelişi bile bir vesileydi o yüce yol için.

ز کعبه بود رهی تا به مقصودش لیکن گذر ز مسجد اقصی مراد اقصی بود

Kâbe'den bir yol vardı maksuda doğru, ama Mescid-i Aksâ'dan geçmekti en yüce muradı.

نداشت همچو سلیمان نظر به نقش نقین که مهر سلطنتش از جبین هویدا بود

Süleyman gibi yüzüğün nakşında gözü yoktu, zira onun mührü, alnındaki nurla görünürdü.

وفا پرست و صفا طینت و ملک سیرت هلال ابرو و مه روی و مهر سیما بود

Vefâya âşık, saf tabiatlı, melek huyhuydu O, kaşları hilal, yüzü ay, siması güneş gibiydi.

نبود غیر خیال تو بر سر مداح اگر به پای خم و با سر مصلا بود

Övgü yapanın gönlünde senden başka bir hayal yoktu, isterse ayağı meyde, ister başı secdede olsun.

به یاد شمع تو پروانه ای که دی می سوخت درون پرده فانوس دل سعیدا بود¹¹⁸

Dün gece senin mumuna yanan o pervâne, Saîda'nın gönül kandilinin sırlar perdesindeydi.

2.2.19. Fasîh (ö. 1111/1699)

Mahlası Fâsîh olup Asıl adı Ahmed'dir. Mehmed b. Ahmed b. Dukanizâde Mehmed Efendi'nin oğludur. Doğum yılı 1660 yılı olarak tahmin denilmektedir. 1111/1699'da İstanbul'da vefat etmiştir. Mezarı Galata Mevlevihanesi'nde bulunmaktadır. Farsça divançesi ve Farsça na'tı mevcuttur.¹¹⁹

رسید دم که زخم نغمه مبارکباد که میبرد بر آن روضه مبارک باد

Vakit geldi ki kutlamalı bir nağme dökeyim, zira o nağme, o kutlu bahçeye ulaşacak ne mübarek bir haberdır bu!

¹¹⁸ Arkan, 92.

¹¹⁹ Mustafa Çıpan, *Fasîh Ahmed Dede Hayatı, Edebi kişiliği, Eserleri ve Dîvanı'nın Tenkidli Metni* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1991, 2-4.

دمی که دم چو دم شام شادی و ضلالت دمی که دم چو دم صبح نوبهار مراد

Bu nefes öyle bir nefestir ki, akşamın sevinçli soluğu gibi ve muradına ermiş ilkbahar sabahı gibi tazedir.

چه نغمه نغمه خاطر گشای نای قلم که نغمه نغمه خوش لهجه طبیعت زاد

Ne nağmedir o! Kalem kamışının gönül açan sesi ve ne nağme ki doğuştan gelen tatlı dilli bir ahenk taşır.

چه نغمه چون دم روح الهای جناب افزا چه نغمه چون دم داد و فیض بخش فواد

Ne nağmedir o! İlâhî ruhun üflemesi gibi, makam yücelten, öyle nağme ki kalbe adâlet ve feyiz bağıslayan bir soluktur!

دمی چه دم که بر زینت چون جمال عروس دمی چه دم جو دم بامدادی داماد

O ne güzel bir nefestir ki, süs olarak gelin cemâli gibidir. Öyle bir nefes ki, damadın sabah soluğu gibi sevinçlidir.

چه نغمه چون دم صور جناب اسرافیل حیات تازه بخشد بعالم اجداد

O ne nağmedir ki, İsrâfil'in sûrundan farksızdır. Geçmişler âlemine taze bir hayat üfler.

چه نغمه آب حیاتست کز غلام دوات زناودان قلم میچکد به شکل مداد

Ne nağmedir ki âb-ı hayattır; mürekkep kabından, kalemin oluklarından damla damla kalem şeklinde akıyor!

چه کرم دم فرح افزای رهروان حجاز که هر دمش بکند فیض صد بهار ایجاد

Ne yüce bir keremdir ki, Hicaz yolcularına neşe ve sevinç solur, her nefesinde yüz baharın feyzini var eder.

دمیست شهره آفاق یعنی شهر رجب برآنه آبست بنعت رسول رب عباد

Bu öyle bir andır ki cihânın dilindedir. Yani Receb ayı, O vakit, Rabbü'l-İbâd'ın Resulü için övgüyle anılmıştır.

شه یگانه دهر و خیر علا سپهر که بهر اوست همنی هفت طاق و سبع شداد

Zamanın eşsiz sultanı ve feleğin en hayırlısı yedi kat gök ve Şeddâd'ın gücü onun içindir!

شهنشاه همه عالم محمد عربی که کشته شان عجم از شکوه او بر باد

Dünyanın şahlar şahı, Arap Muhammed'dir, onun heybetinden Acem hakanlarının saltanatı dağılıp gitti.

بیای شب غرشن جبینی عجز نهاد بروی ماه از انگشته ترکی سواد

Mi'rac gecesi geldiğinde, acz secdeye baş koydu ve dolunay yüzünde parmağın iziyle bir siyahlık belirdi.

بیاد نام حلا و تفزای او درد هر بجز مگس نرد در دکانچه قناد

O helal isminin hatırasıyla her dert tatlıya döner, bal dükkanına sinekten başka kim yaklaşmaz!

نمونه برکت گل از رنگ عارضش شبیه از ان برو بید احترام و عزت باد

Yüzünün renginden bütün bereketin örneği güldür. Bundan dolayı ona sonsuz hürmet ve izzet yaraşır.

کسی بخواب ببیند جمال پر نورش شود ز خاصیت نظیره کحل کردور ماد

Bir kimse rüyada o nurlu cemalini görse, öyle bir hal alır ki, sanki gözüne sürme çekilmiş gibi aydınlanır.

نبودی مدحت جودش اگر ز یکتایی نبودی در دهن و دست مردمان اعداد

Eğer onun cömertliği birliğe dayanmasaydı, insanların dilinde ve elinde bu kadar övgü olmazdı.

فتادی بکن راز حفظ اونجا گستر نکردی راز درونش گشاد مرص عاد

Sır saklamaya ehil olan, onun sırrını bile açamadı, Âd kavminin zorbaları bile onun gönül sırrına ulaşamadı.

شود ز خاصیت حسن خلق او ممکن که در محل تنگ زندگی کنند اعداد

Onun güzel ahlakının bereketiyle mümkündür ki, daracık bir mekânda bile zıtlıklar birlikte yaşar.

شده است قول حکیمان در بیمحل باطل که یک بیک در اقبال از فلک بگشاد

Hikmet sahiplerinin sözleri geçersiz kaldı, zira onun uğruna göklerin kapısı bir bir açıldı.

کند ز آتش گلخن بحکم معدلتش رماد شکل عدم گشته خود استرداد

Adaletinin hükmüyle ateş yerinden, kül, yokluk suretine bürünür de kendi aslını geri alır.

بر آسمان بکشندش چو بیت معموری بذکر نام شریفش کسی کند بنیاد

Onu göklere yükseltirler, Beyt-i Ma'mûr gibi, kim onun şerefli adını zikrederse.

بجای شعله چو فواره چو شد اب حیات بیمن فیض دم او ز کوره حداد

Ateş yerine, hayat suyu fışkırır bir çeşme gibi, onun feyizli nefesiyle, demircinin ocağından bile âb-ı hayat çıkar.

چو بوی مشک غبار درش شنید از باد دماغ باغ جهان چون غنچه بیرون داد

Onun eşiğinin tozundan misk gibi bir koku esti rüzgarla ve dünya bahçesinin burnu gül tomurcuğu gibi açıldı

ملک غبار درش از روی شان و شرف بجاروب مژه حاصل کنند ز دامن باد

Onun eşiğinin tozunu, hürmet ve izzetle melekler, gözlerinin kirpiğiyle süpürmek isterler rüzgârın eteğinden.

هزار مرحله در یکنفس نکردن طی ز شوق و طوف حریمش کنند استبداد

Bin mertebeyi bir nefeste geçemezler bile, O'nun hareminded tavafetmek isteyenler aşk coşkusuyla yanar durur.

نیاز نامه دل بر درش صبا برسان که جاروبش مژه و زلف خور نوزتراد

Ey Saba! Gönlümün arzuhâlini onun eşiğine ulaştır, zira onun eşiğini süpürenler, güneşin kirpiği ve perçemidir.

چه نامه نامه اخلاص و عرض حال فصیح چه نامه نامه پرسوز شرح راز فواد

Ne mektuptur o! Samimi bir niyaz, içten bir hal anlatımıdır, ne mektuptur o! Yanık kalbin sırrını açıklayan bir âhnâme.

بگو ز لطف تو نور سلامتی خواهد ز دست حيله گری عدوی تیره نهاد

De ki: Senin lütfunun ışıyla selamet istiyorum. Zira karanlık tabiatlı düşmanın hilesi elimden aldı huzuru.

پس از غبار درش ذره بیار مرا که میکنند بچشم بصیرتش اوتاد

O'nun eşiğinin tozundan bana bir zerre getir, o tozla, evliyaların gözleri basiret sahibi olur.

بی‌کدگر که دهند امتان سلام خدا که تا کنند ادای صلوة رب عباد

Birbirine Allah'ın selamını ulaştıran ümmetler, Rabbü'l-İbâd'a olan salavat getirmiş olurlar.

زما هزار صلوة و سلام حق دایم

بآن یگانه عالم و اله المجاد

Bizden de binlerce selam ve Hakk'ın salâtı daim olsun, O âlemin yegânesi ve İlâhü'l-micâd'ına.

آنم که ز فیض ازلی جان سره شیرم در مسند معنی شه فرخنده ضمیرم

Benimki ezeli feyizden yoğrulmuş bir saf canımdır, mana tahtında oturmuşum, bahtı kutlu bir sultanım ben.

آنم که ز افزونی دشمن نه‌راسم عدالت اگر کوکب و من مهر منیرم

Öyle biriyim ki düşmanın çokluğundan korkmam, adalet yıldızsa, ben onun karşısında doğan parlak güneşim.

از ضعف غم عشق نمایان رگ و بودم استاد ازل بافت چذین نقش حریرم

Aşk derdinin zayıflığından, damarlarım belirginleşmiş, ezel ustası, işte bu şekilde dokudu ipeğimin nakışını.

شیرین چو شیرم بمذاق دل احباب برجان عدو پنجه درنده شیرم

Dost gönüllerine tatlıyım, şeker gibi, düşmanın canına pençe vuran yırtıcı bir aslanım.

سلطان سخن پادشه ملک معانی القاب منتسب این که نوشته شب دیرم

Ben sözlerin sultanı, mana âleminin hükümdarıyım. Şu gece yazdıklarımın hepsi bana yakıştırılmış haklı sıfatlardır.

امروز باین طبع حکم سنج که دارم بر مجلس عالی اولوالنظم امیرم

Bugün elimdeki bu hüküm verecek yetenekle, tertip ve düzene ehil olanların meclisinde bir emir sahibiyim.

نقاش بدایع اثر صنع بکرد از شهر جبریل امتی نقش ضمیرم

O yaratılış mucizelerinin ressamı (Allah), Cibril'in şehrinden bir ümmetin gönül nakşı kıldı beni.

روح اگر صوت هوا گوش گرانم بوجست دگر روی هوس چشم ضریرم

Eğer ruhun havanın sesiyle ağır işitse bile zayıf gözümde hevesin yüzü bir daha belirdi

با منتظران وقت نخستین شب وصل در ظلمت گمگشته رهان صبح اخیرم

Vuslat gecesinin ilk vaktini bekleyenlerle birlikte, karanlıkta kaybolanlara son sabahın kurtarıcısıyım.

مستغنیم از خاصّه کحل جواهر از خاک در دولت او چشم قریرم

Ne cevhere ne servete ihtiyacım var, zira onun dergahının toprağı bile gözümün sürmesi olur bana.

او گفتم و سر برکندم نیست چو خار از خجت گستاخی تعبیر قصیرم

Onu andım ve başımı eğdim, çünkü ben bir diken gibi değersizim, onun huzurunda böylece konuşmak bile haddimin ötesindedir.

شاهی که فلک گفت باین کوکب و حشمت بر درگه او بنده ناچیز و حقیرم

O öyle bir hükümdar ki, gökler bile onun yıldızı ve heybetiyle konuşur, O'nun dergahında ancak değersiz ve zayıf bir kulum.

شاهی که ملک گفت باین قرب و توسّل جارو بکش خاک در فیض صریرم

Öyle bir sultandır ki, melekler bile bu yakınlık ve tevessülle, O'nun feyzli eşliğini süpürmeyi şeref bilir.

من هم بدرش مور حقیرم چو سلیمان بر دست برد باد ز تعظیم سر برم

Ben de onun kapısında Süleyman'ın karıncası gibi bir hiçim, rüzgâr elimden beni alır, ama yine de başımı eğip saygıyla sunarım.

گفتم من دلبرا بگزیدم بمن بد ندان کاین نغمه خویش نه سزای بم و زیرم

Dedim ki: Ey sevgili, ben seni seçtim, yanlış bilme bunu, zira bu nağme ne yüksek perdede ne alçakta söylenmeye lâyıktır.

من حبیبیت زمین بوس ادب سربار اوست او کیست فلکبار که دهرشمس برم

Benim sevgilimin ayağını öpen edebin baş tacıdır. O kimdir ki feleğin yükünü çeken zamana karşı ben güneşi yüklenmişim.

کردنده کند تا که سخنهای لذیذم چو قند فصیحا بدهن اهل ضمیرم

Benim tatlı sözlerimi düzenleyen o kudret sahibi, sözümü anlayan ehil kişilerin ağzında bal gibidir.

اینست نیازم که زبان جز به ثنائیش

گردنده نسازد بدهن حی و قدیرم¹²⁰

İşte budur نیازım: dilim ondan başkasını anmasın, Hay ve Kadir olan Rabbim, dilimi yalnız O'nun övgüsüyle döndürsün.

2.2.20. Nâbî (ö. 1124/1712)

XVII. yüzyıl şairi Yusuf Nâbî, 1642 yılında Urfa'da doğmuştur. Babası Seyyid Mustafa'dır. 1124/1712 yılında vefat etmiştir.¹²¹ Farsça divanı toplam 165 beyitlik

¹²⁰ Fasîh, Ahmed b. Mehmed el-İstanbulî, *Dîvân*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Farsça, Nu: 157116, vr. 2b-3b.

¹²¹ Ördek, *Nâbî'nin Farsça Divânçesi*, 14.

kasideden oluşmaktadır. İlk Farsça na‘tı 55 beyitten ve ikincisi ise 81 beyitten oluşmaktadır.¹²²

در نعت سید الامم صلی الله علیه وسلم

شب که نقش جلوه ریز و همت والای من میزند بر روی اختر سکه نقش پای من

Gece olunca, yüce himmetimin saçtığı tecelli nakışı, yıldızların yüzüne benim ayak izimin mührünü vurur.

از قلم هر چند خواهم ریختن لفظ نعم نقش حرف لا نماید دست استغنائی من

Kaleminden her ne kadar “evet” sözünü dökmek istesem yine de kanaatkâr elim “hayır” yazar.

میفروشم هر دو عالم را به نقد نیستی نیستی بود از ازل سرمایه سودای من

İki dünyayı da yokluk karşılığında satarım çünkü yokluk, ezelden beri aşkımın sermayesidir.

می نماید چون مه نو درکنار آفتاب چهره امروز در آینه فردای من

Yeni doğmuş ayın güneşin yanında görünmesi gibi, bugünün yüzü, yarınımın aynasında belirlemektedir.

در شب هجران تنم بهر شکایت می شود بور یا پوش خراش از دست ناخنهای من

Ayrılık gecesinde, bedenim şikâyet için, tırnaklarımın çizdiği yaralarla bir post veya kürk gibi soyulur.

بس که در روی خواب سودایی پریشان دیده ام نسخه گیسوی جان شد شب ilday من

O kadar perişan sevdanın rüyasını görmüşüm ki gönlümün zülfüne dönüştü artık benim yelda gecem.

¹²² Ördek, “Nâbî’nin Farsça Kasideleri ve Türkçe Tercümesi”, 411.

نفی واثباتم بزور ذکر اره چاک شد بس مرا حرف شهادت لای من آلاى من

Tevhid zikrinin kudretiyle nefsim parçalandı ve işte o yokluk içinde, şehadetin hakikati kendi içimde dile geldi.

نقطه‌های سهو تجریر معانی منست خرده ریگی که بینی در ته دریای من

Manalarımın yanlış noktaları, sanki denizimin dibindeki küçük bir kum tanesi gibi görürsün.

گرچه نتوان یافت ز آبادی بچندین وسعتی جزمیان مصر عین در کشور معنای من

Her ne kadar böylesine geniş bir mamurluk bulunamazsa da benim mânâ ülkemde yalnızca “ayn” harfî Mısır kadar mânâ taşır.

آن جهانگیر خیالم کز علو فطرتم مرغ بی پری بود از بیضه طغرای من

O cihanları saran hayalim ki, kudretim yüceliğinden doğmuştu, benim tuğramın yumurtasından çıkmış, kanatsız bir kuştı ancak!

در جهان من گریزد صد چراغ آفتاب از هجوم شب پره در دامن شبهای من

Benim dünyamda yüzlerce güneş ışığı (marifet), yarasanın (nefis) saldırı korkusundan gecelerimin eteğine kaçır.

در نماز حق پرستیها جماعت می شوند از ره وحدت نقوش صورت دیبای من

Hakk’a ibadet edenlerin namazlarında cem olurlar, benim ipeğimdeki (benlik) görünen tüm sûret nakışları, vahdet yoluyla.

از خرابات حقیقت کرده ام پر باده را میکشد خمیازه سنگ طعنه رامینای من

Hakk’ın meyhanesinden doldurdum aşk şarabını, şimdi taş gibi taşlanıyor, benim Râminâ’mun (kibirli figür)alay yüklü esnemesiyle.

مصرع اشعار من کحل عیون صفحه است کرد چشم آزار نبود دور ته صحرای من

Benim mısralarım, beyaz sayfanın gözlerine sürme gibidir, gözleri rahatsız edecek bir toz bile, çölümün derinliklerinde rahatsızlık vermez.

جز بطق ابروی جانانه دلبستن خطاست گر پسند افتد بر ارباب بینش رای من

Cananın hilâl kaşından başkasına gönül bağlamak hatadır, eğer bu söz beğenilirse, basiret erbabının katında geçerlidir benim hükmüm.

آفتابم لیک هرجایی طبیعت نیستم لذت گردش نه بیند دیده حربای من

Ben güneşim, fakat, yerli yersiz doğan bir tabiatım yok, benim bukalemun gözüüm, hareketin zevkine kördür.

چون حقیقت شد ظهورم پرده پیرای ظهور مهرش پیداتراز پنهان بود پیدای من

Hakikat ortaya çıkınca, hakikatin süslü perdesi, güneş gibi gizli olandan bile daha zahir oldu bana zahir olan. (Hakikat artık benim için öyle bir tecelli etti ki, en gizli olan bile, bu zuhûr karşısında daha örtülü kaldı.)

میزبان غم بطبع من ز بس مهمان کشت باشد از خون تبسم سرخی لبهای من

Ev sahipliği yapan gam, tabiatımın misafirlerini öylesine öldürdü ki dudaklarım tebessüm kanyla kızardı.

دو کل نخلم ز عرق آدمیت ریشه ایست خواب شیرین کرده بالین میکند خرمای من

Benim iki başlı hurma ağacım, insanlık terinden bir kök almıştır ve onun hurması, tatlı bir uykuya yastık olur.

عالم کرمیت انسم که کس نادیده است غیر وضع بارد نو دولتان سرمای من

Ben cömert dünyada, kimsenin görmediği bir insanım; yeni devletlilerin ağırbaşlı hallerinden başka, benim sermayemi kimse görmedi.

کاروان کام را آورده می دریای خویش گر نبودی رهنز آمال استحیای من

*Arzu kervanını getirirdim ben kendi denizime, eğer hayâ duygum, emel yolunun
yol keseni olmasaydı.*

نان خشک صبریست از قرصه خورشید نیست زانگین شکر شیرینتر شود حلوی من

*Sabırdan yoğrulmuş kuru ekmektir azığım, güneşin lokmasından değil, şekerin
balından daha tatlı olur benim helvam.*

شعله ام چون مهر و مه اواره هر کوچه نیست پا نخواهد از یمن بیرون نهد شعرای من

*Benim ışığım, ay ve güneşin ışığı gibi her sokak bilmez. Benim şiirlerim Yemen'in
dışında bir yere ayak basmak istemez.*

هیچ از حد محبت پا برون ننهاده ام با رقیبان بهر خوبان میشود غوغای من

Muhabbetin sınırları dışına hiç çıkmadım. Rakiplerle kavgam iyiler içindir.

تنگدست تخم بکفن نیستم چون گشت زار قابلیت سبزه خود روست در صحرای من

*Ben, ekin ekmek için kefenini bozan o tarla gibi yoksullardan değilim,
benim çölümde, yeşermek için ekilmek gerekmeyen, kendiliğinden biten otlar var.*

شانه افکار کس در گنه او نتوان رسید چون میان یار یار یکست بس معنای من

*Hiç kimsenin düşüncesinin tarağı, onun kudret örgüsüne erişemez, dostlar içinde
tek olan yâr (Allah) yeter bana, işte budur manamın özü.*

شاهد عزلت ز من بیهوده دامن می کشد نیست امکان رها از پنجه کبرای من

*Uzleti bilen, boşuna benden uzaklaşmaya çalışıyor. Çünkü benim büyük
pençelerimden kurtulmak mümkün değil.*

ساحه ایام پر ز اولاد معنی کرده اند خامه من صفحه من آدم و حوای من

Zaman sahnesini mana çocuklarıyla (derin düşüncelerle) doldurdular, kalemim, sayfam, işte onlar benim Âdem'im ve Havvâ'm.

سروها در باغ من چون سبزه خوابیده است بس که رنگ ناتوانی ریزد از سیمای من

Benim bahçemdeki serviler bile çimen gibi yere uzanmış, Öylesine ki yüzümden dökülen zayıflık rengi onları da sarmış.

آب خورده ز اشک خود ان نسخه پژمرده ام نیست ممکن استفاده کردن از فحوای من

Kendi gözyaşlarıyla ıslanmış solgun bir nüshayım ben, artık benim özümden faydalanmak mümkün değil.

پای بند جامد ده تو نباشم چون پیاز همچو نرگس بس بود پیراهن یکتای من

Soğan gibi sana (kat kat) elbise sunamam. Nergis gibi tek kat gömleğim vardır.

صبح و شام از مهر و مه اندازه تمغاز دست در دکان تن بی پیمودن کالای من

Sabah akşam güneşten ve aydan, damga ölçüsü eldendir, beden dükkanında malım ölçülmeden.

تا به پای خامه گردی بیت معنی می روم صفحه‌های اشعار باشد ساحه معنای من؟

Kalemin ayağına kadar mânâ evinin etrafını dolaşıyorum. Şiir sayfaları benim mânâ sahnemdir.

لوح اول چون نمیکرد بفرزندی قبول از گریبان بگذرانیده قلم املای من

İlk levha beni evlât olarak kabul etmeyince, kalemim yakasından tutup geçirdi yazımı ona.

من در ان روزی که گشتم شه در اقلیم سخن شهریار نیستی آباد شد همتای من

Ben, söz ülkesinde sultan olduğum gün, yokluğun padişahı da benim gibi huzura kavuşur.

توبه کردم بعد از این از خامه خود بشنوم نغمه خواننده رعای من زیبای من

Tövbe ettim, bundan sonra kendi kalemimle yazdığım güzel ve hoş okunan nağmelerimi dinlemeyeceğim.

از ورق همچون رقم احرام بندم زانکه هست طوف بیت الله معنی مقصد اقصای من

Sayfa üstünde yazı gibi ihrama bürünürüm, zira mâna Kâbesi'nin tavafı, benim en yüce hedefimdir.

یعنی درگاه خدا یولی مع الله آنکه بست عقد یکرنگی بعرش اعظم مولای من

Yani, benim efendim öyle bir yerdedir ki Allah'la birlik makamında, Hakk'ın huzurundadır, O ki Allah'ın en yüce arşında sadakat yeminini bağlamıştır.

چون دو چشمند و یکی بینش بعرش ایزدی درگه سلطان عرش آرای اودانای من

İki göz gibidirler ama tek bir basiretle bakarlar İlâhî Arş'a, O, Arş'ı süsleyen Sultân'ın dergâhında benim en yakınımıdır.

حضرت فخر الرسل مشکل گشای جزو کل رمزدان معنی اسرار مالوحای من

Resullerin övgü kaynağı, cüz ve bütünü çözen müşküllerin fatihidir O Hazret, O, bana vahyedilen sırların anlamındaki gizli sırları bilen kimsedir.

فاتح باب شفاعت سید السادات کل باعث ایجاد عالم مقصد مولای من

Bütün seyyitlerin seyyidi, şefa'at kapısının fâtihi, benim Mevla'mın kasdı âlemin yaratılış sebebidir.

آنکه گوید ناظم اجزای ترکیب وجود نیست در دیوان جز او معنای مستثنای من

Varlık terkinin parçalarını düzenleyen kim diye sorulursa, benim divanımda, o sorunun istisnâsız tek cevabı O'dur.

آنکه بی امداد اسم عفو زایش حل نشد شکل بابای سر علم الاسمای من

Onun isminin yardımı olmadan kimse affedilmez. Benim isimler bilgimin sırrı da çözülmaz.

آنکه جز حرف ثنائیش نیست در حد وجوب بعد تسبیح جناب ربی الاعلای من

Vacip mertebesinde övgüsünden başka bir söz yoktur. Benim en yüce Rabbim'in makamı bütün tesbihlerden sonra gelen yegâne yüceliğim O'dur.

آنکه از سر شاری سر چشمه احیای اوست این حیات مزرع دنیای من عقبای من

Benim âhiret ve dünya tarlamın diri olması Allah'ın canlılık veren coşkun pınarına bağlıdır.

آنکه کمتر ریزه انعام بی پایان اوست نعمت من نعمت اجداد من آبای من

Bana ve ecdadıma bahşedilen tüm nimetler de onun sonsuz ihsanının kırıntılarıdır.

آنکه همچون حرف پر از معنی الطاف اوست موبمو این نسخه پژمرده اجزای من

O ki, bir harf gibi görünür ama O'nun lütuflarının manasıyla doludur, O'nun lütuflarının kendisidir. Benim bu solmuş nüshamın her bir teli, her satırı, benim parçalarımdır.

آنکه کمتر پاره اطراف تشریفات اوست این قبای زندگی بر قامت بالا ی من

Benim üzerimdeki bu yaşam hırkası, onun (beni) şerefliendirmesinin en küçük parçasıdır.

کر نبودی ذات بی همتای او مقصود حق کی رها کشتی ز زندان عدم اعضای من

Onun eşsiz zâtı, hakikatin gayesi olmasaydı uzuvlarım yokluk zindanından nasıl kurtulurdu.

اوج پیمایی نعتش نیست ممکن گر شود استخوان بال عنقا نردبان پای من

Onun na'tının yüceliklerine erişmek mümkün değildir. Eğer benim ayağımın merdiveni, Anka'nın kanat kemiğinden bile olsa!

هر عبارت از ثنای اوست خالی و انوشت سجده سهو قلم شد در صف انشای

Onun övgüsü dışında yazılanlar hep boştur. Benim yazımın satırı da kalemin sehvi secdesidir.

یا رسول الله مد یحت برتر از حد منست من کیم کانجا ستایشگر بود مولای من

Ey Allah'ın Resulü! Seni övmek benim haddime değildir. Mevla'mın seni övdüğü yerde ben kimim?

تو عصا در بارگاه قرب اودانی زدی میچراند گوسفند تسلیت موسای من

Sen, O'nun kurbiyet sarayında asa vurdun, "edna" makamına ulaştın. Benim teselli Musa'm ise hâlâ koyun güder.

کس نپوشید و بقدر هیچکس چسبان نشد جز تو این رنگین قبیای خلعت اولای من

Benim bu gösterişli ve renkli cübbemi senden başka kimse giymedi. Kimsenin üzerine de tam oturmadi.

نیست از من روسیه تر در شمار امتت چون دوات از رو سیاهی خورده آب املای من

Ümmetinin içinde benden daha yüzü kara olan yoktur. Yazım da mürekkebinin bu yüzümün karasından almıştır.

می نوشته کاتب اعمال دیوان قدر بنده مفلس تراز حسن عمل امضای من

Amel defterinin kâtibi benim kaderimi yazarken, güzel amellerden (uzak) çok sefil bir kul olarak yazmıştır.

آن تهی دست ثواب آن تنگدست طاعتم میشود ننگ بهشت آر میشود مأوای من

Sevap ve ibadetten yoksun olan biriyim, benim mekânım cennet olursa ayıp olur.

کنج اعمالم ز نقد و جنس نیکویی تهیست لشکر شیطان نه بیند خبر از یغمای من

Amel hazinem iyilik mallarından yoksundur. Şeytanın ordusu bile benim yağmamdan hayır görmez.

قامت خم گشته ام بس از حجاب معصیت در نیاز ابر رحمت دست استشفای من

Bükülmüş boyum, günahlarının utancından dolayı rahmet bulutlarından şefaât dilemektedir.

شعله آهم کند نسرين گردونرا کباب گر نیفشانی تو آب لطف در اطفای من

Eğer sen lütuf suyunu inleyen ahımın alevine dökmezsen, alevim göklerin yaban gülünü bile kavurur.

دستگیرم گر نباشی اندرین دریای جرم شوردریا زند آشوب واویلاى من

Bu günah denizinde elimden tutmaz isen feryat figanım denizleri coşturacaktır.

آستان وایه بخشیت وانمیگردد اگر وای بر من و وای بر فریاد من بر وای من

Eğer senin bağış kapın ve rahmet âyetin bana açılmazsa, vay benim halime ve vay ki, vay feryadıma, vay halime.

من عنایت از تومی خواهم نه از مزد عمل این وکیل از خود فضولی میکند دعوای من

Ben amellerimin karşılığını değil, senin inayetini isterim. Bu vekil (nefsim veya aklım) ise kendi kendine benim davamda boş yere söz söylemekte.

ناید از دست سر شکم بی عنایت‌های تو چرک عصیان شستن از صابون واحیفای من

*Senin lütufların olmadan, gözyaşlarım işe yaramaz, benim eyvahlı yakarışlarımın
sabunuyla günahlarımın lekesi çıkmaz.*

گرچه آب عاصیم نتوانم اما قطع کرد کوه‌های یأس ما بین من و دریای من

*Her ne kadar ben âsiliğimin suyunu kesemesem de arama giren ümitsizlik dağları,
beni kendi denizimden ayırdı.*

چون ولی نعمتم امروز در هستی تویی کی خورم غم از برای نعمت فردای من

*Bugün varoluşumun velinimetini sen olduğuna göre yarınımın da nimetleri için gam
çekmeme gerek yoktur.*

غیر نعت تو نگنجد در صریر خامه ام جر حجاز و راست نبود نغمهای نای من

*Kalemimin tahtına senin övgün dışında bir söz sığmadığı gibi, neyimde de Hicaz
ve Rast makamı dışında bir nağme bulunmaz.*

خود بخود مینالم ار خواهم باندک فرصتی دور بین کرد است شوق دیده بینای من

*Eğer azıcık bir fırsat bulursam kendi kendime inliyorum, senin aşkın basiret
gözümü artık uzakları görececek hâle getirmiştir.*

در ولایت قانع یکدل چو آلو نیستم چون انار از شوق بر دل رسته سرتاپای من

*Kanaat şehrinde, erik gibi tek yürekli değil, aşkın nar gibi filizlenmiş baştan ayağa
kadar gönlümde.*

تا که گشتم سائل درگاه جودت کرده اند مهر و مه دریوزه انوار سیمای من

*Senin kusursuz dergâhının dilencisi olunca güneş ve ay, benim yüzümden nur
dilenir.*

چهره ساییدم محمد الله بدان درگه که شد بوسه گاه چشم رضوان پای استغنائی من

Allah'a hamdolsun, cennet çeşmesinin buse kondurduğu dergâha yüz sürdüm.

من بمژگان شده باب سلامت رفته ام من کجا دوزخ کجا ای شاه عدن آرای من

Ben kirpiklerimle selâmet kapısının yüzlerce perdesini aralamışım. Ben nereye, cehennem nereye? Ey cennet süsleyicim olan sultanım!

در کنار حجره ات افروختم قندیل چند حاش الله طعمه آتش شود اعضای من

Senin hücrenin yanına nice kandiller yaktım ben, Allah'a sığınırım! Benim bedenim de ateşe yem olmasın.

گر بگویم ور نگویم غرقه احسان تست مو بموی بند بند نسخه اجزای من

Söylesem de söylemesem de vücudumun tüm parçaları birer birer senin ihsan denizinde boğulmakta.

خواهش احسان کریمانرا بود ننگ کرم عفو تو ترحم شود شرمنده و استغنائی من

Kerem sahiplerinden ihsan istemek, onların cömertliğine ayıp sayılır. Senin affın ise benim hem utanişım hem de gönül zenginliğim olur.

خاک من يك قطره تسنیم شفاعت تو کند ای جهان عاطفت را زندگی بخشای من

Benim toprağım, senin şefaatinin bir damla tesnîmine karışsa, ey merhamet âlemini diriltten zât, bana da merhamet et.

راضی يك حرفم از ننگ زبانت هم شود از گدایان منست این نابی شیدای من

Kötü de olsa, bir tek sözüne, "Nâbî de benim deli dilencilerimden biridir" demene razıyım.

از صلوة وز سلامم گرچه تو مستغنی ای حبیب ایزدی سلطان بی همتای من

Ey Allah'ın sevgilisi, ey eşsiz sultanım! Her ne kadar salât ve selâmıma ihtiyacın olmasa da,

صد صلوٰۃ وصد سلام از هر نفس بادا روان تا دم آخر بروحت از لب گویای من¹²³

Son nefesime kadar her soluğumda dudaklarımdan yüz salât ve yüz selam, senin ruhuna ulaşsın.

امید عافیت آندم رسد بجان فطار که میشود اثر سوز ناله دل یار

*Benim feryatlarım yârin yüreğine etki etse o zaman yaralı gönlüm sağlık ümit edebilir.*¹²⁴

لب امید کنند خنده آن زمان که شود زطور کینه پشیمان سپهر کینه گذار

Ümit dudağı gülümsediğinde kin besleyen felek kininden vazgeçsin.

زمانه صاف دلان آن زمانه کند آزاده که بند موی گشاید ز گردن نه انهار

Nehirlerin boynu dalgaların ipinden ne zaman kurtulursa felek de temiz kalplileri ancak o zaman özgür bırakır.

فلک بدست دهد جام باده مقصود اگر بر آب کند باز گون حباب قرار

Felek, eğer suyun üzerindeki kabarcıkları yok ederse işte o zaman arzu kadehini elime verir.

بتان از جلوه ناز آن زمانه شوند فارغ لب نیاز بجند ز صورت دیوار

Duvardaki niyaz dudağı bir gün dile gelirse güzeller de o zaman cilveden vazgeçer.

توان انواع موسی سینه را نهی کردن گل شکفته اگر غنچه میشه تکرار

Açmış gül tekrar gonca olursa yürek de heves yarasından kurtulabilir.

¹²³ Yusuf b. Mustafa b. Mahmûd er-Ruhâvî Nâbî, *Dîvân-ı Nâbî*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, Nu: 163135, vr. 9b-11a.

¹²⁴ Bu beyitten sonraki beyitlerin çevirisi için bk. Ördek, “Nâbî’nin Farsça Kasideleri ve Türkçe Tercümesi”, 413-419.

بسان کل لب بلبل بخند می آید دمی که بوی فنا دور باشد از گلزار

Yokluk (fena) kokusu gül bahçesinden uzaklaşırsa gül gibi bülbülün de dudağı gülümser.

زمانه تیر نواز ست از اینکه آویزد هزار گوهر اختر بگردنه شب تار

Felek, karanlığı o kadar çok seviyor ki binlerce yıldızdan (oluşan) mücevheri bile o karanlık geceye takıyor.

چه کارخانه مردار ماست این عالم کند هر آنکه بر آید بعمر خویش اقرار

Bu dünya bizim ölümler evimizdir. Herkes burada kendi acizliğini itiraf edebilir.

نه از جفای سپهر است شکوه کاری دل بهیچکس نتوان کرد روزگار آزار

Gönlün şikâyetçi olması feleğin zulmünden değil, felek hiç kimseye eziyet etmez.

شکایتی ز طبیعت کنم ک در عمر سے نمی گذاشت که گویم باین نه نسوق اشعار

Bir ömür yaratılıştan şikâyet ederim ki bu minval üzere bir şiir söyleyeyim.

شکافت پرده گلها از همت باد بهار کنند کم ناگهان افترا بپیچه و خار

Bahar rüzgârının yüzünden güllerin yaprağı parçalandı. Fakat kem bakışlılar dikene iftira attılar.

ببزم عشق نازم که از لطافت او درو نگاه نکنید چه جای ناله و زار

Aşk meclisinin eşsiz letafetinden dolayı içime inleyiş ve yakarış sığmıyor.

بگلشنی که روم داغ سینه بنمایم فتد لطافت گل قطره .. چشم هزار

Hangi gül bahçesine gitsem içimin ateşini, bülbülün gülün üzerine gözyaşını akıttığı gibi yansıtırım.

کل ملائکه بلبل محمد عربی که برد شبنم مهرش ز طبع مهر قرار

Tüm melekler bülbül, Hz. Muhammed ise (gül) gibidir. Sanki şebnemin aşkı güneşin huzurunu kaçırmıştı.

بدست روح الامین گشته منشرح صدرش چو گل که سینه او چاک گشته در گلزار

Gül bahçesindeki gülün sinesinin açıldığı gibi onun da Rûhu'l-Emîn'in elinde göğsü parçalanmıştır

ز بیم آنکه بماند ز طوف در گهش نمی رود زدل چرخ فکر روز شمار

Onun dergâhını tavaf etmeyi unutmasın diye feleğin gün sayma düşüncesi aklından hiç çıkmıyor.

چنان بلند که با خاک درگهش نرسد اگر زبال ملک نردبان کند زوار

Öyle yükseklerde ki ziyaretçileri meleğin kanatlarını merdiven yapsa dahi dergâhına yerden ulaşmaları mümkün olmaz

ملک ز بهر هدایا بدیده خورشید ز دست هم بربایند خاک را گذار

Melekler güneşin gözüne sürme hediye etmek için onun geçtiği yerin tozunu kapışıyorlar.

بحیرتم که بقندیل آستانه او مقلدند مه و مهر و او ندارد عار

Onun eşiğinin kandilini taklit etmekten utanmayan güneş ve aya hayret ediyorum.

وجود او بیمان چار یار گزین گلیست غنچه به پیراهنش کشیده حصار

Onun vücudu, seçilmiş dört yarin (dört halifenin) ortasında, sanki etrafına hisar çekilmiş bir gül goncası gibidir.

شریعتش بمثل آن یکانه شمشیر است که می نوشته درو اسم ان چهار کبار

Onun şeriatı, adeta üzerinde dört büyüğün (dört halifenin) adının yazılı olduğu eşsiz kılıca benzer.

سزا ندید خدا سایه ضیا دارش می فتد بزمین و کشد جفای غبار

Allah, O'nun (peygamberin) aydın gölgesinin yerlere düşmesini uygun bulmadığı için (bulutla gölge yaparak) toprağın cefa çekmesini istedi.

شفیع اهل گناهان دلیل مغفرتا سخن گذار عطاگاه ایزد غفار

Ey günah ehlinin şefaatchisi, ey mağfiretin kılavuzu! Bağışlayan Allah'ın lütfü için (bizlere) aracı ol.

توان نه که بگنجد ز غایت رفعت شناس مرتبه تو بحلقه ابصار

Senin yüceliğın sıradan yüksekliklere sığmaz. Bil ki senin yerin gözlerin halkalarındadır.

تویی نهایت علت بخلقت عالم تویی هدایت خلقت بگنبد دوار

Âlemlerin yaradılışının tek sebebi sensin. Dönen dünyaların yaradılışının temelinde yine sen varsın.

اگر بنام تو آدم نکردی استشفاع گل قبول نچیدی زباغ استغفار

Eğer insanoğluna senin adına şefaati olmazsa, mağfiret bağından gül koparabilmesi mümkün değildir.

هوای وصلت تو نوح بادبان می ساخت رسید دردم طوفان سفینه اش بکنار

Vuslatının hevesi (havası) Nuh Peygamber'e yelken oldu, böylece tufan sırasında gemisini kıyıya çekebildi.

خلیل خلق تو همره گرفت و می پوشید بدوش آتش نمرود جامه گلزار

İbrahim Peygamber de senin yaratılışını (koruma hırkası gibi) yanına alıp omzuna giyince Nemrud'un ateşi gül bahçesine döndü.

محبت تو که شد حرز جان اسماعیل ندید گردن او از دهان تیغ آزار

Senin sevgin İsmail'in canına kalkan olunca boynu bıçaktan zarar görmedi.

شبییه بود بانگشت مه شکاف توزان بدل سر زکریا بخارش منشار

Senin parmağınla ayı (ikiye) ayırman, Zekeriya'nın başının testereyle (ikiye) bölünmesine benzer.

ز بهر آنکه بدل داشتی محبت تو کلیم دست نمودی ز جیب پر انوار

Musa Peygamber'in gönlünde senin sevgin olduğu için nur dolu cebinden elini gösterdi.

نمونه بود ز مهر نبوت تو که شد بنفش مهر سلیمان و خوش سجه گذار

Süleyman Peygamber'in vahşi hayvanları secdeye getiren mührünün nakışı da senin peygamberlik mühründen bir örnekti.

مسیح یک سخن آموخت از دستانت که کرد هر نقش خفته عدم بیدار

İsa Peygamber de senin okulundan öğrendiği bir tek sözle yokluğun uykudaki nakşını uyandırdı.

در آتشت حسود تو گر ببحر افتد گهر بجیب صدف آب می شود تکرار

Seni kıskananlar öyle ateş içindedir ki eğer denize düşseler sadefin cebindeki mücevher gibi tekrar suya döner.

شفاعت تو چنان رایگان که کس نخرد بچاره سوی قیامت متاع استغفار

Senin şefaatine insanlar öyle güveniyorlar ki kıyametin dört bir yanında bedava verilen affı kimse almıyor.

اگر شفاعت تو نبض گیر من نشود اگر قرین مسیحا شوم شوم بیمار

Senin şefaatin nabzımı tutmazsa, Mesih'in yanında bile olsam yine hasta olurum.

سواد دفتر جرمم اگر بگون آید کنند عالمیان نور مهر را انکار

Günah defterimde yazılanlar ortaya çıksa insanlar güneşin ışığını inkâr ederler.

دلا دلا تو چه گویی مگر تو بیهوشی تو کیستی که بر آری بمدح او گفتار

Ey gönül, ey gönül! Sen ne söylersin? Oysa sen akılsızsın. Sen kimsin ki onun övgüsünü yapıyor, sözünü söylüyorsun.

شهی که خامه زند در صحیفه مدحش بدست مهر جهان افرین صنع نکار

Onun övgü sayfasına kalem süren, aynı zamanda dünyada muhabbet eliyle güzel sanat yaratan büyük bir sanatçıdır.

جه می سزد که کند جرات سـذـنـرانی زبان معصیت آلود چون تو بیمقدار

Senin gibi değersiz kişiler, günaha bulanmış diliyle hatiplik cüretinde bulunmaya nasıl lâıyk olur.

غبار رو بی فرشش نه حد دیده تست بدرگهی که کند بال جبرائیل آن کار

(Yarattığı) yeryüzünün tozunu Cebrail'in kanadının aldığı yerde, senin bu işe kalkışmak ne haddine!

گناه پوش شفیعاً. سپهکش گرما ایا امید که بیکسان روز شمار

Ey şefaatchi, günahımızı örtüp sıcaktan bir ordu sevk et. Ey gün sayan kimsesizlerin son umudu!

دمی که از ته خاک سیاه برخیزم بدیده نم بسر از مجلس شبانه خمار

Bir an kara toprağın altından kalkamadığımda; Gözü yaşlı mahmur gece meclisinden ayrıldığımda

کمینہ جرعه از جام باده رحمت ز دست نابی جرم آشنا دریغ مدار

Rahmetinin badesinin en altındaki tortuyu, günahkâr Nâbî'den esirgeme.

همیشه تا که درین گلشن خزان آلود ورق نثار قدوم فنا شوند از هار

Daima bu hazana bulanmış gül bahçesinde (yazdığım) sayfalar, yokluğun basamaklarında çiçekler gibi saçılınsınlar.

ز بلبلان زمین و سما بروحش باد نثار برگ صلوة و سلام لیل و نهار¹²⁵

Gökyüzünün ve yeryüzünün bülbüllerinden gece ve gündüz, dua ve niyazlar yaprak gibi saçılınsın.

2.2.21. Nidâyî (ö.1174/1760)

Abdullah Nidâî Kaşgârî, XVIII. yüzyılda Orta Asya kökenli Kaşgârî Tekkesi'nin ilk şeyhi kabul edilmektedir. Doğum yeri Kaşgâr olan Nidâyî'nin, doğum tarihi 1100/1688 olarak tahmin edilmektedir. Şair şiirlerinde Nidâyî mahlasını kullanmayı tercih etmiştir. 1174/1760 yılında İstanbul'da vefat etmiş.¹²⁶ *Risâle-i Hakikiye* adlı eseri ve Farsça divanı vardır.

آن مسند نشین در سریر لی مع الله و آن تاجدار سید اولاد آدم و لقد کرّما

O'dur "Ben Allah ile beraberim" tahtına oturan ve O'dur, Âdemoğlunun efendisi, "Biz insana izzet verdik" sözünün muhatabı.

و أنصاحب لوای عظمت و شفاعت کبری و آن سریع السیر من المسجد الحرام الی سدرۃ المنتهی

O, yücelik sancağının ve büyük şefaatin sahibidir, Mescid-i Haram'dan Sidretü'l-Müntehâ'ya süratle yükselen O'dur.

¹²⁵ Yusuf b. Mustafa b. Mahmûd er-Ruhâvî Nâbî, *Dîvân*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, Nu: 256368, vr. 12a-17b.

¹²⁶ Nuran Çetin, "Abdullah Nidâî Kâşgârî Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı", *Turkish Studies*, 9(8), (2014), 347.

و آن محرم سرای ثم و نی فتدلی فکان قاب قوسین اودنی

Ve O'dur ki, "yaklaştı ve daha da yaklaştı" sarayının mahremidir. İki yay mesafesi kadar, belki daha da yakın olmuş o yüce serdar odur.

رباعی:

زان مست شدم که روح پیمانه اوست زان می خوردم که عقل دیوانه اوست

Bu sebepten mest oldum çünkü can, onun kadehinin ruhudur. Bu sebepten şarap içiyorum çünkü akıl, onun karşısında divanedir.

زان شمع که آفتاب پروانه اوست

تا فضل خدا و شفاعت رسول الله نباشد این دولت میسر نشود¹²⁷

O mum ki, güneş bile onun pervanesidir. Allah'ın lütfu ve Resûlullah'ın şefaati olmadıkça, bu saadate (manevi yücelik) erişilmez.

مخمس:

از لطف خود بما بنما رسم و راه را جذب کمال حسن تو خم کرده ماه را

Bize kendi lütfunla yolu ve yordamı göster, senin güzelliğinin cazibesi, ayı bile eğmiştir.

آب گرم تمام بشوید گناه را ای نور داده شمع رخت مهر و ماه را

Sıcak bir su gibi tüm günahları yıkar, ey yüzünün nuru, güneş ve aya bile nur bağışlamış olan!

زلفت شکست رونق مشک سیاه را

Senin siyah zülfün, siyah miskin kıymetini gölgeledi.

¹²⁷ Nidâi-yi Kaşgarî, *Muhammesât-ı Nidâi*, Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan, Nu: 181838, vr. 38b.

یک شیوه کرد دست دل آزار آستین دست دعا گشوده کمائی ز آستین

Bir naz yaptı, gönül yakan elini kaldırarak, dua eden bir el gibi uzandı, kavisli bir yay gibi o kol.

تیر اجابت زده مه را ز آستین نبود ساعدت ید بیضا ز آستین

Senin kabul edilen niyazın, o kolun içinden fırlayan bir ok gibi ayı bile deldi, senin kolun değil miydi o parlak el (yed-i beyzâ).

انگشت چون هلال تو شق کرده ماه را

Senin hilal gibi parlayan parmağın, ayı ikiye yarmıştır.

زلف سیاه بر رخ انوار جامع است مه را بخت نافه تاتار واقع است

Simsiyah zülfü, yüzündeki tüm nurların üstüne örtü gibi yayılmıştır. Ay bile, senin zülfünün çizgisine Tatar miskin kokusuyla tutulmuştur.

سمع قبول ذات تو بر جمله سماع است نور آله از مه روی تو لامع است

Senin zatının kabul buyurması, tüm âlemler için bir semadır, Allah'ın nuru, senin ay yüzünden parlayarak görünmektedir.

بردار برقع از رخ و بنما آله را

Örtünü yüzünden kaldır ve göster o ilâhi cemâli!

عشاق را طریق کرم لطف جان فزا از جرعه وصال چشانی بود سزا

Aşıklar için lütuf yolu, cana can katan bir ihsandır. Onlara vuslat şarabından bir yudum tattırmak yaraşır.

مایوس از خودم نکند کارمن قضا کلک کرم ز هر چه نویسد شوم رضا

Yazgı beni kendimden umutsuz bırakmasın, onun lütuf kalemi ne yazarsa, ben ona razı olurum.

خاک از تو یافت خلعت تاج کلاه

Zira toprak bile senden kaftan, taç ve külah buldu.

روشن ز نور روی تو کونین پرصدا خاکی سیاه از قدمت گشت پرضیا

Senin yüzünün nuruyla iki âlem aydınlandı, sesle doldu. Ayak bastığın siyah toprak bile nura gark oldu.

محتاج بر قدم تواین جمله انبیا معلوم در فهم همه شاه اصفیا

Bütün peygamberler senin adımına muhtaçtır ve tüm âriflerin anlayışında, sen evliyânın da sultanısın.

کار دو کون بسته لطف نگاه را

İki âlemin işi, senin nazarının lütfuna bağlıdır.

یا رب کمال لطف تو بر جسم جان او تیر دعا بقبضه قرب کمان او

Ey Rabbim! Lütfunun kemâlini onun bedenine ve ruhuna ihsan eyle, zira duasının oku, yakınlığın kılıcının kabzasından fırlayan yaydandır.

بنمای حسن طلعت سرنهان او بهتر ز عرش خاک در آستان او

O gizli sırrın yüzünde parlayan güzelliği göster bize, onun eşiğinin toprağı, arştan daha yücedir.

عشقش عنان گرفت گدا کرد شاه را

Aşkı dizginleri eline aldı, sultanı dilenci eyledi.

آینه کرد از کرمش لطف کارساز در تخت قرب تا یابد شاه سرفراز

İhsanı ile iş gören lütfunu bir ayna kıldı, yakınlık tahtında, daim izzetli bir padişah olmak için.

در قرب حق دوام معزز چو شاه باز کوی قبول بندگی در پیش چون ایاز

Hakk'a yakınlıkta, izzetli bir padişah gibi daim olmalı, ama kabul makamında da Ayâz¹²⁸ gibi kullukla boyun eğmeli.

آب کرم سفید کند این سیاه را

Onun lütuf suyu, bu karayı da ak eyler.

عذر گناه کار تو باشی مرا چه غم در روز حشر شاه تو باشی مرا چه غم

Sen günahkarının özrünü kabul edersen, bana ne gam? Mahşer gününde sen sultanım olursan, bana ne dert kalır?

زیرزمین فتن تو باشی مرا چه غم جان باختن رفیق تو باشی مرا چه غم

Mezarda bile seni anan bir âşık olursam, ne gamım olabilir? Canımı verirken sen dostum isen, ne gamım olabilir?

مقبول کن بدرگه خود پرگناه را

Lütfet de beni, bu günah dolu halimle kendi dergahında kabul eyle.

مسکین ندایی هر چه بود خاک راه تو مداح امتان سَنَن خاک راه تو

Zavallı Nidaî, ne varsa senin yolunun toprağına kurban etti. Övgüde bulunan ümmetler, senin yoluna toprak olur.

چشم رسد بس است نسیمی لوای تو صد جان فدا کنم بدمی در هوای تو

Bir nazarın erişse, sancağının esintisinden bir nefes bile yeter. Senin aşkının havasında bir an bulunayım, bin canımı feda ederim.

¹²⁸ Eyâz: Sultan Mahmud'un sadık ve mütevazı kölesi.

غزل جامی تخمیس ندایی

ای کرده فخر بر قدمت چرخ زر ورق از غایت ظهورمجلای جمال حق

Ey ki göklerin altın yapraklı katları bile senin ayağına övünç duyar. Sen, zuhûrun en nihâyetinde, Hakk'ın cemâlinin tecellisisin.

از دفتر جمال تو خورشید یکورق ای برده آفتاب ز وجه حسن سبق

Senin cemâl defterinden, güneş ancak bir varak alabilmiştir. Ey yüz güzelliğinle güneşi bile geçen!

قرص قمر بمعجز حسن تو کرده شق

Ayın yuvarlağı, senin güzelliğinin mucizesiyle yarılmıştır.

حال درون صورت بیرون زرشحه ات تو صاحب جمال جهان جمله و پره ات

Âlemin hâli ve dış suretin şekli, hep senin feyzinden bir damladır. Sen cemâl sahibisin, bütün âlem, senin bir yansımandır.

خود آفتاب طالع مخلوق ذره ات تاب ز عکس طلعت تاری ز طره ات

Güneş bile, senin bir zerren üzerinden doğmaktadır. Her parlaklık, yüzünün yansımasından, her gölge, zülfünün dalgasındandır.

صبحاً اذا تَنَفَسَ لَيْلاً اذا غَسَقَ

Sabah, nefes alıp ferahladığında, gece, karanlığını çöktürdüğünde...

اعدای دین برفت جهنم ز قهر تو یار و مصاحبان تو ساقی ز مهر تو

Dinin düşmanları senin gazabınla cehenneme gitti. Dostların ve yoldaşların ise, senin merhametinden aşk şarabını sunan sakilerdir.

جوى بهشت جرعه از جام نهر تو بر هر كه تافت پرتو انوار مهر تو

Cennet nehri bile, senin nehrinden bir damla aşk şarabı arar, senin sevgi nurlarının ışığı kime erişse, o nûra gark olur.

شد سرخ روى در همه آفاق چون شفق

Tüm ufuklarda, şafak gibi kızarmış yüzlü oldu

از زلف عنبرین تو مشک ختن وزد تیر سیاست بسر دشمنان سزد

Amber gibi kokan zülfünden, Hoten miskine benzeyen koku yayıldı, düşmanların başına, siyaset oku tam vurdu.

باد قبول مژده بوى یمن وزد قدد نداشت سایه الحق چنین سزد

Kabul esintisi, Yemen'in kokusunun müjdesini getirdi. Senin boyunun gölgesi bile yoktu, çünkü hakikatte gölge ona layık değildi.

زیرا كه بود جوهر پاك ز نور حق

Zira senin pak cevherin, Hakk'ın nûrundandır.

جای مقام قرب ترا مسند وصال تاج نبوت از شرف هست در کمال

Senin için yakınlık makamı değil artık, vuslat tahtıdır yer, Peygamberlik tacı ise, senin şerefinle kemâline ermiştir.

اعدای دین بزیر قدم تو پایمال زینانكه شد كلام تو دیباچه کمال

Dinin düşmanları, senin ayaklarının altında ezilmiştir. Zira senin sözün, kemâlin giriş cümlesidir.

با منطق تو ناطقه را کی از حد نطق

Senin hikmetli sözünün yanında, konuşan varlık nereye varabilir ki söz sınırından öte.

غرقاب بحر جرم کند گشت زو رقم باد عنایت تو برآرد مرا چه غم

Günah denizinin girdabında batmak üzereyken kayığım, senin inayet rüzgârın kaldırır beni, öyleyse bana ne gam.

دست شفاعت تو مرا گیرد از کرم از دفتر جمال تو توریست یکرقم

Senin şefaât elin, beni lütufla tutup kaldırır. Senin cemâl defterinde, Tûr Dağı sadece bir harftir.

وز مصحف کمال تو انجیل یک ورق

Senin kemal kitabının yanında, İncil ancak bir yapraktır.

در رسید خود ملائکه‌ها کرد احترام در بزم احتشام تو سیاره هفت جام

Seninle vuslatın yakınlığı, Rabbin rahmetinin kemâlidir. Senin azamet meclisinde, yedi gezegen birer kadeh sunar.

و زمطبخ نوال تو افلاک نه طبق

Senin sofrandan saçılan ihsana karşı, yedi kat gök bile bir tepsiye değmez!

در بحر جام غرق شده در طریق ذوق زنجیر بنده گی سرو کردن مثال طوق

Zevk yolunda, aşk kadehinin denizinde boğulmuşum, kulluğun zincirini, boynumda bir taç gibi taşıyorum.

از بندگی بیافت ندایی کمال فوق جامی کجا و نعت تو اتا ز کلک شوق

Kulluktan yücelik buldu Nidaî, Ama Câmî kim ki, senin na‘tını yazsın? Bu, aşk kaleminin ihsanıdır!

بر لوح صدق زد رقم کیف ما اتفاق

Doğruluk levhasına, şu yazı kazındı: “Nasıl olursa öyle oldu.”

(غزل از خواجه تخمیس از ندایی)

کمال وسعت میدان عرصه کرمت بعاشقان تو پیوست سایه علمت

Kerem meydanının sonsuz genişliği, ilminin gölgesi âşıklarına ulaştı.

نسیم مژده رساندی ز پرده حرمت چه لطف بود که ناگاه رشحه قلمت

Senin ilahi makamının gizli perdesinin ardından bir müjde esintisi ulaştı bize, ne büyük lütuf idi ki, ansızın kaleminin bir damlası doğuverdi

حقوق خدمت ما عرضه کرد بر حرمت

Hizmetimizin hakkını, o yüce dergahında arz etti.

چو خوش نسیم صبا برده پیام مرا بیک کلام نکو کرده نظام مرا

Ne hoş, sabah meltemi iletmiş selamımı, güzel bir sözle de tüm varlığımı düzene koymuştur.

بمحفلی که باد کرده کلام مرا بنوک خامه رقم کرده سلام مرا

O meclise ki rüzgâr, sözlerimi taşıdı, kalemin ucuyla da selamımı yazdı.

که کارخانه دوران مباد بی رقمت

Senin yazın olmadan devranın tezgahı dönmez.

کجاست بسته زنجیر گفته کردی باد دل شکسته ما را بلطف کردی یاد

Nerede o zincirle bağlı olan ki, onu rüzgarla anmıştın? Bizim kırık gönlümüzü ise, lütfunla hatırladın.

ضمیر خسته خراباتیان تو آباد نگویم از من بیدل بسو کردی یاد

Yorgun gönüllü meyhanedekilerin kalbini sen âbât ettin. Demem ki, sehven bile beni unuttun.

که در حساب خرد سهو نیست در قلمت

Aklın terazisinde ölçülse bile, senin kaleminde yanlışlık barınmaz.

ز شوق حسن تو ترک دیار خواهم کرد گذشت جمله کی ما هم گذار خواهم کرد

Senin cemâline olan şevkle yurdumu terk edeceğim, her şey geçip gitti, ben de geçip gideceğim.

ز تیغ عشق رخت لاله زار خواهم کرد بیا که با سر زلفت قرار خواهم کرد

Senin yolunun aşk kılıcıyla lale bahçesi yaratacağım. Gel artık, o siyah zülfünde ben huzur bulacağım.

که گر سرم برود بر ندارم از قدمت

Başım feda olsa da ben senin eşiğinden baş çevirmem.

زمان محنت و غم در شود مگر روزی ز باغ وصل تو گل بشد مگر روزی

Bu mihnet ve gam süresi, bir gün sona erer mi? Senin vuslat bahçenden bir gül, bir gün açar mı?

که از دل بتو کی حل شود مگر روزی ز حال ما دولت آگه شود مگر روزی

Gönülden sana uzanan bu düğüm, ne zaman çözülür? Benim halimden, devlet (sevgili) bir gün haberdar olur mu?

که لاله برد حد از خاک کشتگان غمت

Lale bile, senin gamında toprağa düşenleri kıskanır.

تو آفتاب جهانی بزره دریاب که لحام خسته ما را بقطره دریاب

Sen âlemlerin güneşisin, bir zerremizi bile gör de kabul et. Bizim yorgun bedenimizi, bir damlacık rahmetle dirilt.

سریر سینه ما را برشمحه دریاب روان تشنه ما ز بجرعه دریاب

Başımızı göğsümüze eğdik, bir işaret kadar el uzat, susuz ruhumuzu, rahmet denizinden bir damlayla doyur

که می دهند زلال خضر ز جام حجت

Hızır'ın zülâl suyunu (ölümsüzlük suyu), hakikatin kadehinden sunuyorlar.

ز کون هوش شنیدم کسی حدیثی گفت هلاک گشت بسی از حرم حدیثی گفت

Aklın âleminde duydum, biri bir sır söyledi, nice canlar helak oldu, çünkü, haremın sırrından söz etti.

خزانه ساز دلت را کسی حدیثی گفت صبا ز روی تو با هر کسی حدیثی گفت

Bir kimse, gönlünün hazinesine bir sır söyledi ve sabâ, senin yüzünden her gönüle bir söz fısıldadı.

رقیب کی ره غماز داد در حرمت

Rakîb ne zaman gammazın haremına saldı?

کسی که شکر نیارد بشکر این توفیق هزار سال بماند ز شکر این توفیق

Kim ki bu lütfun şükrünü eda etmezse, bin yıl geçse de bu nimetin şükrüne ulaşamaz.

نصیب شکر بشاکر ز شکر این توفیق مرا ذلیل مگردان بشکر این توفیق

Bu lütfun şükründen şükreden kişiye şükretmeyi nasip eyle ve beni, bu şükrün hürmetine, zillate düşürme.

که داشت دولت سرمد عزیز محترمت

Zira senin aziz ve muhterem zatında, ebedi devlet vardır.

دعای خسته دلان گیر دلربا خوش باد جناب ذات تو جان دلربا خوش باد

*Yorgun gönüllerin duasını kabul eden, gönül alan, daim hoş olasın,
Senin kutsî zâtın, canlara can katan zât, hep hoş ve yüce olasın.*

شراب نوش ندایی درین سرا خوش باد همیشه وقت نوای عیسی صبا خوش باد

*Nidâi bu diyarda aşk şarabı iç hoş olsun, her daim Sabâ rüzgârı, Îsâ nefesiyle
gelsin, hoş olsun!*

که جان حافظ دلخسته زنده شد بدمت

Kalbi kırık Hafız'ın ruhu, senin nefesinle dirildi

(غزل قاسم مخمس ندایی)

مطلوب خود نمود در آینه صفات مشهود گشت از اثرات کمال ذات

*Varlığın gayesi, sıfatlar aynasında kendini gösterdi. Zâtın kemali, eserleriyle
görünür oldu.*

از مطبخ نوال تو ذرات ممکنات ای مظهر جمال تو مرآت کائنات

*Senin nimet mutfağından doğdu tüm mümkün varlık zerreleri, Ey senin cemâlinin
mazharı, kâinat aynası!*

وی جنبش صفات تو از مقتضای ذات

Senin sıfatlarının tezâhürü, zâtının gereğindendir.

ابر سیاه در رخ مهر تو مانع است زلفت همیشه در مه روی تو جامع است

*Senin güneş gibi yüzünü siyah bir bulut perdeliyor. Ama senin zülfün hep ay
yüzünle birleşerek kemâl buluyor.*

عشاق جانگداز بیک جرعه قانع است هر جا هست لمعه روی تو لامع است

Can yakan aşıklar, bir yudum feyze bile razıdır, çünkü her nerede parıltı varsa, yüzünün ışıltısıdır o!

گر گنج صومعه است و گر دیر سومنات

Hazine ister tekke ister mabet ister Sumenat 'da¹²⁹ olsun.

کرور لباس کسوت حق او آدمی گاهی ظهور کرده ز عیسی و مریمی

Milyonlarca suret giydi Hak, bu insan suretinde, bazen İsa gibi zuhûr etti, bazen Meryem gibi.

حسنّت نمود آیینه عشق خاتمی چون ظاهر از مظاهر ذرات عالمی

Senin güzelliğin, aşkın son mührü olan aynada tecelli etti, tıpkı bu âlemin zerre zerre mazharlarında zâhir olduğu gibi

ظاهر شد از ظهور تو اسم تنزلات

Senin zuhûrunla, ilahi isimlerin mertebeleri tecelli buldu.

خاک ضعیف از کرمّت قرب قدس شد مفتاح گنج سرمدی اقبال قدس شد

Senin kereminle zayıf toprak, kutsal yakınlığa ulaştı, ezeli sırların anahtarı, artık kutsal talih oldu.

سیر سلوک احمدی میدان قدس شد اشباح انس صورت ارواح قدس شد

Ahmedî seyr ü sülûk yolu, artık kutsiyetin meydanı oldu. İnsan suretleri bile, rûhanî varlıkların şekline büründü.

ارواح قدس صورت اعیان ممکنات

Mukaddes ruhlar, mümkün varlıkların sûretine bürünmüştür.

¹²⁹ Hindistan'daki meşhur tapınak.

عارف نبود ذات تو محوات در شهود هرکثرتی بوحدت خود هست در سجود

Senin zâtını ârif bile bilemez, o sadece şuhûdda mahvolmuştur. Çünkü her çokluk, kendi birliğinde secde hâlinededir.

دلها ز شوق روی تو وقتت در سُرود هر صورتی تقی خاص است در وجود

Gönüller senin yüzüne duyduğu şevkle, varlığın vaktinde ilahiler söyler. Çünkü her suret, varlıkta sana mahsus bir takvâ mazharıdır.

محو است نقش غیر نشان تعینات

Silinmiştir başkasının nakşı, belirti dediğin, zuhûr eden gölgeden ibarettir. (Vahdet-i vücûd)

گشتم اسیر در گره تارهای زلف مشکل حکایتیست مرا کارهای زلف

Düşüm esaretine zülfünün her bir düğümünün, zülfüne dair benim için meseleler çok müşkül bir hikâye.

چندین هزار رفته از این ماجرا زلف مشکل زحد گذشت در ان عقد های زلف

Binlercesi düşüp gitmiş bu zülfün macerasından, O düğümlerdeki müşkül, artık hududu aşmış bir halde.

ای پرتو جمال تو حلال مشکلات

Ey sen ki, senin cemâlin müşkülleri çözen bir halledicidir!

هرکس که گشت صاحب اسرار در ازل هشیار گشت تا یابد غرق لم یزل

Kim ki ezeldeki sırların ehli oldu, Önce uyandı, sonra ebediyette kendini kaybetti.

ساقی بیار می بندایی درین محل قاسم شد از شراب ازل مست لم یزل

Saki, Nidâi için bu mecliste bir aşk şarabı getir, çünkü o ezel şarabından içti ve "lem yezel" sarhoşluğunda dağıldı.

هل من مزيد میزند از بهر باقیات

“Daha yok mu?”¹³⁰ nidası yükselir, ebedî kalacak ameller için...¹³¹

(یکمصرع از پادشاه سبکتکین و یکمصرع از صائب تخمیس از ندایی)

در صیقل دل پیر وفا پیشه طلب کن از بهر دوا شربت بی ریشه طلب کن

Kalbini temizlemek için sadık bir müşidi iste, şifayı arıyorsan, kökü dünyaya dayanmayan aşk şerbetini iç!

قانع چو ز الماس فنا تیشه طلب کن از شیشه بی می می بی شیشه طلب کن

Fânîlik elmasından bir balta edin, yetinmeyi öğren, şarap bulunmayan şişeden, şişesiz aşk şarabını talep et.

حق را زدل خالی زاندیشه طلب کن

Hakk'ı, düşünceden arınmış bir kalple ara.

درشیشه دل رنگ هوا مانع می شد خالی ز هوا گشت چو خم جامع می شد

Kalp şişesinin içinde heva heves, perde oluyordu. O hevâdan arınınca, bir şarap küpü gibi dolup taşar oldu.

اجزای وجودش همگی تابع وی شد از شیشه بی می می بی شیشه طلب کن

Varlığının bütün parçaları onun, emrine girdi. Şarap olmayan şişeden, şişesiz aşk şarabını ara.

حق را ز دل خالی ز اندیشه طلب کن

Hakk'ı, düşünceden arınmış bir kalpten ara.

ای دل من تو صورت اسما و صفاتیم چون شیشه می شود آیینه ذاتیم

¹³⁰ “هل من مزيد”, Cennet veya cehennemın doymaz hâlini ifade eden bir telmih, (Kâf, 30. Ayet).

¹³¹ Kur'an'da geçen: "...والباقیات الصالحات خیر عند ربک" Yani dünya fanidir, kalıcı olan Salih amellerdir.

Ey kalbim! Sen Allah'ın isim ve sıfatlarının suretisin. Şeffaf bir şişe gibi olunca, zâtın aynasına dönüşürsün.

شیشه ز میان رفت همه آب حیاتیم از شیشه بی می می بی شیشه طلب کن

Şişe aradan kalkınca, hep o hayat suyuna dönüşürsün. Şarap olmayan şişeden, şişesiz aşk şarabını ara.

حق را ز دل خالی ز اندیشه طلب کن

Hakk'ı, düşünceden arınmış bir kalpten talep et.

الزم بود این شیشه بمیخانه ساقی در جام سبو گیر ز خمیخانه باقی

Bu şişe artık meyhaneye layıktır, ey sâki, Sen bâkî mestliğin küpünden al ve sürahiyle sun.

از رطل کران نوش بآهنگ عراقی از شیشه بی می می بی شیشه طلب کن

Hudutsuz kadehten iç, Irak makamının musikiyle, şarap olmayan şişeden, şişesiz aşk şarabını ara.

حق را از دل خالی ز اندیشه طلب کن

Hakk'ı, düşüncelerden arınmış bir gönülden talep et.

جز باده ساقی همه خالی ز خلل نیست بی معرفت ذات خدا نغز عمل نیست

Ey gönül! Sâki'nin aşk şarabından başka her şeyde noksanlık vardır, Allah'ın zâtını tanımadan yapılan amel süslü görünse de boş kalır.

تحصیل می مهر ندایی بجدل نیست از شیشه بی می می بی شیشه طلب مکن

Ey Nidâi aşk şarabını elde etmek cedel ile olmaz. Şarap olmayan şişede oylanma; ama şişesiz şarabı da ondan bekleme!

حق را ز دل خالی زاندیشه طلب مکن

Hakk'ı, düşünceden arınmış bir kalpten talep et.

(غزل حسن مخمس ندایی)

قدی سرو دل راییکه بستان اینچنین باید خطی مشکین رخساریکه برهان اینچنین باد

Bir servi boylu, gönül bahçesi için işte böylesi gerek, yanağında siyah hatlar, işte (güzelliğine) böylesine bir delil gerek.

شراب لعل نیکویت خمستان اینچنین باید زهی روی تر و تازه گلستان اینچنین باید

O güzelim yakut dudaklarından dökülen aşk şarabı için böyle bir meyhane gerek ancak, ey taptaze ve gül gibi yüz! Ne mutlu ne hoş işte böyle olmalı bir gül bahçesi.

بخنده می فشانی گل گل افشان اینچنین باید

Gül saçarak gülüyorsun, işte gerçek gül saçan böyle olmalı!

بیک عشوه جهان در شور شد آزاده کن وانگه رسید ایام قربانی فنا و آماده کن وانگه

Bir tek nazınla âlem vecde geldi, şimdi o mahkûmu azat eyle! Kurbanlık vakti erişti, razı ol ve hazırlan!

ممات عشقان از جام وصلت زنده کن وانگه بیک جرعه زجام لب دو عالم زنده کن وانگه

Aşıkları vuslat şarabınla ölümden dirilt, sonra, dudağından bir yudumla iki cihana can ver.

خضر را گوی اینک آب حیوان اینچنین باید

İşte Hızır'a söyle âb-ı hayvan (ölümsüzlük suyu) böyle olmalı.

نکردی یاد این دلخسته را تا جان در آمیزد برای عاشقان تیر نهان پیکان در آمیزد

Hatırlamadın bu yorgun gönlü ki canla aşk iç içe geçsin, aşıklar için ucu sivri gizli oklar hazırlanır.

کمال نیکنامی بردل سلطان درآمیزد ببردی کوی حسن از زلف چون چوگان درآمیزد

İtibar ve şöhretin kemali, sultanın gönlüne girsin. Sen güzellik diyarını zülfünle talan ettin, çevgen gibi kudretle.

ز بهر شهسواری چون تو چوگان اینچنین باید

Senin gibi bir hükümdar süvariye, ancak böyle bir çevgan¹³² yaraşır.

فدا کردم حصول زندگی را چون تو مهمانی چگویم راز دل در پیش عارف چون تو میدانی

Hayatın tüm kazanımlarını feda ettim, çünkü sen misafırımsin. Gönlümün sırrını nasıl senin gibi bir ârife anlatayım ki, zaten onu bilmektedir.

خطی زیبای تو در نزد عارف مثل برهانی دل من عالم خوش داشت عشقی چون تو سلطانی

Senin o güzelim yüz çizgin, ârif katında açık bir delilden farksızdır. Benim gönlüm koca bir âlem taşıyordu, onun gerçek sultanı, senin aşkındı.

همه عالم بدست آورد سلطان اینچنین باید

Bütün cihanı fethetti, işte sultan böyle olmalı.

دل عشاقرا عشق تو نیکو می کند الحق صفایی سینه مجروح هو هو می کند الحق

Senin aşkın, aşıkların kalbini saflaştırır, evet, bu haktır. Yaralı sineleri “Hû! Hû!” zikriyle arındırır. Bu haktır.

ندایی بر در کویی تو یا هو می کند الحق حسن را روی خوبی تو سخن کو میکند الحق

Senin dergahının kapısında bir nida yankılanır: “Yâ Hû!” haktır. Güzellik denen şey bile, senin yüzünden dile gelir, hakikatin ta kendisidir.

برای انچنان بلبل گلستان اینچنین باید¹³³

Böylesi bir bülbül için, işte böyle bir gül bahçesi gerekir.

¹³² Çevgân, at üzerinde oynanan bir tür top oyununda kullanılan eğri uçlu sopadır. Klasik şiirde kader, kudret, emir, ferman gibi kavramları simgeler.

¹³³ Nidâi-yi Kaşgarî, *Muhammesât-ı Nidâî*, Ali Nihat Tarlan, Nu: 181838, vr. 64b-69a.

2.2.22. Salâhî Dede (ö. 1131-1202/1718-1787)

Salâhî dede, Abdî Efendi, Selahaddin mahlaslarını kullanan Abdullah Salâhî, 1117/1705 yılında doğmuştur. Doğum yeri Kesriye olarak tahmin edilmektedir.¹³⁴ 1131-1202/1718-1787 yılında vefat etmiştir.¹³⁵ Salahî, şiirlerinde en çok na‘ta yer verdiği için XVIII. yüzyıl divan şairleri arasında “Na‘t-gû” sıfatıyla bilinmektedir. *Divân-ı Nu‘ût* adlı eseri, 141 Türkçe, 33 Farsça ve 33 Arapça na‘t’tan oluşmaktadır.¹³⁶ Na‘tların hepsi “Yâ Rasulallah” rediflidir.¹³⁷ Ayrıca gazellerden oluşan divanında 33 gazeli Farsça na‘t’tan oluşmaktadır. İsmi bilinen eser sayısı 92’dir ve 70 eseri ise bilinmemektedir.¹³⁸

آغاز استقرا بوصفت یا رسول الله بده انجام استیفا بفیضت یا رسول الله

İstikrarla senin vasfın başlar, Ey Allah’ın Resûlü, senin feyzinle tamamlanır, Ey Allah’ın Resûlü.

شود حسن ازل منسوب بذاتت یا رسول الله زایجاد جهان مطلوب تویی ای دلبر محبوب

Sen yaratılışın gayesisin, ey sevgili ve makbul yâr, ezeli güzellik senin zatına nispet bulur, ey Allah’ın Resûlü.

توی در یم وحدت بقیمت یا رسول الله ز نعتت عقل کل حیرت بیابد در ره کثرت

Senin na‘tını duyunca, akl-ı küll, hayrete düşer kesret (tecellilerin çokluğu) yolunda, sen birliğin denizinde paha biçilmez bir incisin, Ey Allah’ın Resûlü!

ز ذاتت کی شود مبحث بغایت یا رسول الله ز جود فیض تو منبث شده هنگامه محدث

Senin feyzinin cömertliğinden doğmuştur bu yaratılmış âlemin hengâmesi, senin zâtının mahiyetinde ise nihayet olur mu hiç bahis, Ey Allah’ın Resûlü!

¹³⁴ Mehmet Akkuş, *Abdullah Salâhaddin-i Uşşâkî (Salâhî) ’nin Hayatı ve Eserleri*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1998, 11,13.

¹³⁵ Akkuş, 37.

¹³⁶ Abdullah Salahaddin-i Uşşâkî, *Hiz. Peygamber’a Na‘tlar Divân-ı Nu‘ut-ı Salâhî*, ed. Mehmet Akkuş, Şelale Yayıncılık, İstanbul 2002, 20.

¹³⁷ Akkuş, 69.

¹³⁸ Akkuş, 97.

جنود ذات تو تاراج کند ملک دل افواج ز صورت می نشد منهاج بکنهت یا رسول الله

Senin zatının orduları gönül mülkünü istilâ eyler bölük bölük, suretten, senin hakikî mahiyetine bir yol çıkmaz, Ey Allah'ın Resûlü!

ز تو صورت ز توهم روح ز تو عالم شده مشروح ز تو کنز نهان مفتوح بخلقت یا رسول الله

Suret senden, ruh senden, âlem de seninle açıklık buldu, gizli hazineler seninle açıldı yaratılıştta, Ey Allah'ın Resûlü!

ز تو امکان شده راسخ تویی ادیبانرا ناسخ تو بر بالای هر شامخ برتبت یا رسول الله

Seninle imkân âlemi vücut buldu, bilgelerin sözlerini hükmünle geçersiz kılansın, Sen her yüce makam üstündesin, Ey Allah'ın Resûlü!

ز فیضت کردم استمداد بنظم مدحتم دلشاد مدیحم گر کنی تو یاد برغبت یا رسول الله

Feyzinden yardım istedim ve methini nazmetmekle gönlüm şâd oldu, eğer sen de rağbetle anarsan bu na'tımı, Ey Allah'ın Resûlü!

بما کن حکم تو انفاذ ز تو گردد مرا انفاذ مکن وصل قیاسم شاد بهجرت یا رسول الله

Senin hükmünü benim hakkımda yürürlüğe koy, senin lütfunla kurtuluş bulayım, benim sevgimin kavuşmasını ulaşılamaz kılma, Hicretin (ayrılığın) yüzünden, Ey Allah'ın Resûlü!

شدم از فیض امیدوار که لطفت میشود هر بار دمام کن بدین ناچار عنایت یا رسول الله

Lütfun her defasında eriştikçe, feyzinle ümide gark oldum, bu çaresiz kuluna daima inayetle bak, Ey Allah'ın Resûlü!

کنم دست نیازم باز بدرگاه شفاعت ساز ز درد دل کنم آواز بحاجت یا رسول الله

Şefa'at kapına açarım ihtiyaçla dolu ellerimi, kalbimin derdiyle seslenirim dileğim için, Ey Allah'ın Resûlü!

بہجرت گر شوم محبوس ز وصلت نیستم مایوس غمت هر دم شود مانوس بحالت یا رسول الله

Eğer hicranınla mahpus kalsam da vuslatından ümidimi kesmem, gamın, her an hâlîme yoldaş olur, Ey Allah'ın Resûlü!

دمی خوردم ز نو ثنائش شدم با تیغ غم دلریش کند وصلت برای عیش کفایت یا رسول الله

Bir an yazgının zehrini tattım, gam kılıcıyla, yüreğim parçalandı, bu yıkık gönle vuslatın yeter, Ey Allah'ın Resûlü!

نہادم من سر اخلاص بخاک پاک خاص الخاص بکن راه وصال خاص ہدایت یا رسول الله

İhlâs sırrımı serdim en seçkinlerin seçkinin pâk toprağına, senin hidayetin, seçkinlere vuslat yolunu aç, Ey Allah'ın Resûlü!

شدہ حبّت مرا چون فرض شدم تیر غمترا غرض کنم درد درونم عرض بحضرت یا رسول الله

Senin aşkın bana farz oldu, gamının okuysa beni hedef aldı, gönlümdeki derdi sunarım huzuruna, Ey Allah'ın Resûlü!

بحبّت حب حق مشروط بہ وصلت وصل حق مغبوط امیدم میکنی مسبوط ز لطف یا رسول الله

Gerçek sevgi, senin muhabbetine bağlı kılınmış, senin vuslatınsa en yüce vuslat ve gıpta edilen hakikattir, Lütfunla umudum çoğalır, Ey Allah'ın Resûlü!

گرم با چشم تو ملحوظ شوم در دو جهان محفوظ برغبت میشوم مخطوط بقربت یا رسول الله

Senin keremli nazarınla bakıldım mı, iki âlemde de emniyetteyim, içtenlikle yaklaşırsam, sana yakınlık lütfuna nâil olurum, Ey Allah'ın Resûlü!

دم عیشم بکن توسیع حسیض رتبہ ام ترفیع ز تقصیرم مکن تشنیع بزجرت یا رسول الله

Neşemin nefesini genişlet, alçak makamımı yücelt, kusurumu ayıplama gazabınla, Ey Allah'ın Resûlü!

بوصلت گر بتم در چاغ مرا دوزخ شود هر باغ زنم بر دل هزاران داغ بحسرت یا رسول الله

Eğer senin vuslatın olmadan çukura düşersem, cennet bile cehennem olur bana, Ey Allah'ın Resûlü! Hasretinle binlerce dert yakarım gönlüme, Ey Allah'ın Resûlü!

دلم شد با غمت مالوف ورا کن همتت مصروف تلاف کن بدین ملهوف ببهجت یا رسول الله

Gönlüm senin gamına alıştı, himmetini ona yönelt, şu ümidi kırılmış kuluna lütufla neşe ihsan eyle, Ey Allah'ın Resûlü!

جبین و دیده عشاق بزیر پای تو مشتاق مراکن پرتوی اشراق ز مهرت یا رسول الله

Aşıkların alınları ve gözleri, senin ayaklarının altına hasretle serilmiştir, bana da senin sevginden bir ışık gönder, Ey Allah'ın Resûlü!

ز تقصیرم بچندین سال شدم غایت پریشان حال شوم با عجز خود رومال بخاکت یا رسول الله

Yıllardır süren kusurlarımla oldum perişan ve zelil bir kul, aczimle, toprağına yüz sürerim Ey Allah'ın Resûlü!

بجرمم گرچه بی راهم ز بذل عفوت آگاهم ز لطفتم دمبدم خواهم شفاعت یا رسول الله

Günahlarımla yoldan çıksam da affediciliğinin sonsuzluğunu bilirim, senin lütfunla her an şefaatinı dilerim, Ey Allah'ın Resûlü!

بتقدیر این دل محزون شده با عشق تو مشحون مکن حالش به دگرگون نجیت یا رسول الله

Kaderle bu mahzun gönlüm senin aşkınla doldu, Halini bir daha değiştirme, kurtuluşum sensin, Ey Allah'ın Resûlü!

بخاک پا نهادم رو قدم نه بر دل ای مهرو مژه م ریشم بکن جارو بحضرت یا رسول الله

Yüzümü ayaklarının toprağına koydum, ey şefkat güneşi, gönlüme ayağını bas, kirpiğimi, sakalımı yoluna süpürge yap, Ey Allah'ın Resûlü!

صلات بی عدد هرگاه گشاد ان حق بران درگاه منم هر دم شفاعت خواه ز جاهت یا رسول الله

Sonsuz salâtlar, Hak tarafından o yüce dergâha sunulurken, bende her an senin şefaatin isteyenim, o yüce makamından, Ey Allah'ın Resûlü!

درود لولوی لا لا بصدقم تحفه کالا فر ستم بر در بالا بخجلت یا رسول الله

Sadakatimle inci gibi selâmımı, hediye olarak, yüce dergâhına utançla sundum, Ey Allah'ın Resûlü!

و با آل تو ای عالی و با ایشانکه بد تالی

صلاحی را مکن خالی ز لطف یا رسول الله

Ey yüceler yücesi! Senin âlinle ve onlara tâbi olanlarla beraber, bu 'Salâhî' kulunu da lütfundan mahrum bırakma, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف الف

نخواهم عشرت جام مصفا یا رسول الله بجویم از لب عیسی مهتا یا رسول الله

Arı duru aşk kadehlerinden zevk aramam, Ey Resûlullah! Ben, dudaklarından İsa'nın nefesine denk bir nefes ararım, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر پای وصالت می نهی بر فرق این کمتر نهد پا برسر چرخ مصلا یا رسول الله

Eğer senin vuslat ayağın bu âciz kulun başına değerse, gökyüzüne bile benim başımın secdegâh olur, Ey Allah'ın Resûlü!

جمالت گر نبینم فی المثل در روضه جنت مرا دوزخ شود هر قصر مأوا یا رسول الله

Eğer cennet bahçelerinde cemalini göremezsem, her köşk, her sığınak bana cehennem olur, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر شمس جمالت بر دل ناشاد می تابد شود خورشید از ذره هویدا یا رسول الله

Senin cemâlinin güneşi, bu kederli gönle bir doğsa, zerreden bile güneş fişkirır, Ey Allah'ın Resûlü!

چو آب زندگانی میچکد از لعل جان بخشیت بیک قطره کنی صد مرده احیا یا رسول الله

Can bağıslayan mercan dudağından hayat suyu damlar, bir tek damlayla yüz ölüye can verirsın, Ey Allah'ın Resûlü!

مگس کی میپرد در سوی بالا یا رسول الله هوای آوج نعتترا ندارم طاقت پرواز

Senin yüce na'tının semasına uçmaya ne takatim var ne kudretim, bir sinek ne bilsin göğ'e uçmayı, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی لطف تو خواهد دمام ای شه کونین

عنایت کن تو در سرّاً و خدّاً یا رسول الله

Salahî her daim senin lütfünü ister, Ey iki âlemin sultanı! Gizlide ve açıkta, bana lutf eyle, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف الباء

جمالت نور چشم هر مقرب یا رسول الله ز بوی فیض تو عالم مطیب یا رسول الله

Cemâlin, her yakîn ehlinin gözünün nurudur, ey Allah'ın elçisi! Senin feyzinin kokusuyla âlem mest ve hoş kokuludur, Ey Allah'ın Resûlü!

باجزای همه عالم سرایت کرده فیض تو چه افلاک و چه مفرد و چه مرکب یا رسول الله

Senin feyzin, âlemin her zerresine sirayet etmiştir, ister gökler olsun ister cüz ister küle, Ey Allah'ın Resûlü!

ز پس تعظیم جاهت با تواضع قامت گردون
نمود از پشت خم شکل محدّب یا رسول الله

Senin yüce makamına hürmet için gök kubbe, tevazu gösterip eğildi ve bu eğilişle, sırtının kamburundan bir tümsek şekli doğdu, Ey Allah'ın Resûlü!

بما گر لحظه افتد نگاه دیده لطف
شود برتر دل از چرخ مکوکب یا رسول الله

Eğer bir an senin lütuf bakışının nazarı bize isabet ederse, kalbimiz yıldızlarla dolu felekten dahi üstün olur, Ey Allah'ın Resûlü!

مرا بهر رسانیدن عطایای مطالب را
درین عالم نیابم جز تو مطلب یا رسول الله

Dileklerimin armağanına erişmek için, bu dünyada senden başka bir konu ve gaye bulamam, Ey Allah'ın Resûlü!

ز بزم خاص انعامت بده پیمانہ رخصت
شود تا جام امیدم لبالب یا رسول الله

İhsanının özel meclisinden bir izin kadehi bağışla ki, umudumun bardağı dolup taşsın, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی گر بیابد جویبار فیض احسانت

ز چرکاب سوا گردد مهدّب یا رسول الله

Eğer Salahî, senin ihsan feyzinin pınarına ulaşırsa, Allah'tan başkasıyla kirlenen gönlü arınır, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف التاء

دریغا رفت عمرم بی عبادت یا رسول الله
سیه رو گشتم از چندین قباحت یا رسول الله

Eyvah! Hayatım ibadetsiz geçti, Ey Allah'ın Elçisi! Nice çirkin günahlarım yüzünden yüzü kara oldum, Ey Allah'ın Resûlü!

همیشه انجمن پیرای عصیانم مکان اتش
نمیدانم بجز جام ندامت یا رسول الله

Her daim isyanla bezenmiş meclisim, ateşin mekânıdır. Tövbe kadehinden başka bir çare tanımam, Ey Allah'ın Resûlü!

همه صوم و صلات من نیرزد دانه خردل اگر سَنَجَد ترازوی عدالت یا رسول الله

Benim bütün oruçlarım ve namazlarım, bir hardal tanesi etmez, eğer adaletin terazisinde tartılırsa, Ey Allah'ın Resûlü!

هراسانم ز تقصیرم پریشانم ز تدبیرم باحسان تو محتاجم بغایت یا رسول الله

Korkuyorum kusurlarımdan, perişanım kendi tedbirimden senin ihsanına nihayetsiz muhtacım, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر جرمم فراوانست هم عفو تو بی پایان کند یک قطره لطف کفایت یا رسول الله

Günahım ne kadar çok olsa da senin affın da sonsuzdur senin lütfundan bir damla yeter bana, Ey Allah'ın Resûlü!

ندارم اضطراب از جرم بی پایان من از تو بما گر می دهد دست عنایت یا رسول الله

Sana nispetle, sonsuz günahım olsa da bir kaygım yok, eğer bize iltifat elini uzatırsan, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی با قصور و عجز خود آمد بدرگاهت

شفاعت خواهد از حضرت شفاعت یا رسول الله

Salahî, kendi kusur ve aciziyle kapına geldi, şefaât makamının sahibinden şefaât diler, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف الثاء

ز کنه ذات تو ناید مبحث یا رسول الله باوصاف مرا شوقم کند حثّ یا رسول الله

Senin zâtının hakikatine dair bir bahis açılmaz, Ey Allah'ın Resûlü, fakat benin şevkim senin vasfını etmeye teşvik eder, Ey Allah'ın Resûlü!

یم ذات قدیمترا حدوث موج آثارش درین امکان نمی گردد ملوث یا رسول الله

Senin kadîm zatının denizinin tecellilerinin dalgası vurduysa, bu mümkünler âleminde, o nurlu öz asla lekelenmez, Ey Allah'ın Resûlü!

ازل یک نعت ابد یک نعت و ذاتت در میان آمد تصرف کرد چون و فور مثلث یا رسول الله

Ezel bir na't, ebed bir na't, senin zatın ise bu ikisinin ortasında yer aldı ve bütün bu âlemleri, kudretli bir üçgen gibi kuşattı, Ey Allah'ın Resûlü!

پیام سرّ و صفت گر کنم اظهار معذورم برای آن شدم ارسال و مبعث یا رسول الله

Senin sır ve sıfatlarını dile getiriyorsam, beni bağışla, çünkü bu sözü sunmak için gönderildim, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر با نظم اوصاف نیازم بر همه عشاق شود از نعمت فیضت محدث یا رسول الله

Eğer yalvarış ve yakarışımla senin vasıflarını nazma dökersem, bu senin feyzinden bir nimet olarak tüm âşıkların diline düşer, ey Allah'ın Resûlü!

بدار از روی وصلت زلف شبرنگ فراقترا که شد جمعیت خاطر مشعّت یا رسول الله

Vuslat yüzünle kaldır artık ayrılığın gece rengindeki zülfünü, zira gönül huzurum darmadağın oldu, Ey Allah'ın Resûlü!

در اخفای صلاحی عشق تو پنهان بود اما

بشد راز دلش با درد خود بتّ یا رسول الله

Salahî'nin kalbinde aşkın gizliydi, ama yüreğindeki sır, derdiyle birlikte feryatla açığa çıktı, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف جیم

حدیث حسنّت از عالم مخرّج یا رسول الله کسی در وصف خوبت کی کند لج یا رسول الله

Senin güzelliğinin hikâyesi bu âlemden dışarıdadır, Ey Allah'ın Resûlü! Senin kemalini anlatmakta kim inatla yarışabilir ki, Ey Allah'ın Resûlü!

ز میدان عدم چوگان فیضترا می باشد زمین و آسمان کوی مُدخرّج یا رسول الله

Yokluk meydanında senin feyzinin çevgânı için tüm kâinat, yer ve gök, bu çevgânın hükmettiği dönen, sürülen, bir oyun sahası gibidir.

قماش وصفت از تار شعاع شمس عرفانی شود با پود اخلاص مَسَّج یا رسول الله

Senin vasfının kumaşı, irfan güneşinden saçan ışık ipliklerinden dokunur, onu ancak ihlâs ipliğiyle dokunmak mümkündür, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر این نقره نظم رسد با سکه تحسین زر خالص شود نقد بَنَهَرَج یا رسول الله

Eğer bu gümüş mısralar takdir mührünü kazanırsa, o vakit, çarşıda geçerli, saf altından akçe gibi olur, Ey Allah'ın Resûlü!

متاع فیضت ارزان کن که این گفتار مغشوشم شود در شوق الطافت مَرَّج یا رسول الله

Feyz hazineni ucuzlat (kolaylaştır), çünkü bu karışık ve kusurlu sözüm senin lütfuna duyulan iştihakla rağbet görsün, değer bulsun, Ey Allah'ın Resûlü!

بعشقت هر که سعی و صفا شد بادیه پیما مقام کعبه وصلت کند حج یا رسول الله

Aşkınla çöle düşüp sa'y ve Safâya çıkan her yolcu, senin vuslatının Kâbesine varır ve hakikî hacı eda eder, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی را هموم روزگار از رده دل کرده

با حسانت شود از غم مَفَرَج یا رسول الله

Zamanın gamları, Salahî'nin kalbini tarumar etti, fakat senin güzelliklerinle, bu kederden kurtuluşa erer, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف حاء

ز رویت نور هادی گشته لایح یا رسول الله بوصل چون نموده راه واضح یا رسول الله

Senin yüzünden hidayet nuru parıldadı, Ey Allah'ın Resûlü, vuslatla apaçık bir yol gösterdin bize, Ey Allah'ın Resûlü!

یتیم جوهر ذاتت امین کنز مخفی بود مسلم شد یمینترا مفتاح یا رسول الله

Senin zatının benzersiz cevheri, gizli hazinenin emin bekçisiydi, artık apaçık oldu ki, senin sağ elin o sırra anahtardır, Ey Allah'ın Resûlü!

یمینت جوهر هستی امکانرا برون انداخت همه کون و مکانرا نسنه مائح یا رسول الله

Senin sağ elin, imkân âleminin varlık cevherini tecelli ettirdi, tüm kâinat, akan birer feyz saçan nüshasına dönüştü, Ey Allah'ın Resûlü

کتاب هستی حسنت رو نمود از لوحه اشیا ورا اجزای عالم گشته شارح یا رسول الله

Varlık kitabı, senin güzelliğini eşyâ levhasından yansıttı. Âlemin her bir cüz'ü, onun şerhçisi oldu, Ey Allah'ın Resûlü!

وجودت گر نبودی کی بدی هنگامه عالم بثمرت میشود هر ذره مادح یا رسول الله

Sen olmasaydın, bu âlemin hengâmesi nasıl olurdu? Her zerre, senin şanına medihte bulunur, Ey Allah'ın Resûlü!

چو وصف ذات تو شایسته خلق عظیم آمد گنه آید بقدت این مدایح یا رسول الله

Senin yüce zâtına, ancak "yüce ahlâk"¹³⁹ tanımı layık bulundu. Bu medhiyeler senin şanına denk düşmez, hatta kusur sayılır, Ey Allah'ın Resûlü!

بسی در بسته شد ابواب امید صلاحی را

ورا فیضت شود البته فاتح یا رسول الله

Nice zamandır, Salâhî'nin umut kapıları birer birer kapanmıştır fakat senin feyzin elbette ona kapı açan olur, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف خاء

شدم در عالم از نکبت مُدَوِّخ یا رسول الله گواهم پس بود عین منضَخ یا رسول الله

Dünyada uğradığım zilletten sersem oldum, Ey Allah'ın Resûlü, gözlerimden taşan yaşlar şahidimdir buna, Ey Allah'ın Resûlü!

¹³⁹ Kalem 4. Ayet) – وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ (خلق عظیم). Kur'an'daki ifadedir. "yüce ahlâk",

چنینست طالع سردم که در گرمابه گر کریم
شود قطرات اشکم پاره یخ یا رسول الله

Talihim öyle soğuktur ki, kerem hamamında bile gözyaşlarım donup buz parçalarına dönüşür, Ey Allah'ın Resûlü!

بأبر زلف تو پوشیده شد چون شمس اقبالت
دریغا بدر عیشم شد مسلخ یا رسول الله

Saçının bulutuyla örtüldü baht güneşin, ne yazık, mutluluğumun dolunayı kurban oldu, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر فرس درونما نشوید فیض توحیدت
بچرکاب سوا گردد ملطخ یا رسول الله

Eğer içimdeki atı (nefs, iç benlik) senin tevhid feyzin yıkamazsa, Allah'tan gayrisına bulaşır onun çamuruyla kirlenmiş olur, Ey Allah'ın Resulü!

بتقصیر عبودیت ز حد بیرون شد احوالم
سزایم گر شوم هر دم موبخ یا رسول الله

Kulluğumdaki eksiklikten dolayı hâlîm sınır tanımaz oldu, her an kınanırsam yeridir, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر فیضت نیالاید ز چرک زینت دنیا
دل آلوده یگردد موسخ یا رسول الله

Eğer senin feyzin, dünyanın süs ve pasından arındırmazsa, o vakit kirlenmiş kalp, lekelenmiş ve kirli kalır, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر نظم صلاحی خوش نبود اما امیدوارم

که میگوی ز اشعار او یخ یخ یا رسول الله

Her ne kadar Salahî'nin şiiri güzel olmasa da umudum var ki, sen onun mısralarına "eh işte"¹⁴⁰ dersin, Ey Allah'ın Resûlü!

¹⁴⁰ "یخ یخ": Farsçada halk arasında kullanılan, yarı beğeni, yarı hoşgörülle söylenen bir tabirdir.

حرف دال

رخت وُرد چمن آرای سرمد یا رسول الله قُدت سرو ازل نحل مؤبّد یا رسول الله

Gül yüziin, ebedî bahçeyi süsleyen bir çiçektir, Ey Allah'ın Resûlü, boyun, ezelden dik duran bir servi, sonsuza dek meyve veren bir hurmadır, Ey Allah'ın Resûlü!

تو آن شاه فلک جاهی که درگاه معلا شد بساط رفعت سطح زَبَرَجَد یا رسول الله

Sen öyle bir gök makamlı padişahsın ki, yüceler yücesi bir dergâha sahiptin, Senin yüceliğinin zemini, zümrüt kubbesi (7. Gök katı) yüzeyi oldu, Ey Allah'ın Resûlü!

زالال آب حیوان علوم اول و آخر عوالمرا ز فیضیت میتراید یا رسول الله

Âb-ı hayât ve başlangıçtan sona tüm ilimlerin kaynağı sensin. Âlemlere feyzin damla damla senin varlığından süzülür, Ey Allah'ın Resûlü!

ییوست دیده این کهنه عالم تازه ور شد ز فیضیت دمبدم گردد مجدّد یا رسول الله

Bu eski âlemin kurumuş gözleri yeniden yaşardı, senin feyzinledir ki, her an dirilir, yenilenir, Ey Allah'ın Resûlü!

ز مرآت رخ حور مینماید یا رسول الله جمال من رآنی قدر رای الحق هوایدا شد

Beni gören, Hakk'ı görmüştür" hadîsiyle tecellînin sırrı zuhur etti, senin yüz aynandan hurilerin cemali görünür, Ey Allah'ın Resûlü!

ز هجرانت بنای عشرتم از پای پست افتاد بمعماری وصلت کند ممهّد یا رسول الله

Senin hicranınla dostluğumun binası temelden yıkıldı, visâlinin mimarlığıyla onu yeniden kur, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی کرده آنچه نفس خود را بود شایسته بکن آنچه باحسان تو شاید یا رسول الله

Salahî, nefesine yakışanı yaptı (yani günaha battı), sen de lütfunla ona yaraşanı yap, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف نال

توی در جامع تفرید چون فذ یا رسول الله شدی بانسخه توحید ماخذ یا رسول الله

Sen, teklik makamının tümünü kuşatan biricik kişisin, Ey Resûlullah, Tevhid nüshasında asıl kaynak sen oldun, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر دامن کثرت را بگیرد دست افکارم کند تیغ وصال وحدت خذ یا رسول الله

Eğer düşüncelerim kesretin (mecazda zahiri dünya) eteğine yapışırsa, senin vahdetine ulaştıran vuslat kılıcı, onu kesip atsın, Ey Allah'ın Resûlü!

حفیث داد خواهانی پناه چاره جویانی بتعوذت شده عالم مُعَوِّذ یا رسول الله

Mazlumların yardımcısı, dertlilerin sığınağı sensin, senin dua nefesinle âlem korunmuş oldu, Ey Allah'ın Resûlü!

ز اوصاف کمال هرکه با جهلش کند اعراض شود از عالم رحمت مُنَبِّذ یا رسول الله

Senin kemal sıfatlarından her kim cehaletiyle yüz çevirirse, senin rahmet âleminde dışlanır, kovulur, Ey Allah'ın Resûlü!

کمان همتم گر پر شود با دست احسانت شود هرتیر آمالم منقذ یا رسول الله

Eğer gayret yayım, senin ihsan elinle gerilirse, her arzunun oku, hedefe ulaşır, Ey Allah'ın Resûlü!

چه باک از عالمی لطفت گر امداد میگردد بتایید تو عالمرا کند بذ یا رسول الله

Senin lütfun imdada erişirse, artık bir âlemden korku yoktur; senin teyîdinle, bir kişi bile âlemi eğip бүker, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی را شفاعت کن بالطاف فراوانت زتقصیرش نگردد تا مؤخذ یا رسول الله

Salahî'ye, bol lütfunla şefa'at eyle ki kusurlarından dolayı hesaba çekilmesin, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف راء

بخواند نعت پاکترا دل ازیر یا رسول الله نمیکنجد او در دیوان و دفتر یا رسول الله

Senin pak nâtını kalp ezberden okur, Ey Allah'ın Resûlü! ama o yücelik ne divana sığar ne deftere, Ey Allah'ın Resûlü!

بعالم گر نویسد کلک نظم شرح اوصافت نگردد ازهر آن یک محرر یا رسول الله

Bütün âleme yazsa nazmımın kalemi senin vasıflarının şerhini, hiçbir bir kâtip, Ey Resûlullah, bundan asla geri durmaz, Ey Allah'ın Resûlü!

بسوزد بال و بر انور منظر یا رسول الله گر مرغ خیالم میپرد در اوج اسرار

Eğer hayâlimin kuşu senin sırlarının doruğuna uçsa, O nurânî manzaranın önünde, kanatları yanar, Ey Allah'ın Resûlü!

ز خامه میچکد قند مکرر یا رسول الله حلاوت بخش نعترا تصور گر کند خاطر

Senin nâtının tatlı hayâli gönülde canlanırsa kalemden durmadan şeker damlar, Ey Allah'ın Resûlü!

چو شمس حسن عالمگیرت از هر ذره می تابد ز هر ذره شود حسنت مفسر یا رسول الله

Senin âlemi kuşatan güzellik güneşin her zerreden doğmakta ve her zerre, senin cemâlini açıklayan bir tefsire dönüşmekte, Ey Allah'ın Resûlü!

ز مرآت جمالت نور حق را هر که می بیند خطابش می شود الله اکبر یا رسول الله

Senin cemâlinin aynasında Hakk'ı gören her kim olursa ağzından sadece şu hitap dökülür: "Allah en büyüktür!", Ey Allah'ın Resûlü!

اگر نیمین نگاهی میکنی حال صلاحی را

شود تاج سر شه عبداحقر یا رسول الله

Eğer yarım bir bakışla nazar edersen Salahî'nin hâline, O en aşağı kul, sultanların başına taç olur, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف زاء

لعمرك خلقت خاصت مُطَرِّز يا رسول الله شدى با تاج لولاكت معزّز يا رسول الله

*Senin ömrüne andolsun ki, yaratılış, sana mahsus bir nakışla dokunmuştur, Ey Resûl!
"Sen olmasaydın" tacınla yüceltildin, izzet buldun, Ey Resûlullah*

بوقت لی مع الله بقهر اختصاص حق ز املاک و رسل کردی تو معزّز یا رسول الله

makamında, kudretli bir seçkinlikle melekler ve peygamberler arasında sen aziz kıldın, Ey Allah'ın Resûlü!

وجودت نقطه فیض هویت لجه وحدت توی در حلقه امکان مرکز یا رسول الله

Senin varlığın, "benlik" deryasında tevhid feyzinin çekirdeğidir, âlemin imkân halkasında ise sen, tam merkezsin, Ey Allah'ın Resûlü!

ز فیض نکتہ نظم معمای عجیب افتد کتابی میشود هر لفظ مُوجَز یا رسول الله

Senin feyzinle şüirimdeki her nükte, hayret verici bir sırra dönüşür, her kısa kelimem bir kitap gibi derin anlamlar taşır, Ey Allah'ın Resûlü!

من اندر مجلس وحدت کشیدم جام عشقت را نخواهم بزم کثرت دختر رز یا رسول الله

Ben vahdet meclisinde aşkının kadehini içtim artık, istemem çokluk âleminin şarabını ne kızıl şarabı ne meyhâne, Ey Allah'ın Resûlü

شفاعت وعده فرمودی گنهکاران امترا باحسانت کند البتہ مُنجز یا رسول الله

Şefaati vaad ettin sen, ümmetinin günahkâr olanlarına o vaadi ihsanıyla elbette yerine getirirsin, Ey Allah'ın Resûlü!

¹⁴¹ Bu ifade, "لِي مَعَ اللَّهِ وَقْتُ لَا يَسْتَعْنِي فِيهِ مَلَكٌ مَقْرَبٌ وَلَا نَبِيٌّ مَرْسَلٌ" hadisine işaret etmektedir.

صلاحی را چه دم جیش و خامت گردد استیلا

بدرگاهت گریزد عبد اعجز یا رسول الله

Ne zaman ki Salahî'nin üzerine bir sıkıntı ordusu galip gelse, bu âciz kul derhâl senin dergâhına sığınır, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف سین

ز وصفت دم زند چون درد هاجس یا رسول الله کشد دم عندلیب کلک ناکس یا رسول الله

Senin vasfından nasıl söz edebilir ki bir hayalden ibaret bir vehim, Ey Allah'ın Resûlü! Bir yetersiz kalemle bülbül gibi nağmeler söylemek kimin haddine, Ey Resûlullah!

بشوقت گر سرآید طوطی خامم شود بی شک صفا بخشنده اهل مجالس یا رسول الله

Eğer aşkınla pişerse bu ham gönlüm, şüphesiz olurum meclis ehline safâ bağışlayan bir söz ustası, Ey Allah'ın Resûlü!

شدی از درس نعت بر مدارس یا رسول الله بدانشمند اگر فیضت میسر شدی هرگز

Eğer ilim sahipleri senin feyzine ermiş olsaydı, senin nâ'tın okullarda ders olarak okutulurdu, Ey Allah'ın Resûlü!

نظیرت در جهان نآمد نیاید ای در یکتا تراکس کی شود مثل و مجانس یا رسول الله

Senin benzerin gelmedi bu âleme, gelmez de ey eşsiz inci, kim olur ki senin mislin ve benzerin, Ey Allah'ın Resûlü!

بتقصیرم چشمدارم ز الطاف فراوانت شوم در بزم احسان تو جالس یا رسول الله

Kusurum çoktur, ama gözüüm senin bol lütfundadır, senin ihsan meclisinde oturanlardan olayım, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی گر پیاده می رود در راه اوصافت نبیند خاک راهش را فوارس یا رسول الله

Salâhî, senin vasıflarını anlatma yolunda yaya yürüyorsa da o yolun tozunu bile görmez nice süvariler, Ey Allah'ın Resûlü!

عطا کن بر خطای دل که از خدانشنامی من

بسی گفتم بنعتت رطب و یا بس یا رسول الله

Gönlün hatasına ihsan et (bağışla), ki bu hatam kendimi bilmeyişimdendir, Ey Allah'ın Resûlü! senin nâ'tinde çokça yaş ve kuru (söz) söyledim.

حرف شین

نیابد کس ترا حد ستایش یا رسول الله بدریا کی رسد ادراک دانش یا رسول الله

Hiç kimse senin övgünün sınırına erişemez, Ey Resûlallah, nasıl ulaşsın bir damla akıl, engin bir deniz olan ilmine, Ey Allah'ın Resûlü!

امور هستی بالاو پستی اول و آخر خدا بر دست تو کرد سپارش یا رسول الله

Varlık âleminin işleri, yüksek ve alçak, başlangıç ve son hepsini Allah, senin eline emanet etti, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر در وصف تو خوردم بزرگ لقمه چون ناسوت شود معجون الطافت گوارش یا رسول الله

Eğer senin vasfında nasût gibi büyük bir lokma yutmuşsam, lütfunun şifalı karışımı onu hazmettirecektir, Ey Allah'ın Resûlü!

برون آرد زکان مدحت صد جوهر حکمت کند گر تیشه اندیشه کاوش یا رسول الله

Eğer düşüncenin keskin keskiyle kazarsam medhini, yüzlerce hikmet cevheri çıkar övgü pınarından, Ey Allah'ın Resûlü!

دلم از خار هجران شد خراشیده و پندارم کنی با التفات دل نوازش یا رسول الله

Gönlüm, hicranın dikenleriyle yaralanmış ve paramparça, ümidim budur ki, sen ona bir nazar ile şefkat gösterirsin, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر این تشنه دل در بحر وصلت کردی مستغرق لقا جوید نماند دل ز خواهش یا رسول الله

Eğer bu susuz gönül, senin vuslat denizine dalsa, artık yalnız cemâlini ister, gönülde bir başka arzu kalmaz, Ey Allah'ın Resûlü!

فتادم در تف هجران اگر وصلت نمی بارد

صلاحی را بسوزد این گذارش یا رسول الله

Eğer vuslatının yağmuru yağmazsa, hicranın hararetiyle kavrulurum; bu ayrılık hâli, Salahî'yi yakar kül eder, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف صاد

توی در شدت هر دار مخلص یا رسول الله بالطافت شود هرکس مخلص یا رسول الله

Sen her belâda, her darda yegâne kurtarıcısın, senin lütfunla kurtulur her kimse, Ey Allah'ın Resûlü!

بتقلید و ریا عمرم گذشت از بهر نادانی بفیضت می شود هر بنده مخلص یا رسول الله

Taklit ve riyâ içinde geçti ömrüm, cehlimden dolayı senin feyzinle olur her kul hâlis, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر توفیق عونت همره سامان مه گردد شوم در راه وصفت مرد اخلص یا رسول الله

Eğer yardımının tevfiği, benim hâlimin yoldaşı olursa, senin vasfını anma yolunda ihlâs ehli bir er olurum, Ey Allah'ın Resûlü!

باحتکام ثنایت گر دهی دیوان استقلال بدستوری شوم هرکز مرخص یا رسول الله

Eğer senin övgülerinin hükmüyle bana özgürlük divanını bağışlarsan, ancak izninle ayrılırım bu hizmetten, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر رخصت دهی با التفات نقد اوقاتم شود در خدمت نعتت مخصص یا رسول الله

Eğer izin verirsen ve lütuf nazarın üzerimde olursa, vaktimin tamamı senin na'tına adanmış olur, Ey Allah'ın Resûlü!

امیدم آنکه با دست عمارتبخش احسانت کنی بینان در عیشم را مرصّص یا رسول الله

Ümidim odur ki, ihsanının imar eden eliyle, saadet köşkümün temelini incilerle bezersin, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر مفتاح آداب رسد دست صلاحی را

معانی ثنا گردد ملحّض یا رسول الله

Eğer edebinin anahtarı erişirse Salahî'nin eline, senin övgüne dair mânâlar süzülür, arıtılır, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف ضاد

ز بود عارضت بود مست عوارض یا رسول الله شود از شمس چون هر نجم عارض یا رسول الله

Senin yanağının varlığından sarhoştur bütün görünen varlıklar, Ey Allah'ın Resûlü! Her yıldız, güneşten ışık aldığı gibi, aydınlanır senin çehrenle, Ey Allah'ın Resûlü!

جبینت مشرور نور هدایت منبع رحمت لبّت حلال اسرار غوامض یا رسول الله

Alnın, hidayet nurunun doğduğu ufuk, rahmetin membaıdır; dudağınsa, derin sırların ve gizemlerin anahtarıdır, Ey Allah'ın Resûlü!

بخاک پاک عدلت هرکه افتد میکنی رافع شود هر سرکشی البته خافض یا رسول الله

Senin adaletinin pak toprağına kim düşerse, sen onu yüceltirsin, her bir başkaldıran da elbet alçaltılır, Ey Allah'ın Resûlü!

برای شستن از چرک سوا کالای هستی را شده ابیات اشعارم مرا حض یا رسول الله

Varlık yükümün kirliliğinden arınmak için, şiirlerimin beyitleri bana nasip olmuş, Ey Allah'ın Resûlü!

ز فطرت مریم طبعم بزاید روح واوصافت ببخشادم نه به کرمّت و نه فارض یا رسول الله

Meryem'in fitratı gibi, tabiatım doğurur senin ve sıfatlarını, beni affet, Ey Resûlullah ama sadece senin kereminle değil, ya da sırf takdir ettiğin için değil. (beni anlamınla, ruhunla, içtenliğiyle bağışla.)

ز ابکار معانی پر کنم مأوای جنت را مرا گر می‌شود فیض تو فایض یا رسول الله

İşlenmemiş mânâlarla Cennet yurdunu süslerim, eğer senin feyzin bana ulaşırsa, Ey Allah'ın Resûlü!

با سرار نهانی گر تو یابد در حزین دل

صلاحی دم زند از سر غامض یا رسول الله

Eğer mahzun gönlümde senin gizli sırların zuhur bulursa, Salahî, derin hakikatlerin özünden söz eder, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف طاء

به دل فکر سوا گردد مسلط یا رسول الله ز اوصافت مرا گردد مشبّط یا رسول الله

Kalbime yabancı düşünceler (Allah ve resulünden başkası) musallat olur, Ya Resûlallah, senin sıfatlarınla ise ben bağlanır, durur ve engellenirim, Ya Resûlallah,

به فیضت لوحه دل از خطوط غیر کن ساده به خط وصف تو گردد مخطّط یا رسول الله

Lütfunla gönül levhamı yabancı çizgilerden arındır da senin vasfının hattıyla nakşolunsun o levha, Ey Allah'ın Resûlü!

ز اهداف یم لطفت سزد گر رشته نظم شود با در اوصافت مسمّط یا رسول الله

Senin lütuf deryandan gelen hedeflerle, şiirim dizileri layıktır ki, senin vasıflarını incileriyle bir "müsemmet" olsun, Ey Resûlallah!

نه بالا می‌رود خامم نه پست از حد تعریفتم چو وصف نیک باشد حد اوسط یا رسول الله

Ne ham gönlüm senin yüce tanımının zirvesine çıkabilir, ne de aşağı düşer; çünkü güzel vasfın, daima vasat sınırdadır, Ey Allah'ın Resûlü!

سزد با اسب تشریفتم که باشد فرش پای انداز بساط اطلس و زرین منقط یا رسول الله

Senin teşrif buyurduğun bineğin ayağı altına atlas kumaştan, altın işlemeli ve nakışlı bir halı olsun, Ey Allah'ın Resûlü!

شود بر قدر فهم ناس احوط یا رسول الله بحد نام تو وصفت چه ممکن جز ثنای خوب

Senin isminin ve sıfatının vasfı için, güzel övgüden başka ne mümkün olabilir? O övgü de halkın anlayışı ölçüsünde sınırlı kalır ki bu en ihtiyatlısıdır, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی کم بضاعه کی رسد با حد اوصافت

کند تفریط در نعتت نه مفرط یا رسول الله

Yoksul Salahî, senin vasıflarının hududuna nasıl erişebilir ki? O, na 'tında ne aşırılığa kaçır ne de kusur eder, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف ظاء

به رحمت گر نه بر من تولا خط یا رسول الله به من افتد دمام امر بالحفظ یا رسول الله

Eğer rahmetinle üzerime velâyet hattını çekmezsen, Ya Resûlallah, sürekli bana düşer o zaman "koru!" emrinin ağırlığı, Ey Allah'ın Resûlü!

کجا مایوس احسان تو باشم از در رحمت شوم لطف عظیمت را ملاحظ یا رسول الله

Senin ihsanından, rahmet kapından nasıl ümitsiz olurum ki? Ben senin yüce lütfünü daima müşahede ederim, Ey Allah'ın Resûlü!

همای دل ز چنگال عقاب ماسوا لرزد ورا شه شهباز چشمت کند محافظ یا رسول الله

Gönül hüması, mâsivâ'nın (Allah'tan gayrının) kartal pençesinden titrer, ona ise, senin şâhin gözüün koruyucu olur, Ey Allah'ın Resûlü!

دروم را نگه دار از جنود نفس بد فرما به شهر تو که باشد جز تو حافظ یا رسول الله

İç dünyamı kötü nefsin ordularından koru, buyur çünkü senin şehrinde senden başka kim muhafız olabilir ki, Ya Resûlallah?

اگر یک گوشه چشمت نباشد بر دل دانا اثر کی می‌کند چندین مواعظ یا رسول الله

Eğer hikmetli gönüllere bir nazar-ı lütfun olmasa, ne fayda verir nice nice öğütler, Ey Allah'ın Resûlü!

ز صحرای ضلالت خلق عالم ره کجا یابند با رشادت نبودی گر تو واعظ یا رسول الله

Sapkınlık çölünden halk, yolu nasıl bulabilirdi ki, Eğer sen, cesaretle nasihat eden bir vaiz olmasaydın, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی مهر معنی را نمود از لفظ اوصاف به معنی کی رسد هر مرد لا حظ یا رسول الله

Salahî, mânâ mührünü, senin sıfatlarını dile getiren sözlerle ortaya koydu, lâkin her nasipsiz kişi, o mânâyâ ulaşabilir mi ki, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف عین

ز بی شدت شوم هر لحظه ضارع یا رسول الله همیشه باشم در لطف تو قارع یا رسول الله

Zorluğun çokluğundan her an yakarırım, Ey Resûlallah, lütfunla her daim huzur bulurum, Ey Allah'ın Resûlü!

بساط خواص احسانت عوالم را به گستریدی نواله‌خواه فیضت کشته طامع یا رسول الله

Sen ihsanını seçkin kulların için âleme yaydın, ben ise hırsı yüziünden helak olmuş, yine de senden bir lokma isteyen bir fakirim, Ey Allah'ın Resûlü!

جبینت مطلع صبح قدم پرتو فروز دل ز تو شمس حقیقت کرده طالع یا رسول الله

Alnın, adımlarının sabahı gibi gönüllere ışık saçan bir doğuş ufkudur. Gerçeklik güneşi, seninle doğmuş ve yükselmiştir, Ey Allah'ın Resûlü!

ز بهر روشنائی فضای عالم امکان طلوع گردد رخت از هر مطالع یا رسول الله

Mümkünler âleminin seması aydınlansın diye, her doğu ufkundan senin yüziün doğar, Ey Allah'ın Resûlü!

ضیا بخشای عالم می شوم از نور رخسارت اگر برقی شود بر قلب لامع یا رسول الله

Senin cemalinin nurundan bir parıltı gönlüme düşse, o ışıktan ben de âleme ziya saçarım, Ey Allah'ın Resûlü!

ز فیض آمدم در عالم امکان و من آخر شوم به لطف و احسان تو راجع یا رسول الله

Senin feyzinle geldim bu imkân âlemine, ve sonunda yine senin lütuf ve ihsanıyla sana döneceğim, Ey Allah'ın Resûlü!

مران از صفره انعام عامت در دم حاجت

صلاحی را نباشد جز تو شافع یا رسول

İhtiyaç anında, beni o genel ihsan sofrandan kovma, zira Salâhî'nin senden başka bir şefaâtçisi yoktur, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف غین

چو شد شمس حقیقت از تو بازغ یا رسول الله رسیدی ذروة اعلی المبالغ یا رسول الله

Hakikat güneşi seninle parladı Ey Resûlallah, sen ulaştın erişilmezlerin en yücesine, Ey Allah'ın Resûlü!

غریو بحر وحدت شد تیمم دره ذاتت باین وصلت نشد کس جز تو بالغ یا رسول الله

Zâtının zerresi bile vahdet denizinin gürlemesi oldu. Bu vuslata senden başka hiç kimse eremedi, Ey Allah'ın Resûlü!

نمودی راه وصلت در فضای حیرت امت را شده الطاف ارشاد تو صایغ یا رسول الله

Ümmetin hayret ufkunda sen, vuslat yolunu gösterdin. Senin irşat lütufların baştan başa kuşatıcı olmuştur, Ey Allah'ın Resûlü!

توی مرآت ذات چون که در آیینه امکان شد اوصاف کمالات تو نابغ یا رسول الله

Sen, zâtın aynasında, imkân âleminin aynasına yansıdığında, senin kemâl sıfatların o âlemde eşsizce ortaya çıktı, Ey Allah'ın Resûlü!

کرا فیضت رساند در مقام عالم نیستی شود از هستی گویند فارغ یا رسول الله

Kime feyzin erişirse, yokluk makamında, O, varlık bağından kurtulur derler, Ey Allah'ın Resûlü!

بزهراب کلوگیری کثرت دل پریشانم ز وحدت دل بجوید جام صایغ یا رسول الله

Çoğulluk sarhoşluğunun zehrinden dağılmış kalbim, birlik pınarından işlenmiş bir tas arar, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف خاء

نکردم در ره نعتت توقف یا رسول الله بگستاخی کنم طرح تکلف یا رسول الله

Senin na't yolunda hiç durmadım Ey Resûlullah, ve her ne kadar edebe sığmazsa da, taklîfe kalkıştım, Ey Allah'ın Resûlü!

مرا حد ناشناسی خود ز عفو تست معذورم اگر رفتم بوادی تصلف یا رسول الله

Benim haddimi bilmezliğim, affının gölgesinde mazurdur, eğer sözüüm tasallufa, (yapmacıklığa) varmışsa, bağışla beni Ey Allah'ın Resûlü!

عطایت دستگیرم کن رهم در اعتدال آور شدم گمراه صحرای تعسف یا رسول الله

Lütfunla elimden tut, yolumu dengeye getir, çünkü saptım, ta'assüb çölünde yolumu yitirdim, Ey Allah'ın Resûlü!

خیس نفس من در سایه لطف فراوانت کند با نعت پاک تو تشرف یا رسول الله

Benim günahkâr nefsim, senin bol lütfunun gölgesinde, senin pak na'tınla şereflenmeye nail olur, Ey Allah'ın Resûlü!

ندانم بنده ناچار تو قید تصرف را ز احسانت شود فیض تصرف یا رسول الله

Âciz kul, tasarrufun sırrını bilmez, o tasarrufun feyzi, senin ihsanındandır Ey Allah'ın Resûlü!

حمایت را مرا امداد رس کن ای شه کونین بمن هولی کجا گردد تصارف یا رسول الله

Ey iki âlemin sultanı, yardım eyle, beni himayene al, öyle bir dehşet sardı beni ki, aklıma sığmaz Ey Allah'ın Resûlü!

هوا شد خرمن عمر صلاحی حاصل وقتش

تأسف بر تأسف بر تأسف یا رسول الله

Salâhî'nin ömür harmanı boş hevesle savruldu, vakti heder oldu; Hasret üstüne hasret, bin pişmanlık Ey Allah'ın Resûlü!

حرف قاف

توی عشق و تویی معشوق و عاشق یا رسول الله شه کونین سرتاج خلائق یا رسول الله

Sen aşkın kendisin hem âşık hem de mâşuksun Ey Resûlallah, sen iki âlemin sultanı ve mahlûkatın tacısın, Ey Allah'ın Resûlü!

رواۛ خلق را ذات ضیا بخشای هستی شد همه از خواص اوصاف تو ذائق یا رسول الله

Senin zâtın, halkın ruhlarını varlığın nuruyla aydınlatan bir güneş oldu, tüm seçkin kullar senin yüce sıfatlarını tadmıştır, Ey Allah'ın Resûlü!

ز ماوای عدم خلق جهان را فیض تو باشد بصرای وجود بود سائق یا رسول الله

Yokluk yurdundan varlığa çıkan cümle âlem, senin feyzinle vücut buldu ve varlık çölüne onları süren rehber de sensin, Ey Allah'ın Resûlü!

گل رخسار تو نور فزای گلشن تفرید قدت در باغ وحدت نخل باشد یا رسول الله

Gül yüzün, tefekkür bahçesine nur saçan bir çiçektir, varlık bahçesinde senin boyun bir hurma ağacıdır, Ey Allah'ın Resûlü!

بصدق راست آمد خلقت خلق عظیم الحق شده سرتاج لولاکت موافق یا رسول الله

Doğru ve sarsılmaz bir sadakatle, "hakkın yüce ahlâkı" seninle yaratıldı; "Sen olmasaydın..." hitabının tacı da sana lâayık bulundu, Ey Allah'ın Resûlü!

که باشم من ز اوصاف کمالتم دم زنم کامد کمالتم را کلام الله ناطق یا رسول الله

Ben kimim ki senin kemâl sıfatlarını dile getireyim, zira senin kemâlin, zaten konuşan Allah kelâmıdır, Ey Allah'ın Resûlü!

مزن روی صلاحی را بعدلت سنگ تقصیرم بدرگاهت رسید این عبد آیق یا رسول الله

Taksirime adaletinin taşıyla vurup Salâhî'nin yüzünü karartma; Bu gafletten uyanmış kul, senin dergâhına varmıştır, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف کاف

نشد حدّیم ذاتت چون مدرک یا رسول الله که یابد جوهر وصف تو مدرک یا رسول الله

Senin zâtının engin denizi idrake sığmadı Ey Allah'ın Resûlü, senin vasfının özünü kim anlayabilir ki, Ey Allah'ın Resûlü!

یکی در حد وصفت گر بود من سرنهم پیشش یکی در یک کنم ظاهر یکایک یا رسول الله

Senin vasfının sınırına ulaşan biri varsa, ona baş eğerim, her birini, bir bir sıralayıp görünür kılmaya çalışırım, Ey Allah'ın Resûlü!

جواهر پاش اوصاف کمالت می شوم گویا بر آورم ز دریا آل اندک یا رسول الله

Senin kemal sıfatlarının cevherlerini saçan bir söyleyici olmaya gayret ederim, fakat o sonsuz denizden, az bir mücevher çıkarabilirim ancak, Ey Allah'ın Resûlü!

نسیم فیض جودت از برای میوه وصفت نهال خامه را گردد محرک یا رسول الله

Senin cömertliğinin feyizli esintisi, vasfının meyvesi için, kalem ağacını harekete geçirir Ey Allah'ın Resûlü!

شه شاهان عالم چهره سای خاکپایت شد شود نعتت بشاهان تاج تارک یا رسول الله

Âlemlerin sultanı, senin ayak toprağına yüz süren bir kul olurken, senin na 'tın, sultanların başında bir taç olur, Ey Allah'ın Resûlü!

بچشم حسرتم آیا شود که سرمه رغبت کنم آن جوهر خاک مبارک یا رسول الله

Hasret dolu gözlerime, o mübarek toprağın cevherinden bir rağbet sürmesi çekmek nasip olur mu, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی بنده ات شایسته اکرام و احسان کن

مکن از خدمت نعت تو منفک یا رسول الله

Salâhî kulunu ikram ve ihsanına lâıyk kıl, ve beni senin na 'tına hizmetten ayırma, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف لام

باوصاف خدا ذاتت مجمل یا رسول الله باخلاق کرم وصفت مبخل یا رسول الله

Senin zâtın, Allah'ın sıfatlarıyla süslenmiştir Ey Resûlullah, kerem ahlâkınla senin vasfın tazim edilmiştir Ey Allah'ın Resûlü!

ز اوصاف بشر اوصاف جن را چون سفر کردی شده وصفت بوصف حق مبدل یا رسول الله

Sen beşer sıfatlarını geçip, cinlerin vasfını da aştın, artık senin vasfın, Hak Teâlâ'nın sıfatlarına dönüşmüştür, Ey Allah'ın Resûlü!

جمال ذات بیچونش ز چشمت دید حور چون شد بما زاع البصر چشمت مکمل یا رسول الله

Gözün “mâ zâğ-e'l-basar” sırrıyla sürmelenmiş, Ey Allah'ın Resûlü, O'nun eşsiz-benzersiz zâtının güzelliğini senin gözünden huri nasıl gördü?

رسیدی غایت قرب و کمال اوج او ادنی ازان شد وحدت ذاتت مکمل یا رسول الله

Sen, “أَوَّأَدْنَى” makamının yüce kemâline ve yakınlığın son noktasına ulaştın, Bu yüzden zâtındaki vahdet tam kemâle erdi, Ey Allah'ın Resûlü!

بتشریف خلاف خلعت و صفش پوشیدی باکلیل شرف کردی مکمل یا رسول الله

Hilafet şerefiyle onun sıfatının hil'atını giydin ve şeref tacıyla taçlandırıldın, Ey Allah'ın Resûlü!

کسی در مذهب انکار آن کی میتوان رفته حدیث آن مصنص شد مسلسل یا رسول الله

Böyle bir hakikati inkâr yoluna kim girebilir ki? Çünkü bu (senin şanına dair) hadîs, açıkça belirlenmiş ve ardı ardına nakledilmiştir, Ey Allah'ın Resûlü!

بفیضت بر بکن قلب صلاحی را شود تا که

یم فیضت ازین جدول مفصل یا رسول الله

Feyzinle Salâhî'nin gönlünü kökünden sök ki, senin feyiz denizin, bu küçük kanaldan taşsın Ey Allah'ın Resûlü!

حرف میم

توی پس سید اولاد آدم یا رسول الله شه کونین و سلطان معظم یا رسول الله

Sen, Âdemoğullarının en yücesi, efendisisin Ey Allah'ın Resûlü! Sen, iki cihanın padişahı ve en yüce sultanısın, Ey Allah'ın Resûlü!

ترا تقدیم کردند انبیا در قربت حضرت که شد ذاتت ز هر اشیا مقدم یا رسول الله

Nebîler seni, ilâhî huzurda yakınlık makamında öne sürdüler; zira senin zâtın, her şeyden önce gelendir, Ey Allah'ın Resûlü!

ز روح پاک تو بفیضت ارواح بنی آدم ز من روحی نفحنا شد مترجم یا رسول الله

Senin pak rûhundan gelen feyz ile Âdemoğullarının ruhları dirildi, "Rûhumdan üfledim" âyetine sen tercüman oldun, Ey Allah'ın Resûlü!

ز امداد فیوض ذاتت ارواح همه عالم شده مانند امواج و تو چون یم یا رسول الله

Senin zâtının feyiz yardımından, âlemin bütün ruhları dalgalara dönüştü, sen ise o denizin kendisisin, Ey Allah'ın Resûlü!

ز نور وحدت کشته منور کثرت امکان همه چون ذره و تو شمس اعظم یا رسول الله

Senin vahdet nurundan, imkân varlıkların çokluğu aydınlanmıştır, hepsi zerre gibi görünürken, sen yüce güneşsin, Ey Allah'ın Resûlü!

ترا هرکه شود با ربط کامل بنده مقبل و را بنده شود شاهانه عالم یا رسول الله

Sana tam bir bağla bağlanan kim olursa, kabul edilmiş bir kul olur ve ona, âlemin sultanı bile kul olur, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی بنده ات دار و بگردان از ره ادبار

که در اقبال تو گردد مسلم یا رسول الله

Salâhî kulunu sahiplen ve onu yüz çevrilmişlik yolundan çevir. Zira senin teveccühünle baht açıklığı kesinleşir, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف نون

شدی با غم امی تو معنون یا رسول الله که شد ام الکتاب از تو مبین یا رسول الله

Sen, ümmi oluşunun sırrıyla bir başlık oldun Ey Allah'ın Resûlü, çünkü "Ümmü'l-kitâb" bile seninle açıklık kazandı, Ey Allah'ın Resûlü!

مداد فیض اقدس از دوات علم چون کلکت کند بر لوح تفصیلی مدون یا رسول الله

Kutsal feyzin mürekkebi, ilim divitinden çıkan kalem gibi, ayrıntılı levh üzerine yazılmış hakikati işlemektedir, Ey Allah'ın Resûlü!

شنود ذات بی رنگی بنقش خامه ذاتت شده بر لوحه هستی ملون یا رسول الله

Rengi ve sûreti olmayan zâtın işlev ve tecellîleri, senin zâtının kalemiyle, varlık levhası üzerine renkli renkli yazıldı, Ey Allah'ın Resûlü!

دلیل نون امد و القلم مایسطرون انرا بقول چون شود قولم مبرهن یا رسول الله

"Kaleme ve yazdıklarına andolsun" ayeti, onun (senin nurunun) delilidir, benim sözüm, senin sözüne nasıl delik olsun, Ey Allah'ın Resûlü!

بتخصیص این کنز اسرار حقایق را ز تو شد جوهر امکان معین یا رسول الله

Bu hakikat sırları hazinesini tahsis etmekle, mümkünler âleminin cevheri seninle belirlenmiş oldu, Ey Allah'ın Resûlü!

وجود کثرت وصفت شود حیرت‌فزای دل تجلی کن مرا با وجه احسن یا رسول الله

Senin vasıflarının çokluğu, gönlümde hayreti artırır, bana en güzel yüzünle tecelli et, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی نظم نعتت گر نکردد عالم امکان

شده با جوهر وصفت مزین یا رسول الله

Eğer Salâhî senin na'tını âlem-i imkânda nazma dökmese de bu âlem senin vasıf cevherinle zaten süslenmiştir, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف واو

کنم در راه الطافت تکاپو یا رسول الله بزاری می نهم من حاجبا رو یا رسول الله

Senin lütuf yolunda canla başla çabalarım, Ey Allah'ın Resûlü ve gözyaşıyla yüzümü kapına sürerim, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر شایسته اکرام باشد ریش و مژگانم حریم و درگهت را کن تو چارو یا رسول الله

Eğer sakalım ve kirpiklerim ikrama lââyıkça, onları senin haremine ve dergâhına süpürge kıl, Ey Allah'ın Resûlü!

کجا جوینده وصلت شوم من خود بدانم که نیم شایسته آه بزم دلجو یا رسول الله

Ben nasıl olur da vuslatını isteyen biri olurum, kendim de bilirim ki gönül ehlinin meclisinde bir ah etmeye bile lââyık değilim, Ey Allah'ın Resûlü!

اگر من با مکانت همفال انجمن بودم مرا این رتبه سازد هم از تو یا رسول الله

Eğer ben senin makamına denk bir mecliste bulunsaydım bile, bu makama beni eriştiren hem o topluluk olurdu hem de sen, Ey Allah'ın Resûlü!

علیل بستر هجران و زارم ای طبیب دل شفا جویم ز لعلت کن تو دارو یا رسول الله

Hicranın döşeginde hasta ve perişanım, Ey gönüllerin hekimi, şifâyı senin yakut dudağından isterim, onu bana derman eyle, Ey Allah'ın Resûlü!

میسر میشود آیا که این محتلّ دماغم را معطر میکند آن خاک خوشبو یا رسول الله

Acaba mümkün olur mu ki, bu çökük zihnimi senin o mis kokulu toprağıyla güzel kokuya bulasan, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی گر رسد صف نعال بزم وصال را ازین خوشتر نباشد صدر مینو یا رسول الله

Eğer Sâlâhî, senin vuslat meclisinin eşğinin alt safında yer bulursa, Cennet sarayının en yüce makamı bile bundan güzel olamaz, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف هاء

بگویم با تو که دریا و گه شه یا رسول الله گهی درّ و گهی مهر و گهی مه یا رسول الله

Sana ne diyeyim ki, bazen bir denizsin, bazen padişah, Ey Allah'ın Resûlü! Kimi zaman bir inci, kimi zaman güneş, kimi zaman da aysın, Ey Allah'ın Resûlü!

ندانم نام خوش تا حد نام ذات تو باشد شوم از وصف تعریف مدّله یا رسول الله

Bilmem var mıdır güzel bir ad ki senin vasfını dile getirsin. Ben ise senin vasfını anmaktan şaşkına dönmüşüm, Ey Allah'ın Resûlü!

احد در میم امکانی تجلّی کرد پس لیکن نشد حل معما کارابله یا رسول الله

Ehad, "mîm" harfinde mümkünler âlemine tecellî etti. Fakat bu muammayı çözmek, bir aptalın işi değildir, Ey Allah'ın Resûlü!

چو فروست جوهر حسنت نباشد قابل تقسیم شدی تو از شریک ومنزه یا رسول الله

Zira güzelliğinin cevheri bir bütündür, bölünüp paylaşılamaz; Bu yüzden sen her türlü ortakdan yücesin ve berîsin, Ey Allah'ın Resûlü!

مه ذاتت شود پرتو فروز عالم هستی شود مهرت بهر ذره منبّه یا رسول الله

Senin zâtının ayı, varlık âlemini ışığa boğar ve senin muhabbetin her zerreyi uyanık ve şuurlu kılar, Ey Allah'ın Resûlü!

مگر شمس جمالت را نبیند دیده خفای و یا خود دیده بی نوا را کمه یا رسول الله

Güzelliğinin güneşini ancak gaflete bürünmüş göz göremez yahut da o yüce cemali görmeye mahrum göz kördür, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی کمتر خلقت و لیکن نعت پاک تو

ورا در دو سرا کرده منوّه یا رسول الله

Salâhî, yaratılış bakımından en aşağıdadır, fakat senin pak na'tındır ki, Onu iki cihanda da yüceltilmiş ve anılmış kılmıştır, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف لاء

ز حد تعریف ذاتت شد معلا یا رسول الله صفات مطلق بال ز بالا یا رسول الله

Senin zâtını tarif etmek her sınırın üstüne çıktı, Ey Allah'ın Resûlü; zira mutlak sıfatların, yücelerin de yücesindedir, Ey Allah'ın Resûlü!

شعاع ذات فیاضت فروغ بزم امکانت به نورت قرص شمس افتاد مجلا یا رسول الله

Senin feyiz saçan zatının ışığı, mümkinât meclisini aydınlattı; öyle ki senin nurunla güneşin diski bile parıltıya kavuştu, Ey Allah'ın Resûlü!

جمالت روشنا بخشنده کاشانه وحدت تویی روشنچراغ بزم اعلا یا رسول الله

Senin cemalin, vahdet konağının aydınlığını sağlayandır, sen, en yüce meclisin parlayan kandilisin, Ey Allah'ın Resûlü!

ضیا گسترشد انوار هدا از مصحف حسنت مفسر کرده سرّ لا و آلا یا رسول الله

Senin güzelliğinin mushafından hidayet nurları ışıklar saçtı ve sen “Lâ” ve “İllâ”nın sırrını açıklayan oldun, Ey Allah’ın Resûlü!

جمال ذات مطلق جلوه گر شد از جمال تو جبینت گشته مرآت مجلا یا رسول الله

Mutlak zâtın cemâli, senin cemâlinle tecelli etti. Senin alnın, parıldayan bir ayna oldu, Ey Allah’ın Resûlü!

مرا در ظلمت آباد فراقی رخنمای شو منور کن دلم با نور اجلا یا رسول الله

Senin ayrılığının karanlıklar yurdunda bana yüzünü göster ve kalbimi, en yüce nurunla aydınlat, Ey Allah’ın Resûlü!

تسلّی کی بود در دار غم قلب صلاحی را

به امید وصال شد مسلّا یا رسول الله

Gam yurdunda Salâhî’nin kalbine neyle teselli gelir ki? O, senin vuslatının umuduyla musallâ oldu, Ey Allah’ın Resûlü!

حرف همزه

بخواهد خسته هجرت دواپی یا رسول الله رحیمی کن ولا تقطع رجایی یا رسول الله

Senin hicranınla bitkin düşen biri bir derman ister, Ey Allah’ın Resûlü! Rahmet et bana, ümidimi kesme, Ey Allah’ın Resûlü!

گشادم من به درگاه عنایت دست امیدم اجب باللطف احساناً دعائی یا رسول الله

Ümit ellerimi senin inayet dergâhına açtım, lütuf ve ihsanla duamı kabul eyle, Ey Allah’ın Resûlü!

فتادم در چه ذلت کرم کن دستگیرم شو ازل فی ذلتی فی بلائی یا رسول الله

Zillet kuyusuna düştüm, lütfet, elimden tut, bana yardım et. Ben ezelden bu zillet ve belâ içindeyim, Ey Allah'ın Resûlü!

به تقصیرم شدم از جامه طاعات چون عریان یصیر العفو فی جرم ردائی یا رسول الله

Kusurlarımla, itaat elbisesinden soyunup çıplak kaldım, ama seninle suçlarımın üzerine af, örtü olur, Ey Allah'ın Resûlü!

سوا شد پرده غفلت به چشم جان بی تابم من العین ازل و اکشف غطائی یا رسول الله

Gönül gözümün önünde gafletin perdesi, "sivâ"dan¹⁴² dolayı getirildi. Gözümden bu perdeyi kaldır ve örtümü aç, Ey Allah'ın Resûlü!

کنم با قدر خویش از رطب بیا بس نظم و اوصافت لنعت هل یلبق من ثنائی یا رسول الله

Kendi değersizliğimle, tatlı hurma gibi yumuşak sözlerle senin övgünü nazma döksem de senin yüce na'tına, benim övgüm yakışır mı hiç, Ey Allah'ın Resûlü!

صلاحی کی کنم سوی ادب از پس کُله او را

لکل الهول، بل یکفی ندائی یا رسول الله

Ben Salâhî, onun ardından edeple başımı eğip yönelme cüretini nasıl göstereyim? Zira her dehşet karşısında, sadece sana yakarışım yeterlidir, Ey Allah'ın Resûlü!

حرف یاء

بجوید تشنه جام لبّت ری یا رسول الله کشیدم جام هجرانت پیای یا رسول الله

Susuz gönlüm dudak Kevser'inden bir yudum arar, Ey Allah'ın Resûlü! Oysa ben, senin ayrılığının kâsesini peş peşe içtim, Ey Allah'ın Resûlü!

¹⁴² سیوا: Allah'tan başka her şey, Tasavvufta "sivâ", Hakk'ı görmeye engel olan her şeydir.

ز مهجوری درگاهت دمام چشم خون آلود شود در بزم فرقت ساغر می یا رسول الله

Senin dergâhından uzak düşmenin acısıyla, gözüm her an kanla doludur; ayrılık meclisinde gözyaşım, sanki bir aşk şarabı kâsesi olur, Ey Allah'ın Resûlü!

کنم ترتیب عشرتگاه دل در مجلس هجرت می اشکم سینهام دف ناله‌ام نی یا رسول الله

Ayrılık meclisinde gönlümün bir aşk ve vecd meclisini kurarım, şarabım gözyaşım, göğsüm def ve iniltim ney olur, Ey Allah'ın Resûlü!

مرا گر می‌نمایی مصحف حسن جمالترا کند دل دفتر هجرانرا طی یا رسول الله

Eğer bana cemalinin güzelliğini yazan olarak gösterirsen gönlüm, ayrılık defterini bir çırpıda kapatır, Ey Allah'ın Resûlü!

وصالت گر تخیل می‌کنم در قلب ویرانم شود درد زبان شوق یا حی یا رسول الله

Senin vuslatını virane gönlümde bir an tasavvur ettiğimde, o tasavvur bile şevkimin dili olur ve derdimi dile getirir, ey Hayy! Ey Allah'ın Resûlü!

به تقصیرم کجا از لطف تو مایوس می‌باشم قصورم در یم لطف لا شی یا رسول الله

Ben günahkârlığım sebebiyle senin lütfundan nasıl ümitsiz olabilirim ki? Zira kusurum, senin lütuf deryanda hiçtir, yok hükmündedir, Ey Allah'ın Resûlü!

ز تاب فرقت قلب صلاحی خون کبابی شد

زالال جام وصلت کی بود کی یار رسول الله¹⁴³

Senin ayrılığının hararetiyle Salâhî'nin gönlü kan olup yandı, senin vuslat kadehinin saf suyunu ne zaman içebilirim, Ey Allah'ın Resûlü!

¹⁴³ Salâhî, *Dîvân-ı Hazret-i Salâhî*, Prof. Dr. Mehmet Akkuş Özel Kütüphanesi, Ahmet Yivlek Nüshası, vr. 19b-36a.

2.2.23. Beylikçi İzzet Bey (ö. 1224/1809)

Beylikçi İzzet Bey olarak bilinen İzzet Mehmed Bey, İstanbul'da doğmuştur. Babası Mehmet Ârif Bey olup doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Kendisine isnat edilen bazı sözlerden dolayı 1224 (1809) yılı Şaban ayında Kadıköy'de idam edilmiştir. Türkçe, Farsça ve Arapça şiirlerden oluşan bir divanı vardır. Şairin Farsça 248 beyitten oluşan 30 gazel, 1 kıta, 2 musammat, 1 dubeyti, 5 müfret şiiri vardır.¹⁴⁴ Divanında besmele redifli bir manzume, 1 tevhid, 6 na't (biri Farsça, 1 Arapça ve 4 Türkçe olarak), 4 mersiye, Mevlâna için yazılmış bir terbi', 1 kaside, 7 tahmis ve 3 muhammes, 2 terbi', 4 mesnevi, 6 şarkı, 194 gazel, 10 tarih, 5 kıt'a, 4 matla' ve 2 müfret bulunmaktadır,¹⁴⁵ 6 beyitten oluşan Farsça bir na'tı vardır.

آفتاب صبح ما اوحی تویی ماهتاب لیل اسرا تویی

Sabah güneşi senden ilham alır, karanlık gecenin ayı sensin.

به ما زاغ البصیر در چشم توست ناظر بی پرده مولا تویی

“‘Göz kaymadı’”¹⁴⁶ sırrı, senin bakışındadır, Allah'ı perdesiz gören sensin.

سائل محروم انسانیت نشد سائلانی و مراد ما تویی

Yoksul ve muhtaç insan senin huzurunda eksik kalmaz, sürekli dua edenlerin ve dileklerimizin cevabı sensin."

مرحمت فبها خدا را کن مدد دستگیر عزت شیدا تویی¹⁴⁷

Ey Rabbim, merhametini esirgeme ve yardımcı ol. Şeyda olanın izzetini koruyan sensin.

¹⁴⁴ Pelin Seval Çağlayan, “İzzet Mehmed Bey, Farsça Şiirleri ve Türkçe Çevirisi”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, (2014), 49-94.

¹⁴⁵ Şen, XIX.

¹⁴⁶ Necm 17. ayet, «ما زاغ البصر و ما طغی»

¹⁴⁷ Şen, 11.

2.2.24. Fâzıl (ö. 1225/1810)

Asıl adı Hüseyin olup mahlası Fâzıl'dır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Akkâ'da dünyaya gelmiş ve Enderun'da yetişip büyüdüğü için Enderûnî veya Enderunlu Hüseyin Fâzıl Bey olarak bilinir. Tahir Ömer'in torunudur. 1225/1810 yılında vefat etmiştir. Türkçe, Farsça ve Arapça şiirlerden oluşan bir divanı var. Fâzıl'ın divanının ilk otuz iki sayfası Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerden oluşmaktadır. Bu bölüm Allah, peygamber, dört halife ve büyük şeyhler için yazılmış münâcât ve na'tlarla mi'râciyyeyi içerir.¹⁴⁸ Farsça Müstezat bir na'tı vardır.¹⁴⁹ Divanında Farsça, Arapça ve Türkçe beyitlerden oluşan na't mevcuttur. Çoğunlukla Farsça ve Türkçe beyitlerden oluşmaktadır.

کیست در عالم مدار کائنات از کجا امداد اهل مشکلات

Evrenin dairesinde kimdir, sıkıntı çekenlere yardım eden kimdir.

کیست آن رکن رکین ز آسمان یا از زمین

O, sarsılmaz direk kimdir, gök ehlinde mi yoksa yerden mi.

از کجا خواهیم یا رب فیض را از کجا جوییم اسباب نجات

Ey Rabbim, merhametini nereden isteyelim, nereden arayalım kurtuluş yollarını?

از بشر یا از سرش یا دلیل الحائرین

İnsanlardan mı, yoksa Suruş'tan¹⁵⁰ mı? Ey yolunu kaybetmiş olanların rehberi!

رشحه فیض شفا بخشا کجاست در کجا آن چشمه آب حیات

Şifa veren ilahi kudretin esintisi nerede? O âb-ı hayât suyunun kaynağı nerede?

¹⁴⁸ Sabahattin Küçük, "Enderunlu Fâzıl", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1995, XI, 188.

¹⁴⁹ Değirmençay, 250.

¹⁵⁰ İlahi âlemden haber getiren manevi varlık.

آن زلال جانفزای قطره میخوام همین

O saf, hayat verici sudan, bir damla istiyorum sadece.

کیست داروبخش اهل درد کیست کاشکی دامن کدامین در ذوات

Kimdir derdin ilacını veren, keşke hangi zât olduğunu bilseydim.

آن حکیم چاره ساز کیست آن ذات گزین

O hikmetli çözümleyici kimdir, O seçilmiş zât kimdir?

آنکه می پرسى باین رمز و نکات احمد مختار فخر کائنات

Bu işaretleri taşıyan birini soruyorsun, O, Ahmed el-Muhtar, âlemlerin iftiharıdır.

ای دل زار و حزین رحمة للعالمین¹⁵¹

Ey Ağlayan ve hüznü gönül, O, tüm âlemlere rahmettir.

آن ابوالقاسم حبیب کبریاست آن ابوالطیب محمد مصطفاست

O, Ebû'l-Kâsım, Allah'ın sevgilisi olan kişidir. O, Ebû't-Tayyib, Muhammed Mustafa'dır.

نخبه ربّ ودود ذوالرکوع و السّجود

O, Rabbin seçkin kuludur ve en seçkinidir. O, rükû ve secdede bulunan kişidir.

احمد مرسل مددکار ملل نفحه بخش اولیا و انبیاست

O, Ahmed, bütün milletlere yardımcı olan peygamberdir. O, velilere ve peygamberlere ilahi feyz veren kişidir.

¹⁵¹ Fâzıl Enderûnî, *Dîvân*, Millet Kütüphanesi, Milli Kütüphane Yazmalar, Nu: 608553, vr. 9a-10a.

گلبن طوبای صنع مایه بود و نبود

O, Tûba ağacının çiçeği, varlık ve yokluğun kaynağıdır.

خوب چشم کحل ما زاغ البصر مردم رو دیده نور
خداست

Gözlerimizin sürmesi, o gözdeki bakıştan gelir. İnsanlar için Allah'ın nurunun yansımasıdır.

اوست محبوب ازل عین اعیان وجود

O, ezelden beri en sevgili, varlığın özüdür.

اوست درمانساز هر درمانده ای نام پاکش رقیه مشکل گشاست

O, her sıkıntıya düşmüş kişinin çaresidir. Onun temiz ismi, tüm dertlerin çözümüdür.

نعت وی فتح الفتوح ذکر وی سعد السعد

O'nun na'tı, zaferlerin en büyüğü, Onun zikri, en yüksek mutluluğa ulaşmaktır.

آنکه نورش فیض بخش ممکنات مایه ایجاد و کون و حادثات

O'nun nuru, tüm yaratılmışlar için bir feyz kaynağıdır. O, varlıkların, âlemlerin ve hadiselerin yaratıcısıdır.

اوست پیشین و پسین نور عالم آفرین¹⁵²

O hem öncesi hem sonrasdır, âlemlerin yaratıcısının nûrudur.

¹⁵² Fâzıl Enderûnî, vr. 9a-10a.

2.2.25. Mehmet Elif Efendi (1266/1850)

Hasırîzâde Mehmed Elif Efendi, İstanbul Hasırîzâde Dergâhı'nda, 1266/1850 yılında dünyaya gelmiştir. Babası, Şeyh Ahmed Muhtâr Efendi, annesi Tiryâkîzâde Hasan Paşa'nın kızı Fatma Biâse Hanım'dır. Elif Efendi'nin Türkçe, Arapça ve Farsça şiirlerden oluşan ve tasavvufî konular içeren bir divanı vardır. Dönemin şeyhlerinin âlim ve faziletli olarak bilinirdi, hayatını eğitim ile geçiren Elif Efendi, hayatının son dönemlerinde inzivaya çekilmiş ve hastalık sonucu 1927 yılında vefat etmiştir.¹⁵³

قصیده نوریہ در نعت حقیقت سنیہ محمدیہ

هزج مثنیٰ سالم: مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

تعالی الله ز ذات بخت وی نوری شده پیدا چه نور آنکه برو ظاهر صفات و ذات بی همتا

Yüce Allah, ilahi takdir ile onda bir nur parladı, ne nur ki, Onda Allah'ın isim ve sıfatları yansır

چه نور آنکه به خود کرده اضافه در نبی یزدان چه نور آنکه شده انس و ملک از عشق او شیدا

Ne nur ki, Allah onu bizzat Nebî'sine nispet etti. Ne nur ki, aşkıyla insanlar da melekler de mest oldu.

چه نور آنکه نخستین قابل فیض وجود از حق بیگانه واسطه اندر میان حق و هستیها

Ne nur ki, varlık feyzini Allah'tan ilk kabul eden odur ve O hak ile bütün âlemler arasında yegâne vasıtaadır.

چه نور آنکه ز هر مشکلات ظاهر گشته برطوری به رنگ هر زجابه کرده در عالم تجلیها

Ne nur ki, her müşkül sırdan bir şekilde (Tur Dağı anlamına da gelebilir) zuhûr etti ve her camın rengine bürünüp âlemde tecellî etti.

¹⁵³ Çağlayan, 8,11.

ز مشکات محمد می نماید آن رسول الله به رنگ خاتمیت آن نبی آسمان پیما

Muhammed'in nûrundan parıldar o Resûlullah, Nübüvvetin son peygamberi olarak, gökleri aşan o Nebi.

ز مشکات علی گشته هویدا آن ولی الله به رنگ آدمیت در ولایت آن شه یکتا

Ne nur ki, her müşkül sırdan bir şekilde (Tur Dağı anlamına da gelebilir) zuhûr etti ve her camın rengine bürünüp âlemde tecellî etti.

ز مشکات محمد می نماید آن رسول الله به رنگ خاتمیت آن نبی آسمان پیما

Muhammed'in nûrundan parıldar o Resûlullah, Nübüvvetin son peygamberi olarak, gökleri aşan o Nebi.

ز مشکات علی گشته هویدا آن ولی الله به رنگ آدمیت در ولایت آن شه یکتا

Ali'nin nûrundan doğdu o Allah velisi, insan suretinde, velayetle taçlanmış yegâne sultan.

ز مشکات محمد شهر علم و شرع و دین بینی ز مشکات علی هم باب آن اسرار اوحینا

Muhammed'in nûrundan, ilim, şariat ve din şehri görünür. Ali'nin nûrundan açılır o "Vahyettik"¹⁵⁴sırlarının kapısı.

ز مشکات محمد آفتاب وحی ظلمت سوز به رنگ سیف و سطوت کرده ظلم و شرک را فتا

Muhammed'in nûrundan doğdu zulmeti yakan vahiy güneşi, kılıç ve kudret suretinde zulüm ve şirki yerlere serdi.

ز مشکات علی بذر منیر آسمان علم به رنگارنگ اسرار و حکم در علم الاسما

Ali'nin nûrundan saçıldı, nurlu bir tohum ilim göğünde. Çeşit çeşit sırlarla, hikmetlerle bezeli isimlerin ilmi (Esmâü'l-Hüsnâ'nın anlamlarına dair).

ز مشکات محمد گشته مشکات علی ظاهر ز مشکات علی بی حد مصابیح هدی پیدا

Muhammed'in nûrundan doğdu Ali'nin nûru, Ali'nin nûrundan nice hidayet ışıkları ortaya çıktı.

¹⁵⁴ Kur'anî bir telmih. "Vahyin sırrına açılan kapı Hz. Ali'dir."

ز مشکات محمد اقتباس نور ممکن نیست بجز توسط مشکات علی در این شب یلدا

Muhammed'in nûrundan doğrudan ışık almak mümkün değil, bu Yelda gecesinde (en karanlık geceye mecazla) ancak Ali'nin nûrunun aracılığıyla ulaşılır o sabaha.

ز مشکات علی هم اقتباسی هیچ آسان نیست بجز مصابیح فرزندان پاک حضرت زهرا

Ali'nin nûrundan ışık almak da kolay değildir, ancak Fatıma'nın tertemiz evlatlarının nûru vesilesiyle alınır o nûr.

بدانستن ببايد مومنان را با يقين آنچه مصابيح هدی ایشان بود در صورت و معنی

Bilmelidir müminler yakîn ile ki hidayet kandilleri onlardır, görünüşte de özde de.

وصیت کرده در آخر رسول الله بشنیدی تمسک با کتاب الله و عترت ای دانا

Allah Resûlü'nün son vasiyetini duymuşsundur, 'Kur'an'a ve Ehl-i Beytim'e sarılın,'¹⁵⁵ dedi, ey bilgili!

رسول الله را در حوض کوثر تا رسد ایشان هر آینه جدا نشود و هر این رو از دگر قطعا

Kevser havuzunda bekler Resûlullah ümmetini, bu ikisi (Kur'an ile Ehl-i Beyt), asla ayrılmaz birbirinden ve kesinlikle biri diğerinden yüz çevirmez.

همه اهل هدایت از ائمه دین و دانایان از ایشان مقتبس اسرار دین در حکم و در فتوی

Hidayet ehli, imamlar ve bilge kullardır daima, dinin sırları onlardan alınmıştır, hükümde ve fetvada.

همه اهل حقیقت اولیاء الله هم از ایشان منور کرده مصباح دل و جان در ره تقوی

Hakikat ehli tüm evliyalar, ondandır hep, takva yolunda gönül ve can kandilini onlar aydınlatmışlardır elbet.

چراغ معرفت افروخته زیشان در ره توحید بدیشان و اصل مقصود گشته در ره مولی

Tevhid yolundan marifet (hakikati bilmek) ışığı onların kandilinden alır, Mevlâ'ya ulaşmak da onlarla mümkün.

¹⁵⁵ Hadîs-i Sakaleyn

خدا ایشان را کوثر بخوانده از نبی بشنو همه دانا دلان فهمیده آن اسرار اعطینا

Allah onları 'Kevser' diye andı, dinle bunu Hz. Peygamberden, 'Biz verdik' sırrını anladı tüm akıl ve gönül sahipleri.

از ایشان معرضان و شاینان شد جمله ابتر شراب آن سقا هم ربهم از حب شان انبا

Onlardan (Ehl-i Beyt'ten) yüz çevirenler ve düşmanlık edenler mahrum ve ebter oldu. Onları sevenlere Rab, aşklarının şarabını¹⁵⁶ sundu.

سعادت بس منوط حب آل مصطفی می دان صلاح دین و دنیا هم نعیم باقی اخری

Bil ki saadet, Mustafa soyunu sevmekle mümkündür, dinin ve dünyanın selâhi, ahiretin nimeti de ondadır.

شعاعات ضیا افشان نور اولند ایشان بدیشانست در عالم قوام هستی اشیا

Onlar, ilk nûrun ışığından saçılmış aydınlık parıltılarıdır, varlık âlemindeki her şeyin düzeni ve dirliği onlarla kaimdir.

از آنکه اصلشان آن نور اول بود این پیداست که آن بود اول قابل که نامش دره بیضا

Çünkü onların aslı o ilk nurdandır apaçık, O ilk feyzi kabul eden nurdur, "dürre-i beyza"¹⁵⁷ olarak anılır.

اگر خواهی که او را عقل اول یا قلم گویی بگو هم روح اعظم روح احمد جمله این اسما

İstersen onu ilk akıl ya da levh-i mahfuzun kalemi diye an, de ki O, rûh-i a'zam'dır¹⁵⁸, Ahmed'in rûhudur, bu isimler hepsi aynı hakikati gösterir.

بدان سر حقیقت راست که نور محمد بود که او بد مایه هر چیز اگر اعلی اگر ادنا

Bil hakikatin gerçek sırrını, Muhammed'in nûrudur o, her şeyin mayasıdır o nur ister yüce olsun ister aşağı.

¹⁵⁶ Mutaffifin Suresi 27. Ayete atıfıdır: "وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا". Rablerinin onlara içirdiği şarap.

¹⁵⁷ Nurdan yaratılan cevher.

¹⁵⁸ En yüce ruh. Allah'tan sonra gelen varlıklar içinde en saf, en yüksek ruh anlamına gelir. Hz. Peygamber'in mânevî cevherini tanımlar.

از و موجود گشت عالم از و موجود گشت آدم بدو زنده شده کرو بیانن آسمان پیدا

Onunla var oldu âlem, onunla yaratıldı Âdem, melekler onunla can buldu, gökler onunla görünür kılındı.

نبی بودست آن مظهر در آن آنی که بود آدم میان آب و گل در دستگاه ثم انشأنا

O, nebî idi elbet, Âdem'in yaratılma sürecinde olduğu o anda, su ve toprak arasında balçık içindeyken henüz 'sonra onu şekillendirdik'¹⁵⁹

در آن دم هم علی بوده ولی زان نور شد ظاهر بدو نزدیکترین جمله خلق زین رو شد آما

O demde de Ali veli idi, o nûrdan zuhûr etti, yaratılanlar içinde ona en yakındı, bu yüzden ilk iman eden de O idi.

او گوید هم ولی بودم میان آب و گل آدم چنین فرموده محیی الدین آن غوث جهان آرا

O dedi ki: "Ben velî idim, Âdem henüz su ve toprak iken", nunu da söylemiştir, âlemi süsleyen Gavs Muhyiddîn.

دریغا بی زبانم من نمی توانم که می گویم شدم حیران و شوریده درین بیدای بس پهنا

Eyyvah! Dilsiz kaldım, söyleyemem ne demek isterim, hayranım, mestim, savruldum bu uçsuz bucaksız çölde (hakikat çölü).

درین وادی حیرت حیرتت نعمت بود از حق الیف پروانه آن نور شو این مقصد اقصی

Hayret vadisinde duyduğun şaşkınlık, Allah'tandır bir lütuf, O nûra pervâne ol, gönülden yüce maksat budur.

بسوزی پر وبال صورت و معنی شوی فانی رجوع با اصل این است که تعیین می کنی افنا

Sûretin ve mananın kanatlarını yakıp yok olursun, asla dönüş¹⁶⁰ budur işte, fenâ dediğin hakikat budur.

¹⁵⁹ Secde Suresi 9. Ayet "ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ", Sonra onu başka bir yaratışla inşa ettik.

¹⁶⁰ Bakara 156. Ayet "إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ".

وجودی نیست ما را آن تعینهاست چون أمواج تعین گر شود فانی ببقی سوی المولی¹⁶¹

*Bizim hakiki bir varlığımız yok, bu sûretler birer dalga gibidir, eğer sûret fani olursa, geriye yalnız Mevlâ kalır, baki olan O'dur.*¹⁶²

در نعت سید المرسلین وتوسل به بارگاه آن سرور صلی الله علیه و اله وسلم

رمل مثنی محذوف : فاعلاتان فاعلاتان فاعلان

ای صبا وقتی که گل در خنده بلبل نغمه خواند زان لطافت و ز نشاط یار روشن گلستان

Ey sabâ! Gül gülümsediğinde, bülbül şarkıya başlar, onun zarafeti ve neşesiyle aydınlanır gülistan.

لاله گویان با زبان حال شرح این نشاط سوسن از شادی ز آزادی بگوید داستان

Lale hal diliyle anlatır bu neşeyi, Süsen özgürlükten sevinçle, hikâyeler söyler.

سر فرو کرده چو نازش دید سنبل از خجل هم بنفشه گشته پنهان زیر برگش ناگهان

Sümbül başını eğdi mahcupça, o nazı görünce, Menekşe ise ansızın saklandı yaprağı altında.

شاخه ها چون دلبران پیچیده باهام از طرب جمله در رقص آمده مثل سماع صوفیان

Dallar sevgililer gibi neşeyle birbirine sarılmış, hepsi semâya durmuş, sufiler gibi aşkla dönmekte.

جمله مهرویان خرامان شود درین گلشن روان بر چمنزاریکه گشته زمردین از شبنمان

Bütün ay yüzlü güzeller salınır bu gülistanda nazla, sabah çiğlerinden zümrüt gibi yeşile dönmüş çimler üzerinde.

¹⁶¹ Hasîrîzâde Mehmed Elif Efendi, *Dîvân-ı Mehmed Elif*, Sütluçe Dergâhı, Nu: 326569, vr. 9b-10b.

¹⁶² Kasas 88. Ayet, “كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ”، Her şey fanidir, yalnız O'nun vechi bakidir.

باده لعین از شیشه بقلل گویا وصف رنگ آمد لب گلفام می گوید عیان

Yakut renkli şarap, şişede fokurduyor sanki dile gelmiş ve gül renkli dudak da rengin tarifini söylüyor açıkça.

یار و اغیار اینچنین در جنبش بر قدر خویش مار و مور از جرعه ریزان کرم رطب اللسان

Dost da düşman da kendi güçlerine göre böyle vecde gelmiş, yılan ve karınca bile o cömertlikten bir damla içip tatlı sözlü olmuş.

من برون افتاده بزور و دور دلتشنه و خراب آه آتشبار جانسوزم رسد تا آسمان

Zorla sürülmüşüm uzaklara, gönlüm susuz ve viran, yürek yakan ateşli âhım, yükselir göklere kadar.

بی نوا دلتنگ اسیر پنجه حزن و فراق ایستاده بر در امید و دریوزه کنان

Yoksul, gönlü daralmış, hüznü ve ayrılığın pençesinde bir esirim, umûdun kapısında durmuşum ve yalvararak niyaz ederim.

منتظر با ذل درین حالت که تا گردد وزان از صبا بویی رسد باری نصیبم گردد آن

Tevazu ile beklerim bu hâlde, ta ki sabâ yeli essin ve bir koku ulaşsın ondan, hiç değilse bana da bir zerre nasip düşer.

مقتضای طالع ناساز یا بخت سیاه سوی امید وامل اوهم نمیگردد وزان

Uğursuz yıldızın hükmü mü, yoksa simsiyah talih mi, ne umut ve arzular yönüne esmiyor bile.

این روا باشد که می مانم چو دلخواه رقیب هم مرا بی کس مران از درگهت ای کامران

Reva mıdır ki düşmanın sevgilisi gibi, böyle dışarıda kalayım? Ben kimsezim, Ey kudret ve cemal sahibi! Kovma beni kapından.

گرچه میدانم که بوی خوی بد مانع شده از وصول بزم جان بخش همه مرده دلان

Her ne kadar biliyorum ki kötü huyumun kokusu engel olmuştur, ölü gönülleri diriltten o meclisine varmama.

پس نماند بوی بد گردشوم در گلشننت جان و دل از بوی گل گردد معطر بی گمان

Kötü kokum kalmaz, ben de eğer gül bahçene varırsam ve şüphesiz gönlümle rûhum, senin gül kokunla güzel kokulu olur.

چونکه خو گیرم ز بوی گلشن دلدار من مستعد باشم به نزدیکی آن جانان جان

Sevgilimin gül bahçesinin kokusuna âşinâ olunca, canların canına yakın olmaya lâayk olurum.

گر دهد دستی مرا این دولت سرمد چه غم بعد از این شادم چه شاد آزاده ام از این و آن

Eğer bir gün erişirse bana bu ebedî devlet, ne gam kalır ki artık? Ben mutluyum, çok mutluyum ki özgürüm her herkesten.

چونکه آمد مهر و کرمکارست هم شفقت شعار نی کرم کاری که پاداشش بود اندر جهان

O geldiğinde, merhamet ve kerem sahibidir, onun şîârı şefkattir, öyle bir kerem değil ki, iyiliğinin karşılığını dünyada beklesin.

بلکه او محض کرم عین کرم روح کرم قد تعالی الله عن مثل و لیکن ای چون آن

O, keremin ta kendisi, ruhu, özüdür. Allah, her benzerlikten münezzehtir.¹⁶³ Ama O'nun benzeri ne olabilir ki?

زانکه محبوبست بر خلق عظیم آن بی مرء بارک الله چه همایون بخت و چه اقبال و شان

O, yüce ahlâkı¹⁶⁴ sebebiyle sevilmiştir, şüphesizdir o zat, Bârekallâh! (Allah mübarek etsin), ne uğurlu bir talih ne büyük saâdet ve şan!

¹⁶³ Şûrâ 11. Ayet, “لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ”, “O’nun benzeri hiçbir şey yoktur.”

¹⁶⁴ Kalem 4. Ayet, “وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ”, “ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.”

شهریار کشور حسن و ملاحی بی مثال تاجدار ملک علم و حلم و حکمت مهربان

Eşi benzeri olmayan güzellik ve letâfet ülkesinin hükümdarı, ilim, hilim ve hikmet mülkünün merhametli sultanı.

وصف چشمانش شده مدلول ما زاع البصر والضحی و اللیل از رخسار و گیسو شد بیان

Onun gözlerinin vasfı “göz kaymadı”¹⁶⁵ ayetinin tefsiridir; yüzüyle “duhâ”¹⁶⁶ saçıyla “leyl”¹⁶⁷ ayetini anlatır bize.

شرح حال سینه صافش الم نشرح شده رمز فبما رحمة از طبع نازک شد نشان

O pak göğsün hâli, ‘Elem neşrah’ ile anlatılmıştır, ince tabiatının remzi, ‘Febimâ rahme’de gösterilmiştir.

نکته واغلظ علیهم حلم او را شاهدست ما رمیت اذ رمیت قدرتش کرده عیان

“Onlara karşı sert davran”¹⁶⁸ emri, onun affediciliğinin şahididir, “Sen atmadın, Allah attı”¹⁶⁹ ayetiyle kudretini açıkça göstermiştir.

پادشاهی که شده پیک جلیش جبرئیل ملکداری که جنود او همه کروبیان

Öyle bir padişahdır ki onun yüce elçisi Cebrâil’dir, öyle bir sultandır ki, ordusu hep kürûbî meleklerden¹⁷⁰ oluşur.

تاجداری که شهنشاهان کمتر چاکرش دادکاری که آستانش ملتجای انس و جان

Öyle bir taç sahibidir ki, padişahların padişahı bile ancak onun kuludur ve öyle bir adalet sahibidir ki, eşiği insanla ruhun sığınağıdır.

¹⁶⁵ Necm 17. Ayet, “ما زاع البصر و ما طغی”, “Göz kaymadı, taşmadı da.”

¹⁶⁶ Duha 1. Ayet, “Kuşluk vaktine and olsun”.

¹⁶⁷ Leyl 1. Ayet, “Geceye and olsun”.

¹⁶⁸ “واغلظ علیهم”: (Tevbe, 123, Ayet)

¹⁶⁹ Enfâl 17. Ayet

¹⁷⁰ Allah’a en yakın olan melekler topluluğudur.

چاره سازی که ندارد حاجبی در درگهش بارگاه دولتش شد مامن بیچارگان

Öyle bir çare bulandır ki, onun eşiğinde bir kapıcı yoktur, onun devlet dergâhı, çaresizlerin sığınağıdır.

شمس تابانی که نورش روشنی بخش وجود زره ناچیز او خورشید چارم آسمان

Parlayan bir güneştir ki nûru varlığa ışıık saçar, onun küçücük bir zerresi, dördüncü göğün güneşine olur.

دلربایی که نخستین عاشقش پروردگار مه لقایی که به دل مشتاق دیدارش جنان

Öyle bir sevgili ki, ona ilk âşık olan Rabbü'l-âlemîndir, Öyle bir ay yüzlü ki, cennet bile gönlünde onu görmeye sevdalıdır.

هرچه می خواهی بخواه از بارگاهش کام بین هر محالی ممکن آید نزد این بی امتنان

Ne diler sen dile onun dergâhından, muradını gerçekleştirmiş gör, çünkü bu minnetsiz ihsan sahibinin katında imkânsız bile mümkün olur.

هرچه می جویی بگو هم شرط استعداد نیست کمترین بخشش درین درگاه حیات جاودان

Ne arıyorsan ara bu kapıda liyakat şart değil, bu dergâhta en küçük lütuf bile ebedî hayattır.

سرسری در وادی جهل و ضلال پویان مشو با و نزدیکست ایفا این در دولت رسان

*Cehalet ve sapkınlık vadisinde boş yere dolanma, zira ey dost, bu saadet kapısı sana pek yakın.*¹⁷¹

در دریچه انتظار بوی گل باید شدن بو که از باد صبا گردد معطر جسم و جان

Bekleyiş penceresinde gül kokusu gibi olmalı, belki sabâ rüzgârı ile arınır hem beden hem de can.

¹⁷¹ Kaf 50/16. Ayet, “وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ”, “Biz ona şah damarından daha yakınız.”

آن صبابی نی که از شرق جهان فانیست بلکه از شرق فیوضات خدا گردد وزان

O sabâ (ilâhî esinti) ki fani dünyanın doğusundan esen yel değildir, bilakis, Allah feyizlerinin doğduğu ilâhî doğudan eser.

چون وزاند قابل و ناقابلی یکسان شود بس بود که تو تعرض می کنی اندر زمان

O estiğinde, layık olanla olmayan eşit olur artık, sen hâlâ o anda duraksayıp tereddüt mü gösteriyorsun?

یا رسول الله مدد از سوز ناز انتظار دست گیری کن به حق خاندانت الامان

Ya Resûlallah, nazlı bekleyişin sızısından medet eyle, senin aziz Ehl-i Beyt'inin hatırı için el uzat, yardım et!

مدتی در تنگای اضطرابم الممدد لطف کن فریاد رس ای چاره ساز عاجزان¹⁷²

Bir süredir kaygı ve sıkıntı darlığındayım, yetiş yâ meded! Merhamet et, ey çâresizlerin dermânı olan.

2.2.26. Ahmed Nazif (ö. 1275/1868)

Ahmet Nazîf Efendi'nin doğum yılı ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. 1275/1868 yılında vefat etmiştir.¹⁷³ Divanında 2 kaside, 4 müseddes ve 198 gazel yer almaktadır. Tamamen na'tlardan oluşan divanı, 83 Türkçe nazımdan, 12 Farsça gazel ve 8 Arapça gazelden oluşmaktadır.¹⁷⁴

HARFÜ'L-ELİF EZ-FÂRİSİ

کن عنایت یا رسول از جرم من آلوده را حق بخشاید بهر موجود آن دست ترا

Ey Resûl! Günahkâr ve kirli halimle bana merhamet eyle. Senin o mübarek elin hürmetine, Allah bütün varlıklar için affeder.

¹⁷² Hasîrîzâde Mehmed Elif Efendi, *Dîvân-ı Mehmed Elif*, Nu: 326569, vr. 3b-4b.

¹⁷³ Mehmet Elaldı, *Nazîf Hayatı, Eserleri, Edebî Şahsiyeti ve Divanının Tenkidli Metni*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2005, 31-32.

¹⁷⁴ Elaldı, 47.

گفت ایزد یا حبیبی توتیای این جهان من نه داریم آسمانرا بی ستون فوق العلا

Allah buyurdu: Ey sevgili! Sen bu âlemin sürmesisin. Ben göğü, hiçbir direk olmadan yücelerde tutmam.

این همه موجود کجا کردی تعیش از زمین کی بیامد آدم عیسی و موسی ذو العصا

Yeryüzündeki bütün bu varlıklar nasıl yaşam buldu? Ne zaman geldi Âdem, Îsâ ve asalı Mûsâ?

رحمتہ للعالمین کردم ترا خیر البشر فخرگردانید دو گیتی دید رویت مصطفی

Sen, ey en hayırlı insan, âlemlere rahmet olarak gönderildin. Senin yüzünü gören iki âlem övünç duyar, ey Mustafa!

فخر گرداند ترا بوبکر عمر شمس و قمر افتخاری این نظیف مدحت کند صبح و مسا¹⁷⁵

Ebu Bekir ve Ömer, güneş ve ay gibi seninle övündüler. Ne büyük iftihar Nazif sabah akşam senin medh etmektedir.

HARFÜ'L-BÂ EZ-FÂRİSİ

می وزد باد نسیم از کوی دلدار روز شب دل شکوفه غنچه وش از سوی ازهار روز شب

Sevgilinin mahallesinden gece gündüz esiyor meltem, gönül, gonca gibi açar, çiçekler âleminde gece ve gündüz.

تو همه موجود از نیست هست گردانیده ناله زد اینها همه یا رب غفار روز شب

Sen, yoktan tüm varlıkları var ettin ey Rabbim! Bu varlıkların hepsi gece gündüz sana yalvarır, Ey Affedici Allah.

¹⁷⁵ Nazif, *Dîvân*, Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar, Nu: 610822, vr. 4b.

بنده گی کرمی نگردد سوی تو ایشانرا که رود بر نفس را که میکند زار روز و شب

Senin kulluğun, onlara lütuf sayılmaz, nefesine uyan arzularıyla gece gündüz oyalan.

رحم دار اُمت محمد را بدی نامش حبیب گریزه آلوده عفو بدیدار روز شب

Ey Sevgili! Muhammed'in ümmetine merhamet eyle, günahla kirlilik içinde bile olsa, affını diler gece gündüz.

این نظیف عابد نشد بوده است او روی سیاه رنج را رنجیده شد خواستست تیمار روز شب

Bu Nazîf 'âbid (taatkâr kul) olamadı, O yüzü karadır. Dertten incindi, gece gündüz şifa aradı, derman diledi.

HARFÜ'T-TÂ EZ FÂRİSİ

بوسم از دنیا و عقبی روز شب دامان دوست دارم امید از عطوفت لب بلب احسان دوست

Dünya ve ahiret de gece gündüz dostun eteğini öperim. Dostun ihsanına, iç içe şefkat ümidiyle bağlandım.

مجرم من خواهم از دیوان محشر عفو کرد گردنم بسته شده است در زیر ان چوگان دوست

Suçluyum, mahşer günü affı senden dilerim, boynum dostunun çevganı altına sıkışmış durumda.

سرگشادم در کشیدن رنج را از راه عشق من بخواهم یافتن احسان در ایوان دوست

Aşk yolunda acı çekmeye, baş koymuşum. Dostun eşiğinde ihsana ulaşmayı isterim.

آفریند دوست را از نور خود عزوجل پس نویسد نام خود با نام والاشان دوست

Cenab-ı Hak, dostunu kendi nûrundan yaratmıştır. Bu yüzden ismini, dostunun yüce adıyla birlikte yazdı.

من نظیفم گفتمی در حق او نعمت شنید نیست این دفتر نوشتن دیگر از عنوان دوست¹⁷⁶

Ben, Nazif'inim onun hakkında na't söyledim, duyulsun istedim. Bu defter artık dostun adını yazmaya layık değil...

HARFÜ'L-CİM EZ FÂRİSİ

ارمیدن بود این دار فنا سه روز پنج مهمان آسا بود آرا مراروز سپنج

Bu fani dünya, beş gün üç gün bir dinlenmektir ancak, benim için misafir gibiyiz süslenmiş kısacık ömürde.

مینماید نو عروس آسا دلارام دلپسند پس کند ازرده دلرا چون براند تیر ورنج

Yeni gelin gibi huzur veren ve hoş görünür, sonra, ok gibi bir acıyı fırlatır kalbini yerinden çıkarır.

عارطش از سوی تو دارد بگو تو ببوس زین مرادش قامتت دو تا نمودن بر شکنج

Yüzünü sana doğru dönmüş de ki öp onu, bu muradına ulaşmak için boyu iki büklüm oldu.

دل مده جز راه احمد بر شدن راه صواب نبد از دیگر رسیده سود داند نکته سنج

Gönlünü yalnızca Ahmed'in yoluna ver, doğru yol odur, akıllı kişi bilir ki, başkalarının yolundan fayda gelmez.

زیر بودن جام دولت غم نمی خورد نظیف چون سراب آسا نماید این جهان دلرا مرنج¹⁷⁷

Saadet kadehi doluysa Nazif gam yemez artık, bu dünya serap gibidir, incinme ey safyürek.

¹⁷⁶ Nazif, *Dîvân*, vr. 7a-8a.

¹⁷⁷ Nazif, *Dîvân*, vr. 9b.

HARFÜ’T-DAL EZ FÂRİSİ

بدیدم مصطفی نور نبوت از خدا دارد فزونش شد فضائل از فضیلت ماعدا دارد

Gördüm ki Mustafa 'da nübüvvetin nûru Hak'tandır, fazilette öyle üstün ki, fazilet üstü fazilet vardır.

کجا یابد بمانندش به پرسیدن دو گیتیرا دو عالم را شدی رحمت هزار عالم بها دارد

Nerede bulunsun benzeri, sorsan iki cihânı birden? İki âleme rahmettir o, bin âleme bedel değeri vardır.

اگر آمده نبود او نیابد این جهان خوشبو نمی تابند مه مهر و نه از افلاک ضیا دارد

Eğer o gelmemiş olsaydı, bu dünya güzel kokmazdı, ay ve güneş ışıık saçmazdı, göklerde nûr kalmazdı.

خدا داده ست مر او را اشرف بهتر ز موجودات اگر ایمان ندارندش ز شیطان اولیا دارد

Allah onu en şerefli, en üstün varlık olarak verdi, kim ona inanmazsa, şeytanın dostudur.

بخواندی تو اگر قرآن بد انستی ازو رجھان نظیف گوید ز هر برھان محمد مصطفی دارد¹⁷⁸

Eğer sen okusaydın Kur'an'ı, anlardın ondan gerçeği, Nâzif der ki: Her delil, Muhammed Mustafa'yı gösterir.

HARFÜ’R-RÂ EZ FÂRİSİ

تحفه کردم سوی احمد را زین نعمت هزار باغبانم نو فدان غرسم براید نوبهار

Yedinci semadan Ahmed'e bir hediye sundum, ben bir bahçıvanım, feda ettim taze fidemi, ta ki bahar gelsin.

عندلیم من برانم اسب همت وصف اوست من کشیدم تیغ غیرت بر زدم مشرک شمار

Ben bir bülbülüm, himmet atımı onun övgüsü için sürdüm. Gayret kılıcını çektim ve müşriklere karşı vurdum.

¹⁷⁸ Nazif, *Dîvân*, vr. 13a.

چون نخواستیت گفت کو درد صف او گوید خدا گفت رویم را جیبی تو بیا بین برقرار

Sen istemediğinde, dedi: "Onun safına katılma arzusu nerede? Allah buyurdu: ey yüzümü arayan! Gel, karar üzere.

از نخستین لن تر انی گفت بر موسی کلیم کرد تعلیق بر حیل ای باعث لیل ونهار

İlk anda "Sen beni göremezsın" dedi Musa Kelîm'e, bir hikmete bağladı bu sözü, geceyle gündüzü var eden!

من نظیفم من نظیفم من او عبد عاجزم زیر و پای آوردنم من زین جهان سوی چهار¹⁷⁹

Ben Nazîf'im, ben Nazîf'im, ben O'nun aciz bir kuluyum, kendimi yerlere serdim, bu dünyadan öte bir âleme yöneldim.

HARE-İ ŞİN EZ FÂRİSİ

روز شب رحمت نموده است این دیگر را نبودش اُمت از رحمت رهافتن این دیگر را نبودش

Gece ve gündüzde rahmetini sunar. O'nun rahmetinden başka bir rahmet yoktur. Ümmet, O'nun rahmetiyle kurtulur, çünkü başka hiçbir rahmet yoktur.

چون نشستن قاب قوسین را بود او را همان دیگر از وی انبیا و اولیا را نبودش

'Kâb-ı kavseyn' makamında oturmak ona mahsustu, O makamdan öteye ne enbiyâya vardı yol, ne evliyâyâ erişme.

رحمته للعالمین درشان او بودست نام هم شفیع المذنبین اوست دیگر را نبودش

Âlemlere rahmet ismi ona yaraşır bir unvandır. Günahkârların da şefaatchisi odur, başkasına böyle makam verilmemiştir.

میزند مهر نبوت از بیافتن امتیاز بودن این از سر گذاریدن جهانرا نبودش

Nübüvvet mührü vurulmuştur ona, çünkü bu imtiyaz ona verilmiştir, O, bu dünyadan yüz çevirmeseydi, bu makam da olmazdı.

¹⁷⁹ Nazîf, Dîvân, vr. 18a.

رنج را دو چار بوده است این نظیف را ده علاج بدانی رنج او را این آنرا نبودش¹⁸⁰

Zorluk ve acıyı çekmiş bu Nazif'in dermanını ver. Onun çektiği acıyı bilsen, bu (çile) başkasında hiç yoktu.

HARFÜ'L-LAM EZ-FÂRİSİ

شد نیازم درگه والای تو شاه رسل من نمی بینیم دیگر را از چو من باد در غفل

Ey peygamberlerin sultanı, senin yüce dergâhına yöneldi ihtiyacım, ben ki gaflet rüzgârında savrulan biriyim, başkasını görmem artık.

بگذرد عمرم هوایی نفس را پنجاه سال از کجا یافتم ندیدم سوی تودیدگر سبل

Nefsimin hevesleriyle geçti elli yıl ömrüm, nereden buldum bu yolu, bilmiyorum, sana giden başka bir yol da görmedim.

خدمتم کن دلپذیر ای منبع جود سخا من علیم در جهان از پایی بندم در قفل¹⁸¹

Ey cömertlik kaynağı, hizmetimi kabul buyur, ben bu dünyada bir acizim, ayağım prangada, zincire vurulmuşum.

HARFÜ'L-MİM EZ FÂRİSİ

توبه کرده از معاصی ناله زد شیدا منم سیم بوده هر نحاسی راز در کیمیا منم

Günahlardan tövbe etmiş, aşk ile inleyen ben oldum, her bakırı gümüş eyleyen sırda dolu simya benim.

دیده دید از هر بلا گوشم شنید از هر جفا تن کشید بر ماعدا آن خاک در صحرا منم

Gözüm her belayı gördü, kulağım her cefayı işitti, tenim uzaklaştı Allah'tan başka her şeyden, çöldeki toprak ben oldum artık.

¹⁸⁰ Nazif, *Dîvân*, vr. 20b.

¹⁸¹ Nazif, *Dîvân*, vr. 30b.

من نه چیدم غنچه دربستان دیگر یاحیب هر دو عالم جان سپارندت همه یکرانم¹⁸²

Ey sevgili! Ben başka bir bahçeden gonca koparıp koklamadım, iki cihani da verseler bana hepsini kenara iterim.

HARFÜ'N-NUN EZ FÂRİSİ

راندید از در اهرمنی را سجده ندارد ز ادم شنیدن
بهتر شدی او از سوی ایزد بس اسب سرکش را ندیدن

Âdem'e secde emrini işitmediği için, kovuldu o şeytan kapıdan, o isyankar atı, Rabbin hiç görmemesi, bekli daha hayırlıydı.

بدبخت باشد از دست خود است شد او نحسین بر قرب وحدت

مهتر نماید خود را فضیلت از در حقیقت دارد بریدن

Bedbaht olur kişi kendi eliyle, çünkü vahdetin yakınından uğursuzca uzaklaştı, büyük gösterdi kendini faziletini, fakat gerçekte hakikatten kopmuştu.

اولاد او را گردوند اغوا لعنت برو شد از روی مولا
اگه شده است آن فرصت شما را شرمش ندارد از افریدن

Hız. Âdem'in evlatlarını saptırdı, lanetlendi Rabbin katından size verilen o fırsatı o kıskanır ve yaratılıştan utanmaz.

امت محمد از سوی معبود رحمت نمودست وز هرچه موجود

ابلیس برانید از قهر ممدود چاره نباشد از وی رهیدن

Hız. Muhammed'in ümmeti, yaratılmışlar içinden Rabbin rahmetine mazhar olmuştur. İblis ise, uzatılmış gazapla kovulmuştur, ama yine de onun tuzağından kaçmak kolay değildir.

¹⁸² Nazif, *Dîvân*, vr. 33a.

بزرگ نباشد دیگر خدا را، از دیگر بران بود مدارا

وز هرچه موجود، از دست او را خواهد، نظیف این در آرمیدن¹⁸³

Allah'tan başka bir büyük yoktur, Allah'tan başkasıyla uzlaşmak olmaz, ne varsa mevcut olan her şeyden, Nâzîf sükûna ermeyi ister.

چشم من بیدار کن یا رحمته للعالمین بود نابود دست او را شد همه روی زمین

Gözümü uyandır, ey âlemlerin rahmeti, var da yok da bütün yer yüzü O'nun elindedir.

نه فلک دوران نداری او نیامد این جهان این جهان نبود نبودی صادق الوعد الأمين

O, zamanın dairesine sahip değil, bu dünyaya gelmedi. Bu dünya olmazdı, sen olmasaydın, ama doğru sözlü ve emin olan geldi.

این جهانرا دل مده ار مینماید سرخ زرد طفل را میل میکند اینها شود کوتاه بین

Bu dünyaya gönül verme, eğer kırmızı sarı gösteriyorsa, çocuk, bu çekiciliğe yönelir ve kısa görüşlü olur.

ابلهانرا مینماید هر دم ابلیس این جهان باغ فردوس را از نیست نیست را دیگر همین

Şeytan aptallara bu dünyayı güzel gösterir. Yokluktan bir Firdevs kurar, aslında hepsi yoktan ibarettir.

این نظیف باور کند از دل بهشت را پایدار چون سراب آسا جهان میداند انرا خرده بین

Bu Nazîf, cennetin kalıcılığına kalpten inanır, çünkü dünya, bir serap gibi bilinmelidir, kısa görüşlü olan onu yanlış anlar.

¹⁸³ Nazîf, *Dîvân*, vr. 36b-37a.

HARFÜ'L-VAV EZ FÂRİSİ

بوس خواهد خورده بین از لطف تو دامان تو یابد عشاق حقیقت دمبدم احسان تو

Öpmek ister senin lütfunun eteğinden, hakikat âşıklarıysa anbean senin ihsanından nasip bulur.

تو بیاموز راه دین از شرع احمد را بدید مصطفی ماجاء الارحمة درشان تو

Sen, dinin yolunu ve Ahmed'in şeriatını göster, öğret. Mustafa'nın getirdiği rahmet, senin kudretindendir.

هر که بنده باشدت ای مفخر باب العلا مقبل اند عاصی و عابد سوبسو دیوان تو

Her kim senin kulun olursa, ey yüceliğin kapısının iftihar, isyankâr da olsa âbid de olsa senin makamına (rahmet kapına) doğru yönelmiştir.

چون ملایک سجده دارد نقش آدم تا ازل شد برای انبیا از هر جهت رجھان تو

Melekler, ezelden beri Âdem için secde etti. Peygamberler için her yönden bir üstünlüğün oldu.

گفتم اوصاف ترا ای منشی راه صواب خواهم از دیوان محشر دلربا فرمان تو

Senin güzel vasıflarını andım ey doğru yolun yazıcısı, mahşer divanında gönül alıcı buyruğunu isterim.

سید الکونین ختم المرسلین خواند خدا مطلب انس و بشر بر خاکپای ایوان تو

Allah, seni iki âlemin efendisi ve peygamberlerin sonuncusu olarak adlandırdı, insanların ve cinlerin amacı, senin kapının tozuna ulaşmaktır.

خاکپایم من بگویم سر تسر نعت نظیف ده اجازت من پیوسم روز شب دامان تو

Ben senin ayaklarının toprağıyım, Nazif baştan sona methiyesini söyler, izin ver ki gece gündüz senin eteğini öpeyim.

HARFÜ'L-HA EZ-FÂRİSİ

يک نیاز را آمدم احسان تو یا رب بده قانعم من هر چه را فرمان یارب بده

Bir dilek için geldim, ey Rabbim lütfunla ver. Ben her ne olursa kanaatkâрім, yeter ki senin takdirin olsun, ver ey Rabbim.

لطف تو باشد بدیدار از همه پرسیده بی نوایم خواهم از نان تو یارب بده

Senin lütfun, herkesin görmeyi arzuladığı şeydir, ben bir yoksulum, senin rızkını isterim, ey Rabbim, ver.

چون شدم مانند مود از مور را نبو دتره زیر پای را من زدم نالان تو یارب بده

Nasıl oldum da toprak gibi, karınca kadar küçük oldum. Ayaklarının altına düşüp, ağlayarak sana dua ediyorum, ey Rabbim, lütfunu ver.

مصطفی بر عالمیا رحمت آمد هر جهت از بر ایش میکنی پیمان تو یارب بده

Hız. Muhammed, her yönüyle âleme rahmet olarak geldi, onlara ait her şeyde senin ahdini, lütfunu ver.

این نظیف خواهد ربودن رنج را رنجیده هم ز عقبی یافتن ایقان تو یارب بده¹⁸⁴

Bu Nazif, acıyı silip süpürmek ister, zira acıyla yoğrulmuştur, hem ahirette seni yakînle bulmak ister; ey Rabbim, bunu nasip et!

2.2.27. Avnî (ö. 1301/1883)

Yenişehirli Hüseyin Avnî Bey'in babasının adı Sıdkî Ebûbekir Paşa olup doğum tarihi kesin olmamakla beraber 1242/1826 olarak bilinmektedir, 1301/1883 yılında vefat etmiştir.¹⁸⁵ Mahlası Avnî'dir ve hem Farsça hem Türkçe divanlara sahiptir. Avnî'nin *Külliyât-ı Divân-ı Avnî* isimli divanı mesneviler ve Farsça şiirlerden oluşan toplamda

¹⁸⁴ Elaldı, 211,258.

¹⁸⁵ Lokman Turan, *Yenişehirli Avnî Bey Divanı'nın Tahlili, Encümen-i Şu'arâ ve Batı Tesirinde Gelişen Türk Edebiyatına Geçiş*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1998, 21.

6101 beyte sahiptir.¹⁸⁶ 13 adet Türkçe na‘t bir adet kaside olmak üzere, 39 beyitten oluşan bir adet de Farsça na‘tı mevcuttur.

قصیده فارسی در نعت نبی علیه السلام

مفعول مفعول مفعول فعلون

یک حرف بخوانی مگر از لوح جبینم
آنم که ز حیرت نتوان گفت که اینم

Öyle bir hâlde olanım ki, hayret içre kendimi ben diye anlatamam, ancak alnımın yazgısından bir harf okuyabilirsen, belki anlarsın kimim.

مردم هم داند که وقفم صنمی را تا چند سوال و حیرت از ملت و دینم

İnsanlar da biliyor ki, ben kendimi bir sevgiliye adadım, ne kadar daha milletim ve dinim hakkında sorular sorup hayret edilecek.

ای واعظکان من سر و دم را شناسم نی همچو شما سر بهوا دم بزمینم

Ey vaiz! Ben senin gibi baş ile sonun hesabını yapmam, ben sizin gibi başı havada kuyruğu yerde biri değilim! (Ne başım kibirle göğe kalkmış ne de yere eğilmiş şekilci bir dervişim.)

آب آتش سوزان شود از جوهر طینم
آتش بهوا مقلب اید زلهیم

Alevimden hava bile ateşe dönüşür. Benim özümde su bile yakıcı ateşe dönüşür.

افاق پر از پرتو مهر دل من شد
درمغربم وشعشعه کشور چبینم

Ufuklar gönlümdeki sevdanın ışığı ile doldu. Ben batıdayım ama ışığım Çin ülkesinde bile parlıyor.

¹⁸⁶ Turan, 33.

از چنبر افلاک گذشتم بحقیقت در کشور ادراک نه محتاج نگینم

Gökyüzünün dairesinden geçtim, gerçeğe ulaştım. İdrak ülkesinde, artık mücevhere (dünyevi zenginlikler) de ihtiyacım yok.

آن نغمه داوودی عشقم که بماند در گنبد گردون ابدی الدهر طنینم

Davud'un ezgisi gibi olan aşkım, evrenin kubbesinde, yankısı sonsuza kadar kalacak.

در گوشه دلهای خرابات مکانم حاجی مه تو پندار که بماند

Ben, harâbât gönüllerinin köşesinde mesken tutmuşum, ey hacı, sen zannetme ki (zâhirî olan her şey) kalıcıdır.

رایات طفر بر سر افلاک نشانم هرچند که در هرلقه خاک نشینم

Zafer bayraklarımı göklerin zirvesine yerleştiririm, her ne kadar her adımda toprağa oturuyor olsam da.

در صاعقه قهر قضا نار حریقم در ذاقه زهر بلا ما معینم

Kaderin öfkesinin yıldırımında yanan ateşim, bela zehrini tattığımda kaynayan suyum.

ز شیوه تبدیل چو تنزیل مصونم وز عشوه تسویل چو جبریل امینم

Tahrif yollarından, vahyin tenzili gibi korunmuşum, Nefsin aldatıcı cilvesi karşısında da sadık Cebrâil gibiyim.

گر معتقد لات بخوانند چنانم ور مومن ایات بداند چنینم

Eğer bana puta tapan (Lât'a inanan) deseler, öyleyim, yok eğer beni mümin, ayet bilen saysalar, öyleyim. (Bana ne dersiniz deyin, ben her hâlîmle aynı kişiyim.)

جبریل پرد از قفس جسم خرابم تهلیل دهد از نفس باز پسینم

Cebrâil uçar, harap beden kafesimden ruhum salınınca, eğer son nefesimde “lâ ilâhe illallah” diyebilirim.

صحاف نخواند اثرم نامه عشقم صراف نداند گهرم گنج دفينم

Sahhâf, benim aşkımın yazısını okuyamaz. Sarraf ise cevherimi bilmez, benim gömülü bir hazineyim.

سرداد اه شمشیر تصارف جنونم ازاده زنجیر یک الیف سینینم

Bağrımdan “âh” fışkırttı, cünunun (aşkın) iniş çıkışının keskin kılıcı, özgürüm, yalnızca bir elif (tevhit) ve sinin (marifet) zincirine bağlıyım.

خرسند شود شام ملامت ز فغانم سوگند خورد نام قیامت بانینم

Feryâdımdan melamet gecesi bile hoşnut kalır, kıyamet adı üstüne yemin eder benim inleyişimle.

در رزم خرافات سوا توشه ندارم در بزم خرابات هوا کوشه گزینم

Hurâfelerle savaştan başka azığım yok, harâbât (hava heves) meclisinde, bir köşeye çekilirim.

فاسد هوسا را ظلم ليله می بینم صادق نفسا را علم صبح یقینم

Bozuk heves sahiplerini, karanlık gece gibi bir zulmet olarak görürüm. Dürüst nefis sahiplerini, sabahın aydınlığı gibi yakın bilgisi (şüphesiz hakikat bilgisi) aydınlığı gibi bilirim.

در نعبیر یاجوج خرد سد سدیدم بر معشر ماجوج حسد حصن حصینم

Yecüc'ün taşkınlığı anında aklım sağlam bir set gibi durur, Mecüc topluluğuna karşı, düşmanlıktan doğmuş sağlam bir kaleyim.

بر ساهره کون و مکان بعد بعیدم در داره عالم جان رکن رکینم

Varlık ve mekânın büyüünden çok uzağım, canlar âleminde ise sağlam bir rüknüm, sabit direğim.

در برج شرفهای ملک مهر منیرم در درج صدفهای فلک در ثمینم

Yücelik burçlarının ülkesinde parlayan aydınlık bir güneşim. Göğün inci kabukları arasında, ben saklı ve kıymetli bir inciylim.

ماوی چه بود کز در او کار بجویم طوبی که بود کز بر او یار بچینم

Sığınak kimdir, onun kapısında çare arayım. Nedir Tuba ağacı ki, onun etrafından dost toplayayım.

دنی حذفی هست محفریه یسارن عقبی صدفی هست مکرر به یمینم

Dünya, sol tarafa atılmış bir meclisten ibaretdir. Ahiret, sağ yanımda bir inci kabuğu, ama bulanık, (belirsiz).

وارسته الم از هر دو جهان وین عجبی نیست تا حضرت پیغمبر حقست معینم

Ben her iki âlemde özgürüm, bunda şaşılacak bir şey yok, çünkü hak Peygamber benim yardımcım.

ان معجزه پرداز که در وصف حدیثش موسی ست خریدار در سحر مبینم

O mucize sahibi ki, onun sözlerini anlatımı bile mucizedir, Musa bile, onun açık mucizelerine hayran bir alıcıdır.

آن پادشاه یثرب و بطحا که بوصفش چون کعبه سرافراز بود بیت مثنیم

O Yesrib ve Batha'nın padişahı ki, onun vasfıyla benim şiirim, Kâbe gibi başı dik ve azametli olur.

ان شاه نبوت که بمیدان تولا شا در خاک شوم تاج سر چرخ برینم

O nübüvvet sultanı ki, sevgi meydanına sultanlık eder, toprak olunca, yüce feleğin baş tacı olurum.

از بام فلک دم رندش عیسی و مریم کای شاه رسل در ره تو عبد کمینم

Göklerin zirvesinden İsa ve Meryem'in kutsal soluğu şöyle der. Ey peygamberlerin sultanı, ben senin yolunda en küçük kulunum.

یعقوب خطابش کند از خلد که ای ماه یعقوب نیم گر بجز انوار تو بینم

Yakub cennetten şöyle hitap eder: Ey Ay yüzlü! Yakub değilim eğer senin nûrundan başkasını görürsem.

ای مفخر عالم منم آن خاک که در دهر با جوهر خون جگر خویش عجینم

Ey âlemlerin iftihar! Ben, zamanın bağrındaki o toprak zerresiyim ki, ciğerimin kan cevheriyle yoğrulmuşum ben.

وقتست که لطفی بنمایی که زمانهاست در چند ره نفس تبه‌کار رهینم

Artık lütfünü göstereceğin zamandır, çünkü uzun zamandır. Bu kötü nefsin birçok yolunda esir kalmışım.

دور از سر ترسا وجهود دل کافر حالی که بدید است از ین سوء قرینم

Hristiyan'ın, Yahudi'nin akli ve kâfirin kalbi benden uzaktır, ama açıkça ortadadır ki kötü yoldaşla (dünyevi heves, şeytan) beraberim.

ابلیس تعجب کند از وسوسه من در فن گنه مخترع طرز نوینم

İblis, benim vesvesem karşısında hayret eder. Günah işleme sanatında, ben yeni bir tarzın mucidiyim.

علم نه بشر طست وفعال نه بآیین بر علم وعمل فنده رند دیو لعینم

Benim ilimim beşere ait değil, davranışlarım da nizama uygun değil. Bilgi ve ameli bozan, lanetli şeytanın yoldaşım.

زین عقل و فطانت بسر من چه هلاهاست خاکم بخرد باد و بادراك فطینم

Bu akıl ve zekâ yüzünden başıma ne felaketler geldi. Beni akıldan ve anlayıştan arındırıp toprağa çevir.

کاری بکفم نی که سزاوار قبولست جز درد الهی که پشیمان و حزینم

Elimde kabul edilecek hiçbir amel yok, yalnız ilâhî aşkın derdi var bende, o da pişmanlık ve hüznle yoğrulmuş.

فرمای که خاک در احسان تو باشم ورمی نکنی از فرق متکلفم

Buyur ki, senin ihsanının toprağı olayım; yok eğer yapmazsan (bunu kabul etmezsen), beni tepeden tırnağa zahmete sokarsın.

ره ده که روم در حرم کعبه تحقیق مگذار درایم بتکده تنگ و عفینم

Bana bir yol göster ki, hakikatin Kâbe'sine gideyim. Bırakma da dar ve pis put evine (bâtıla) düşeyim.

عونی بسجود آی بدرگاه رفیعش تا چند چنانستم و تا چند جبینم¹⁸⁷

Ey Avnî, yüce dergâhında secde et, ne zamana kadar böyle kalacağım, ne zamana kadar başım secdesiz olacak?

2.2.28. Müştak Baba (ö. 1300/1883)

Müştak Paşa olarak bilinen Muhammed Mustafa, 1171/1758 yılında Bitlis'te dünyaya gelmiştir. Molla İbrahim'in oğludur. Müştak Paşa birçok ilde bulunmuştur. En son gittiği Muş ilinde 1300/1883 yılında 75 yaşındayken şehit edilmiştir. *Âsâr-ı Müştak Esrâr-ı Uşşâk* ve *Divan* olarak iki eseri mevcuttur. Müştak Baba her harf için na't

¹⁸⁷ Turan, 445.

söylemiştir, yani kafiye harfi değişince ilk gazele na‘tla başlayarak bu durumu divan sonuna kadar devam etmektedir. Bunların arasında Farsça na‘tı da mevcut.¹⁸⁸

سواد جرم شب خیز ندامت شود زیب بیاض صبح طاعت

İşlediğim suçun karanlığı gece yapılan tövbe ile, taata açılan sabahın aydınlığına süs olur.

اطاعترا تعدد کرد معهود ز جبریلش نشد میل اعانت

İtaatini ezelden kabul etti Allah, Cebrâil'den bile yardım etme isteği doğmadı.

اعانت ممتنع نبود بتوحید موحد را ز حق باشد حمایت

Tevhid yolunda yardım imkânsız değildir, çünkü tevhid ehline Allah tarafından himaye vardır.

حمایت کرد کبوتر عنکبوتی بحکمت پرده دار غار رحمت

Bir güvercinle bir örümcek korudu onu, hikmetle, rahmet mağarasının perdesi oldular.

محمد رحمة للعالمین است شه کونین و سلطان رسالت

Muhammed, âlemlere rahmettir, iki cihanın şahı ve risaletin sultanıdır.

رسالت تیرست بر جمله تابان منم مشتاق آن نور سعادت¹⁸⁹

Senin peygamberliğin, herkesin üzerine parlayan bir ışıktır. Ben ise o saadet nuruna özlem duyan bir aşığım.

¹⁸⁸ Kemal Yavuz, “Müştak Baba ve Na‘tları”, *İlmi Araştırmalar*, 5, 1997, 259-260.

¹⁸⁹ Şeyh Müştâk, Mehmed Mustafa b. İbrâhim, *Dîvân-ı Şeyh Müştâk*, Süleymaniye Kütüphanesi, Uşşaki Tekkesi, Nu: 340354, vr. 9b.

2.2.29. Bâkî (ö. 1352/1934)

Mehmed Abdülbâkî'nin babası Yenikapı Mevlevihanesi Şeyhi Mehmed Celâleddîn Dede'dir. 1300/1882 yılında Yenikapı'da dünyaya gelmiş ve 1352/1934 yılında vefat etmiştir. Divanında Farsça 12 beyitten oluşan bir na'ı mevcuttur.¹⁹⁰

آن شاه که عرش حق دلش بود جبریل چو عقل کاملش بود

O padişah ki, Allah'ın arşı onun kalbiydi, Cebrâîl ise onun mükemmel aklı gibiydi.

خود را به صفات حق بدیده مرآت علی مقابلهش بود

Kendini Hakk'ın sıfatlarıyla görmüştü, Ali ise onun karşısındaki bir ayna gibiydi.

چون جمله پیامبران دیشان پیغام رس فضائلش بود

Geçmiş bütün peygamberler, onların mesajı da onun faziletlerinin habercisiydi.

خورشید و مه و نجوم و اکوان یک ذره نور فاضالش بود

Güneş, ay, yıldızlar ve âlemler, onun fazilet nurunun bir zerresiydi.

مقصود ز رونق گلستان زلف خوش چون سنابلش بود

Gül bahçesinin güzelliğinden maksat, onun hoş, başak gibi zülfiydi.

اندر ورق کتاب خلقت مفهوم همه شمائلش بود

Yaratılış kitabının her sayfasında, tüm anlamlar onun şemailinde saklıydı.

آن خواجه که سرّ لی مع الله یک حجت قرب منزلش بود

O şeyh ki, Allah ile birlikte olma sırrını taşır, bir delili onun huzuruna yakın olmasıdır.

¹⁹⁰ Değirmençay, 168.

آن را که زمین مسجد آمد اجرام سما قنادلش بود

Ona ki, yer yüzü bir cami oldu, gökyüzündeki cisimler de onun kandilidir.

موسی طلبیده و ندیده آن وصلت یار حاصلش بود

Musa, o vuslatı talep etti ama göremedi, o vuslatın sonucunda sevgiliyle buluşmak vardı.

آدم که میان ماء و طین بود پیغمبر بی مماثلش بود

Âdem, su ve toprak arasında iken, O peygamber eşi benzeri olmayan bir varlıktı.

یوسف که بدیده جمال پرتاب یک شعله شمع محفلش بود

Yusuf ki güzelliği gördü, O güzellik onun meclisinde, bir mum ışığı gibi kalırdı.

باقی ز دم ازل که حمدا چون بنده زار و مقبلش بود¹⁹¹

Çok şükür ki Bâkî, ezelden beri onun, zayıf ve muhtaç kulu oldu.

2.2.30. Tâhîrû'l-Mevlevî (ö. 1370/1951)

Mehmed Tâhir Olgun, 1294/1877 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Mustafa Safvet Bey'in oğludur. Tâhîrû'l-Mevlevî olarak bilinir ve 1370/1951 yılında vefat etmiştir.¹⁹² Molla Câmi'nin na'tına nazire olarak rubâî ve gazel nazım şekliyle yazdığı Farsça na'tı mevcuttur.

کی بود یا رب که سر در وادی سودا کنم اثباع آرزوی این دل شیدا کنم

Ne zaman olacak ey Rabbim ki, aşk vadisine baş koyayım ve bu şaşkın gönlün arzusunun peşinden gideyim?

¹⁹¹ Değirmençay, 168.

¹⁹² Değirmençay, 635.

اشتر مستانه وش گیرم طریق کوی یار پای شوقم در بودای چون صبا پیما کنم

Sarhoş bir deve gibi tutarım sevgilinin sokağının yolunu ve aşk ile, sabah rüzgârı gibi yürürüm.

چشمه چشم که ینبوع الغرامست از فراق از سرشک آن دو چشمه دشت را دریا کنم

Gözümün pınarı ki aşkın kaynağıdır, ayrılıktan dolayı o iki gözden akan yaşla, çölü denize çeviririm.

ساربان یا لیل گوید با حجازی نغمه ها من ز نای اندرون آوای اوج آرا کنم

Kervancı "Ya Leyl" diye Hicaz makamında nağmeler söyler, ben ise içimin neyinden yüce makamların ezgilerini süslerim.

از هوای لیلی واللیل گیسودار من قیس وش در جستجویش دوره احیا کنم

Leylî ve "Velleyl" (gece) saçlı sevgilinin havasıyla, ben de Mecnun gibi onun peşinde aşkın diriliş çağını yaşatırım.

بو که دریابم سر باب السلام دلبرم خاک پاکش توتیای دیده بینا کنم

Belki sevgilimin Bâbüsselâm'ındaki¹⁹³ sırrını anlayabilirim diye, o pak toprağını gören gözlerime sürme yaparım.

گفته ام باب السلام دلبرم قصدم از آن خواهم اندر روضه پیغمبری یک جا کنم

Babü's-Selâm sevgilimin dememdeki maksadım Peygamber'in ravzasında bir yer edinmek istememdir.

جنت اندر جنتست آن جمادی قدس ملتجا کی بود یارب دخول جنت هلیا کنم

Cennettin içinde cennettir O mukaddes sığınak, ey Rabbim, ne zaman olur ki ben de o görkemli cennete giriş yapabilirim.

¹⁹³ Mekke'de Mescid-i Haram'ın kapılarından biridir. Aynı zamanda ilahi huzura girişin, selam ve emniyet kapısının sembolüdür.

برمستان رفعتش عالم جبین معصیت اشک پر خون پشیمانی در ان اجرا کنم

Onun yüce meclisinde ben bu günahkâr alınla, kanlı pişmanlık gözyaşları dökeyim.

یا رسول الله من بیچاره را رخصت نمای روضه عرض آستانت ملجا و ماوا کنم

Ey Allah'ın Resûlü, bu çaresiz kuluna izin ver, ravzanın eşîğini kendime sığınak ve barınak edineyim.

اندر ان نالم ز مهر و الضحی رخسار تو خویشرا در گلستانت بلبل گویا کنم

Senin yüzünün güneşi ve aydınlığı içinde feryat ederim. Senin gül bahçende konuşan bir bülbül gibi olurum.

یا رسول الله دخیلک سوختم اندر فراق رحم کن با آب وصل این نار را اطفای کنم

Ey Allah'ın Resûlü! Sana sığındım, hasretinle yandım, küll oldum, merhamet et vuslatın suyu ile bu ateşi söndüreyim.

فکر آن دارم که تا دارم زبان اقتدار همچو جامی نظم نعت طاهرت انشا کنم¹⁹⁴

Niyetim bu ki, elimde kudretli bir dil oldukça, Câmî gibi, senin pak na'tını nazm ile yazayım.

ای زخویان جهان همه ترا جذبه خاص بیخود گشته بدان جذبه دل صنف خواص

Ey dünya güzellerinin arasında, sana özel bir cezbe var, o cezbe yüzünden seçkinlerin kalbi kendinden geçmiştir.

ای کمان ابروی تو قوس قضا را مانند پیش آن قوس بلرزد ید ابن وقاص

Ey ki senin yay gibi kaşın, kaderin yayına benzer. O yay önünde titrer, Vakkâs'ın savaş eli.

¹⁹⁴ Mehmet Tahir Olgun (Tâhirul-Mevlevî), *Dîvânçe-i Fârsî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Sezai Türkmen Yazma, Nu: 384726, vr. 2-3.

سوره نور ز رخسار تو معجز خبری آیتی از دل من نظم جلیل اخلاص

Senin yüzünden, Nur Suresi 'ndeki gibi bir mucize haberi verir. Kalbimden gelen her ayet, ihlasla yazılmış yüce bir nazımdır.

بهر آنکه چو تو یک در تیممی یابد آفرینش شده در بحر بدایع غواص

Senin gibi bir inciye bulmak için, harikalar denizinde dalgıç yaratılmış.

شب معراج ببوسید فلک پای ترا شود ز آن بوسه ورا کرده همیشه رقاص

Mirac gecesinde gök, senin ayağını öptü, o buse, onu sonsuza dek döndüren, raks eden kıldı.

ازلی بنده نشستم بدر لطف تو من آرزو نیست مرا تا یابد هیچ خلاص

Senin lütuf kapında ezeli bir kul olarak oturduysam, hiçbir kurtuluş için içimde bir arzu kalmamıştır.

بارگاه کرمات در دو جهان طاهر را باشد ای رحمت چون ملجای خوف و مناص

İki cihanda da senin kerem dergâhın, ey ki rahmetin, Tâhir için korkusuz ve kaçışı olmayan bir sığınaktır.

ز آفرینش عالم وجود تست غرض نبود مقصد دیگر که بود تست غرض

Âlemin yaratılışından maksat senin varlığındı, başka bir amaç yoktu, maksat yalnızca sendin.

مناره ها که برارند اذان را بفلک اذان ندای الهی درود تست غرض

Minareler ezanı göğe yükselttiğinde, ezanın maksatı, senin için ilahî bir selâm ve övgüdür.

توجهی که کنند عارفان با محراب نگاه حاجب تو می نمودت غرض

Âriflerin mihraba huşuyla yöneldiği gibi, senin dergâhının kapıcısının bakışı bile maksadını gösterdi.

خدای عزوجل گفته سَلِّمُوا صَلَّوَا تبرکی بفویض درود تست غرض

Yüce Allah buyurmuştur: “Selam verin, salavat getirin. Salavatın gayesi, senin feyizli rahmetinden bereket almaktır.

بهشت و نعمت نادیده های آن خواندم ازان تبسم شادی فزود تست غرض

Cenneti ve onun görülmemiş nimetlerini andım, bunun amacı, senin tebessümünden çoğalan sevinçtir, maksat sensin.

یا حبیب خدا رونمای طاهر را بپابوس تو او را سجودتست غرض

Ey Allah'ın sevgilisi, Tâhir'e yüzünü göster, O'nun secdesindeki maksat senin ayağını öpebilmektir.

ای تجلیگه حسن ازل ای چهره صاف خوبی خلق ترا ذات خدا شود و صاف

Ey ezeli güzelliğin tecellisi, ey saf yüz, senin yaratılışındaki en güzel ahlâk, Allah'ı vasfeder.

شرف آدم و حوا شده فرزندى تو خواسته نسبت تو صنف نبی املاف

Adem ile Havva'nın şerefi, senin evlâtlığında kemâle ermiştir, nebiler zümresi, atalarının sana nisbet edilmesini arzulamıştır.

شد بفیض تو رجال قدما را مغبوط دانش و بینش و قدر عرفای اخلاف

Senin feyzinle, geçmiş büyükler gıpta edilir oldular, ilim, irfan ve değer ise sonraki âriflerin nasîbi oldu.

پایبوست بفلک عز بلندى داده یافت از خدمت تو روح الامین اشراف

Ayağını öpmek gökyüzüne izzet ve şeref vermiş, senin hizmetinden, Rûhu'l-Emin en yüksek dereceye ulaştı.

بوی موی تو ببوییده و شیدا گشته پوید و جوید آن بوی صبا قاف بقاف

Senin saçının kokusunu koklamış ve mest olmuş, o sabah melteminin kokusunu, Kaf dağına kadar arar ve peşinden gider.

بهر ذات تو بیامد همه چیزی بوجود بهر آنست طفیل تو عباد و اشراف

Her şey, senin varlığın için var oldu, bu yüzdendir ki, kullar ve seçkinlerden olan herkes, senin vesilenle vardır.

تویی آن جوی کرم که بکنار لطف سر فرود کرده و گریان شده ام چون صفاف

Sen, lütfkuyusunda akan o kerem ırmağısın, ben de başımı eğerek, ağlamakta olan bir söğüt gibiyim.

دل طاهر نگهی طلبد از نظرت ای تجلیگه حسن ازل ای چهره صاف¹⁹⁵

Tâhîr'in kalbi, senin nazarından bir bakış ister, ey ezeli güzelliğin tecelligâhı, ey safyüz!

¹⁹⁵ Mehmet Tahir (Tâhirul-Mevlevî), *Dîvânçe-i Fârsî*, vr. 9-12.

SONUÇ

Bu çalışma, Osmanlı edebiyatında Farsça na't söyleme geleneğinin izlerini sürmek, bu gelenek çerçevesinde yazılmış metinleri gün yüzüne çıkarmak ve Türkçe'ye kazandırmak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma sürecinde ulaşılan veriler, Osmanlı şairlerinin büyük kısmının na't türünde eserler verdiklerini, ancak bu eserlerin büyük çoğunluğunun Türkçe olduğunu, Farsça na'tların ise görece az sayıda olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmada tespit edilebildiği kadarıyla 30 şairin Farsça na'tları belirlenmiş, bu metinler farklı yazma eser nüshaları dikkate alınarak derlenmiş ve Türkçe'ye şiirsel anlamı korunacak şekilde çevrilmiştir.

Çalışmada tespit ettiğimiz kadarıyla bazı şairler, şiiri yalnızca Hz. Peygamber'e na't söylemek amacıyla kullanmış; hatta sadece Hz. Peygamber'e yazdıkları na'tlarla divanlarını tertip etmişlerdir. Bu şairlerin birçoğu, alfabenin her harfi için bir gazel nazım şekliyle na't yazma yolunu tercih etmiştir. Bunlar arasında Salâhî Dede, Ahmed Nazif, Emîrî, Müştak Baba yer almaktadır.

Şairler arasında şiir dili ağır ve anlaşılması güç olan eserler, divanındaki 410 beyitten oluşan 8 kasidesi ile 17. yüzyıl şairi Nef'i ile 150 beyitten oluşan, Aynü'l-hayât adlı kasidesi ile Ali Şir Nevâî yer almaktadır. Bu şairlerin Fars edebiyatının klasik kaside anlayışını benimsemeleri sebebiyle edebî sanatlara yoğun şekilde yer vermeleri ve özellikle metaforik ve metafizik imgeleri sıkça kullanmaları, şiirlerin anlamını daha da güçleştirmektedir. Bu na'tlar arasında en az beyit sayısına sahip olanlar; Basîrî (5 beyit), Yusuf Sîneçâk'ın *Cezîre-i Mesnevî* adlı eserindeki na'tı (5 beyit) ve Beylikçi İzzet Bey'in na'tı (4 beyit) olarak öne çıkmaktadır. Yine Osmanlı dönemi sultanları arasında da Farsça na't söyleyenler olmuştur: 16. yüzyıl şairi Yavuz Sultan Selim'in Farsça divanında 5 bentten oluşan ve her bendi 8 beyitten oluşan bir na'tı mevcuttur.

Bazı şairler ise divanlarında değil de farklı Farsça eserlerinde Farsça na'ta yer vermiştir: Adâî-yi Şîrâzî, *Selim-nâme* veya *Şâh-nâme-i Selim Hânî* ismi verilen eserinde münâcât bölümünden sonra 12 beyitlik na'tında kısaca Hz. Peygamber'in meziyetleri ve mucizelerinden bahsetmektedir. Yusuf Sîneçâk'ın, *Cezîre-i Mesnevî*'de 5 beyitten oluşan Farsça bir na'tı; Fazlî 'nin *Heşt u Bihişt* eserinde bir na'tı; Nef'i 'nin *Sihâm-ı Kaza*'da 37 beyitten oluşan bir na'tı; Derviş Osman'ın *Gülşen-i İrfân*, *Mesîre-i Derviş Osman Dede* ve *Enisü'l-Âşıkîn* adlı eserlerinde Farsça na'tları mevcuttur.

İncelenen eserlerde 19 eserin Farsça beyitleri yazma eserlerden, 6 eser ise matbu kaynaklardan alınmış olup, tüm beyitlerin tercümesi tarafımızca yapılmıştır. Nef'î, Râmî, Seyf-i Fergânî, Basîrî ve Nâbî'ye ait daha önce tercümesi yapılmış eserler ise yeniden gözden geçirilmiş ve gerekli görülen yerlerde tercümeleri düzeltilmiştir.

Bu çalışma, Türk-İslam edebiyatı sahasında hem belgeleyici hem de derleyici bir işlev üstlenmiştir. Farsça şiir yazma geleneği, Osmanlı'da yüksek kültür çevrelerinin bir göstergesi olarak değerlendirilmiş ve özellikle divan tertip eden şairlerin Arapça ve Türkçe'nin yanı sıra Farsça'yı da şiir dili olarak kullandıkları görülmüştür. Bu bağlamda Farsça na'atlar, hem çok dilli edebî üretimin bir parçası olarak hem de Hz. Peygamber'e duyulan aşkın estetik ifadeyle ortaya konması bakımından değerlidir.

Çalışma, yalnızca metin tespiti ve tercümesi ile sınırlı tutulmuş olsa da bu alanda yapılacak olan tematik, yapısal ve tasavvufî analizlerin önünü açabilecek nitelikte bir kaynak sunmaktadır. Farsça yazılmış na'atlar üzerine yapılacak ileriki çalışmalarda, bu metinlerin içeriksel zenginlikleri, semboller dünyası ve edebî sanatlarla örülü yapıları detaylı biçimde analiz edilebilir. Ayrıca, Fars edebiyatı ile Osmanlı şiir geleneği arasındaki etkileşim, bu na'atlar üzerinden incelenerek hem karşılaştırmalı edebiyat hem de kültürel aktarım açısından değerli sonuçlara ulaşılabilir.

Bu yönüyle çalışma, klasik şiir meraklılarına, araştırmacılara ve akademisyenlere yalnızca bir kaynak değil, aynı zamanda üzerinde çalışılabilecek bir zemin sunmaktadır. Türk-İslam edebiyatı çerçevesinde özgün ve ihmal edilmiş bir alan olan Farsça na'atlar, bu tez aracılığıyla edebî hafızada yeniden yer edinmiş, kültürel süreklilik içinde anlam kazanmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmedî, Abdulhamid, “Berresî-yi Tatbîkî-yi Sitâyîş-i Peyâmbêr der Âsâr-ı Attâr ve Bûsîrî”. *Pejuhişnâme-yi Ferheng ve Edeb*, 10, (1389/2010), 35-66.
- Akkuş, Mehmet, *Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî (Salâhi)’nin Hayatı ve Eserleri*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1998.
- Algar, Hamid, “Necmeddîn-i Kübrâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 2006, XXXII, 498-500,
- Ali Şîr Nevâî, Nizâmeddin Ali b.Kiçkine Bahâdır el-Herevî Baha, *Dîvân-ı Fânî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi, Nu: 246899.
- Arkan, Abdulhakim, *Saida Divanı (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020.
- Atalay, Mehmet, *Nef’î Farsça Divan Metin-Çeviri*, Demavend Yayınları, İstanbul 2019.
- Aydın, Ali Fuat, *Türk Edebiyatında Farsça Divân ve Divânçeler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001.
- Aydın, Şadi, *Türk Edebiyatında Farsça Divanlar ve Divançeler*, Anekdot Yayınları, Ankara 2010.
- Bilgen, Abdüsselam, *Adâ’î-yi Şîrâzî ve Selim-Nâmesi İnceleme-Metin-Çeviri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- Bulukgiray, İsa, *Basîrî’nin Farsça Divanı’nın Türkçe Çevirisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2019.
- Çağlayan, Pelin Seval, “İzzet Mehmed Bey, Farsça Şiirleri ve Türkçe Çevirisi”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, (2014), 49-94.
- Çetin, Nuran, “Abdullah Nidâî Kâşgarî Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı”, *Turkish Studies*, 9 (8), (2014), 345-363.
- Çıpan, Mustafa. *Fasîh Ahmed Dede Hayatı, Edebi kişiliği, Eserleri ve dîvanın’nın Tenkidli Metni*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya1991.

- Çoban, Ali, *Cezire-i Mesnevi ve Şerhlerine Göre Mevlevî Sülûku*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014.
- Defterdâr Ebu'l-Fazl Muhammed Efendi, *Zeyl-i Heşt Bihişt*, Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail, Nu: 296155.
- Defterdâr Ebu'l-Fazl Muhammed Efendi, *Zeyl-i Heşt Bihişt (Selimname)*, Süleymaniye Kütüphanesi, Mikrofilm, Nu: 653318.
- Defterdar Mehmed (Ebu'l Fazl Mehmed), *Heşt u Bihişt Zeyli (Selimname)*, Süleymaniye Kütüphanesi, Mikrofilm, Nu: 00142.
- Değirmençay, Veyis, *Farsça Şiir Söyleyen Osmanlı Şairleri*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 2013.
- Derviş Osman Dede, *Gülşen-i İrfân*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Farsça, Nu: 156753.
- Derviş Osman Dede, *Mesîre-i Derviş Osman Dede*, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Ek, Nu: 262640.
- Derviş Osman el-Mevlevî, *Enîsü'l-Âşıkîn*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, Nu: 192642.
- Elaldı, Mehmet, *Nazîf Hayatı, Eserleri, Edebî Şahsiyeti ve Divanının Tenkidli Metni*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2005.
- El-Basîrî, Mehmed b. Ahmed, *Dîvân-ı Basîrî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi, Nu: 198117.
- El-Emîrî, Muhammed b. Mûsâ Paşa, *Dîvân*, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, Nu: 242129.
- Fasîh, Ahmed b. Mehmed el-İstanbulî, *Dîvân*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Farsça, Nu: 157116.
- Fâzıl Enderûnî, *Dîvân*, Millet Kütüphanesi, Milli Kütüphane Yazmalar, Nu: 608553.
- Göktaş, Mehmet, "İslâmî Dönem Türk Edebiyatı'nın Kaynakları", *Türk-İslam Edebiyatı*, 49-80, Zafer Form Ofset, Erzurum 2022.

- Hasîrîzâde Mehmed Elif Efendi, *Dîvân-ı Mehmed Elif*, Sütölçe Dergahı, Nu: 326569.
- Kalkandelen, Ayşe Hilal, “Nazım Şekilleri”, *Türk-İslam Edebiyatı*, 119-156, Zafer Form Ofset, Erzurum 2022.
- Kalkandelen, Ayşe Hilal, “Râmî’nin Farsça Bir Na’tı”, *Turkish Studies*, 11(17), 2016, 151-168.
- Kalkandelen, Ayşe Hilal, “Yavuz Sultan Selim’in Şiirlerinde Hz. Peygamber”, *Akademik Siyer Dergisi*, 2(4), 2021, 17-31.
- Kartal, Ahmed, “Basiri ve Türkçe Şiirleri”, *İlmi Araştırmalar*, 10, 2000, 77-96.
- Kartal, Ahmet, “Alî Şîr Nevâî’nin Farsça Şiirleri”, *Bilig*, 26, 2003, 147-180.
- Kaska, Çetin, “Sâyilî’nin Farsça Divânı”, *Litera Turca*, 7(1), 2021, 133-155.
- Kavalcı, Osman, *Divan Şiirindeki Na’tlarda Dinî ve Tasavvufî Unsurlar*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1992.
- Keleş, Reyhan. “Türk İslâm Edebiyatı’nda Edebî Türler”, *Türk-İslam Edebiyatı*, 81-118, Zafer Form Ofset, Erzurum 2022.
- Küçük, Sabahattin, “Enderunlu Fâzıl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul 1995, XI, 188-189
- Lubis, M. B. *Qasidahs in Honor of the Prophet: A Comparative Study Between Al-Busiri’s Al-Burdah and Attar’s Nat in His Illahi-Namah*, Universiti Kebangsaan, 1983.
- Mahyar, Abbas - Keremî, Leyla, “Tahlîl-ı Na’t-ı Hz. Mustafa Der Kasâyîd-i Hâkânî”, *Edeb-i Farsî*, 7(1), 1396/2016, 53-72.
- Olgun, Mehmet Tahir (Tâhirul-Mevlevî), *Divânçe-i Fârsî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Sezai Türkmen, Nu: 384726.
- Nâbî, Yusuf b. Mustafa b. Mahmûd er-Ruhâvî, *Divân*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, Nu: 256368.
- Nâbî, Yusuf b. Mustafa b. Mahmûd er-Ruhâvî, *Divân-ı Nâbî*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, Nu: 163135.

Nazif, *Dîvân*, Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar, Nu: 610822.

Nesîmî, Ebu'l-Fazl Seyyid İmâdüddin, *Dîvân-ı Nesîmî*, Manisa Kütüphanesi, Manisa İl Halk Kütüphanesi, Nu: 91375.

Nevâlî, *Dîvân*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Farsça, Nu: 157642.

Nevrûzî, Zeynep, “Berresî ve Tahlil-i Zebânî, Edebî ve Muhtevâ-yı Na't-ı Nebî-yi Ekrem der Hamse-yi Nizâmî”, *Pejuhiş-i Zebân ve Edebiyat-ı Fârsî*, 22, 1390/2011, 53-71.

Nidâî-yi Kaşgarî, *Muhammesât-ı Nidâî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan, Nu: 181838.

Onay, İsa, *Mevlid ve Naatlarda Peygamber Tasavvuru*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 2013.

Ördek, Şebnem Şerife, *Nâbî'nin Farsça Divânçesi (İnceleme-Türkçeye Çeviri-Tenkitli Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2012.

Ördek, Şebnem Şerife, “Nâbî'nin Farsça Kasideleri ve Türkçe Tercümesi”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 2021, 409-441.

Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 9. Basım, L&M Yayınları, İstanbul 2002.

Sâ'ilî-i Rûmî, *Dîvân-ı Sâ'ilî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, Nu: 03826.

Salahaddin-i Uşşâkî, Abdullah, *Hiz. Peygamber'a Na'tlar Divân-ı Nu'ut-ı Salâhî*. ed. Mehmet Akkuş, Şelale Yayıncılık, İstanbul 2002.

Seyfî Fergânî, *Divân-ı Seyf-i Fergânî*, ed. Zebîhullâh Sefâ, İntişârât-ı Firdosî, Tehran 1346/1967.

Siddiqui, İqtidar Husain, “Melik Ayaz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Ankara 2004, XXIX, 53-54.

Sîneçak Sinâneddin Yusuf, *Cezîre-i Mesnevî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi, Nu: 264538.

- Söylemez, İsmail, *Seyf-i Fergânî Divanı Tahlili (Kaside, Kıt'a ve Rubailer)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale 2018.
- Sultan Cem, *Dîvân*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Farsça, Nu: 157025.
- Şâhidî, İbrâhim b. Sâlih Hüdâyî el-Mûğlavî el-Mevlevî, *Gülşen-i Esrâr*, Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Ek, Nu: 262661.
- Şen, Fatma Meliha, *Beylikçi İzzet Bey Divanı (İnceleme, Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995.
- Şener, Halil İbrahim, "Türk Divan Edebiyatında Na't ve Bazı Na't Mecmuaları", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3, 1986, 147-160.
- Şeyh Müştâk, Mehmed Mustafa b. İbrâhim, *Dîvân-ı Şeyh Müştâk*, Süleymaniye Kütüphanesi, Uşşaki Tekkesi, Nu: 340354.
- Tahirü'l Mevlevî, *Edebiyat Lügatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.
- Tarlan, Ali Nihad, *Nef'i'nin Farsça Divanı Tercümesi*, S. Sertoğlu Kitabevi, Ankara ts.
- Turan, Lokman, *Yenişehirli Avnî Bey Divanı'nın Tahlili, Encümen-i Şu'arâ ve Batı Tesirinde Gelişen Türk Edebiyatına Geçiş*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1998.
- Yavuz, Kemal, "Ferengistan'da Ağlayan Bir Şair: Ölümünün 515. Yılında Cem Sultan", *Türk Dili ve Edebiyatı*, 40, 2009, 272-308.
- Yavuz, Kemal, "Müştak Baba ve Na'tları", *İlmi Araştırmalar*, 5, 1997, 259-277.
- Yavuz Sultan Selim, *Yavuz Sultan Selim Divanı (Divan-ı Selîmî)*, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2016.
- Yaylalı, Yasemin, *Emîrî Dîvanı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2013.
- Yeniterzi, Emine, *Divan Şiirinde Na't*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2015.

Yücer, Elif, *Sırru'l-Esrâr Literatürü ve Nevâlî'nin Sırru'l-Esrar Tercümesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019.

Zeybek, Abdurrahman, *Selîm (Yavuz Sultan Selîm)'in Farsça Divanı ile Avnî (Fatih Sultan Mehmet)'in Türkçe Divanının Mukayesesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2019.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Hümeýra DEMİR
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	1. Payame Nour Üniversitesi-Eğitim Bilimleri 2. Hitit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi-Hemşirelik
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları
Bildiği Yabancı Diller	Farsça, İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	1-“Fars ve Türk Edebiyatlarının Ortak Mesnevîsi: Yûsuf u Züleyhâ -Firdevsî ve Hamdî Özelinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme-“, <i>Şarkiyat</i> 17/1 (Haziran 2025) 2-“Şîî Şair Hasan Kâşî’nin Farsça Dîvânı ve Hz. Ali Methiyeleri”. <i>Turkish Journal of Shiite Studies</i> 7/1 (Haziran 2025): 44-63
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	01.08.2025